

POEZIA

Apare
sub egida
Uniunii
Scriitorilor
din România

revistă de cultură poetică
Anul XXIX, nr. 3 (113) / 2025

toamnă 2025

POEZIE ȘI REGALITATE

POEZIA/ toamnă 2025

APARE SUB EGIDA
UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA

POEZIA

revistă de cultură poetică/ trimestrială
nr. 3 (113)/ toamnă 2025

113

Tema numărului
POEZIE ȘI REGALITATE
toamnă 2025

Editor: FUNDAȚIA CULTURALĂ POEZIA
Număr apărut cu sprijin de la bugetul local

REDACTIA:

DIRECTOR FONDATOR: Cassian Maria SPIRIDON
REDACTOR ȘEF: Marius CHELARU
REDACTORI: Liviu PAPUC
SECRETARIAT DE REDACȚIE: Doina BUCIULEAC

COLEGIUL:

Güner AKMOLLA (Constanța)
Lucian ALEXIU (Timișoara)
Diana Dobrița BÎLEA (Constanța)
Cristina CHIPRIAN
Teo CHIRIAC (Chișinău)
Dragoș COJOCARU (Iași)
Ion HADÂRCĂ (Chișinău)
Mircea PLATON (Iași)
Mircea M. POP (Germania)
Cristina RUSU (Iași)
Christian W. SCHENK (Germania)
Luan TOPCIU (Albania, România)

Pe coperta 1: lucrare de **Ciprian ROMANIUC**

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Str. I.C. Brătianu nr. 22, etaj 1

700037, Iași

Tel.: 0744 629591; 0799 987449

e-mail: poezia95@yahoo.com

www.poezia.usriasi.ro

RO53RNCB0175033618300001- BCR IASI

CUI 11850040

ABONAMENTE pe adresa **REDACTIEI** sau în **contul** revistei
**(cu condiția expedierii pe adresa revistei a documentului de plată
precum și a adresei poștale complete unde să fie expediată revista).**

Costul unui exemplar este 15 lei.

Costul unui abonament anual este 60 lei + 20 lei taxe poștale.

Tipărit la ALL BLUE SRL Iași

ISSN 1582-0890

SUMAR 113

Cassian Maria SPIRIDON: *Regalitatea poeziei / 5*

Cultura Bucovinei mi-a lăsat o impresie profundă

– Marius Chelaru în dialog cu David Greenslade / 15

Poezia, un dar făcut lumii

– Veronica Balaj în dialog cu Christian W. Schenk / 22

POEME de: Aura CHRISTI (26), Aurel ȘTEFANACHI (27), Elena VULCĂNESCU (30), Radmila POPOVICI (34), Caliopia TOCALĂ (35), Șerban CODRIN (40), Gabriel ALEXE (45), Liviu MIRCEA (46), Mihaela CRISTESCU (47), George VIDICAN (51), Veronica BALAJ (52), Vasile LARCO (53), Dionisie VITCU (57), Rian ROMAN (58), George VIGDOR (61), Mihaela OANCEA (62), Dorian STOILESCU (64), Flaviu Claudiu MIHALI (65), Silvia CURELARU-IBĂNESCU (67), Francisca RICINSKI (68), Madeleine DAVIDSOHN (70)

POEZII DE IERI PENTRU AZI: Ion Budai-DELEANU / 71

ARTE POETICE LA ROMÂNI:

E. LOVINESCU – *Caracterele esențiale ale literaturii române / 74*

POEME ROMÂNEȘTI de: Florentin PALAGHIA (77), Mihai FIRICĂ (77), Liviu APETROAIE (78), Flaviu Claudiu MIHALI (78), Florin SILIȘTEANU (79), Niculina OPREA (79), Constantin SEVERIN (82), Cassian Maria SPIRIDON (84), Marius CHELARU (88)

Traduse de: Mircea M. POP, Elka DIMITROVA; Ana VRĂJITORU, Cătălina FRÂNCU

Marius CHELARU – BIBLIOTECA HAIKU / 95

POEZIE de: Publius Ovidius NASO (114), Jean PAUL (120), Max DAUTHENDEY (120), Laurent BAYART (121), Béatrice BONHOMME (125), Gerard CARTIER (127), Jean LE BOËL (129), David GREENSLADE (133), Alejandra PIZARNIK (136), Jorge Luis BORGES (142), Rubén DARÍO (144), Neşe YAŞIN (145), Agrippa d'AUBIGNÉ (149), Laurent DRELINCOURT (150), César de NOSTREDAME (152), Jean de la CEPPÈDE (152), Siméon Guillaume de LA ROQUE (153), Lazare de SELVE (154), Valerio MELLO (157), Edoardo OLMI (162), Ivan POZZONI (161)

În românește de: Mihaela PARASCHIV, Mircea M. POP, Maria STANCU, Valeriu STANCU, Cristina STURZU, Cătălina FRÂNCU, Marius

CHELARU, Constanța NIȚĂ, Eliza MACADAM, Alexandru MACADAN,
Ileana PASCU

POEZIE ȘI REGALITATE

- Radu ȘERBAN – *Împăratul și poezia împăraților: haiku* / **166**
Diana Dobrița BÎLEA – *Ordonarea lumii prin cuvânt* / **174**
Maria TRANDAFIR – *Regalitatea între laudă și condamnare* / **180**
Emilia STAJILA – *Carmen Sylva: între Regalitas și Poesis* / **186**
Daniela ANDRONACHE – *Fețele regalității în piesele lui William Shakespeare* / **192**
Cristina RUSU – *Samuel Eben Ezer, piatra de temelie a regilor în Cântarea profetică și divină a Anei* / **202**

ESEU

Christian Wilhelm SCHENK – *ARHITECTURA IDEILOR. Necunoscutul Paul Celan* / **205**

CRONICI ȘI RECENZII

- Marius CHELARU – *Biblioteca de poezie* / **209**
Zenovie CÂRLUGEA – *O implacabilă viziune escatologică* / **216**
Diana Dobrița BÎLEA – *Despre taina devenirii* / **220**
Marius MANTA – *Viorel Savin, Mărturii sub presiune* / **222**
Raluca FARAON – *Marilena Apostu – singurătatea etalată ca o creație haute couture* / **225**
Sonia ELVIREANU – *O singurătate creatoare* / **227**
Marina CUȘA – *Ad infinitum: 108 poeme de Șerban Codrin Denk* / **229**
Romeo Aurelian ILIE – *Privind înainte cu dragoste și luciditate* / **231**
Ion POPESCU-BRĂDICENI – *Iluminații astrale, de Gheorghe Cârstoiu. Poetul retras în câmpul cu lavande* / **234**

ÎNSEMNĂRI

Florentina NIȚĂ – *POEZIA DIASPOREI – Italia (XXXV)* / **239**

PAGINILE AFORISMULUI

Gabriel Petru BĂEȚAN / **247**

Mihai EMINESCU: *Ce e amorul* / **249**

Cassian Maria SPIRIDON

REGALITATEA POEZIEI

Cuprinzător și cu aplicații în diverse culturi este definit regele în *Dicționar de simboluri*, coordonat de Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, apărut la Polirom în 2009, în traducerea unui colectiv coordonat de Laurențiu Zoicaș. Primele trimiteri sunt la China antică, unde caracterul *wang* – înseamnă rege, este format din trei linii orizontale paralele, Cerul, Omul și Pământul, unite la mijlocul lor de o linie verticală: „Rolul acesta de intermediar, așezat între ele spre a le servi drept legătură și pentru a coordona înfăptuirile lor, participând la ele, se întrebă Tong-Tchong-chu, cine-ar putea să-l joace, dacă nu Prințul? Bărbatul care e de stirpe cerească e dăruit cu această virtute care din sine provine”. Astfel poate fi rezumată semnificația regelui și a puterii regale la chinezi. Regele, deținătorul unui mandat divin (*tianming*), locuiește în centrul Imperiului.

Pentru imperiul Han, regele este identificat cu stâlpul central al *Mingtang*-ului sau cu osia cerului, picioarele lui sunt așezate pe planșeu, iar cu capul atinge bolta cerească; *wang* se confundă cu *Axa lumii*, care este *wangtao* (Calea Regală), dar și *tiandao* (Calea Cerului). Evoluând în *Mingtang* precum soarele în cer, regele împarte de-a lungul și de-a latul imperiului său zilele și anotimpurile, ritmul și armonia de origine cerească. Rolul său de creator al ordinii, de reglare a acesteia se întinde de la domeniul cosmic la domeniul social.

În aceeași constelație se înscria rolul regelui în cultura hindu, de a impulsiona și de a reglementa mișcările cosmice e caracteristic și pentru simbolul indian al Regelui-*Chakra-varti*, cel ce face să se rotească roata, monarhul universal. Este motorul imobil al lumii, așezat în golul butucului roții. Un asemenea rol poate fi atribuit lui *Manu*, legislatorul primordial; el se potrivește mai ales lui *Buddha*. Ceremoniile care se derulează în mandalele tantrice în relație cu suveranitatea lui *Buddha* sunt rituri de consacrare regală.

La fel, regele (al *Malik*) este, după *Islam*, un nume divin care răspunde, în principal, funcției de a judeca.

Regele este privit ca stăpânul universului și identificat regalității; pentru druzi fiind un mediator între cer și pământ. Și, conform credințelor africane, regele simbolizează pe cel ce deține orice formă de viață, omenească sau cosmică, cheia de boltă a societății Universului.

Dincolo de semnificațiile și rolurile sale sociale, *regele mai este considerat ca o proiecție a eului superior, un ideal ce trebuie realizat. El nu mai are în acest caz o semnificație istorică sau cosmică, devine o valoare etică și psihologică. Imaginea lui își concentrează asupra-i dorințele de autonomie, de guvernare de sine, de cunoaștere integrală, de conștiință. În sensul acesta, regele este, dimpreună cu eroul, sfântul, tatăl, înțeleptul, arhetipul perfecțiunii omenești și mobilizează toate energiile spirituale pentru a se realiza.*

Iar în *Dicționarul politic* al lui Sergiu Toma (Editura Academiei, 1993), regele este limitat la funcția sa preluată ereditar, cu un rol simbolic, unul al unității statului, celelalte atribute fiind preluate de parlamente și guverne. Ca să-l cităm pe Adolph Thiers: „Regele domnește, dar nu guvernează”.

Un astfel de statut îl are, vom vedea împreună, și poezia.

Cel pe care Dante îl numea *altissimo poeta suverano*, invocă, în deschiderea poeziei, mai bine spus sigur, celei mai celebre epopei, *Iliada*, prezența divină: *Cântă Zeiță, mânia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul...* (*Iliada*, Univers, 1985, traducerea George Murnu). Cum citim în *Poezia* lui Benedetto Croce (apărută în 1936, traducere de Șerban Stati și publicată în 1972 la Univers): „Într-atât de uimitoare și aproape miraculoasă le-a părut vechilor greci poezia, încât au atribuit-o unei suflări sacre, unui entuziasm, unei furii, unei nebunii divine; iar pe aezi i-au deosebit de ceilalți muritori, cinstindu-i ca pe niște inspirați ai zeilor, discipoli predilecți ai Muzei, al căror cântec pătrunde țăriile cerului. Nici modernii nu au refuzat cu totul poeziilor același tribut de omagii; într-adevăr, ei sunt și azi înconjurați de unanimă admirație și de un fel de protecție respectuoasă; lor mai cu seamă, dacă nu chiar în exclusivitate, le este rezervat privilegiul «inspirației» și harul «genialității»”. Există un *quid divinum* în orice creație, cu atât mai accentuat în poezie, care nu se *arată*, cum ar spune Nicolai Hartmann, în absența inspirației, a harului genialității.

Cine ar putea să pună la îndoială cuvintele lui Shelley din paginile scrise *În apărarea poeziei* (*Scrieri alese*, traducere Petre Solomon, Editura pentru literatură și artă, 1957): „Poezia este realmente ceva divin. Ea este în același timp centrul și circumferința cunoașterii; ea cuprinde întreaga știință, fiind totodată criteriul ei. e deopotrivă rădăcina și floarea oricărui sistem de gândire, izvorul tuturor și cea care le împodobește pe toate; veștejită, ea ar zădărnici rodul și sămânța, tăgăduind unei lumi sterpe seva care hrănește și înmulțește lăstarii pomului vieții. Poezia e încununarea tuturor lucrurilor, floarea desăvârșită a tot ce există; ea este ca mireasma și culoarea trandafirului față de țesătura elementelor ce-l alcătuiesc – ca forma și strălucirea frumuseții neprihănite față de tainele anatomiei și ale

putreziciunii. Ce-ar fi virtutea, dragostea, patriotismul, prietenia etc – ce-ar fi privescerea frumosului univers pe care-l populăm – ce-ar fi bucuriile cu care ne mângâiem în această viață țărmurită de mormânt, și ce-ar fi năzuințele noastre legate de lumea de dincolo de mormânt, dacă poezia nu și-ar lua zborul ca să ne aducă lumină și foc din acele tărâmurii veșnice...?”

Să revenim la vechii greci, la dialogul platonician *Phaidros* (*sau Despre frumos: dialog etc*) (traducere Gabriel Liiceanu, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983), unde Socrate, în dialogul său cu Phaidros, argumentează că bunurile *cele mai de preț se nasc din nebunia cea dată nouă în dar de zei*, între care cel de care avea parte profeteasa de Delphi sau preotesele de la Dodona, nu mai puțin darul de a străvedea viitorul al Sibyllei etc., toate supuse nebuniei-*mania*: „Altminsteri, de ce ar fi legat ei numele acesta de cea mai mândră dintre arte, de arta de a străvedea în viitor, spunându-i «arta nebuniei» (*manike*)? Ei socoteau că nebunia, când hărăzită-i de la zei, este ceva frumos, și tocmai de aceea au folosit și numele acesta. În schimb, oamenii de astăzi, neștiind ce e frumosul, au strecurat aici un *t* și au numit arta de a vedea cu duhul – *mantike*. Tot astfel, când oamenii care se lasă călăuziți de rațiune cercetează viitorul luându-se după zborul păsărilor și după alte semne, ei procedează ca și cum, cu ajutorul judecății, urmează să procure «opinie» (*oiesis*) oamenilor «inteligentă» (*nous*) și «cunoaștere» (*historia*): drept care s-a și numit arta aceasta *oio-no-histike*, iar cei din zilele noastre, pentru a o face mai falnică, au preschimbato pe «o» scurt în «o» lung, numind-o *oionistike*, «arta de a interpreta zborul păsărilor». Și cu cât arta de a vedea cu duhul (*mantike*) stă mai presus decât cea augurală (*oionistike*) atât prin desăvârșire, cât și prin venerația cu care e privită – la fel se întâmplă și cu numele și îndeletnicirea care purced de aici – tot cu atât, dacă e să-i credem pe cei din vechime, stă mai presus nebunia care ne vine de la zeu pe lângă omenesca chibzuință”.

Între primitorii nebuniei privită ca dar ceresc sunt și rugătorii care prin închinăciuni adresate zeilor mântuie pe cei aflați în necaz etc.

„Al treilea chip al nebuniei și-al sfintei posedări ne vine de la Muze. Dacă se înstăpânește asupra unui suflet gingaș și curat, el îl stârnește și-l exaltă, și-l mână către cântări și felurite poezii; datorită chipului acesta, nenumăratele fapte ale străbunilor capătă veșmântul frumuseții și luminează mintea și sufletul urmașilor. Însă cel care, lipsit de nebunia ce vine de la Muze, ajunge la poarta poeziei încrezător că va pătrunde aci prin nimic alta decât meșteșugul său, este un poet nedesăvârșit, iar poezia lui – numai cumpătare – pălește în fața celei hrănite de sfânta nebunie”.

Al patrulea chip, pe care Socrate își propune să-l susțină ca binevenit, este nebunia iubirii, *acest soi*, ne spune fiul lui Sophroniseos,

sculptorul, *de nebunie le este dată celor doi de către zei spre fericirea lor fără de seamăn.*

Nebunia de care ne vorbește filosoful deschide calea regală poeziei, iar regalitatea poeziei se recunoaște și prin prioritatea ei spirituală, ca primă manifestare a sufletului omenesc, izvor al tuturor artelor, așa cum o prezintă Giambattista Vico în monumentală sa lucrare *Știința nouă* (traducere Nina Façon, Univers, 1972), Axioma 214: „Axioma aceasta dovedește că, întrucât la temelia omenirii păgâne a existat poezia, aceasta, și nu altceva, fiind izvorul tuturor artelor”. Încă din *Cartea I – Despre stabilirea principiilor*, Vico subliniază că *primii autori care apar la popoarele orientale, la egipteni, greci și latini, la fel cu primii scriitori în limbile noi ale Europei care apar în vârsta barbariei reîntoarse, au fost poeți* (Axioma 224); în consecință, la toate popoarele mai întâi a existat *vorbirea în versuri*, pe care tot mai puțini sunt vrednici în a o perpetua. Linia ascendentă a civilizației este, pentru filosoful italian, de la prioritatea pădurilor, pe urmă urmează *bordeiele, apoi satele, mai târziu orașele și, în sfârșit, academiile* (Axioma 239).

Cum *cei dintâi înțelepți au fost poeții*, concluzia în Prolegomenele la *Despre înțelepciunea poetică* este că *filosofii au întărit cele meditate de ei sprijinindu-se pe autoritatea religiei și pe înțelepciunea poezilor.*

Cum spune și Novalis, între funcțiile care revin mării poezii este de a fi învățătoarea popoarelor. *Adevărul poetic pentru Vico este un adevăr metafizic.*

Tot poeții, prin poezia lor *au întemeiat religiile la păgâni*. La cele spuse despre originea poeziei de la Platon și Aristotel până la contemporanii săi, Giambattista Vico descoperă, în *Despre metafizica poetică*, că *puterea de judecată a omului fiind neîndestulătoare, s-a născut poezia, și aceasta a fost atât de sublimă încât nimic din tot ceea ce a urmat, filozofie, artă poetică și critică, și nimic chiar din ceea ce a derivat din ele, nu a izbutit să-i fie egal și cu atât mai puțin superior ei; de aici își are Homer privilegiul de a fi fost, nu numai prin meritul său, dar prin epoca în care a trăit, principele tuturor poezilor sublimi, adică eroici* (Axioma 384).

Nașterea poeziei nu a fost, precum a Afroditei, din spuma mării, ci din teribilele încercări ale vieții. S-a născut, precum Atena din capul lui Zeus, gata înarmată, însoțită, pe umăr, de Bufnița cea înțeleaptă.

Arta frumoasă, poezia, deși fără un scop, remarcă filosoful de la Königsberg, contribuie la cultivarea sufletului, la înălțarea spirituală a umanității: „Din punct de vedere estetic, *spiritul (Geist)* este principiu activ al sufletului. Ceea ce servește acestui principiu la activarea sufletului, materia folosită în acest scop, constituie elementul care imprimă

facultăților sufletului un elan final, adică le antrenează într-un joc care se conservă singur și întărește forțele care-i sunt necesare.

Eu susțin că acest principiu nu este altceva decât capacitatea de a întruhipa *ideile estetice*. Prin ideea estetică înțeleg acea reprezentare a imaginației care dă mult de gândit, fără ca totuși să i se potrivească un gând determinat, adică un *concept*; deci, nici o limbă nu o poate exprima și face inteligibilă în întregime. Este clar că ea este opusul (pandantul) unei *idei raționale*, adică un concept pentru care nici o *intuiție* (reprezentare a imaginației) nu poate fi adecvată”. (*Critica facultății de judecare*, traducere Vasile Dem. Zamfirescu – Alexandru Surdu, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981).

Între arte, poezia, pentru Immanuel Kant, are blazonul nobil al regalității: „...Rangul cel mai înalt revine poeziei (care își datorează nașterea aproape în întregime geniului și care se lasă cel mai puțin ghidată prin prescripții și exemple). Ea extinde sufletul prin aceea că eliberează imaginația și că, în limitele unui concept dat, alege din mulțimea infinită de forme posibile ce se acordă cu el pe aceea care asociază întruchipării lui o sumă de gânduri care nu poate fi redată adecvat de nici o expresie a limbii și care, deci, se ridică estetic până la idei. Ea întărește sufletul, făcându-l să-și simtă facultatea sa liberă, spontană și independentă față de determinarea naturii; dintr-un punct de vedere pe care ea nu-l oferă de la sine în experiență, nici simțului, nici intelectului, utilizând-o ca un fel de schemă asupra sensibilului.”

Și să reținem, cum atenționează marele filosof, *în poezie totul e cinstit și sincer*, cum se și cuvine, prin definiție, regalității.

„Dumnezeu e spirit, ne spune Hegel în *Prelegeri de estetică* (vol. I, Editura Academiei, 1966, traducere D.D. Roșca), și numai în om posedă mediul prin care pătrunde divinul forma spiritului conștient și care se produce pe sine prin activitatea sa... Nevoia generală și absolută din care izvorăște arta (pe latura ei formală) își are sursa în faptul că omul este conștiință *gânditoare*, adică în faptul că el face din sine însuși *pentru sine* ceea ce este el, ceea ce este el în general”. Arta, poezia prin spiritualitatea sa revelează întreaga divinitate sălășluită în suflet. O realitate care îndreptățește pe filosoful de la Iena să afirme *că arta, cu cât se situează mai sus – și ce-i mai înălțător decât poezia – cu atât mai mult are să cuprindă în ea astfel de conținuturi, și numai în esența unui atare conținut găsește ea criteriul dacă ceea ce este exprimat e sau nu valoros. Arta a devenit, de fapt, prima învățătoare a popoarelor.*

Pentru cel care a fost coleg și prieten cu Hölderlin și Schelling în timpul studenției la Tübingen, între anii 1788-1793, *arta poeziei este arta universală a spiritului devenit liber în sine, spirit care, în realizarea operei*

de artă, nu e legat de materialul sensibil exterior și care nu se mișcă decât în spațiul interior și în timpul interior al reprezentărilor și sentimentelor. Dar tocmai pe această cea mai înaltă treaptă a ei arta se și depășește pe sine, părăsind elementul sensibilizării conciliate a spiritului și trecând din poezia reprezentării în proza gândirii.

În primăvara anului 1791, se spune că Hegel și Schelling ar fi plantat, în apropiere de Tübingen, un *arbore al libertății*. O probabilitate care se cere întregită și prin prezența lui Hölderlin.

În al doilea volum din *Estetica*, Hegel precizează: „...Obiectul care corespunde poeziei este împărăția nemărginită a spiritului, căci și cuvântul – cel mai flexibil material, care aparține nemijlocit spiritului și este cel mai capabil să prindă interesele și mișcările acestuia în viața lor interioară – trebuie folosit pentru *acea* expresie pentru care el se distinge a fi cel mai potrivit; după cum este cazul în celelalte arte, cu piatra, culoarea și tonul. Sub acest aspect, sarcina principală a poeziei este aceea de a ne face să simțim puterile vieții spirituale și, în general, valurile suitoare și coborâtoare ale pasiunilor și sentimentelor omenești ori ceea ce trece liniștit prin fața contemplației, împărăția atotcuprinzătoare a reprezentărilor, faptelor, acțiunilor, destinelor omenești, agitația acestei lumi și guvernarea divină a lumii. Astfel a fost poezia și mai este încă învățătoarea universală și pretutindeni prezentă a genului uman”.

Calea regală a poeziei în varietatea ei cuprinde totalitatea spiritului uman. Este totodată cea mai complexă și întregitoare expresie a sufletului.

Concepția despre lume, *în sfera artei*, citim în *Estetica*, *atinge cel mai înalt grad de limpezime și cea mai completă expresie pentru conștiință tocmai prin mijlocirea poeziei, întrucât cuvântul este în stare să exprime întregul conținut al spiritului uman.*

Cea care pune în comuniune și dreaptă cumpănă adevărul este poezia, *întrucât numai poeziei îi revine libertatea de a dispune după bunul său plac de materialul existent pentru ca acesta să fie și în chip exterior adecvat adevărului interior.*

Încă un argument că poezia își este sieși suficientă. Scopul poeziei, unicul, este împlinirea poetului în sfera proprie de manifestare, nu-i aservită nici religiosului, nici politicului, nici eticului etc.

Vorbind despre poezia ocazională, extinde tendința de a lega apariția ei, una de mâna a doua, de o împrejurare exterioară, în refuzul independenței proprii, o realitate la care ea doar dă un răspuns. Întrebarea privind independența poeziei și-o pune și filosoful de la Jena și care dă următorul răspuns: „... Cu totul simplu, prin faptul că ea nu consideră și nu înfățișează ocazia exterioară dată în prealabil ca scop esențial, iar *pe sine* numai ca mijloc, ci, invers, ea absoarbe în sine materialul oferit de *acea*

realitate și, cu dreptul și libertatea proprii imaginației, îl elaborează și-i dă formă. Adică atunci nu poezia este ceea ce e ocazional și însoțitor, ci acel material este ocazia exterioară sub impulsul căreia poetul se abandonează puterii sale de pătrundere mai adâncă și de plâsmuire mai pură, creând în chipul acesta *din sine* ceea ce fără el, în cazul real nemijlocit, n-ar fi ajuns la conștiință în acest mod liber”.

Grație acestor potențialități, poetul este capabil să pătrundă în tainele tărâmului în care spiritul este rege, având totodată aliat cuvântul, care, cum spune Hegel în tomul său, *este mijlocul de comunicare cel mai inteligibil și mai adecvat spiritului, mijloc capabil să cuprindă și să împărtășească tot ce străbate prin profunzimile și înălțimile conștiinței și devine prezent în interiorul acesteia. Dar aici poetul se vede implicat în dificultăți, punându-i-se probleme pe care celelalte arte sunt în mai mică măsură nevoite să le facă față și să le dezlege. Anume, întrucât poezia se menține exclusiv în domeniul reprezentării interioare și nu-i este îngăduit să se gândească să procure creațiilor sale o existență exterioară independentă de această interioritate, ea rămâne într-un element în care este activă și conștiința religioasă, și cea științifică, precum și orice altfel de conștiință prozaică, și de aceea poezia trebuie să se păzească de a se atinge cu aceste domenii și cu felul lor de a concepe sau de a se amesteca cu ele.*

Poetul este un monarh investit cu harul divin întru revelarea lumii.

Poezia își impune regalitatea în lirică, aici poetul se spune pe sine, întreaga trăire a inimii și sufletului, precum un rege dispune în totalitate și le și exprimă în toată splendoarea lor.

Și tot filosoful se străduie să explice cum e cu putință ca un astfel de conținut, poezia, să devină operă de artă: „... Punctul central îl formează aici individul cu reprezentările lui interioare și cu sentimentele lui. De aceea totul pornește aici de la inima și sufletul, mai precis de la dispoziția sufletească particulară și situația particulară a poetului, încât conținutul și legătura diferitelor laturi pe care și le dezvoltă acesta nu au caracter obiectiv, nefiind subzistente prin ele însele ca conținut substanțial, nu se sprijină pe apariția exterioară proprie acestuia, ca eveniment individual încheiat în sine, ci aparține subiectului. Iată de ce individul trebuie să se înfățișeze în sine însuși ca personaj poetic, bogat în imaginație și în sentimente sau grandios și adânc în considerații și idei, și înainte de toate independent, ca o lume interioară încheiată în sine, din care au fost înlăturate dependența și simplul arbitrar al poeziei”.

Orice întâmplare a vieții poetului are întreg potențialul să devină poezie, cu amendamentul subliniat de filosoful estetician, *ca poetul să se servească de ocazie numai ca de un prilej de a se exprima pe sine însuși, de a-și exprima dispoziția sufletească, bucuria, durerea sau, în general, felul său*

de a gândi și de a vedea viața. De aceea cea mai importantă condiție pe care trebuie s-o îndeplinească subiectivitatea este aceea de a încorpora cu totul în sine conținutul real și de a face din el conținutul său. căci poetul liric autentic trăiește în sine, prinde raporturile potrivit individualității sale poetice și, oricât de variat și-ar contopi interiorul cu lumea existentă și cu stările, complicațiile și destinele ei, comunică în reprezentarea artistică a acestui material numai viața independentă, proprie sentimentelor și considerațiilor lui.

Libertatea poetului liric în abordarea subiectelor care îl frământă este, se înțelege, regală, el *nu are nevoie*, recunoaște fostul coleg al lui Hölderlin, *să plece de la evenimente exterioare pe care să le povestească cu bogăție de sentimente sau de la alte împrejurări și ocazii reale care să devină impulsul efuziunilor sale, ci el este, pentru sine, o lume subiectiv încheiată, încât el poate găsi impulsul, ca și conținutul, în sine însuși și din această cauză se poate opri la situațiile, stările, evenimentele interioare și la pasiunile proprii sale inimi și ale propriului său spirit.*

Regalitate posibilă doar printr-o mare bogăție culturală și sufletească, doar astfel se cîntă pe sine cîntînd bogăția nemărginită a inimii.

Pentru Hegel *grandoarea interioară eminentă constituie noblețea poetului liric*, el simțind, în afara voinței sale, nevoia *să exprime în cântec tot ce ia formă poetică în sufletul și în conștiința sa*. Și exemplul ce-i pare lui Hegel emblematic este Goethe, în ansamblul operei sale.

Poetul liric are la dispoziție un univers fără limite, în care se exprimă și își exprimă viața sa interioară

Vorbind în *Poezia* despre viața poeziei și efectele ei, Benedetto Croce ține să ne spună: „Poezia luminează însă mințile într-o străfulgerare, iar strădania omenească o urmează, antrenat de ea, fascinat, luând de la ea cât poate mai mult; zadarnic îi cere să se oprească și să se lase privită în toate trăsăturile chipului ei, căci ea a și pierit. Câteodată se reîntoarce și se lasă privită mai pe de-a-ntregul, alteori însă nu, iar poetul rămâne cu cuvintele lui luminoase și cu cele opace, care așteaptă și invocă raza care să le lumineze”. Iluminează întocmai ca o rază cu adevărat divină.

Pentru Croce, poetul se identifică cu poezia sa, în temeiul ei are loc *caracterizarea autorului, a personalității sale poetice*.

Prin raportare la Înalta Muză, esteticianul italian crede necesar să sublinieze că *poetul poartă multe lupte cu sine însuși înainte de a se lupta cu lumea, renunță la multe comodități și la multe ambiții și se îngrijește în mod deosebit de demnitatea poeziei sale, pe care o păstrează cu vigilență, necontaminată, „pură de lauda servilă și de ultragiul laș”. Poate să fie ușuraterc și să păcătuiască în alte aspecte ale vieții lui; în legătura lui cu*

Înalta Muză este însă serios și sever, auster și delicat. Nu el este atunci cel care vorbește, de la om la om; prin glasul lui, ca prin acela al lui Homer, „cântă Zeița”.

Doar prin poezie cuvântul își recapătă întreaga puritate, devine cuvânt viu.

Autorul opului *Poezia* ține să reamintească un adevăr neluat în seamă, *poetul este harfa eoliană pe care un suflu al universului o face să vibreze.*

În argumentarea noastră, prin care dorim să facem remarcată regalitatea poeziei, vom apela și la câteva dintre aserțiunile celui care a scris *Imnuri către noapte*.

Poezia își are, spune Novalis, propriul Dumnezeu, este unsul divinității, precum regele, ține de acel *quid divinum*. Poezia pune împreună sub mantia ei regală oamenii și zii: „Poezia îl înalță pe fiecare ins, legându-l într-un mod special de restul întregului – iar dacă, prin legile ei, filosofia pregătește lumea pentru influența eficientă a ideilor, poezia este, ca să spun așa, cheia filosofiei, ținta și înțelesul ei; căci poezia întruchipează societatea frumoasă – familia universală – gospodăria universului”.

Cuvintele, precum veșmintele sfinților, păstrează și perpetuează puteri supraomenești, pline de miracole și de neînțelese înțelesuri. „Poezia dispune după plac de durere și voluptate – de plăcere și neplăcere – de eroare și adevăr – de sănătate și boală – Ea le amestecă pe toate în vederea marelui ei scop, a scopului scopurilor – *înălțarea omului deasupra lui însuși*” (Novalis).

Același poet consideră poezia ca erou al filosofiei și tot el ne spune că *vrăjitorul e poet. Profetul e, față de vrăjitor, ceea ce e omul de gust față de poet.*

În poezie își află universul conștiința de sine. Există, pe cât e posibil, în fiecare dintre noi un simț special pentru poezie...: „Simțul pentru poezie are multe în comun cu simțul pentru misticism. Este simțul pentru singular, personal, necunoscut, tainic, pentru ceea ce *urmează să fie revelat*, pentru hazardul necesar. El reprezintă nerezistentabilul. Vede invizibilul, simte imperceptibilul. Critica poeziei e lipsită de sens. Greu e și să decidem – deși aceasta e singura decizie posibilă – dacă ceva e sau nu e poezie. Poetul e într-adevăr cu mințile duse – în schimb, la el totul se petrece în lăuntruul său. el reprezintă în chipul cel mai caracteristic *subiectul și obiectul, sufletul și lumea*. De aici, nemărginirea unui poem bun, veșnicia lui. Simțul poeziei este strâns înrudit cu simțul profeției și, în genere, cu simțul religios, cu simțul clarviziunii. Poetul ordonează, îmbină,

alege, inventează – el însuși ignoră de ce tocmai astfel și nu altminteri”. (Novalis).

Vom încheia cu câteva dintre opiniile lui Nicolai Hartmann din *Estetica* (Univers, 1974, traducere Constantin Floru). Poezia poartă în hlamida ei de purpură ideea, sentimentele și măreția sufletului sub baldachinul spiritului. Doar poetul, *artistul singur*, ne spune esteticianul german, *poate crea ce, potrivit credinței credincioșilor, numai Dumnezeu poate: să reveleze*. Au darul profetic, sunt *vates*, vizionari și purtători de idei, ei aștern calea regală în care poezia își impune și îi este recunoscută regalitatea în împărăția artelor.

Viitoarele numere vor avea ca temă:

2025 – *Poezie și idee*

2026 – *Poezie și sublim, Poezie și simbol, Poezie și metaforă, Poezie și retorică*

2027 – *Poezie și suferință, Poezie și glorie, Poezie și înfrângere, Poezie și revelație*

2028 – *Poezie și stare, Poezie și tristețe, Poezie și trup, Poezie și întrupare*

2029 – *Poezie și zeitate, Poezie și emoție, Poezie și infinit, Poezie și limită*

PEISAJUL LUXURIANT ȘI CULTURA TRADIȚIONALĂ A BUCOVINEI MI-AU LĂSAT O IMPRESIE PROFUNDĂ

– convorbire cu poetul **DAVID GREENSLADE**, Țara Galilor –

David Greenslade (n. 1952) este poet, scrie în galeză și engleză. Născut în Țara Galilor și pasionat de limba galeză, a locuit perioade lungi de timp în Japonia, America și Orientul Mijlociu. Acum este pensionar și își împarte timpul între Țara Galilor și România. În România are o casă în satul Horlești, lângă Iași, iar în Țara Galilor locuiește în Cefn Cribwr, un sat situat la jumătatea distanței dintre Swansea și Cardiff.

L-am întâlnit la festivalul de poezie de la Galați, organizat de Filiala Sud-Est, condusă de poeta Florina Zaharia, anul acesta, convenind să avem această convorbire pentru cititorii revistei noastre. În acest număr al revistei publicăm și câteva poeme ale sale, și semnalăm volumul său, *Sponge. The animal that gave us oxygen*, apărut la Incunabula, în UK, 2024

Marius CHELARU: *David, să facem o scurtă trece în revistă despre tine, copilărie, meleaguri natale, studii etc, universități la care ai lucrat, drumul în Oman, întâlnirea cu doamna Georgeta ș.a.*

David GREENSLADE: Am crescut în Cefn Cribbwr, un mic sat minier de lângă orașul Swansea, locul de naștere al lui Dylan Thomas. Thomas a murit în 1953 la un an după ce m-am născut eu. Prima carte pe care am cumpărat-o vreodată a fost un exemplar al cărții *Poezii complete*, de Dylan Thomas. Când aveam 16 ani, împreună cu unul dintre unchii mei, am participat la un curs săptămânal de discuții despre poezie organizat de Universitatea Swansea. Manualul nostru era *The New Poetry* (Penguin, 1966) o antologie importantă editată de Alfred Alvarez. Aceste cursuri au avut o mare influență asupra lecturii și ambițiilor mele.

Am terminat școala la 16 ani și am urmat apoi cursurile unui colegiu tehnic. Aici, colegii mei mai mari citeau deja poezii Beat americani. Când am ajuns la universitate, știam că vreau să scriu poezie, fără să știu prea multe despre ce înseamnă asta cu adevărat. Anii mei de facultate au fost un dezastru; am renunțat și am devenit paznic de far. În timp ce lucram la faruri, de-a lungul coastei de sud a Angliei, am făcut primele mele experimente cu scrisul.

În 1977, am luat transiberianul până în Japonia, unde am studiat budismul Zen sub supravegherea lui Ban Tetsugyu Roshi. Primul meu articol a fost o reflecție asupra experienței practicii spirituale (行願) și a apărut în revista *Ittoen, Kyoto* (一燈園) în 1980. Ulterior m-am mutat în America, iar prima mea carte a fost un studiu despre viața galeză din SUA (*Welsh Fever*, 1986). Disciplina non-ficțiunii a fost o bună pregătire pentru

angajamentul meu față de poezie, cercetare și alte forma de scriere – povestiri scurte, eseuri, cataloage și un roman (Celtic Hot Tub, 2003).

În cele din urmă, mi-am completat studiile formale, licență, masterat și doctorat, în anii 1990, la Universitatea din Țara Galilor, Cardiff. Prima mea poezie în limba galeză a apărut în 1998 (March, Y Wasg Israddol). Doctoratul mi-a deschis multe uși, inclusiv predarea în Orientul Mijlociu. Între 2006 și 2008 am scris două cărți în timp ce locuiam în Oman, iar în Oman am întâlnit-o pe soția mea româncă, Georgeta Bradatan din Suceava. Am venit pentru prima dată în România în 2008 și m-am îndrăgostit de acest loc. După ce am locuit în deșertul arab, peisajul luxuriant și cultura tradițională a Bucovinei mi-au lăsat o impresie profundă. Îmi amintesc clar cum am izbucnit în lacrimi la una dintre paradele de Paște la care am fost martor.

Cum/ care au fost începuturile tale în ale scrisului? Debutul tău în presa literară?

Prima mea colecție de poezii *Burning Down the Dosbarth* (1992), a fost publicată în Țara Galilor de o editură radicală numită „Y Lolfa”. A fost o carte care prezenta furia mea, scrisă ca răspuns la întoarcerea mea în Țara Galilor, după ce am locuit în străinătate atât de mult timp. Am fost șocat de restricțiile impuse utilizării limbii galeze. S-a publicat rapid și a doua ediție și a primit multă atenție. La fel de importantă a fost și colecția mea de poezie în proză, *Creosote* (1996), publicată de Two Rivers Press în Reading, Anglia. *Creosote* m-a pus în contact cu psihologul arhetipal James Hillman, și am avut norocul să lucrez cu Hillman în mai multe ocazii. Acesta a fost debutul meu în colecții de poezie. Prima a dus la implicare profundă în politica literară galeză, iar *Creosote* a dus la colaborarea cu artiști vizuali și la invitații internaționale.

După cum spui, prima ta carte de poezie, apărută în 1992, Burning Down the Dosbarth (Y Lolfa Press) a fost și o reacție a ta la maniera în care este tratată limba galeză. Vorbește-ne un pic despre limba galeză.

Statutul limbii galeze ca limbă minoritară este complicat. Utilizarea limbii galeze este fragmentată în întreaga societate. În copilărie, mama vorbea cu mine și cu frațele meu în galeză. Apoi, pur și simplu, a încetat să o mai folosească. Galeza era batjocorită și chiar interzisă la școală. Eu sunt ceea ce se numește „o persoană care se întoarce” la limbă și am considerat această întoarcere atât de traumatizantă încât a trebuit să scriu despre ea. Chiar dacă am o diplomă în educația limbii galeze, am nevoie de ajutorul unui editor care este vorbitor nativ. Scrierile mele în limba galeză sunt

lăudate, dar nu pot face asta singur. Acest tip de dilemă lingvistică este destul de frecventă în proiectele dedicate limbilor minoritare.

Poezia ta a fost „clasificată” ca „radical modernistă și suprarealistă”, mi-ai spus. Povestește-ne despre cărțile tale și de ce acest fel de „clasificare”...

Am primit aceste denumiri, nu le-am cerut, dar nici nu am obiectat. Dar scriu și în forme lirice și tradiționale. Nu cred în ceea ce se numește vocea autoritară puternică. Admir filosofia italianului Gianni Vattimo și ideea sa de „gândire slabă.” (il pensiero debole). Fiecare proiect necesită propria strategie. Nu am nevoie să fiu liniștit de ceea ce am scris înainte. Sunt interesat în mod special de vocabularul tehnic și am scris ca răspuns la obiecte și diagrame. În urma unui pamflet modest pe care l-am publicat (în galeză) împreună cu fotografa pragheză Dagmar Stepankova, am fost invitat în mod special de Neil Coombs de la Dark Windows Press să scriu o colecție suprarealistă în limba engleză. *Rarely Pretty Reasonable* (2013) este probabil colecția mea de poezie cea mai suprarealistă. Deși *City of Opal Altars* (Mușatinii Press, 2021) merge în aceeași direcție.

Ai la activ un număr de cărți, de diverse facturi. Scrii și eseuri, ai luat premii pentru ele, și un roman, faci cataloage pentru expoziții, colaborezi cu artiști vizuali...

Am o mica editură – Y Wasg Israddol. În română s-ar traduce prin „Presa Inferioară”. „Inferior” face parte din vocabularul Jungian, adică funcția inferioară (*die untergeordnete Funktion*). De asemenea, scriu eseuri, biografii și note de cataloage pentru artiști, precum și articole profesionale despre predarea limbii engleze ca limbă străină. Încă de la început am primit sfaturi că este util să scriu în mod regulat și să încerc o gamă largă de forme, mai ales atunci când ambițiile poetice ar putea fi temporar înghețate. Scrierea în forme banale este o disciplină utilă – traduceri, jurnale, bloguri, scrisori, rezumate, legende, chiar și glume. Toate reprezintă un antrenament bun pentru numărul de cuvinte, termene limită, interacțiune editorială și așa mai departe. Am încercat povestiri scurte și am scris un singur roman – *Celtic Hot Tub* (2003). Am reușit să scriu romanul foarte stângaci și am învățat prin trudă că este o ambiție foarte diferită de poezie. Romanul a fost tradus în cehă. Sunt foarte mulțumit de relația mea cu Praga.

După cum ai spus de la început, ai stat trei ani (în anii 70) să studiezi zen-budismul în Japonia, mi-ai spus. Să vorbim despre această experiență. Cât ai stat acolo asta a implicat și studiul poeziei japoneze? Te-a interesat și asta?

Da, între 1977 și 1980, am studiat sub supravegherea lui Ban Tetsuguyu Roshi și Tessai Yamamoto, precum și la Ittoen. Aceștia pot fi găsiți pe internet. Timp de mulți ani am menționat rareori această experiență, deoarece cuvântul „zen” poate stârni o curiozitate enervantă, excitabilă și credulă, ca și cum studiile zen ar oferi unei persoane supraputeri. Am studiat poezia japoneză și am întâlnit mai mulți scriitori desăvârșiți. În afară de clasici, principala influență poetică a fost Miyazawa Kenji. Miyazawa Kenji a fost cel care m-a atras în orașul nordic Morioka din Iwate-ken unde l-am întâlnit pe Ban Roshi și am devenit elevul său. M-am întors în Japonia în 2023 și am reluat legătura cu câțiva foști camarazi – acum stareți zen la rându lor.

Să vorbim și despre o altă latură a creației tale, care implică tehnica colajului.

Majoritatea cărților mele sunt realizate cu ajutorul unor artiști, unele sunt complet ilustrate. În 2022, am avut o expoziție de colaje decupate din hârtie la biblioteca I.G. Sbiera din Suceava. Negăsind un colaborator vizual, am început să creez colaje digitale folosind PowerPoint. Reacția celor care le-au văzut m-a surprins și am fost invitat să expun la galerii din Țara Galilor. În septembrie 2025 voi expune la Muzeul Național al Literaturii Române din București, în cadrul Festivalului Internațional de Poezie. Asamblez imaginile intuitiv, așa cum sunt construite metaforele în limbaj. Oamenilor par să le placă rezultatele. Până acum, colajele au fost expuse doar în galerii, dar am fost invitat să fac și o carte.

Știi că ai lucrat și mai lucrezi cu diferite persoane cu nevoi speciale sau aflate în închisoare. Povestește-ne despre asta

Da, am avut o gamă destul de variată de locuri de muncă – de la sarcini administrative, la servit masa, lucrări în construcții și colectarea gunoiului. Aveam 43 de ani când mi-am terminat studiile universitare. Înainte de asta, am susținut activitatea didactică în diferite locații din comunitate. Predarea scrierii creative în închisoare este deosebit de fascinantă, deoarece ambiția preferată a deținuților este de a scrie o autobiografie. Totuși, acest lucru vine cu provocări, deoarece studentul se confruntă cu obligații psihologice în timp ce încearcă să scrie adevărul despre viața sa. De asemenea, m-am format ca kinetoterapeut care lucrează cu persoane cu dizabilități profunde. Acest tip de muncă aduce o persoană în contact cu metode formale și, de asemenea, cu abordări mai experimentale, de la Reiki japonez (靈) la Feldenkrais. M-am format ca profesor de yoga la Yogaville, Virginia în SUA, și cred foarte mult în practicile de mediere întrupată – de la Rudolph Laban la Maurice Merleau-

Ponty și mulți alții, de exemplu, Gabrielle Roth (dans) și Richard Olivier (mitodramă). A fost o etapă plăcută în cariera mea, dar, pe măsură ce m-am îndreptat spre cariera universitară, aceasta a scăzut ca modalitate de a-mi câștiga existența.

Ai prieteni în România, participi la activități (și) literare de la noi etc. Cum ți se pare literatura, poezia română, cum găsești peisajul literar/editorial de la noi?

În 2015, la Suceava am avut norocul să-l întâlnesc pe artistul George Ostafi. La acea vreme George era manager de evenimente la Muzeul Național al Bucovinei. Datorită lui George am reușit să aduc artiști din Țara Galilor și să le expun lucrările în România. De asemenea, am expus lucrările lui George în clădirea Parlamentului nostru din Țara Galilor. Incredibil, George a murit subit în 2019, la vârsta de doar 57 de ani. Datorită lui l-am întâlnit pentru prima dată pe poetul Florin Dan Prodan. Alături de Călin Dănilă și Dan Cristian Iordache, Dan Prodan este unul dintre fondatorii colectivului de poezie „Zidul de Hârtie”. Datorită „Zidului de Hârtie”, am călătorit alături de alți scriitori și am întâlnit poeți români, cum ar fi Peter Srager și Radu Andriescu. Aventurile noastre ne-au dus pe vârfuri de munte, parcuri de sculpturi și cafenele literare aglomerate. O altă persoană care m-a ghidat în scena poetică actuală este Gheorghe Cîrstean și proiectul său poetic Casa de Poezie „Light of Ink”. Am tradus poezie românească pentru reviste din Țara Galilor și din Italia și vor urma mai multe astfel de proiecte în 2026. Suceava are o scenă poetică vibrantă și acum, că pot citi singur în limba română, sunt impresionat de ceea ce am descoperit. Descoperirea operei lui Lucian Blaga a fost o revelație absolută. Am scris un eseu despre poezii de pe bancnote, în special de despre bancnota de 200 lei în care apar două poezii ale lui Blaga. Aceasta este o bancnotă unică în istoria designului monetar, deoarece poeziile prezentate sunt complete și nu doar fragmente.

Povestește-ne și despre cel din Țara Galilor, despre poezia în limba galeză sau engleză din Țara Galilor, peisajul publicistic editorial etc.

Există în esență două scenarii poetice în Țara Galilor – sectorul limbii galeze și scrierea în limba engleză. Scrierea în limba galeză este foarte plină de viață, și, deși este modernistă, tinde să valorifice metodele tradiționale. Poeții galezi apreciază abilitățile asociate cu modelele aliterative foarte vechi, cunoscute sub numele de *cynganedd*. Poezia *cynganedd* are o vechime de peste o mie de ani și este foarte populară printre poeții mai tineri de azi. De fapt, *cynganedd* este aproape obligatorie în unele cercuri poetice. Trece printr-o perioadă de mare

popularitate și chiar dacă un scriitor nu stăpânește bine *cynganedd*, aceasta influențează limbajul poetic. Eu nu pot face *cynganedd*, dar din cauza modului în care este scrisă limba galeză – ca limbă celtică – ea influențează inevitabil modul în care lucrez. Poezia engleză din Țara Galilor este influențată de ceea ce face restul lumii.

Am citit câteva cărți, articole, studii despre poezia din Oman Cum a fost experiența ta în Oman, și din punct de vedere al profesorului, al omului dar și al scriitorului? Ai avut oportunitatea să studiezi și poezia/ literatura de acolo?

Am plecat în Oman în 2006. A fost un scandal la universitatea galeză unde lucram. Departamentul nostru s-a închis și a trebuit să-mi găsesc rapid un alt loc de muncă. Din fericire, aveam un prieten apropiat omanez care m-a ajutat să mă acomodez. Experiența mea în Oman a fost în întregime pozitivă. Am devenit foarte interesat de dificultatea limbii arabe cu ceea ce noi, în Occident, numim „narațiune liniară sau secvențială”. De exemplu, din câte știu eu, nu există un Dante Alighieri în limba arabă. Colecția „1001 de nopți” este un exemplu tipic al unei abordări repetitive, haotice, fataliste, mise en abyme sau absurd-miraculos. Acest lucru este evident și în Coran. În Oman am înființat un club al scriitorilor la universitate și ne întâlneam la fiecare două săptămâni. Era complet internațional, Asia, Africa, Europa, America de Nord. Puteam să-i întreb pe prietenii mei omanezi orice și să primesc răspunsuri directe. Discutam tot felul de subiecte – de la relații sexuale, căsătoria între verișori, pelerinajul la Mecca și chiar ateism. Am petrecut doi ani buni acolo și, așa cum am mai spus, am scris două cărți. *Ibtisam al Habsi și Curtea ei din Zanzibar* a fost o publicație oficială a Ministerului Patrimoniului din Oman. *Diagramele Lirice* au fost complet ilustrate și publicate de Shearsman în Anglia. În Oman, desigur, am întâlnit-o pe Georgeta care m-a răpit pe un covor zburător și m-a adus în tărâmul magic al Bucovinei. Mai era un alt român în Oman, Gheorghe (George) Nistor, care a publicat o carte în engleză intitulată *Dracula's Remorseful Letters* („Scrisorile pline de remușcări ale lui Dracula”). În adolescență, George a traversat Dunărea înot și a ajuns în Iugoslavia, apoi a mers mai departe în Canada. Vorbea fluent mai multe limbi și era întotdeauna interesat să stea de vorbă cu mine. Dar era un singuratic și nu voia să se alăture grupului nostru de scriitori. Din păcate, am pierdut legătura. M-am întors în Oman în februarie 2025 și am văzut că mulți dintre studenții mei ocupă acum poziții de conducere în afaceri, educație și guvern. Să ai experiența imensității tăcute a deșertului este cu adevărat minunat.

Cea mai recentă carte a ta este Sponge, The Animal that Gave us Oxygen (Buretele, animalul care ne-a dat oxigen) (Incunabula Media, 2014), pe care o definești ca „un studiu complet ilustrat al bureților imaginari”.

Da, chiar îmi place când vreau să studiez ceva un timp mai îndelungat și să mă cufund în material specializat. Când am scris *Creosote* am studiat sufletul vegetal, precum și mersul la piețele de legume și discuțiile cu băcanii. Pentru cartea *Each Broken Object* (Two Rivers Press) am comunicat cu câțiva ingineri celebri; pentru cartea în limba galeză *Y Gwiblu Brith* (Israddol), care răspunde vocabularului moliilor, am lucrat cu un lepidopterolog. Scrișul poate fi fantezist, dar se bazează pe cercetare și experiență. Cât despre bureți, în timpul carantinei din cauza pandemiei de Covid, am explorat ideea de imobilitate – în special animalul sesil cunoscut sub numele de burete, unul dintre cele mai primitive animale de pe pământ. Am început să mă gândesc la mine ca la o ființă sesilă. Am scris o secvență de poezii în proză despre bureți imaginari și am făcut ilustrații pentru fiecare. Cuvintele și imaginile sunt un amestec de invenție și fapte. Am mers într-o excursie cu un spongiolog, iar un om de știință marin a scris notele de pe coperta din spate. Cartea este atât de excentrică încât le place oamenilor.

David, îți mulțumesc pentru această convorbire, care va apărea într-o revistă cunoscută nu doar în România, „Poezia”.

Mulțumesc și eu!

Prezentare și consemnare: **Marius CHELARU**

„POEZIA, UN DAR FĂCUT LUMII”

Convorbire cu scriitorul, medicul, editorul, traducătorul, eseistul
CHRISTIAN W. SCHENK

O personalitate poliedrică. Scriitor, medic, traducător, editor...prieten al poezilor, care poate accepta că, *„în prima zi din restul vieții,/ zeei vor merge la braț cu poezii”*. Adică în fiecare nouă zi să înțelegem că există partea de mister, de necuprins, partea de fantast în care putem „vizualiza” orice ne face o bucurie sau orice aduce o undă nouă în peisajul timpului nostru. O convorbire gen mărturie, interviu, cuprinde doar crâmpie din ceea ce este în complexitatea sa un creator. În cazul de față, mi-ar plăcea să conversez îndelung cu domnul Christian Schenk despre literatură și viață. Despre venituri și plecări, despre uitare sau tremurul revederilor, despre reușite și vise împlinite sau nu, despre drumuri, timp, rațiune și emoție, doruri, melancolii, despre curajul de-a o lua de la capăt, despre însingurare și frică, despre ziua de azi sau de mâine, despre magia cerului, a stelelor, a apelor din fântâni sau râuri, despre mare și perle, sau ființele sale acvatice. Și neapărat despre inspirație. Despre tandrețea sau ascuțiturile acesteia. Pentru asta ar fi nevoie de paginile unui volum așa că, ne mulțumim doar cu punctări ale parcursului său scriitoricesc. Mai adaug doar, ca preambul, o impresie personală: dacă domnul Christian W. Schenk ar fi fost aviator, ar fi știut să ne convingă de farmecul și simbolistica zborului, dacă ar fi fost actor, ar fi nuanțat subtilitățile limbajului artistic, și asta, în cele trei limbi pe care le folosește în traduceri poetice, germana, româna și maghiara. Dacă ar fi fost pictor, ar fi inventat imagini și culori noi, dintr-un univers neștiut încă....Și dacă era agent imobiliar, ne-ar fi convins cu ușurință și farmec, să ne îndatorăm rapid la bancă și să cumpărăm ceea ce ne recomanda... Chestiune de putere psihologică...

Se impune convingerea că, oricum am combina imaginar drumurile sale, tot la artă ajungem. Așadar, un nume recunoscut în două țări și extins în Europa. Autor al multor volume de poezie traduse în germană sau maghiară și altele, tot multe, fiind traduceri ale poezilor de marcă din literatura română, în germană sau maghiară.

Veronica BALAJ: *Cele două țări, România și Germania, vă sunt ca două aripi egale, care vă asigură echilibrul, sau, pentru acesta, trebuie să luați dintr-o parte și să adăugați în cealaltă?*

Christian Wilhelm SCHENK: Nu sunt două aripi egale, ci două atmosfere diferite. România mă obligă să respir adânc, Germania îmi cere să respir regulamentar. Împreună, îmi dau exact oxigenul necesar pentru a scrie fără să asfixiez adevărul. Nu iau dintr-una ca să pun în cealaltă, ci extrag din amândouă acel rest de luciditate care n-a fost încă impozitat de nicio birocrație culturală.

V-ați afirmat pe terenul modern al interculturalității. Vorbiți mai multe limbi, dar nu ați renunțat să scrieți în română. Cum ați compara aceste literaturi?

Literaturile sunt ca vinurile: unele fermentează prea repede, altele prea protocolar. Limba română are nerv, durere și exces – adesea simultan. Germana e severă, dar exactă: îți cere disciplină și îți răsplătește ideea clară. Maghiara, în schimb, te seduce cu melancolie în timp ce îți impune matematică. Nu renunț la limba română pentru că, oricât de mult m-ar costa, tot acolo am învățat să tac profund și să spun mult în puține cuvinte.

Ați realizat un proiect literar de anvergură: 7 volume cu traduceri din literatura română. Ce repere ne puteți oferi?

Am pornit la drum fără benzină instituțională și fără hartă de la minister. Doar cu o obsesie: să nu piară vocile clasice dar nici cele contemporane. Să-i iau pe Eminescu și pe Nichita, pe Văcărescu și pe poeții din provincie, și să-i pun, împreună, în rafturile limbii germane. 3200 de pagini – adică 3200 de încercări de a face imposibilul. A fost o muncă de contrabandist cultural: am trecut frontierele invizibile dintre neglijență și necesar, cu poezia în rucsac. În monumentală antologie în șapte volume de la începuturi până în prezent” (Editura Dionysos, 2018–2024), sunt incluși în total: 385 de poeți, de la Ienăchiță Văcărescu până la autori contemporani din diaspora, acoperind atât numele canonice ale literaturii române, cât și voci tinere, regionale sau emigrate în străinătate. Această cifră include toate epocile literare (din secolul al XVIII-lea până azi), Toate regiunile istorice ale României (inclusiv Basarabia, Bucovina, Transilvania etc.), precum și o selecție substanțială din diaspora literară românească (Europa, America, Israel). Fiecare autor a fost atent selectat, prezentat cu scurtă biografie contextualizată și introdus într-un cadru bilingv (română–germană), în cele peste 1200 de pagini ale lucrării. Această antologie reprezintă cea mai amplă colecție de poezie românească publicată vreodată.

În această lucrare acordați spațiu diasporei literare. Au fost ecouri?

Da. Nu poți ignora scriitorii plecați, fiindcă ei scriu de pe muchia lumii – de acolo unde realitatea nu mai e decor, ci experiență. Am primit ecouri din Germania, Elveția, Austria, Suedia – și nu din partea oficialilor, ci de la cititori vii. Adevărata recunoaștere vine nu din titluri, ci din faptul că cineva necunoscut, într-un oraș străin, îți citește rândurile ca și cum ar fi scrise chiar atunci, pentru el. Din România mai puțin!

Sunteți scriitor român din diaspora și scriitor german. Cum le asamblați în interiorul ființei Dv.?

Le asamblez ca pe un mecanism de ceas elvețian într-un corp balcanic. Cu multă răbdare și ironie. Uneori am optimismul absurdului: continui să cred că literatura poate schimba ceva. Alteori, îmi permit un pic de indulgență față de propriile iluzii. Dar, de cele mai multe ori, funcționez pe incertitudini bine temperate – exact ce are nevoie un scriitor ca să nu devină profet de profesie.

Poeziile Dv. sunt adesea considerate filozofice. Influențează medicina scrisul poetic?

Desigur. Medicina m-a învățat să ascult suferința fără să o teatralizez. În poezie, ca și în cabinet, contează ce nu se spune. Poemul e, adesea, o anamneză subtilă. Dacă n-aș fi fost medic, poate aș fi scris mai frumos. Dar mai puțin adevărat. Medicina m-a învățat că fiecare cuvânt trebuie să aibă funcția lui – altfel e metaforă de decor, nu de sens.

Sunteți și editor și traducător. Ce recomandați celor care vor să traducă literar?

Le recomand, în primul rând, să nu o facă pentru glorie. Traducerea e o formă de anonimat lucid. Trebuie să fii umil și pretențios în același timp. Să înțelegi că nu traduci cuvinte, ci universuri. Și să accepți că nu vei fi aplaudat. Dacă după ce traduci, poemul respiră în altă limbă ca în original, atunci ai reușit. Restul e CV.

V-ați retras din Uniunea Scriitorilor. E vorba de deziluzii?

Nu de deziluzii, ci de clarificări. Nu pot fi membru într-o instituție care confundă valoarea cu vechimea în dosar (Chiar dacă am 35 de ani vechime în UR). Când premiile se dau după prietenii și nu după texte, simți nevoia să nu mai aparții. M-am retras ca să nu fiu complice. Și pentru că libertatea interioară e mai prețioasă decât o legitimație plastifiată.

Numele Dv. – „Schenk” – înseamnă, imperativ, „dăruiește!”. O convenție cu destinul?

Posibil. Nu m-am gândit la asta la început, dar viața mi-a tot dat ocazii să confirm. Am dăruit traduceri, timp, energie, dar mai ales încredere în literatură. Dacă numele e un imperativ, atunci n-am avut de ales. Și nici n-a fost greu – dăruind, m-am salvat. Uneori, singura formă de rezistență demnă e generozitatea.

Mulțumiri multe pentru aceste mărturii! Ați adus un plus lumii creative prin operă și prin prezența în literatură.

Vă mulțumesc și eu, cu grațitudine sinceră. Dacă am reușit să adaug măcar un fir de lumină în urzeala acestei lumi creative, atunci rostul meu nu a fost zadarnic. Literatura nu salvează omenirea, dar salvează, uneori, omul – iar pentru mine, asta e suficient ca să merg mai departe.

Cu respect și bucurie pentru acest dialog autentic.

A consemnat **Veronica BALAJ**

Din depărtări

Din depărtări, abia venită, noaptea
focul viteaz încins îl stinge.

Vin umbre reci și lungi, în stoluri,
și orizonturi scaldă, la apus, în sânge.

Mestecenii adună vieți din șoaptele străvechi,
istorii, pe fericitul drum de țară, de litanii

tainice învins și ridicat pe coamele din ceruri
de cocori ce-au descântat galeș pisanii

invizibile în nori și ne-nțelese zburătoare.
În vis apari și-ntârzii în lumina de sub pleoape

din înțelepte depărtări care spre lună te-au condus
și-acum își mână umbrele, poveștile pe ape.

Și biruiesc zorii de zi

Și biruiesc, în sfârșit, zorii
de zi. Roua așteptărilor
se ridică repede pe firul ierbii,
când luna albastră se-ntoarce
spre noi după felul în care se
iubesc sferele, fântânile, cerbii.

Mai e puțin și totul ajunge
în vârf; se luminează de zor.
Puzderie de duhuri plutesc
în văzduh, la umeri te-ating
și stau la răscruci de drumuri
lângă fântâni ce patima-și sting.

Și urcă, tot urcă gânduri, mirosuri
de nuferi, iarbă cosită, amintire și tei,
dansând tot mai iute în aerul sfânt.

Dimineața se ridică pe vârful
piciorușelor ca albatroșii din viața
de-apoi a mărilor: câte doi, câte trei.

Aurel ȘTEFANACHI

Poetul și câinele

P.S.

câinele acesta tentacular, lung cât o zi de dragoste
trăiește și se dezvoltă în chiar muzica
și luciditatea verbului – SUNT; summum al
trecerii și viitorului/ până ochii și inima
mi se ridică la cer și îmi privesc stârvul –

- poate veni-va omul cu lăntug și aripi
să vadă și să constate; să pipăie și să mă
scalde în verdele crud al gurilor existențiale;
să continue scrisul – sub acoperișul malign
al nebuniei/ al părului entropic al morții –
să vadă mersul meschin din steagurile
vieții/ copleșit ca sufletul divinei arte –
să-mi ronțăie urechile și cărțile
în fața oglinzilor din care nu se mai
sfârșește ieșirea îngerului;

omul cu lăntug și aripi pe treptele octogonale
a venit și s-a dus; era nedefinit – o pierdere
a formelor era/ ținuse în brațe femeia
lui Iacob! –
în noaptea perfectă s-a lăsat dus de
valuri și gheață:
venit-a ca tot ce se arată o singură
dată în închipuire și luciditate –!

«dacă este transfigurarea câinelui sau șarpelui
dihorului sau mangusteii: fosforescenței stampe;
sau a decăderii ca o osie de cvadrigă –
stupid ocolind partea rușinoasă, partea animalică

a sorții!
dimpreună cerșind sintaxa
extazului – în genunchi !

în genunchi cerșind (frenetice semne)
clama de aur a Euridicei când se
pregătește să treacă Styxul;»

P.S.

eu sub acest clar de lună/ pe aceste țărături
din cristal (numai visate) trec și vă spun:
cubul de sare de sub genunchiul lui
dumnezeu (suflet al meu) s-a vrut și s-a
născut textul ce-mi ară fața!
câinele acesta fierbinte
preafericit a venit să-mi deschidă gura și
să-și afle numele ... !

Izgonire în paradis

așa cum înțeleg moartea (noaptea și dimineața)
așa te înțeleg în otrava frumuseții tale – Zidania
cum înțeleg moartea în abuz și perfecțiune să-
lingușesc masturbațiile/ așa îmi repet clipa de
fum/ măiastra-utopia de-a lungul scrisului...

(luminile mici/ nebunii și vârcolacii – izvoarele,
umbria din cer/ începuturile alchimice ale
derizoriului, foarfecele mamut al destinului,
femeia siberia în cochete oglinzi și verande,
artistica luntre alunecând în SAHARA,
gâdele cu o floare în mână –
orbul aducându-mi nisip și medalii –
un castor
elice macabră în amară mișcare –
o zână ce iară îmi stoarce creierul și
sufletul...)

«Istorie de apuse senzații» –

fii singură, fii adevărată plenitudine – apa
 reziduu din privirile noastre ca altădată lacul
 înghețat aduce la maluri un trup de
 cianură, leprozeria că suntem;
 mi-am regăsit ferventa încercuire a deșertăciunii –
 ochiul cu zimți și aripi tăietoare –
 egala convingere din ELEUSIS;
 «o femeie și-a întins părul ei lung negru
 stârnind o muzică în șoaptă în corzile lui
 și lilieci cu chipuri de copii în lumina viorie
 șuierau și băteau din aripi
 alunecând cu capu-n jos pe un zid înnegrit»

tentacule ale amintirii din HADES –
 sângele meu fiind drumul neîntoarcerii sau
 iluminării: un fruct ținând loc de
 mitră – la sânii iubitei o albie a
 pustietății, corolarul prezicerii abisului –
 un hermeneut sieși văzându-și toate
 mizeriile cunoașterii,-

damnat: cu ochii scoși – rugându-mă
 atât în lumina de dimineață cât și în
 întunericul apos al ideii de-a fi –
 pentru muntele de sare înveliș:

pentru masochista liniște apriori; logică; mefiență!
 pentru R. BAAL tain și albă decădere –

«Și la fel de adevărat este că draperiile, în
 formă de lună plină, nu mai capătă acolo expresia
 simetriei lor definitive în numărul cuaternar: dacă
 nu vreți să mă credeți, duceți-vă de vedeți cu ochii voștri»

Rusalii, noapte lungă cât două răsărituri

Un șir de călători trudiți
un stol clintit deodată
te învâluie din visul la casa
demult căzută-n somn...
Criptă orânduită ca o vie
sau fort la infinit
ce să-ți mai deslușească
mai mult decât fiorul
cochiliei golite...

N-a fost nicicând o scoică de perlă vinovată
din troița cea nouă ai mai goli o dată
carafelor de abur vloga eternității
ai priveghea-n abside celălalt răsărit
dorința de lumină să ți-i aducă teferi
slobodă în albastru să-i regăsești pe prispă
în limpede trezia tăpșanului cu greieri
pân-ar striga vărarul săltând inima-n gol
tot pe nepusă masă de cum ai și plecat...
De necrezut cum mierea mai tremură în aer
din cetina-n mireasmă de aur și noroc
veștedă-n gâtul sticlei ca un burlui de lampă...

Credeai în doruri înnădite
sclipirilor de-un foc bătut din palme
lăsai în urmă rime nerostite
citeai încă o dată Rimbaud – *Întâia seară* –
și dus-ai fost în truda pripasului de cuc
să pară rândunică pe-altarul de cenușă
al cedrilor din cartea ce-i prefăcuse-n spini...
– *N-ai fost la Mecca, fată!*
întâmpina reproșul bunicului din ramă
Acolo-i Bărăgan! greu să lungească vorba,
fecioru-i zădărâse o coadă de balenă...

Cum să contreze minte de copil!
abia de te zăreai din bălării

nici iepurii n-aveau cum să mai fugă...
 Umbra copilăriei
 păstra busola delhică și turmele câmpiei
 fără staul, doar lațul de fugarnic
 mai zornăia în sân ecoul regăsirii
 nu-înțelegea bunicul, rămar împătimit
 impasul înălțării din sinele captiv
 aveai de închis cercul în marginile lui...

Cum să te-împarți!
 întoarcerea deșiră aripile de ziuă
 de ne iubire parcă zarea-și tot schimbă vântul
 străină de clipele rănite
 dai pinteni înserării să nu vă scape ora
 de spaimă a mângâierii din noaptea
 înlănțuirii când soarele e dublu...

Niciun viu n-aține calea
 nici muntele apatic necruțător trădării
 nu-și scutură mustața pe *Valea*
 ce-i zice încă *Vie*, lumina din răspântii
 îți regăsește ritmul semințelor de-a fuga
 în noaptea de Rusalii să scape din păstaie,
 să vii cum vine noaptea luminii dăruite
 cu gând de vorbă lungă cât două răsărituri
 să uiți de toată graba...

Cercul din rama Bunicului

Pe limbă de necontrazis
 tabloul bunicului se mai ține
 în crăpătura de la cutremur
 câteva pete de var coșcovit ne numără
 surâs visător al unui cap de Buddha
 aceeași căutătură a nisetrului albastru
 călcând peste ape
 ne poartă de grijă...

Ar fi făcut o sută dacă n-ar exista
 ciudatele atracții între posibilele energii

în mișcare la bunicul discutabile
nu avusese în viața lui o aventură
din neîncredere toate relațiile i-au fost
serioase și sigure ca ultimul infarct!

La aniversări tabloul i se coboară
în fotoliul de lângă cafea și felia de chec
i se vorbește precaut nicio apropiere
semantică ori contextuală
de livada care se cere cosită
coasa i s-a dat de pomană
vecinul cosește aproape plângând
picurând iarba de câte ori duce la gură
cana cu vin clădește iarba pe prepeleac
nu c-ar părea zară de nor
dar umple ceasul amiezii știut cu varză
și abur de rață măcăit îndelung
cât să ajungă la pomenit...

Toți așteaptă desertul pentru poza
de peste gard pe când mai cosea
dar n-apucase rama...
De parc-ar fi presimțit
cât de aproape-i capătul pământului
iubirile și le-îngrădea în broderii de tei
mănunchiuri înflorite de ochi
și frunți gătite în luciu jurai că-i firul
lunii ori jeluirea crinului
în rostul lui de gură nouă
jurând c-ai fost
zâmbind furișului de lacrimi
te-îngemăna luminii
ca să fii...

Așa ne adunase
de la botezuri până-n cununii
închenăriți la dungă!
în lustrul ocru-al vieții
eram *iconostasul* sau *tâmpla inimii*
cum ne-alinta la urmă...
Se străduia să afli de ce sunt toate altfel

de cum le știi le migălea la margini
 deși fotografia părea-îndestulătoare
 sfida nemărginirea privea de jos
 cum ne deșartă umbra nesocotea risipa
 transfigurări viclene
 tergiversată bezna care desfiră lumea
 avea de bună una că hatul lui de ramă
 te ține lângă tine...

Nu pare-a fi bunicul străinul
 din ultima grădină mai îngrozit de viață
 decât de împlinire, nu mai plânsese...
 din stropii ezoterici ultima înghițitură
 o împarte cu Isusul ochilor de copil
 te ia cu el dincolo n-ar viețui altfel
 nici tu fără de pașii din uși întredeschise...

Acasă-s toți molcomi ca după ploaie
 veacul e fără rost cum să-i divulgi
 lăuntru decât dacă mai tună...
 te bucură-așteptarea
 un picur te supune gândul
 la dunga neagră tulbură vânt și creangă
 zvâcnește umbra-n undă
 luase numai dalta și-o scândură de tei
 uitase amintirea...

În drept succesoral indivizibil
 păstrezi iconostasul cu droaia lui de îngeri
 scăpați haihui din ramă de arșița înălțării
 la câtă bălăceală nu mai contează lustrul
 nimic mai de-înțeles
 mai suplă înfiorare ca boarea nebună după viață
 solie împăcată de pe un mal pe altul...

Din cercul ei de lună
 chip depărtat de floare
 ochi de ghindă-n rotocoale
 se-oglesc în rama undei
 țărmurile lumii pierd nostalgia regăsirii
 simpla frumusețe-a serii de priviri în rugăciune

Înfrunziri de margini crude
rama-și potrivește cercul,
înțeleș acord din maluri
c-ar fi rupt din *Tac-su Mare!*

Radmila POPOVICI

desen japonez

lătratul spintecă
aerul

șuvițe de întuneric
se scurg pe fața rănită
a nopții

respirația
mă înghite

pasul meu drept
iarăși îl împiedică
pe stângul

dar mersul
nu mă dă de gol

copacii își aruncă
umbrele
ca-ntr-un desen japonez

numai luna pare
să fi muțit
pentru totdeauna

auuuuuuuuu

în afara spațiului 3D-l

părea că soarele și-a promis
că-i vom prinde din mers
răsăritul

în acea dimineață norii
croiau ca pe un ecran
imens rochia mea mov

vaporoasă vedeam cum
lumina îi străbătea faldurile
drumurile s-au încâlcit
în acea dimineață și mie
iar nu-mi ajungea aer

trebuia să oftez des ca să
mă inunde încet aproape
deloc să nu fiu auzită

am mulțumit mult
în acea dimineață
nu mai alegeam cui
de câte ori cerul
surâdea ochii mei
se umezeau

o tânără m-a întrebat
dacă mă simt bine
i-am răspuns *da da*
prea prea bine
cu noduri în gât

foamea nu mă mai urmărea
nici setea corpul meu se afla
în afara spațiului 3D-*l* trăia în
afara timpului rămăsese
în aria lui de descoperire
a vieții cu toate cunoscutele
și necunoscutele

atunci în cosmos

azi luna s-a îndepărtat
de venus
alături
erau orbitoare

la fel ca oamenii
corpurile cerești au nevoie
de întuneric și lumină
de liniște și ploi

de meteoriți de ochii lumii
și de intimitate

când noaptea se dezbracă
de toți norii avem șansa
să alunecăm în adâncul ei
negru mătăsos

boabele de argint
să le înghițim cu privirea
pentru a uita pentru o clipire
cât de neînsemnați
suntem
cât de scurtă ni-i căderea
în veșnicia prafului stelar
cât de inerte ni-s pornirile
și deșarte împlinirile

ce amuzante ni-s
sentimentele iar ele
planetele și stelele
nu-și schimbă nici mersul
nici luciul pentru a nu ne
deranja înfumurarea

azi venus
s-a îndepărtat
de lună iar noi
cei de pe pământ
ne bucuraserăm
de apropierea lor

asemeni corpurilor cerești
oamenii se îndepărtează
unii de alții

atunci în cosmos
se face și mai
frig și mai
întuneric

Caliopia TOCALĂ

IUBEȘTE DE LA ÎNCEPUT ȘI PÂNĂ DINCOLO DE MÂINE

Omul trebuie să învețe să uite
și forma,
și culoarea suferinței,
și arsura lacrimilor în lenta curgere prin timp.

Ca să rămâi lucid,
șterge cu buretele tot,
îmi spune marele arhitect.

Sau pune, pune pe strunele unei harpe
care te-a costat mult
și te doare și mai mult
să te despați de ea,
pune istoria ta și a lumii,
pune dezamăgirile și clipele de neant,
pune jalea strămoșilor tăi cu paloșe vibrând
de patima iubirii
în fața hoardelor înfometate
pe umerii cărora stă neclintit
de veacuri
sfântul sentiment românesc.

Pune izvoarele cristaline și văile
înveșmântate în brazii înalți,
casă păsării măiestre,
pune câmpiile pline
de dorul,
pulsând sub ia-cămașă,
ce saltă obraznic sânii feciorelnici
în hora noastră strămoșească,
și de holdele mănoase
în spicele doldora de rod,
pune faldurile albastre ale apelor vrăjite
în rostogolul valurilor de pești,
și hora zânelor
din tărâmul de poveste
al basmelor noastre.

Pune tot!

Pune clipa când ți-ai dorit să pleci

dincolo
ori regretul venirii tale în lumină, aici.
Pune tot,
și dealul, și valea, și râul, și groapa, și steaua
a mai rămas ceva ?
A plecat chiar tot!?
Dacă te doare,
pune zâmbetul, pasul și fiara
pune tot ce ți-ar putea aminti de tine ieri.

Și, ca să nu te doară,
fii om și uită-le !

Altfel,
cum să prinzi răsăritul
și s-auzi sunetul cornului
și răpăitul stropilor de ploaie bogată
pe trupul tău tânăr, vânjos de visuri,
și trapul cerbilor
săgetând voinicește lanurile
cu ramuri regale-n bucurie,
și poalele codrilor de aramă,
argint și de aur și tot
ce-au mai avut pământurile noastre.

Cum altfel
să simți arsura fulgului de nea
din zorii începuturilor tale
și cântecul privighetorii
cum ai putea să-l mai auzi,
și triful ciocârliei
urcând strajă pământurilor noastre din înalt,
și strigătul cucului
chemându-și mereu fratele
de peste mări și țări.
Cum să-l auzi altfel pe ciobănașul mioritic
și măicuța bătrână
care-și tot îngroapă simbolic feciorii plecați
din lumea strâmtă, strâmbă și înhidoșită.

Și,
mai ales,
iubește,

iubește de la început și până dincolo de mâine.

Dacă sufăr azi, peste o zi, o lună, o viață de om
suferința mea nu va mai fi, va fi uitare...

Și atunci
de ce să nu fiu tot timpul lucidă
și să nu mă încarc cu trăiri inutile.

TIMPUL

Mă pierd în veșnicie,
timpu-i doar un mit,
secole și tot ce ne-nconjoară
straturi suprapuse ca un praf
pe-o pânză translucidă de cristal.

Cu mintea răzvrătită refuz să cred
c-am curs precum un râu
prin stâncile colțoase-n prăpastia încinsă.

În rest nimic.

Mă frâng de nesfârșitul suferinței
din adevărul nebunilor
cu inimă din stei.

Ca și Petrarca și cântonierul lui,
dau viață pietrei mute
scânteietoare-n stări febrile;
mări profunde, ape în văpăi, doruri și visuri,
bezna nopții cu două morți de poale,
una m-a risipit,
cealaltă m-așteaptă-n dulcea ei capcană,
umbrind văzduhul de granit
mâncat de molii.

Precum Cervantes în Alger,
înot într-un panoptic,
pustiu de ape, corabie ușoară
strivită-n stânci-capcane
de destin.

Tristețea învăluie cerul în razele toamnei târzii

și mă pierd în eului meu divin
emoționant prin stângăcie.

Șerban CODRIN

RAPSODIE BINECUVÂNTATĂ DE MIRABILA RODIRE A TEILOR

Fac dragoste cu muza poeziei,
Puștoaică savuroasă-în harul ei,
Îi scutur flori peste cearșaf, de tei,
Ci-infama se consacră lăcomiei
De-i scap din brațe frânt în paisprezece
Rânduri de cioburi cârpăcite prost;
I-a fost amantă, însă cui nu-a fost,
Eu îi repar pantofii, ea petrece
Cu marii-inițiați în frenezie,
Până magia și-o preface-în haz
Și, trădătoare numai din extaz,
Cu ochii-aruncă-un semn: îmi va prescrie,
Precum oracolul, să-avem motiv,
Cu degetul în palmă-un vers parșiv.

(*)

Oricât l-ați vrea-în butuci surpat, ori în
Surcele, teiul din Copou vă-apare
Bezmetică-înviere de lumini
Într-o celestă binecuvântare;
Degeaba, peste ziuă, din securi
Îi măsuțați cârpelile și golul,
Urcând pe noapte-un bocet de păduri
Douăsprezece zodii-i dau ocolul;
Cu-ocări de hoțomani îl acuzați:
„Ne-ești numai paguba și nenorocul!”
Și-l jefuiți până-l îngenuncheați
Să vă-întocmiți cu păgânie focul –
Urlând „Tăiați, trântiți-l de pământ!”
Aflați cum se martirizează-un sfânt.

(*)

Cu poezia-în nefirești relații
Și coatele pe-o scândură de tei,
Nimicu-aprofundez, și-elucubrații:
Golit până la mijloc de idei,

Scriu chinuit într-un amurg cu lâna
 De aur; tern, pe-o rută spre Parnas,
 Orfeu îmi face din plictis cu mâna
 Și urcă-în avion la *business class*;
 De-emoții, tatuajele-mi transpiră,
 Ochii-mi ridic spre-o muscă din tavan:
 Solemn, pe fuselaj gogeste-o liră,
 Iar stewardese-în cor aerian
 Instrucțiuni recită, inspirate
 De bardu-în funcție pe-eternitate.

(*)

De-aș fi Iisus, îngrijorat m-aș duce
 La doctor să-i fac plângere: mă doare
 Cum camuflați Pilat la drumul mare
 Îmi răstignesc ratările pe cruce;
 Necedincios, aș umple cu-anateme
 Alienatul tei, să-i moară floarea,
 Când scânteiază-atotneștiutoarea
 Rodind nimicu-în crengile supreme;
 Neliniștit, în loc de-orice tortură,
 În inima cât un coșmar de-adâncă
 Aș cultiva numai căințe, ci-încă
 Pe-atât spini ideali la-înțepătură
 Și-împodobit iluzii din trufie,
 Când umblu-în cârje prin zădărnicie.

(*)

Nimic nu-mi bate-în inimă, nimic
 Nu-îndeamnă teii spre acea schimbare,
 În ceas de cumpănă să dea în floare,
 Ori să se scuture în Carul Mic;
 Din vina cui se-aprinde cântecul
 În zori de bucurie-al ciocârliei,
 Prințesă fără simțul tragediei,
 Credul neinspirată-între creduli;
 Nimic pe cale și-adevăr, în plus
 Ori minus, toate-acestea fiind zise,
 Rămân mulțimea de mirări proscrise
 Și rugăciuni mai bine de nespus;
 Nimic nu-îmi pizmuiește șiretlicul
 Să mă-înțeleg muțește cu nimicul.

(*)

„Veniți, privighetoarea cântă”, cine-i
Naivul invocând o strănepoată
A dinozaurilor de-altădată –
Se umple noaptea-armonică-a grădinii
De mai cu miliarde de-ani lumină
Tocmai sosiți din ere-îndepărtate,
S-au stins pe-întreg, se-aprind pe jumătate,
Iar teii-în floare nu au nicio vină;
Cu pir-gros la picioare, fruntea-în palme,
Până s-o risipi Big-Bang în spații,
Mai stăruie-între-extatice vibrații
O-apoteoză-a-încordării calme,
Când poezia-în liră se-înveșmântă:
Veniți, supreviețuitoarea cântă.

(*)

Mustește-aromă, izvorăște din
Topitorii cu-însemne-aurifere,
Crengi îngălate-în feluri de mistere
De-amanetat în spațiul sibilin,
Drojdii-în vedenii, damf în labirint,
Transfigurate-esențe dimpreună
Nopti năucind și ceru-într-o nebună
Mistică-a lunii cu lăpturi de-argint;
Deodată, roua căsăpind-o, trei
Țipă din profeție-în profeție
Cocoși cu-apocaliptică mânie,
De se hipnotizează tei cu tei
Și încă-o zi-și îngăduie-o putere
Mai lacomă, mai tăvălită-în miere.

(*)

Greșală-a domnului bijutier:
În loc de-astralul inventar de gală,
Dă încă-un pumn de lumpeni la iveală,
Greieri ori ucenici de mântuială
Din cine știe ce-alt atelier;
Ceva devine straniu mai ales:
Scârțâituri aiurea, fără formă,
Prin ce scamatorie mai enormă
Decât un cerc de zodii se transformă
În auroră de neînțeles:
Din respirare după respirare

Se-înmiresmează teii până-în miez
De floare-înaripată lângă floare,
Cu inimă, cu suflet, cu ferveare.

(*)

Aud cum cântă Dumnezeu la moara
De vânt într-o-înserare pe scrâșnite,
Cu-îndemnuri într-un tei să sprijin scara
Odată cu povești nepovestite;
Prevăd cum printre crengi gonește, goală,
Goală-o căruță-a hoțului de stele,
Stele duhnind ca naiba-a năclăială
În țârâitul unui pui de lele;
Presimt cum trupul mi se-îmbolnăvește,
Acreală, resemnare, îndoială
Și-un felinar firesc de nefirește
Ghicesc cum pâlpâie de oboseală,
Vestigiu-al unui candelabru-în stare
Să macine răbdare, nerăbdare.

(*)

Confuzi, în loc să lenevim sub teii
Cu auru-în arcade, până când,
Deasupra noastră, gravul *panta rhei*
S-ar scutura de-odoare,-agonizând,
Mai bine-o facem pe cuceritorii,
Cu scări să dedulcim asalturi din
Cupole în clopotniți iluzorii
Și-utopic sigilate cu destin;
Îmbogățiți și-anemici de luxura
Cu pumnii înfundată-în buzunar,
Întorși acasă, vânturăm natura
Pe măsluite pagini de ziar:
Ne-așteaptă metafizica-aromată
Să-o degustăm în ceainic, revelată.

(*)

Prin crengi, cu ifose de-înjurătură,
Bag nasu-în fundul unui tei, prea mare
Iluminare fără felinare
Pentr-un puhoi cu auru-în scursură;
Să nu turbeze floarea pe degeaba,
Cu năbădăi o mulg de-acea-amețală
Din țâțe, din frunzișuri sau din poală;

Amnezic, strâns de gât, îmi chinui treaba,
Tușesc de scârbă sufocat, cu mintea
Tembel căzută-în fleasca unei babe,
Corci terciuit mă-înmoi pe patru labe,
Pleștit ca vidanjorul dinaintea
Bodegii, unde-și bea nevindecare
De nebunie dintr-o halbă mare.

(*)

O mică piatră în pantof mă face,
Privirea înălțând-o cât mai sus,
Să-ascend la reverie, unde nu-s
Nici paradis, nici Dumnezeu, nici pace;
Rămâne să recaut vindecarea
Cu tei în floare, cu pământul, cu
Absența blândului Iisus, căci nu
Vreau întrebări, mi-e-îndeajuns mirarea;
Și totuși, îmbulzeala-atâtor stele
Îmi fură cerul, oferindu-i doar
Urcușul și teroarea spre calvar
Bietului spate al ființei mele;
Mai bine piatra-arunc și-elegiac
Cu nicio deslușire nu mă-împac.

(*)

Încă-o invazie-a lui Gînghis-Han
Cu-aurifere hoardele în floare,
Ajunge-un sac să jumulească-o mare
Urgie-a teilor peste maidan;
Luni, sâmbătă, la piață, vineri, joi,
Gogesc aceleași rustice-aparențe:
Mici grămăjoare pe-o basma în zdrențe
Din zori așteaptă până mai apoi;
Degeaba hominizi psihotici, *post-*
umani, trec pe-adormite, nu-i apasă
Nici letargia mult prea tenebroasă,
Nici pas cu pas delirul cel mai prost;
Tei exaltați, aprinși de-o-îngălbenire,
Ori îndurându-și reaua presimțire...

(*)

Îți caut roadele-în harababură,
Tei cu înmiresmată vrednicie,
Tei sideral, cu-abuz de broderie,

Până-ți găesc nimicu-în dantelură;
De aur, teiule în cârdășie
Cu zodierii și-artificierii,
În decăderea-arunci, a înnoptării,
Buimace-explozii, lămpărie vie,
Înfloritură, cea mai inspirată,
De-orgie amețit, și de-asfixie,
Topit cu măreție-în agonie,
Acum sau oarecând sau niciodată,
Tei de lumină și euforie,
Tei roditor numai în poezie.

Gabriel ALEXE

ONIRICĂ

Miroase a strugure stafidit pe rogojină

deschid dulapul

în scârțâitul diafan al balamalei zăresc mâna bunicii
care adună hainele mamei și le dă de pomană

sunt la limita nervilor din cauza timpului cu două origini
precum o carte când ochii părăsesc literele
și se pierd într-un sălaș de visare

gândesc visând și ajung dincolo de trecutul adevărat

mama n-a fost niciodată mireasă dar rochia ei albă îmbracă
toată copilăria mea – monedă uzată transformată în efigie

în podul casei visez un zeu cu chip de om și aripi de fluture
frunze de mac îmi închid pleoapele
mă retrag discret
ca un copil plictisit părăsesc jocul și zburd liniștit
pe câmpiile reveriei

acum viața îmi pare cu mult muuult mai întinsă

URMA

Tata era cel mai bun ceasornicar din cartier.

Atârna pendule pe perete și le făcea să cânte, simultan, la miezul nopții.

Erau vechituri recondiționate din zeci de bucăți, mă fascinau!

Dar mai ales bancul de lucru plin de rotițe și inevitabilul final:
o pendulă funcțională – *o unitate mecanică*.

Mă gândeam deseori la mărul pe care tata-l sădise în fundul curții,
la *unitatea lui organică*, la sămânța ce se dizolvă-n pământ
eliberând lăstarul veșnic țâșnitor,
sămânța aceea care ia totul din sol, nițel câte nițel,
din aer, din soare, din cer,
până devine copac în floare, răscolitor.

Dar o pendulă e un lucru făcut de mâna omului, cumva ca să lase o urmă:
în aparatul foto, în radioul cu ochi magic, în olanele șemineului tabagic,
în țămbrele gardului de tablă ambutisată, în metaloplastia unui tablou,
în palmierul făcut din capace de bere,
din șpanul de strung pe care tata-l vopsea în verde și-l planta
lângă piscina albastră meșterită dintr-o conservă de pește.

Într-o noapte, pe când cerul se-nghesuia între stele,
degetul tatei mi-a arătat Luna.

Nici Luna, nici degetul tatei nu erau urme de om.

Liviu MIRCEA

Daydreaming

În ochiul meu drept încap imperii,
Armate de nori,
Păduri trecute de demult să pieptene timpul.

În ochiul meu stâng încap mulți ochi
Și pe limba mea se încearcă cuvintele să zboare
Precum puii de cuc pe marginea cuibului.

Cuvintele pe care nu le știu încă ce numesc
Sunt un fel de ferestre ce nu se deschid,
Aburite de nasurile curioșilor ce suflă pe sticlă.

Din partea cealaltă a geamului e aceeași abureală,
Sunt mulți curioși înăuntru cuvintelor
Ce se uită afară înaintea de-a numi ceva,
Bârfitorii stau nas în nas privind fiecare în ochii celuilalt ca în alte lumi

Și râd unii la alții, cum ar râde unei oglinzi.

- Parcă se vede ceva. Nu prea clar. Dar ceva tot mișcă pe-acolo, îmi zic.
- Încă nu e clară mintea ta,
- Nu bați până acolo,

Râdeau de mine copiii cum îmi șterg ochelarii

De lumea ce nu se lasă văzută.

De pe ochelari,

O lume murdară cu irizări de oboseală sau de nou născut

A trecut pe cămașa scoasă din pantaloni.

Nimic nu e limpede,

Sub mulțimea de ochi din jur, lucrurile se scâmoșează,

Se vede pe colțul cămășii.

Clipa râde și lasă o labă de gâscă pe obraz,

Din ochi se risipește o lacrimă în care, diluat, un imperiu moare.

De bună seamă copii se uită la mine ca la un cimitir de vise

Iar eu nu vreau să explic de ce văd

Curtea școlii o mare de lacrimi evaporate încercând să mă îngroape

Sub o sare fină.

Când clipest, undeva în mine întorc o pagină.

Când aprinzi lumina în mine

Ca și cum ai sufla făină în aer

Pentru a urmări stafiile și,

Când aprinzi lumina mă vezi pe mine,

Așa e privirea ta în gol.

În pungile de sub ochi sunt sigur că porți făină

Și când vrei să vezi pe cineva plecat îi faci vânt în aer.

Eu vin doar la chemarea făinii,

Chipul meu e purtat de vânt,

Iar uneori atârnă în câte-o lacrimă.

Zidurile pot fi dărâmate, spui tu,

Imaginea nu, nici vorbă!

Iar în spatele tău, ca niște muncitori tăcuți,

Amintrile împachetează făina.

E, totuși, periculos să arăți cine ești,
Să susții că tu ești și după ce-ai plecat,
Și să privești mereu în ochi trăgătorul.
Deși, sincer să fiu, nu am să știu niciodată
Câți străini trăiesc în mine
Și câți dintre ei se văd în făină.

Zilnic

Zilnic bem și mâncăm,
uneori chiar de mai multe ori pe zi,
uneori unii pe alții,
zilnic înghițim o mulțime de conservanți
și poate din cauza asta, cine știe,
nu vom muri niciodată.
Vai, ce oroare!

Zilnic și de aproape, zilele îmi râd în nas,
iar eu, conștiincios îmi plătesc berea la bistroul din colț,
zilnic îmi desfac nasturii la cămașă
ca o invitație la inimă –
călimară pentru penițe pierdute
și zilnic de partea cealaltă a zicerii se formează
munți de ratări și cuvinte sterile.

Zilnic fac câte o prostie sau doar constat,
uite, sunt și alții la fel de neadaptați,
mă rușinez sau mă mândresc
și nu știu pentru ce.

Zilnic măucid și nu mor, până într-o altă zi,
zilnic trăiesc și nu știu cât îmi aparțin,
dar noaptea ce vine mă va găsi
din nou risipit prin singurătați,
din nou ascuns după perdelele unei copilării
ce nu s-a întâmplat,
Și asist alături de tine, ca posedatii ,
cum o lehamite mare curge printre noi.
Zilnic.

Mihaela CRISTESCU

PASĂREA GIGANT

Am urmărit pasărea aceea gigant,
Se numește cumva,
Nu ghicesc cum,
Nici nu aş avea nevoie să ştiu,
O văd clar în fața mea,
Există,
O voi numi altădată,
Într-una din zilele în care
Voi fi mai odihnită,
Sau voi căuta pe Google
Denumirea.

Imaginea ei ar putea ajunge
Pe coperta unei cărți,
- Pretind că ştiu conținutul ei -,
Vechimea acestei idei,
A unei păsări cu aripile răsfirate
Pe cea din urmă pagină.
Un avantaj pentru mine
Să o văd chiar acum,
Îmi cresc tot felul de inutilități în minte,
Rima se ține strâns legată de scris,
În pasul fâlfâitului de aripi
De care mă tem
Întotdeauna.
Și cartea asta
- Ce păcat! -
Este precum un conducător auto
Fără experiență,
O dată era cât pe ce să facă un accident,
Și m-am ferit de atunci tot timpul
Să nu repet același număr de telefon
Pentru taxi.

CAMERA CU DRAPERII

A trecut de miezul nopții.
În zilele calde se rostesc greieri,

Țânțarii își depășesc atribuțiile
Și se ascund în cămașa de zi.
Câtă liniște
În camera cu draperii roșii,
Catifeaua stă perfect întinsă
Acoperind orice relație exterioară.

Ca un paravan îmi par mișcările timpului,
Să ascundă
- Oare ce pot ascunde într-adevăr ele? –
Una sau două adieri ale vântului de vară.
Fiecare cum poate,
Suntem fericiți să știm că citești,
Noi, adică eu și cu mine,
Încet, încet, ridicând capul din carte.
Suntem fericiți pentru cele două secunde
De nostalgie pribeagă.

Câtă liniște
În camera cu draperii
Perfect întinse
Până pe podea.
M-am oprit să deslușesc tivul
Săptămâna trecută,
Una din zilele în care
Mașina de cusut
Își desăvârșește opera
Trecută de miezul nopții.

TARDIV

Mi-a făcut semn
Și am văzut că se gândește la mișcare,
Iar blocuri de piatră albă s-au aliniat
În formă de scară.
Lingvistic vorbind, am primit, așadar, acordul
Pentru a forma propoziții coerente
În limba natală.

Cum vine acum ascultarea,
Recitățile de scenă

Ne vor ajuta să intuim
 Propozițiile de piatră,
 Una după cealaltă,
 Tardiv câteodată, ce e drept,
 Dar aliniate perfect
 Pentru a înlănțui mișcarea
 De context
 A gândului.

George VIDICAN

ecoul vocii tale

e-nghesuită clipa în fulgul alb de nea
 îi simt răcoarea tristă prelinsă pe obraz
 adoarme frigul nopții în zațul de cafea
 ecoul vocii tale mă ține veșnic treaz

în pântecul tăcerii sunt clipe de cleștar
 la mic dejun mi-ai pus sărutul tău în blid
 ți-aud șoptirea clipei ce răspicat și rar
 mă-alintă cu porecla din satul meu petid

mi se desface umbra în înfloriri târzii
 ecoul lor de plastic ne curge peste pleoape
 și ninge-n noi tăcerea cu-atâtea fantezii
 iar frumusețea clipei e-un curs secăt de ape

recidivistă clipa mai pune pe foc gaz
 ecoul vocii tale mă ține veșnic treaz

pe insula letea

ea trece vicleană și-astâmpără setea
 în strigătul ei cresc păsări de pradă
 m-a trimis în exil pe insula letea
 coapsele ei sunt sămânță de sfadă

în lumina de cuarț a surâsului ei
 răzvrățiții urbei sunt veșnic mirați
 și-a pus sărutul în ureche cercei
 pe marginea lacului cu mii de pirați

ea trece vicleană în formă de stea
și-mbracă umbra în rochii de seară
pe prispă râzând îmi bea din cafea
are-n priviri o lacrimă dulce-amară

ea trece vicleană răpusă de gânduri
pe insula letea doar umbre și riduri

Veronica BALAJ

SANGVINITATE

Îmi arunca marea chipul
pe stâncile din zare
jocul apei scrijelea forma
umerilor mei venusieni,
de povara așteptărilor
m-ascund sub carapacea țestoasei
(cu-n secol mai răbdătoare),
rumegăm împreună
tic-tacul firelor de iarbă
cu gust de cosmic amărui
ce-i drept, ne strepezesc dinții
aș da o fugă
la crescătoria de scoici
de pe malul Adriaticii
vântul, miriapod peste ape
mă cercetă cu glas de oracol:
simți izul osândeii în orele
pe sărite măsurate?
gustă puțin, în rate,
perfidia sangvinității
precum un dragon ...
Verdele din alge
se prelinge-n mine
fac stânga-mprejur
înainte și înapoi,
doar Iisus
cum plângea
la despărțirea de apostoli.

CAI DE OMĂT*In memoriam Doni*

Vânători de timp eram ,
 nu mai știam drumul înapoi
 spre Adam și Eva
 galopam împreună
 pe șaua calului
 hrănit cu vânt, omături și furtună,
 ziua trosnea a ghindă coaptă,
 din când in când, la răscruci înghețate,
 urletul unui lup....
 Ursitoarele-și mușcau limba
 nimic nu se-ntâmpla
 din cele rele proorocite
 până când, plecarea ta
 m-a văduvit de piesele norocoase
 ale jocului
 cârjele așteptării
 stau cruciș
 între pământ și cer
 aș vrea să strigi,
 sunt aiiici,
 săgetator de timp și drum.

Vasile LARCO**FLOAREA SPERANȚEI
(pantum)**

O floare este țara toată,
 Un trandafir sau o lalea,
 Iar unii spun că-i o mușcată,
 Văzând câți au mușcat din ea.

Un trandafir sau o lalea,
 O fi, dar parcă-ți ieși din fire,
 Văzând câți au mușcat din ea,
 Ne poartă gândul spre unire.

O fi, dar parcă-ți ieși din fire,
Gândind spre vechile hotare
Ne poartă gândul spre unire,
Să știm de România Mare.

Gândind spre vechile hotare
S-or drege ițele-ncurcate,
Să știm de România Mare
Și că în lume e dreptate.

S-or drege ițele-ncurcate,
Vedea-vom soare peste țară
Și că în lume e dreptate,
Doar nu suntem popor de ceară.

Vedea-vom soare peste țară,
Precum a fost și altădată,
Doar nu suntem popor de ceară...
O floare este țara toată.

SOARTĂ DE ȚĂRAN (pantum)

Azi tinerii-s plecați de-acasă
Din satul drag, în depărtări
Și se întorc, dar nu la coasă,
Vin, doar, la nunți și-nmormântări.

Din satul drag, în depărtări
Lor de părinți nici că le pasă
Vin, doar, la nunți și-nmormântări,
Iar alteori vin și la masă.

Lor de părinți nici că le pasă,
Îi mai trimit la mănăstire,
Iar alteori vin și la masă,
Dorind în cont o moștenire.

Îi mai trimit la mănăstire,
Bătrânii noștri nu-s atei,

Dorind în cont o moștenire
Se roagă zilnic pentru ei.

Bătrânii noștri nu-s atei,
Își poartă ale lor destine,
Se roagă zilnic pentru ei
Că n-are cine să-i aline.

Își poartă ale lor destine,
Singurătatea îi apasă
Că n-are cine să-i aline,
Azi tinerii-s plecați de-acasă.

CIUDĂȚENIA FEMEII (gazel)

Femeii, de-i oferi o stea
E prea puțin mai vrea ceva.

Nemuțumită-i de cât are
Așa-i, altminteri n-ar fi ea.

Vrea flori de câmp, sejur la mare,
Și când e viscol, iarnă grea.

Ești soț fidel, iubirea-i pură
Și muza e de partea ta.

Ai vilă, euro, mașină,
Cei răi te pot invidia.

Frumoasa tinerețe trece
La fel ca fumul din lulea.

Ești tânăr azi, cătană mâine,
Pe urmă te vei libera.

Dar n-ai cuvinte de-alinare
Când te întorci la casa ta.

Prea trist nu fi, în căsnicie
Te-a-nlocuit altcineva.

Tu uită-acea nelegiuire
Fii bun chiar și cu lumea rea.

Să știi că-n viața conjugală
Necazuri vor mai exista,

Femeii de-i oferi o stea
Oricând mai trebuie ceva.

DOR DE UMOR (gazel)

În țara viselor ce mor
E lucru grav, de n-ai umor.

Să nu te plângi de sărăcie,
Sărac e omul fără dor.

Nu-ți fie fruntea încrețită,
Cei triști să plece repejor.

Fii vesel, râzi pe săturate,
Doar cu o moarte ești dator.

Bacovia avea dreptate:
Românii sunt un trist popor...

Să-l contrazicem cât se poate,
Nici când speranțele nu mor.

Umorul te mai întreține,
De pierzi al dragostei fior.

Sunt mulți cu „tărtăcuța goală”,
Tu râzi și de prostia lor?

Necazuri, boli și alte cele,
Prin zâmbete trec mai ușor.

Înfruntă-i cu o glumă bună
Pe cei ce să te-atace vor.

Și din conducători „de paie”
Fă-ți pălărie-n viitor!

Iar sub al sărăciei nor
E lucru grav, de n-ai umor.

Dionisie VITCU

De ce...?

De ce n-am zis eu... *Cunoaște-te pe tine însuși.*

De ce n-am zis eu... *Eureka !*

De ce n-am zis... *Eu este altul.*

De ce n-am zis eu... *Un pas mic pentru om,
un salt uriaș pentru omenire.*

De ce n-am zis eu... *Carte frumoasă, cinste cui te-a scris.*

De ce n-am zis eu... *Te îmbrățișez
cu toate mâinile sufletului meu.*

De ce n-am zis... *Madam Bovary sunt eu.*

De ce n-am zis eu... *Frumusețea va salva lumea.*

De ce n-am zis eu... *Proletari din toate țările, uniți-vă !*

De ce n-am zis eu... *Pentru cine bat clopotele*

De ce n-am zis eu... *Iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac !*

De ce n-am zis eu... *Sire, dați libertate gândirii !*

De ce n-am zis eu... *Mircea, fă-te că lucrezi !*

De ce n-am zis eu... *Hai să dăm mână cu mână.*

De ce n-am zis eu... *Iarna nu-i ca vara, bă!*

De ce n-am zis eu... *Calul nu-i ca dobitocul, să poată vorbi,
măi dragă animalule!*

Și, de ce n-am zis eu... *E=mc²?!....* Iaca de ce,
Nu credeam să-nvăț a muri vr`odată ! și m-am

codit de codruța, de mona, de madam perjă și
chiar de petrov, care da cap în gură
și... m-ar fi îndemnat la pensii nesimțite... așa că...
mai bine singuratic și uitat... pierdut...
D-asta n-am zis!

22 august 2020

Ne-au rupt Turul

Ș-o joacă cum vra sistemul
Ka ka-lin ka-n 2 cu doi
Leana-n lung deșiră ghemul
Să salveze draga Țara
și cu Turul ei de-apoi
Ge-ne-s în Apus ne toarnă
zoile din scaldătoare
și cu dinții ar vrea să-ntoarnă
Turul doi sub cingătoare
Știe ce dorește Omul care-ar vra
să-l boierești
și-o cârmește (dacă-i cazul
scurt pe doi) „ca la Ploiești”
Vrem ca Trump – Putin să știe
că ne-a îngrădit împrejurul
Ne-au călcat democrația
și ne-au rupt din spate Turul!

27 aprilie 2025

Rian ROMAN

SCURTĂTURĂ

Scurtătură
Câte frunze am prin gură
Plin părul de lilieci
Ochii-mi căută poteci
Am sperat c-ajung în mine
Să sting lacrimi, voci, suspine...

Scurtătură, scurtătură,
N-am ajuns nici pân' la nume

Scurtătură, scurtătură,
M-ai condus în arătură.

SĂTUL

Vă las să savurați cafeaua
Eu plec, căci totu-i prea formal
Mă duc să-mi schimb piramidonul
Cu șapte zile de spital.

Nu-i lume cu mai mari nevroze
Nu-i veac cu pulsul mai fatal
Îmi schimb azi parcul cu Socola
Să plimb cămașa prin spital.

Am încercat cu binișorul,
Apoi, cu biciul și pumnalul,
Crezând c-o să vă scap de toane
Iar eu o să evit spitalul.

Rămâneți, dar, la masa voastră
Cu muzică, cu dans de bal
Prefer legat de paturi slabe
Dar fericit, într-un spital.

PANTOFII OMULUI

Priviți pantofii Omului, de-aproape
Și căutați la ei ce fel de suflet
E cel ce-i leapădă grăbit la uși
Vrând să multiplice-n oglinzi un urlet.

Un urlet disperat pentru o pâine
Un urlet pentr-un kilogram de carne
Un urlet pentru toți aceia care
Poartă pantofi cu toc de domni și doamne.

Sunt alergați, loviți de trotuare
Au tocuri înclinate, cu noroi
Papucii omului sunt ca o mână
Întoarsă jumătate din război.

În ei se-ascund intimități banale
Le scapă către lume chiar prin pori
Lăsați pantofii omului s-arate
Povestea celui poposit la voi.

Tratați-i pentru început cu teamă
Rugați-i să vă spună cum îl cheamă.

SCURTĂ BIOGRAFIE

m-am născut
mai târziu decât mi-ar fi plăcut
și mai devreme decât ar fi trebuit
m-am născut muritor
într-o vineri
3 kilograme 200
52 de centimetri
nu vedeam
nu auzeam
eram roșu spre vânăt, ca o rămă
și urlam
urlam de frig
așa am intrat pe scena lumii
acum la 50 de ani distanță
beau cafea
conduc mașina
îmi cumpăr nimicuri
și lupt pentru nemurire
lupt și cu mine
să nu cad în ispită
lupt cu oboseala
cu prostia atotcuprinzătoare
și cu lipsa de chef
și urlu, urlu și acum
dar nu de frig,
ci de nemulțumire
urlu în muțenie, în mine,
să rămân treaz și să veghez
urlu și pentru că, poate, urlatul,
e un reflex înnăscut...

Imperiul cyber ororii

Până și cerul albastru sidefat
 vomită convulsiv
 peste sufletele abandonate
 ale transumanilor.
 Acolo, pe noduri de rețea,
 ca rândunelele obosite
 pe sârmele stîlpilor de telegraf
 de călătoria prin vămile cerului.
 Dar ei, pe canalele admise
 cu voie de la poliție
 ei, postumanii, ciripesc între ei.
 S-a dat ordinul resetării gândirii libere
 care
 nu se mai face cu salam cu soia
 ci cu telefonul smart
 și rinocerizarea în masă.
 Green deal-ul chicotește:
 ne va sufoca
 cu gazul toxic al minciunii
 și cu sârma ghimpată virtuală!
 Îndopați cu inteligență artificială,
 Înspăimântați de virușii prostiei
 o parte
 stă de bună voie și nesilită de nimeni
 în arest la domiciliu
 și râde de cei agățați de rețele!
 Nu-i nimic, spun, ne va uni eterul toxic
 al fricii generalizate
 suieratul angelic al dronelor
 vuietul domestic al proiectilelor,
 zgomotul de fond, leri-i ler...,
 al acestei lumi marinate în vacarm.
 Uraaa!
 A început marele salt înainte!
 Uraaa!
 A început trecerea spre absurdul virtual!
 Pregătiți-vă intrarea fastuoasă în codul QR

pentru acceptul definitiv.
La ușă, rânjește sfios, imperiul cyber.

Binecuvântarea să fii țăran

Cresc căpițe de fân
așa, la întâmplare,
unde te aștepți mai puțin,
la subsuoara câmpurilor înmiresmate
acoperite cu roua dimineților, de pildă.
Așa se văd
în visul meu de orășean încartiruit
pe asfalt, între betoane.
Doar curțile muribunde printre clădiri
mi-au dăruit o boare de libertate.
Visez că din flaconul de Chanel
ies mirosul pâinii coapte în cuptor
și aroma bălegarului din grajd...
Ascult dangățul clopotelor
reverberat în liniștea înțeleaptă a munților,
desant de îngeri.
Visez arome de cetină de brad
după ploii mocănești cu care
Dumnezeu își udă grădina
cu meticulozitatea gospodarului dintâi.
Visez cântat de cocoși în zori
călărind ca Chagall aerul proaspăt,
mă- învelesc cu plapuma unui ciripit,
dulce dezmierdare, grohăitul porcilor
și mugetul vacilor din ocol.
Îngerul a fost mai întâi țăran
cu acte în regulă dăruite de Dumnezeu,
mai întâi a crescut falnic din pământ
și noi prin el am trăit.
Vă spun eu, orășanul alogen,
care am fost mai întâi țăran, adică înger
fără să știu
că am fost condamnat să fiu fericit
în mica grădină a Domnului,
că toată nimicnicia viețuirii
va fi iertată de firul de iarbă.

Mihaela OANCEA**exercițiu de neuitare**

suntem torțe aprinse. forme ale căderii
 în căutarea altor obârșii.
 urcăm scara umilinței. între prezență și absență
 pământul vibrează alb și rece.

flori de măr

pe câmpul încărunțit de colb
 zăbovesc amintiri.
 tăcerea vătuită își întinde brațele
 spre coviltirul lumii
 spre ochiul de geam hexagonal
 căptușit cu flori de măr și surâsuri
 ce se pierd
 cu fiecare mișcare a planetei.

înverzire

zorii dansează. bujorul de munte
 și-a deschis pleoapa către lumină
 și cântă.
 cerbii boncăluiesc și ei
 spre deșteptarea văilor alpine.

soarele dezlănțuit
 cade ca un fruct de pe ram
 înverzindu-ne.

vis cu mrele

deunăzi am vorbit cu peștii.
 am făcut schimb de rețete de alge și-am cercetat
 vuietele flămânde ale tunetelor de miazănoapte.

gazde perfecte
 mrele ne-au purtat prin talazurile
 uluitoarei catedrale înspumate.

am tot hoinărit până când trupul
 ni s-a acoperit de solzi.
 am început să respirăm prin branhiile. apoi
 ne-am pierdut urma înotând tot restul timpului
 printre ceilalți pești.

Pe maluri

Memoria și frica joacă împreună în acele deliruri
ale lașității unei nopți ce nu știi cum se va sfârși.

Când dârzenia și hotărârea sunt disprețuite
când fidelitatea devine probă de trădare

când bărcile rămân fără cârmă și-s transformate
în lemne de foc pentru inamicul de-o viață,

atunci apar semne de la păsările ce trebuie urmate
când se nasc zorii și speranțele prin cezariană.

Dar malurile rămân tot pustii, nimeni nu luptă,
nimeni nu vine, nimeni nu caută – toți așteaptă,

vor să-și lege destinul numai cu-aceia care trec
primii linia de sosire. Atunci revolta devine

binecuvântare, tot căutând praștia lui david,
găsesc o piatră: o ridic, mi-o potrivesc, arunc.

Transformare (falsă presimțire)

După covid suntem diferiți. profeții,
avertismente? Toate uitate. simțămintele,
argumentele, regulile se cer rediscutate,
de la început.

Începusem să învățăm ceva despre responsabilitate,
despre a fi, despre sustenabilitate. dar acum,
începem să rescriem false memorii.

Morții ucrainei ne revin în amintire. noi însă
facem exerciții de respirație, să-i îndepărtăm
din viața și mințile noastre.

Sufletul învață noi reguli, reînvață
distanțele, reînvață indiferența.
în final, deprinde un nou fel de-a minți.

2022, semințe de floarea soarelui

Pune-ți semințele astea în buzunar,
i-a spus o ucraineancă bătrână

unui tânăr soldat rus înarmat, când
trupele ruse au invadat și distrus
satul unde trăise de copilă.

O să-ți înflorească în buzunar,
după moartea ta!

Flaviu Claudiu MIHALI

Antidot

Rădăcinile descărnate de lut
sunt copacii unui timp răsturnat
viața-i doar o scurtă despărțire de moarte
prinși în ambuscada clipei
suntem crăpături în zidul eternității
plin de igrasie și vopsea scorojită

Prin vene curg cuvinte otravă
doar poezii mai au antidot
gânduri ingrate
vise sugrumate înecate
în fântâni secate
demult

Luciditatea poartă în ea
sămânța dezagregării...
Cine ești? Cine sunt?

Unde mi-s aripile?

Timișoara

Zidurile poartă urme de gloanțe
rugăciuni murmurate
zămislesc în ele ecouri:
Libertate, libertate!

Ca zidurile

oamenii poartă urme de gloanțe
cicatrici înfipite adânc
mărturii ale furtunii
ce avea să aducă un aer curat
de libertate

Aici
și copiii se nasc cu cicatrici
de la gloanțele netrase
e prețul libertății
pentru care nu au fost încă nevoiți să lupte

Scurtcircuit

Cutii de rezonanță dezacordate
apostolii fricii prevestesc
cu dinții-ncestați
apocalipse
noaptele nu mai ajung
pentru tot întunericul ce ne cuprinde mințile
scurtcircuit cognitiv

Golgote ni-s zilele toate
timp de pe urmă
orașe arzând
bucuria nebunilor

Cântec de vânt

Volute în nedomolitul siroco
scrie în noi cu albastru
cerul cerneală
când marea își înfige catargele-n el

Sahară îmi ești
nisipurile tale
flori de cireș risipite
ca un stol de cocori albi
rătăciți în zare
în războaiele altora
nu sângea tu bucăți de suflet
deșert să rămâi

Sahară îmi ești
eu beduin șerpuid caravane

printre dunele tale răsfirate de vânt
înainte-mi

Puiul de pisică

Îți sugrumă somnul
îți zgârie timpanele
mieunatul ce însoțește ultima suflare
a puiului de pisică
pe care l-ai salvat
– sau ai sperat doar –
când zăcea cu capul în colbul
din marginea drumului

Viața e doar o fărâșă de moarte
căutându-și întregirea
Ești un înger sau
falanga unui demon htonic
pentru ființa ce-și miaună neștiutoare
în palma ta
sfârșitul?

Silvia CURELARU-IBĂNESCU

Apusul

crengile scăldate în amiezi
șoptesc despre noaptea ce stăpânește.
e ceață în cărări și
gerul strigă: cad frunzele!

caii nechează de drum

grâul geme zdrobit sub copită,
ciorile se îmbracă în ramuri de măslin
împletite cu pene de vultur,
în casă e stins focul.

leagănă-mă mamă!

am brațul plin de răni și talpa arsă
din ochi pleacă primăvara,
iar tropotul din căi năvălește.

De teamă să nu te pierd

ți-am scris numele cu litere vii,

le-am adunat una câte una
din ventriculii îmbătrâniți.

tropotul cailor și adierea macilor,
mi-au lăsat chipul
să se oglindească între maluri
respirând odată cu ele.
este seara trecerii printre furtuni și umbre...
am scris numele tău, tinerețe!
cu litere de foc l-am scris.
îmi las inima să ardă!

În ultima lui toamnă

castanul îmbrățișează drumul,
precum o binecuvântare
pașii se lasă furați de frunzele însetate.

arșița ghemuită perfid miroase a singurătate!

toamna cu fața spre răsărit,
modelează bucăți rupte din mine
pregătesc pentru iarnă o arcă nouă,
ochi închiși în rugă
strigă limpezimea cerului.

Francisca RICINSKI

Din nou dinții de lapte

Din locul unde îți sprijini acum coatele, vezi numai movile de cârtiță și un panou de tablă pe care nu scrie nimic. Deasupra capului însă țâșnește o stradă, până atunci nevăzută. Poate că ceea ce se termină acum vrea să inghită-nceputul. Ar însemna să fii acasă și în același timp pe drum ...

Sus și jos se amestecă pașii. Anotimpurile nu se mai fugăresc. Cronologia dispăre.

Ar fi loc pentru tot.

Scăpate din carcera timpului, cuvintelor tale le cresc din nou dinții de lapte.

Însă chiar de te-nșeli, chiar știrbă fiind sau cu buzele arse, sortită tăcerii,

rochia ta, cu trenă din viță de vie și trifoi roșu, o să ajungă aproape de
soare,
cometă.

Dacă duhul fântânilor

Învârt manivela, lanțul scrâșnește. În timp ce coboară,
șipă că l-ai trezit din poveste.
Și nu țipi după el, țipi înspre-adânc, fără să te auzi,
adâncul parcă se duce, alunecă și mai în adânc.

Dacă duhul fântânilor se va trezi, va înțelege ce strigi
și va scormoni în pântecul sec după apă.
Iți va umple căldarea,
ca să-ți salvezi măcar bărcile de hârtie din cap

POEZIE ROMÂNĂ din ISRAEL

Madeleine DAVIDSOHN

FRAGMENTE

pentru Biti

Lucruri mari și mici,
fragmente,
din tot ce-ai iubit
și-ai adunat ca un smintit
crezând în nemurire.

Fragmente.

Albume de fotografii
o arie de operetă
o poezie desuetă
știută-odată pe de rost
un petic dantelat,
acum doar fir de ață
o așchie de vis rebel
și un pahar de vin spumos
ca să te îmbeți cu el,
sunt realizările de-o viață.

Cioburi, fragmente
la fel de efemere ca un fum,
când te trezești
la margine de drum
și nu mai e nimic în față.

POEZII DE IERI PENTRU AZI

Ion BUDAI-DELEANU

Ion Budai-Deleanu (1760-1820), reprezentant de seamă al Școlii Ardelene, filolog și istoric, este autorul celei mai importante epopei din literatura română, *Țiganiada*, „poemation eroi-comico-satiric” în douăsprezece cânturi, scris într-o primă formă înainte de 1800 și terminat în versiune definitivă prin 1812.

Varianta întâi s-a publicat prima dată în 1875-1877, iar varianta a doua abia în 1925. Au rămas de la Ioan Budai-Deleanu și patru cânturi dintr-un poem neterminat *Trei viteji*. O ediție a *Țiganiadei* a dat în 1953 I. Byck. O ediție critică completă, a operei poetice a lui Ioan Budai-Deleanu a întocmit F. Fugaru.

Țiganiada
(Fragmente)

Cântul IX

32

„Tânăr vânătoriu, de mult fără sporiu
După un drăgălaș vâna sobolaș.
De-ar fi să și moriu – zisă vânătoriu –
Drăguț sobolaș, ți-oi da de lăcaș.
Haida hăi, căpăi; hai la la, hăi, hăi!
Prin desiș pe căi, hai la la, căpăi!

33

Așa din ziori cu multe sudori
Tinerul gonea, cu o săgețea
Printr-un făgețel, sobol mititel,
Ce încoace încoalea fugea, să învârtea,
Păn'la un țipiș, unde lăturiș
Sărind pe furis, se băgă în desiș.

34

Atunci iar și iar el strigă în zadar
Către soții săi și către căpăi,
Că ei merg și sar tot peste hotar.
Haida hăi, căpăi! hai la la, hăi hăi!

Când fu spre sară, ieșind o fecioară
Din codru afară, cu frumsață rară¹.

35

Ca ș-amorul blând îi grăi zâmbind:
„Tânăr vânătoriu, vânezi fără sporiu.
Lasă, lasă-ți gând de-a prinde oarecând
Sobol fugătoriu, fără de ajutoriu.
Sobolii, să știi, s-află în vezunii
Și trebuie întâi ca să-i prinzi de vii.

36

Jură-te mie, făr' viclenie,
Tare și vârtos, să-mi fii credincios!
Su-vezunie voi arăta ție
Ș-un sobol frumos, colea mai din gios!”.
Tânărul uimit de bunul tâlnit,
Ș-uită de gonit, stă nehotărât.

37

Apoi cu milă zise: „O, copilă!
Ah, sorioară, dragă fecioară!
De ai fi miloasă, cum ești frumoasă,
Lege n-ai pune, îndată mi-ai spune,
Iar eu jurământ ți-oi jura pre sfânt
C-oi ținea cuvânt până la mormânt”.

38

Prunca iubeață atunci roși în față
Ca vara bujor, apoi linișor,

¹ Acest feliu de cântări de nuntă și la neamurile politicite, precum la greci și la romani, au fost obicinuite cu multă slobozie, ba și țărani noștri astăzi au ale sale cântări de nuntă din bătrâni. Și toate asemenea cântări câte am cetit, toate le am aflat unsuroase, adecă cu multă slobozenie, cu mult mai tare decât aceste țigănești, de care avem să mulțămim învățatului Talalău, care, întregindu-le, le-au însemnat la marginile izvodului, căci multe locuri s-au părut unor evlavnici călugări de la Cioară cu prepus, au fost cu totul șterse și au trebuit să se împrumute din izvodul Zănoaghei. – Erudițian.

a) Aceste încai se pot zice vierșuri, ca și cumu-s a noastre. mai bine făcea poetecul acesta să fie scris tot cu de aceste. – Idiotisean.

b) Aceste-mi îmi plac și mie, vere! – Onochef (n.a.).

Cu mâna isteată, arată și-învață
Zicând: „Frățior, fie-ți după dor
Ice su poale de munte în vale,
Mergi tot pogorâș, pân' dai de tipiș;

39

De-acolo mai zios, supt un gruiu tufos
Mergi pe părauț până-i da de-un puț;
Acolo vârtos stăi și nu da dos,
Că acolo-i drăguț ție soboluț,
Acolo gata fii cu săgeata
Și cumu-i data să-i dai zăgneata”.

40

Voinicul marghiol tot mersă domol
Pân' dede în vale de salbă moale.
Pân' dede de gol, unde era sobol.
Trebile sale păzând cu cale
Fără de hăisaș, fără căpăuaș,
Prinsă-un sobolaș, blând și drăgălaș.

41

Atunci copilă zisă-i cu milă,
Suspînând mereu: „Ah, sobolul meu!
Ah, fie-ți milă, nu-i face sâlă.
Să nu-i cază rău, că-i cu tot al tău,
Dintr-astă oară, din astă sară
A ta-s fecioară și sorioară!”.

Poezia română clasică, vol. I, Minerva 1970, p. 42-45

Caracterele esențiale ale literaturii române

Discuțiile principiale fiind destul de rare în critica noastră, vom porni de la o îndoită polemică asupra caracterelor esențiale ale literaturii române și asupra rolului pe care-l are sau l-a avut simbolismul în economia ei, deoarece luăm ca punct de plecare al cercetării noastre acțiunea acestei mișcări literare.

Cu o violență de cugetare ce s-ar fi putut lipsi de violența expresiei, d. Fundoianu a contestat într-un studiu recent (*Imagini și cărți din Franța, Socec*) individualitatea literaturii române. aruncată din arc, săgeata eleatului Zenon rămânea pe loc; după un veac de evoluție, literatura noastră ar fi rămas și ea în punctul său de plecare. Zenon nega mișcarea; mai categoric, d. Fundoianu ne tăgăduiește însăși existența. Reduși la rolul de colonie a culturii franceze, nu putem zămisli decât o literatură nediferențiată. Lipsiți de o expresie originală, avem un suflet virtual; mișcarea e numai aparentă: săgeata e încă în coarda arcului. Neintegrând literatura universală prin nici o notă specifică, stăm deci în pragul Europei cu mâinile goale.

Negațiunii totale a d-lui Fundoianu i se cuveneau îndulcirile d-lui N. Davidescu. Literatura română există; ea nu-și începe totuși viața organică decât odată cu simbolismul. „*Până la simbolism*, afirmă categoric d. Davidescu, *nu se poate vorbi de o literatură românească*. Am avut doar, cum am mai spus, numai scriitori-accidente. Eminescianismul, care fusese prima încercare în acest sens, sombrase”.

Sau, tot atât de categoric: „*Și adevărul e că simbolismul este începutul literaturii noastre*. El a devenit astăzi singura literatură cu puțință, iar cadrul lui s-a lărgit prin aportul variat al atâtor talente atât de mult, încât numirea de simbolism începe să devină doar o strâmtă etichetă istorică; ea echivalează cu începuturile literaturii românești, de la care mâne vor porcede pe cale de evoluție, de acum înainte, formulele noi ale literaturii noastre. nici într-un caz însă nu se va putea trece peste o epocă literară al cărei gust, începând cu Șt. Petică și cu Săvescu și sfârșind cu Philippide, a îmbogățit cu cele mai variate mijloace de redare intelectualitatea noastră. Minulescu, Bacovia, Emil Isac și Cotruș fac ca toate provinciile românești să fie reprezentate sub steagul acestei mișcări liberatorii și individualiste de artă”.

D. Fundoianu tăgăduia deci individualitatea întregii noastre literaturi; d. Davidescu nu i-o recunoaște decât când și-o pierde. Negațiunea

unuia și parțialitatea celuilalt ne aduc astfel, involuntar, la căpătâiul literaturii române, pentru a-i constata, pe de o parte, existența, iar pe de alta, caractere proprii și profunde, în nici o legătură cu variațiunile școalelor literare în genere și, mai puțin, cu simbolismul în specie.

O literatură nu există prin individualități răzlețe, ci printr-o organizare armonică. Prezența unui geniu solitar nu dovedește nimic; originalitatea unei literaturi stă în notele ei specifice; deosebindu-ne de alții, ele ne constituie o fizionomie proprie. A scrie într-o limbă poate fi o întâmplare; a avea talent poate fi numai un accident personal; pentru as e integra într-o cultură, talentul trebuie să fie reprezentativ. Literatura română nu-și afirmă existența numai prin talente neîndoioase, ci și prin însușiri specifice și comune. Virtualitățile artistice ale rasei sunt evidente în poezia noastră populară, superioară poeziei populare franceze; cifrele realizărilor literaturii culte nu se alăturază, ci se adună. Eminescu, Coșbuc, Creangă și Caragiale nu sunt numai scriitori de talent, ci și puncte din frontiera hărții noastre psihice. Atitudinea fatalistă a poporului român față de viață ne situează sufletește; ne diferențiază, în orice caz, de apus. Latentă în poezia populară, ea e ridicată de Eminescu pe cea mai înaltă treaptă de realizare artistică. Sentimentalitatea caracterizată prin duioșie e specifică rasei; n-o găsim în nici o literatură apuseană și nici n-o putem confunda cu *mila* slavă. Umorel românesc este iarăși specific; o pagină din Creangă nu-și are echivalentul în nici una din literaturile universale. Suntem originali nu numai prin fond, ci și prin expresie; limba noastră e plastică și plină de invenție. Ca pildă, nu vom recurge la același neîntrecut Creangă, ci ne vom scoborî la unul din scriitorii minori. Iată o pagină din Slavici:

„Este oare minune, dacă în urma acestora Sărăcinenii s-au făcut cu vremea cei mai leneși oameni? Este nebun acela, care seamănă unde nu poate secera, ori unde nu știe dacă va putea sau nu să secere. Pe «Fața», locul este nisipos, grâul crește cât palma și popușoiul cât cotul; pe «Râpoasa» nici merele nu se fac, iar în vale apa mănâncă rodul. Unde nu e nădejde de dobândă, lipsește și îndemnul de lucru. Cine lucrează, vrea să câștige, iară Sărăcinenii și-au fost scos gândul de câștig, pentru aceea nici nu se aflau îndemnați să lucreze. Cât puteau, petreceau vremea întinși la răcoare; nu puteau, își mâncau zilele lucrând prin alte sate învecinate. Când venea iarna, vai și amar!

Iar cine e deprins cu răul, la mai bine nici nu gândește: Sărăcinenilor le părea că, decât așa, mai bine nici nu poate fi. Peștele în apă, pasărea în aer, cârțița în pământ și Sărăcinenii în sărăcie!

Sărăceni? Un sat cum sărăcenii trebuie să fie.

Ici o casă,75), Mihai FIRICĂ (75), colo o casă... Tot una câte una. Gardurile sunt de prisos, fiindcă n-au ce îngrădi. Ulița e satul întreg. Ar fi prost lucru un horn la casă; fumul află cale prin acoperiș. Nici muruiala pe pereții de lemn n-are înțeles, fiindcă tot cade cu vremea de pe dâșii. Câteva lemne clădite laolaltă, un acoperiș de paie amestecate cu fân, un cuptor de imală cu prispa bătrânească, un pat alcătuit din patru țapi bătuți în pământ, o ușă făcută din trei scânduri înțepenite c-un par cruciș și cu altul curmeziș... lucru scurt, lucru bun. Cui nu-i place, să-și facă altul mai pe plac...”.

Atitudinea și tonul sunt evident specifice; nu le vom găsi în niciuna din literaturile cunoscute. Dar nu numai atât: prin caracterul aforistic și totodată figurat, expresia însăși e singulară. Nu este popor mai sentențios decât poporul nostru și nu e limbă mai bogată în expresie metaforică decât limba noastră: de la cimilitură și până la Creangă, această sinteză a creațiunii artistice populare.

Literatura română nu se prezintă deci ca o suprapunere de individualități, ci ca o sumă, ca o totalitate organiză și armonică de însușiri etnice, virtuale în producțiunea populară și realizate în literatura cultă prin artiști de un talent neîndoios. Între cei patru pilăstri (Eminescu, Creangă, Coșbuc, Caragiale) ai expresiei artistice a sufletului românesc se întinde rețeaua unei întregi literaturi reprezentative. Departe de a păli în pragul Europei cu mâinile goale, pășim, nu numai cu posibilitățile unui suflet original, și ca fond și ca formă, ci și cu afirmații categorice, solidare între ele, dar diferențiate în cromatica literaturii universale.

În *Aesthesis carpato-dunărean*, Minerva, 1981, p. 128-132
(Sburătorul literar, I, nr. 41, 6 octombrie 1922, p. 281-284. Reprodus din *Critice*, I. Ediție de Eugen Simion. București, Minerva, 1979, p. 3-7.)

POEME ROMÂNEȘTI ÎN LIMBI STRĂINE

Florentin PALAGHIA

Marietas WUNSCH

Wenn du allein am Strand bist, von Erinnerungen heimgesucht,
willst du meine fleischigen Gedichte rezitieren.
ich möchte Meer sein,
eine Welle, die deine Schenkel streichelt.

Algen, die dich nähren,
wenn du mich suchst,
um meine Launen zu widerstehen.

Fische, die schüchtern
zwischen deinen vorbeiziehenden Mäandern dahingleiten...

ENTWURFTENDENZ

Ich fiel, weil der Himmel
so blau war,
dass das Meer wie eine Meditation erzitterte.

Der Schnee hatte sich ausgebreitet wie ein Blatt Papier,
auf dem ich schrieb, schrieb,
um mich von Zärtlichkeit zu heilen.

Traducere în limba germană: **Mircea M. POP**

Mihai FIRICĂ

Katia, wo ist dein Kind?

Die Erde wurde vom Feuerwurm aufgewühlt,
meine Sohle weigert sich, es zu berühren
aus Angst, den Schlaf deiner Tochter zu stören, Katia.

Unter den Trümmern hört man nichts,
die Stimmen sind nur in meinem Köpfchen,
stummer alter Chor.
Alle anderen sind nicht stehengeblieben,

sie folgten ihren Weg,
jeder trägt sein Schicksal in die Kiste.

Traducere în limba germană: **Mircea M. POP**

Liviu APETROAIE

tagundnachtgleiche

der Tag ist gleich dem Tod
der Tod ist gleich der Nacht
der Tag ist gleich mit was
das Leben ist gleich in was

gleich verstreut zwischen den Wellen

wo?

wie ist es gleich etwas anderem zu sein
wie ist es, deine form tagundnachtgleiche zu sein?

jetzt bin ich frei in die gesagte freiheit
ich kenne mich gleich mit allen.

ich bin tagundnachtgleiche.

Traducere în limba germană: **Mircea M. POP**

Flaviu Claudiu MIHALI

Fraktal

Blutfleck
es fließt in ein Ende des Himmels
die Sonne geht unter
der Tag- und Nachtzyklus
Fraktal
aus dem Lebenszyklus

Gefangene

Gefangen in der Betonwüste
eine Möwe schreit seine Sehnsucht

nach dem Meer
dass sie noch nicht gesehen hat

ein Gefangener in derselben Wüste
lindert der Dichter seine Sehnsucht
und entflieht durch Verse
in Wellen, die sich
in der blaue Ewigkeit verlaufen.

Traducere în limba germană: **Mircea M. POP**

Florin SILIȘTEANU

der angelangte

der engelsäer kehrt unter den zeichen zurück
die parade ist vorbei, das feuer wird durch die ikonen entzündet
wieder die kälte aus der kaurimuschel
am mutter niemand mit dem glück

am fenster sind alle blumen vertrocknet
nur einer scheint zu seufzen
wenn die blumen trocknen
sie sterben zuerst in gedanken

Traducere în limba germană: **Mircea M. POP**

Niculina OPREA

1

При приближаването на края

(La apropierea definitivă)

При приближаването на края
любопитството на бръшляна покрива очите ми.

Около мен – неестествено ликуване
(може би някой се издига до небето
и аз не знам,
може би някой се спуска и аз не виждам).

Странна музика се крие
в античната живопис.

Безкрайна красота на тялото,
което не признава
смирение. –
Провалите се премятат в салта около глезените.

Аз обръщам лицето си към молитвата,
дори по стената на църквата да са плъпнали змии,
само аз знам, че вече не съм аз,

а кълн, който таи в себе си
бялата страна на света.

Животът на другите и нашият живот/

(Viețile altora și viețile noastre)

Ни страстта,
ни ереста,
ни брачната халка, врязана в плътта, дълбоко,
ни агломерацията на короната и храмовете
могат да отнемат радостта от онези мигове, когато
споделих кръвта си – в раждането –
с дъщерите си.

Храмът вътре в мен се срива.

Само божество могло би
да ме въздигне от сянката на тялото пред очите
на изкусния жонгльор, който премята
от една страна на друга лъжата с лик
на принцеса,

любов със вкус на пепел,
думи, по-студени от опашката на гущер.
Искам с фина гъба да изтрия паметта си, Господи,
но някой продължава да ми отнема гъбата.

Живея с тази вяра постоянно.
Собственият ми живот зависи
от прозрачността на унижението.

Пълно примирение.

Прокажен съм и спомен – като вълчица,
която чака да роди...

Спокойствието ще лети към други вечери.

От непредсказуеми ъгли избликнали,
неназовими извори ще изгасят
жаждата на прахта, която ще съм станала.

Когато дойде той,
ще го посрещне сянката на булката, която бях,

и ще открие капана, в който смесвах
живота на другите с нашия живот.

Тъмницата на славея

(Temnița privighetorii)

Паякът
извива пируети върху сенките на съня.
Над него
хоризонтите плетат магии.

Сенките ни,
прожектирани на тавана по часовниковата стрелка,
се огъват в арки
към ръба на детството.

Кръгът, в който първо се стъмва,
е тъмницата на славея.

Следвам хода на времето

през същата сфера.

Съзвучията на живота
трябва да избягат от застоя.

Сутрин тъпанчетата
долавят звуците
на огъващи се арки.

Друг смисъл

(Alt sens)

Над град Мец
чистотата на небето остава илюзия,
като много други, и тя убягва от ръцете.

Само гъвкавостта на мисълта е тази, която

отвежда нещата към друг смисъл –

този, към който и световната ос сочи.

Все същият рояк запечатва с восък съня ми.

Звуци и образи махат
към настъпващото цунами.

Traduceri în limba bulgară: **Елка Димитрова** (Elka Dimitrova)

Constantin SEVERIN & AI

O canto de méloa na minha cidade

(para a Suceava interna)

Cada vez que ouço a méloa
funde-se o meu peito de barro
e em lugar de coração
acende-se uma silenciosa constelação.
Ela não canta – mas transborda espaços,
os trilos dela são espirales de fogo,
velhos códigos de luz,
transmitidos pelos ossos do ar.
Suceava não é mais geografia,
mas palimpsesto do cosmos interior,
onde a méloa sobe o eixo do mundo
e abre com o seu bico alaranjado
o centro sonoro da criação.
Ouvi-a no parque,
por entre castanhos que lembravam
de impérios mergulhados.
Escutei-a nas colinas,
onde o tempo é um eco só
dos passos angélicos.
O seu canto vem
duma galáxia perdida,
é uma harpa da melancolia sideral,
reza enviada por civilizações desaparecidas
para o sorriso esquecido dum deus.
Em cada trilo,

o universo respira por mim.
 E eu não sou mais homem,
 mas uma esfera de som
 que levita
 na órbita do silêncio
 A méloa canta
 e a Suceava torna-se um templo.
 Uma sacra espiral
 em qual o Deus
 esquecendo que está sozinho,
 transforma-se por um instante
 num pássaro.

Cântul mierlei în orașul meu
 (pentru Suceava interioară)

De câte ori aud mierla,
 mi se topește pieptul de lut
 și în locul inimii
 se aprinde o constelație tăcută.
 Ea nu cântă — ci revarsă spații,
 trilurile ei sunt spirale de foc,
 coduri vechi de lumină,
 transmise prin oasele aerului.
 Suceava nu mai e o geografie,
 ci un palimpsest al cosmosului interior,
 unde mierla urcă pe axa lumii
 și deschide cu ciocul ei portocaliu
 centrul sonor al creației.
 Am auzit-o în parc,
 printre castani care își aminteau
 de imperii scufundate.
 Am ascultat-o pe dealuri,
 unde timpul e doar un ecou
 al pașilor angelici.
 Cântul ei vine dintr-o galaxie pierdută,
 e o harfă a melancoliei siderale,
 o rugă trimisă de civilizații dispărute
 către surâsul uitat al unui zeu.
 În fiecare tril,

universul respiră prin mine.
Și nu mai sunt om,
ci o sferă de sunet
care levitează
pe orbita tăcerii.
Mierla cântă
și Suceava devine un templu.
O spirală sacră
în care Dumnezeu,
uitând că e singur,
se prefăce, pentru o clipă,
în pasăre.

Versiunea portugheză: Ana VRĂJITORU

Cassian MARIA SPIRIDON

Eyes cast heavenward

Like a phoenix ablaze,
she embraces the fire
whole
 with wings
 with beak
she ascends, accompanied by flames.
She defies the fate of ashes
her beak agape
like in childhood,
awaiting food.
her plumage for ever scorching

feet nestled in embers
she endures – eyes fixed on the sky

Eyes on the Sky

Like a bird engulfed in flames
she does not renounce the fire
whole
 with wings
 with beak,
she ascends accompanied by flames

She defies
the fate of ashes
her beak agape
like in childhood
her awaiting food
her plumage, for ever scorching.

Feet nestled in embers
she endures, eyes fixed on the sky.

Die Augen auf den Himmel

Wie ein Vogel in Flammen
verzichtet er nicht aufs Feuer
ganz,
mit Flügeln
mit Schnabel,
er steigt auf begleitet von Flammen
er trotzt
das Schicksal der Asche
ihr Schnabel steht offen
wie in der Kindheit
als sie wartete auf Essen
sein Gefieder mehr sengend

Füße in Glut eingebettet
erträgt sie es – die Augen zum Himmel gerichtet

Con gli occhi rivolti al cielo

Con gli occhi rivolti al cielo
come un uccello assalito dal fuoco
non riesce ad abbandonare le fiamme
ma con tutte le ali
il becco
e le forze tenta di liberarsi
per non essere ridotto in cenere
e sta così col suo becco spalancato
come nell'infanzia
quando aspettava il cibo
ora però il suo corpo di penne s'infuoca
e sebbene le sue zampe
siano già sotto la brace

l'uccello rivolge i occhi al cielo
(come ultima sua preghiera)

Con gli occhi rivolti al cielo

Come una fenice in fiamme
lei abbraccia il fuoco
Totale,
 con le ali
 con il becco
sale si alza in fiamme
sfida il destino delle ceneri
il suo becco e spalancato
come nell'infanzia
in attesa di cibo.
il suo piumaggio sempre di più ardente.

piedi immersi nella brace
lei resiste – gli occhi fissi al cielo

Avec les yeux vers le ciel

Comme un oiseau pris dans un brasier
il n'abandonne pas le feu
tout entier
 avec ses ailes,
 avec son bec
il s'élève en flammes
il ne veut pas être réduit en cendres.
avec le bec grand ouvert
comme en enfant
il attendait sa nourriture
et son habit devient plus brûlant

avec les pieds enfouis dans la braise
il garde les yeux dans le ciel.

Shadows remain

Shadows remain
 among words
wandering in search of sound
 a gathering of meanings
one that gives it sens

or
in which the verse saves
 cell by cell
the speech
the twisted expression
of the heart

Es bleiben Schatten

Es bleiben Schatten
 zwischen den Worten
verirrte auf der Suche nach Klang
 eine Sammlung Bedeutungen
eine, die ihm gibt Sens
in welchem der Vers zu retten
 Zelle für Zelle
das Sprechen
der verdrehte Ausdruck
des Herzens

Rimangono ombre

Rimangono ombre
 tra le parole
vagando alla ricerca del suono
 un raduno di significati
uno che gli dia un significato
o
in quale il verso salva
 cellula per cellula
il parlare
la tortuosa espressione
del cuore

Demeurent des ombres

Demeurent des ombres
 parmi les mots
errances à la recherche du son
 une collection de significations
qui lui donne le sens
ou
dans lequel le verset puisse sauver
 cellule par cellule

la parole
l'expression tortueuse
du cœur

(din volumul: *Cu o bufniță pe umăr/ With an owl on my shoulder/ Mit einer Eule auf Schulter/ Con un gufo sulla spalla/ Avec un hibou sur mon épaule*)

Traduceri: **Cătălina Frâncu**

Marius CHELARU

**Beyazit-Markt
(der alte Antiquitätenhändler im Buchgarten)**

Im Beyazit-Markt
nicht weit vom Fenster mit offenen Augen von nun an
in die Welt der Geschichten und Düfte
dort wird man
Großer Basar sagen
es gibt ein verschlossenes Tor in der Seele
heute verlassen wie ein Schrei aus einem Simurgh-Flügel

nach der Grenze ihrer Schulter
die Zeit scheint für immer stillgestanden zu sein
in das Tag als die Bücher
die Herren der Welt waren

es schien mir
dass es jetzt kaum noch blinzelt

es ist eine Art Welt
unerschütterlich im Lauf der Zeit
- ein Büchergarten
hier
Khayyam sitzt mit Joyce an ein Geplauder
Die Dame mit dem Hund liest aus *1001 Nacht*
Whitman versucht Rumis *inneren Koran* zu verstehen

Bücher über verschiedene Welten, Gesichter und Momente
Lächeln trocknet Tränen

umgepflanzt
in meisterhaften Seiten, gebadet in einem körperlosen ehemals
Ich sitze an einem Ort namens *Illo Tempore*
wo Jahrhunderte gemeinsam Tee trinken
einer die Kleidung des anderen bewundern

Der Antiquar
so alt wie die Zeit oder die Luft
blättert die Seiten um, als wolle sie enthüllen
jedes Mal
zwischen den Fingern der Zeit ein Tor
mit Brettern aus Staub alter Welten, die von der Zeit geschliffen wurden
zu einem nicht mehr geträumte Hof der Wunder
mit Gassen brandig jungfräulicher Fragen
tausende von Antworten belauben

unter seinen zeitlosen Fingern
die Buchstaben
aus alten Tränen des Lichts mit gebogenen Tinten
Samen sind aufkeimende Legenden
sprießen im Staub jedes Augenblicks
in meiner Seele, die immer mehr wächst
Geschichten tragen, die noch nie zuvor gesehen und gelesen wurden
aus seinen Augen
eine Karawane fließt auf mich zu durchquerend die Ewigkeit

aus den Tragsatteln der Licht der Kamele
überall herumrennen
Leoparden mit sandigen Füßen
Luftschlösser funkeln für einen Hauch frischer Luft
dann anziehend
im Gewand blühender Bäume
in wessen Schatten
gebären Schattenpilger
die ihr Leben in der Tasche tragen
schreibe sie mit Buchstaben aus Sand
während sie in Richtung Himmel schreiten

der alte Antiquitätenhändler
lies mich
mit Träumen und Reue im all

von der Berührung einer Wimper
ohne ihn zu fragen
gib mir ein Buch
nur teilweise geschrieben

ich öffne es.
Ich lese über meine Mutter.
Ich sehe mich durch die Seiten rennen
die Buchstaben eines Kindheitsereignisses
erster Schultag
der erste Kuss...

als ich verstand
Ich habe durchsucht die Seiten zu zählen.

das Buch ist wieder verschwunden
unter seinen Wimpern

neben mir
ein Seufzer war zu hören
wie von Engel
wenn er den gefunden hätte, den er beschützte

Ich drehte mich einen Moment um

um mich herum
die Bücher flüsterten nicht mehr untereinander
sie standen brav den Regalen der Antiquitätenhändler
zwei Männer
lasen geistesabwesend aus dem Koran.
ein anderer aß Feigen auf eine heutige Zeitung
eine Dame
zählte unzufrieden einen Haufen Pfunde...

der alte Antiquitätenhändler
war von nun an nur noch ein Gedanke
nur eine Schicht Rost aus der Zeit
aus den Bergen kommend von weiter als weit
ein geatmetes Flüstern
an einem Ort von Nirgendwo

Abend
hatte alles an seinen Platz gebracht
Halbschatten
begann, das Minarett der Moschee zu schmücken

draußen
die Leute rannten los, um zu kaufen
noch ein Schluck Zeit vom Basar

und ich
ich
suche immer noch.
wenn ich durch diesen Markt gehe
die Augen des alten Antiquitätenhändlers

Die Karawane von Einsamkeit

vom Galata-Turm, mit Blick Richtung Tunceli und weiter, Richtung Elazig,
von wo aus der Euphrat in den Irak von Harun al-Rashid fließt

an derjenige Tisch
im frischen und sehr alten Teehaus
wiederaufgebaut aus dem Sand der Erinnerungen
in meinen Gedanken wiedergeblüht
Ich schreibe dir.
aus derjenige Traumleben
in der ich nach dich zu reiste
mit einer Karawane aus Einsamkeit und Schatten
durch die Wüste im Abgrund der Zeit
leuchtend
wenn die Nacht jung ist
aus deinen traurigen Augen
wenn der Tag reif ist
duftet nach Safran und dem Bosphorus

die Zeit in diesem Traum hat kein Ende
die Wüste ist undeutlich

die Karawane
schwebt in der Zeit mit Erinnerungen
aus längst vergessenen Jahrhunderten
in welche du niemals existierst
anstelle derjenige Wüste mit verlaufenden Grenzen
statt Sand überflutet es
das strahlendes Wasser eines Tages, der hätte sein können

im Traum
in der ich zu Dir reiste
die Karawane der Schatten zerstreute sich
wir retteten immer noch vor dem Tod
unsere möglichen zukünftigen Erinnerungen

jetzt ist es zu spät

am Tisch
von Gedankennarben von mit der Zeit getrocknet
im alten Teehaus
bewachen von flügellose Engeln, verstreut in der Zeitlosigkeit
Ich habe dir nicht geschrieben

die Buchstaben im Sand der Erinnerungen
das hätte sein können
waren verstreut

die Sprache in der ich an dich dachte
das Buchstaben schreibend
 der nur dann lebte und so
 auf den Blättern, die in dein Haar gefallen wären
 irgendwann
 in diesem Leben von meinem Traum
war ab jetzt vergessen

trotzdem
war mir nicht gelungen.
niemals
um es zu schicken

Gluthitze

in Besiktas
vor dem Basar
im Duft des Orients
in der Gluthitze, die wie ein Fluss fließt
unsere Schatten schmelzen
zusammen

neben uns
ein
schlafender Geiger –

im Schatten der Geige
ein Spatz singt eifrig

die Gesichter der Menschen
tröpfeln in der Vergangenheit gemischt
unermüdliche Welle

der Duft von Safran
und getrocknete Feigen
es verbindet sich
altes Gemälde
in neuen Tönen gefärbt

im sonnenverwelkten Teehaus
sind nur die Schatten geblieben
den Ältesten seit einem Jahrhundert
auf den leeren Stühlen

der Basar schläft erstarrt
Geschreien
von der Hitze geschmolzen
stürzen auf den Felsen
wie trockene Blätter

in unseren Augen
verläuft sich gemächlich
wie ein vergessenes Wort
eine verlassene Meyane
geleert und von den Schatten

älter als sein Alter
der Krämer kleidet uns
mit seinen Augen
ein Hauch frischer Luft
flüstern von Früher
selam aleikum

deine Augen
leuchten grün
in der Flut des Sonnenscheins

es scheint würdest vorbeikommen.
zwischen den Fingern der Gluthitze
wie ein Lächeln des Tages

es scheint du drehst dich
nicht angebrochenes Liebesgedicht
die Düfte erweckend
auf der Marktbude liegen
siehst was für ein wundervoller Tag es ist?

aus dem kommenden Band: 10 Tage am Bosporus (Der alte Antiquar im
Büchergarten)

Traduceri în germană de **Mircea M. POP**

BIBLIOTECA HAIKU

Marius CHELARU

Ed. Ban'ya Natsuishi, sub egida WHA, World Haiku Association Anthology 2025, nr. 21, Ginyu Press, Fujimi, Saitama, Japonia, 2025

Ca de obicei, aceasta antologie anuală a World Haiku Association, editată de Ban'ya Natsuishi, propune un număr mare de autori, care scriu în diverse limbi de pe mapamond, ceea ce arată, dincolo de alte aspecte care țin strict de poemele publicate, și răspândirea pe care și-a propus-o și a atins-o această asociație.

Astfel, antologia din 2025 cuprinde 534 de haiku-uri, scrise în 35 de limbi, semnate de 177 de poeți, din 50 de țări și/ sau regiuni.

Antologia se deschide cu un text semnat de Ban'ya Natsuishi, *A short history of World Haiku*, urmat de o secțiune amplă de poeme haiku, urmată de două eseuri despre traducerea haiku, semnate de Ban'ya Natsuishi și Mohammed Benfares (în care ambii autori, analizând și exemplificând diverse traduceri mai vechi – de la B.H. Chamberlain, de exemplu, sau mai noi, ajung, printre altele, la concluzia evidentă că deși haiku este succint, pare a fi o sarcină ușoară, nu este deloc așa, sensurile fiind deloc simplu de transpus în limba țintă), apoi o secțiune de book reviews, una de Conference Report, Haiga Gallery ș.a.

În secțiune de poeme alese regăsim și autori români: Magdalena Dale, Ana Drobot, Vasile Moldovan, Valentin Nicolitov, Radu Șerban și subsemnatul, Marius Chelaru. Și, desigur, mulți autori care deja au apărut în revista noastră, la „Biblioteca Haiku” sau volume ale lor au fost semnalate/ recenzate.

-Jerry Adesewo (Nigeria): „Lumina calmă a dimineții/ cerneala curge cu înțelepciune și grație/ haikuurile lui Ban'ya înfloresc”; -Karunesh Kumar Agraval (India): „împușcături în masă/ în așa întunerice noi credem/ un înger se va întoarce”;

-Batsaikhan Agvaanjamba (Mongolia): „Noapte adâncă/ gânduri profunde/ un întreg secol”;

-Bassem Al Kasseem (Siria): „Albăstrimea Eufratului –/ sub podul de bombe/ cîntec plutind”;

-An An (1973) (Vietnam): „Sunetul tobei școlare/ îndemnând/ pași familiari”;

-Chen Xiaou (China): „dezleg încurcătura de hamuri/ a calului/ unui străin”.

- Hosni el-Tohami (1969, Egipt): „în drumul său spre război/ un soldat oprește o bătaie/ între doi copii”

-Houda Hajii (fără alte date): „O dimineață de martie/ roua se răsîndește/ pe frunzele de mentă”

- Khargui (1966, Mongolia Interioară): „Păsări –/ de pe fosile/ de balenă”

- Luna Tamamoto (2016, Japonia): „De ce/ unde se nasc stelele?/ Mereu sînt singură”

- Senna Tamamoto (2014, Japonia): „Cioară alba/ o greșeală a lui Dumnezeu/ e o minciună a culorii negre”

- Satoshi Udo (1981, Japonia): „Micuțul s-a grăbit/ pe tărîmul primăverii/ ca o măturare a unei aripi”

- Uuled. Yalalt (1968, Mongolia): „Frunze căzătoare/ pașaport/ pentru gîște”

- Koji Yamada (1967, Japonia): „Eu/ observînd crapul iernii/ nu mă mai mișc”

*

„Ginyu” (Pelerinul), nr. 106, din 25.04.2025, nr. 107, 25.07.2025

Revista internațională trimestrială, care apare la Fujimi, Saitama, în Japonia, redactor șef fiind Ban'ya Natsuishi, redactor Sayumi Kamakura, a ajuns, iată, la numărul 107. Am căutat și vom căuta și în continuare, pe măsură ce intrăm în posesia fiecărui număr, pe care Ban'ya Natsuishi și Sayumi Kamakura mi le trimit, să le semnalăm cititorilor, dat fiind că, din anumite perspective, reprezintă și o oglindire a manierei în care se înțelege ce înseamnă haiku astăzi în viziunea celor care diriguiesc World Haiku Association.

În ce privește nr. 106, ca de fiecare dată, revista cuprinde secțiuni de critică (semnează Ban'ya Natsuishi), book review (Daisuke Nishihara, Ikuhiko Hige, Hare Sugahara), featured poems (Ban'ya Natsuishi – cu Black Rabbit, Shihaku), exhibition report (semnează Tuneyuke Oi și Onomin), eseu (Ban'ya Natsuishi cu al XXXII-lea episod din fragmente speculative, apoi Sayumi Kamakura, Toyomi Iwawaki-Riebel), o scrisoare a lui Hiroyuki Shimizu, poeme haiku (Sayumi Kamakura, Jack Galmitz, Partha Sarkar, Masaji Tabata, Hideo Saito, Hideki Ishikura, Toyomi Iwawaki-Riebel, Toshio Kimura ș.a.), și, în final, „Ginyu Gallery” cu poeme alese și comentate de Ban'ya Natsuishi, anunțuri etc.

Cam în aceeași manieră este structrat și nr. 107, la critică semnând Ban'ya Natsuishi, apoi un *Memorial* Shihaku, Book review – Mutusumi Kamiyama, Miho Takahashi, Ryuji Yamagishi, Grant Caldwell, David Boyer și Hare Sugahara (Despre cartea lui Sayumi Kamakura, *Applause for a Cloud*, Ban'ya cu grupajul haiku *The Hidden Room* și un Conference Report, CHikubon cu un Conference Report, la eseu Ban'ya cu *Fragmente*

speculative, XXXIII, apoi Sayumi Kamakura, și, la secțiunea poeme, deschisă tot de Sayumi, mai semnează parte dintre numele din numărul anterior

Conform obiceiului nostru, traduceam în fiecare număr, spre exemplificare, poeți care nu au mai apărut în „Poezia”, dar, neavînd posibilitatea acum, alegem, din ambele numere, poeme semnate de:

Ban'ya Natsuishi: „Un iepure negru/ după extincția zeilor/ un gigantic foc de tabără”;

Sayumi Kamakura: „O violetă/ care vrea să urmeze/ sunetul pașilor”;

Hideo Saito: „la baza norilor/ florile cad/ precum focul grecesc”;

Saki Inui: „Cameleonul/ mănâncă/ anxietatea aceasta”;

Toshio Kimura: „Palmier/ neclintit/ de răgetul furios”.

Și, din 107, pentru prima dată în rubrica noastră, Zoé Mahfouz (Franța, UK): „Voci din trecut/ victorie arheologică/ înapoi pe ecran”.

Haiku în Vietnam

În numărul 111 al revistei am prezentat o carte realizată de dr. Lê Văn Truỳền, *Tuyển Tập – Haiku Romania, Antologie română de haiku*, ediție trilingvă: română, engleză, vietnameză, cu o introducere semnată Cristina Romila, ambasador extraordinar și plenipotențiar al României în Vietnam, apărută la Editura NXB Hội Nhà Văn, Hà Nội, în 2024, sub egida Clubului vietnamez de haiku (Câu Lạc Bộ Haiku Việt – Hà Nội). Peședintele acestui club este poetul Lê Văn Truỳền (fost student în România, la București, la Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davilla”). Lê Văn Truỳền scrie: „Pot spune că mi-am petrecut o parte din tinerețea mea în această frumoasă țară, de care mă leagă multe amintiri neprețuite, cu profesori, prieteni și colegi...”.

În nr 112 am oferit cititorilor noștri poeme (haiku) ale domnului Lê Văn Truỳền, un autor de gen cunoscut, al cărui nume este întîlnit și în antologiile World Haiku Association, al cărui membru și este.

Conform unui articol semnat de Dinh Nhat Hanh, Președinte al Clubului Haiku Viet (2009-2023), intitulat *Răspîndire și integrare*, „Haiku Viet” – „Clubul Hanoi”, a fost înființat pe 21 mai 2009, avînd 15 ani de activitate. Dinh Nhat Hanh scrie: „Datorită integrării de succes, atît în antologia *Cei doisprezece ani*, cât și în revista „Haiku Viet”, nr. 9, și pe site-ul haikuviet.com, s-a făcut un nou pas cînd a fost o onoare să publicăm cele mai recente compoziții ale președintelui Asociației Mondiale de Haiku, Ban'ya, vicepreședintele Sayumi Kamakura și altor haijini faimoși din

Portugalia, Franța, Italia, Danemarca, Ucraina, Japonia, Germania, România...

Acestea sunt activități tipice după 15 ani de dezvoltare a celor două organizații vietnameze în întreaga țară. Avem o altă „răspîndire”, o amplitudine mult mai largă, care arată vitalitatea bogată și înțelepciunea în creștere a clubului pe site-ul haikuviet.com, un site care probabil nu este inferior niciunui site de poezie din țară. În doar peste 4 ani de activitate, au fost înregistrate mai mult de 7.000.000 de vizite, atât din țară, cât și internaționale.

În ceea ce privește prietenia, ne-am integrat și conectat strâns cu poeții haiku din multe țări, aproape jumătate dintre membrii Clubului de Haiku din Vietnam sunt membri ai Asociației Mondiale de Haiku (WHA) din 2012, multe dintre haiku-urile membrilor au fost publicate în revistele și, în special, în celebra revistă „Ginyu” a WHA în 3 limbi: engleză, japoneză și vietnameză.”

Și, adăugăm noi, și în revista „Poezia”.

Acum vom prezenta două antologii de haiku din această țară, din ani diferiți, și în ideea de a vedea, pe cât posibil, cum se scria haiku în prima și apoi peste câțiva ani în Vietnam. Apoi, în final, un grupaj de poeme ale unor autori care au fost publicați în antologiile World Haiku Association, editate de Ban'ya Natsuishi.

Hua Bốn Mùa/ Flowers of four seasons, antologie de haiku/ Tuyển tập th, Introduction (More Than Poetry) de Bang Viet, Prefață: semnată de colectivul/ board-ul editorial (Dinh Nhat Hanh, Le Dang Hoan, Dinh Tran Phuong, Le Van Truyen, Minh Tri), Epilog (*Ca răsufările ușoare*): Nhat Chieu, "NHÀ XUẤT BẢN VĂN HỌC" (Casa editorială pentru literatură), Hanoi, Vietnam, 2015, 252 p.

În *Introducere* la această antologie apărută sub egida Clubului de Haiku din Hanoi, Bang Viet explică ce înseamnă haiku, felul în care poate fi scris (3 versuri, unul cu două spații, două liniuțe, două semne de întrebare). Apoi, vorbește despre specificul limbii vietnameze: cuvintele monosilabice ale acestei limbi care s-ar potrivi cu haiku în trei versuri, și fără alte probleme pe care le-ar avea, în viziunea sa, limbile occidentale (care țin de regulile gramaticale și „expresiile logice” ș.a.

Apoi oferă viziunea sa asupra ce înseamnă haiku, în esența sa: mai degrabă sugestie decît descriere, puritatea religioasă emanată, sentimentele profunde, „granița fină dintre speranță și dezamăgire” ș.a. Sînt și alte considerații, de pildă „spus în sens budist, un haiku în trei versuri poate deschide *trei mii de lumi*”. În final, afirmă că această

antologie este „mai mult decît poezie” prin felul în care demonstrează ce este haiku vietnamez.

Prefața bordului editorial este scrisă în altă notă. Citim, printre altele, că sunt antologate peste 400 (mai exact, 408) de poeme semnate (nu de același număr de autori, unii fiind selectați cu două sau mai multe poeme) de poeți, bărbați și femei, din toate generațiile din regiuni/ orașe ca (în grafia din carte): Hai Phong, Ninh Binh, Nha Trang, Sai Gon, grupate în stilul „popular al lumii haiku, în ordinea cronologică a celor patru anotimpuri”. Prefațatorii notează că haiku vietnamez a fost „prezentat lumii” de World Haiku Magazine, editat de Ban'ya Natsuisshi. Antologia în sine, scriu prefațatorii, prezintă lumii și felul de fi al vietnamezilor, cu diverse caracteristici, aspecte, plante. Sunt poeme despre flori, păsări, lună, bucurie, trecut, amintiri, viața cotidiană grăbită ș.a. Sunt oferite o serie de exemple, parte grupate funcție de unele caracteristici: puritatea tinereții, versuri ritmice și muzicale, specifice pentru haiku vietnamez etc.

Epilogul lui Nhat Chieu este ca o urare de drum lin atît al poemului haiku în limba vietnameză, cît și a acestor pagini spre cititor: „Zburați ca o respirație ușoară”.

Ne-ar fi imposibil să oferim cititorilor toate cele 408 de poeme din carte, după cum nu putem reda nici cuvintele în vietnameză pentru a înțelege cele spuse anterior despre felul în care se „potrivește” aceasta, cum spuneau prefațatorii, cu haiku. Am discutat cu Le Van Truyn să înțeleg unele aspecte, dat fiind că poeții nu beneficiază de o scurtă notă bibliografică, astfel încît vom oferi cititorilor noștri o selecție aleatorie din aceste pagini, căutînd mai degrabă, atunci cînd se pot regăsi aici, elemente care țin și de caracteristicile locului. Începem cu primul și ultimul poem, așa cum apar în carte:

-Ngyuen Ky Anh: „Deschide-te complet/ nu mai fi timid!/ tu - un superb mugure de piersic”;

-Tru Vu: „Picătura de cafea/ nu zice ceva/ zice nimic”.

Apoi, din carte, cu numărul lor „de ordine”, începînd cu Primăvara, am tradus în română, oferind, după caz, și note de subsol explicative:

-3; Van Bac: „Sub bananier/ un elev vîrstnic/ scrie cuvintele încet”

-8; Phan Hu'u Cu'ong: „În ploaia de primăvară/ un fluture aterizează pe umărul unei tinere femei/ încurcîndu-l cu parfumul florilor”

10; Luong Thi Dam: „Pe firul electric/ un cuplu de păsări cîntă/ un cîntec de dragoste”

14; Nguyen Van Dong: „Digul merge de-a lungul rîului/ cîmpul de orez de-a lungul digului/ a față de la țară în haine de mătase”

16; Nguyen Van Dong: „Ceață argintie/ peste lacul Ba Be¹/ luna palidă”

18; Ly Vien Giao: „Covoraș² întins pe puntea casei comunale a satului/ flautul tachinează micuții bambuși drăgălași/ degete delicate curbează vântul”

21; An Hai: „În puțul din capătul satului/ cuvinte de iubire/ limpezi ca apa din fântână”

25; Dinh Nhat Hanh: „Noapte de primăvară/ vis tineresc/ strălucirea timpurie a soarelui mă trezește”

27; Ho Hoang Hoa: „Întins de-a lungul muntelui/ verdele/ pătrunde grăbit în somnul meu”

31; Le Dang Hoan: „În prima zi a Anului Lunar³/ o bătrână vinde bomboane de casă/ am fost singurul client”

36; Vu Ham Tue: „Păpuși de apă⁴ în festivalul sătesc/ hei, păpușile care rîd/ rămîn tinere o mie de ani”

Notă

Teatru de păpuși în apă: unic în lume, acest gen de spectacol a apărut în timpul dinastiei Ly (1110-1225), dezvoltându-se în jurul lacului, râurilor, preponderent în zona deltei Fluviului Roșu. Scena actorilor păpușari: apa; spectatorii stau pe mal, totul este acompaniat mai ales cu instrumente de percuție. S-au păstrat locuri amenajate pentru astfel de spectacole în pavilioane pe apă ale unor temple; există un *Teatru Național pentru spectacolul de păpuși în apă*, fiind numeroase trupe de păpușari, grupate în ghilde. Păpușile, veritabile opere de artă, sunt sculptate din lemn, lăcuite. Cel mai important personaj este considerat bufonul, Tieu, având corpul unui om gras, zâmbet plin de umor; el deschide practic piesa, imediat după „căderea” cortinei.

37; Vu Tam Hue: „Clovnul din opereta tradițională -/ rîsete în noaptea de primăvară/ statuia gardian a zeilor¹ rîde și ea”

¹ Cel mai mare lac cu apă dulce din Vietnam, situat în parcul cu același nume.

² În original „Mat” – tip de covoraș din diverse materiale fie pentru a fi lăsați papucii acolo, fie pentru a proteja podeaua etc.

³ În original „Tết”; poate fi pur și simplu o referire la Anul Lunar, sau/ și prescurtarea de la Tết Nguyên Đán (Festivalul primei zile), important în cultura vietnameză, celebrînd sosirea primăverii, cade undeva în ianuarie-februarie după calendarul Gregorian; mai există și Trung Thu, un festival al copiilor, dar nu pare a fi cazul aici.

⁴ Teatrul de păpuși cu „păpuși de apă” (*Múa rỗi nước*) – care se regăsește și în alte locuri din Asia, în diverse formule - este o tradiție a locului de prin secolul al XI-lea și, pentru Vietnam, își are începuturile în Delta Fluviului Roșu (*Đồng bằng sông Hồng*), în nordul țării.

55. Nguyen Dang Minh: „Tînăra cu talie de viespe într-o bluză tradițională din patru piese²/ oferind ca rămas bun prietenilor pe podul iubirii/ primăvăratice frunze de orez aidoma catifelei”

56; Nguyen Dang Minh: „Strălucirea soarelui ca mierea/ câmpurile galbene terasate de orez bătute de vînt/ Minoritatea Hmong³ primește arderea soarelui pe chip”

65; Mai Van Phan: „Primăvara/ absorbită în sol/ sapă, găvind anii trecuți”

71; Nguyen Suong: „Un câmp de iarbă fragedă/ milioane de picuri de rouă ca diamantul/ orez în primele lui zile”

72; Kim Thanh: „Sapa⁴ în zori/ dealuri și câmpuri acoperite cu nea/ un mugure de cais deschis pe jumătate”

79; Cao Ngoc Thang: „Picioarele adînc în noroi, spate îndoit în formă de semn de întrebare/ fermierul transplantează răsad de orez/ întrebîndu-se dacă recolta va fi bună ori rea”

Notă:

Pentru a avea o idee, iată cum arată în vietnameză acest poem:

„Quánh bắp chân

Soi

Dấu hỏi cây mùa”

87. Le Van Tryuen: „Aripi de fluture/ cămăși H'mong fluturînd/ piersici primăvăratice în floare”

95; Phung Gia Vien: „Brazde și rînduri de răsaduri de orez transplantate/ imagini cu tata în nori/ mama cu spatele încovoiat”

Din secțiunea Vară:

102; Nguyen Ky Anh: „Sus pe cer/ răzbate muzica unui zmeu flaut⁵/ un pastor cocoțat pe un bivoli”

106; Van Bac: „Satul e complet inundat/ vacile pe dig/ nerăbdătoare să revină la grajdurile lor”

111; Le Dinh Cong: „Ploaia puternică/ spală/ copacii înalți”

¹ Poate avea mai multe înțelesuri în budism.

² Este vorba despre „áo tứ thân”, o bluză din patru piese, tradițională cu precădere în Vietnamul de Nord.

³ Se regăsește și în alte țări, de pildă în China.

⁴ Sau Sa Pa: oraș montan din Vietnam.

⁵ În original „Điêu Sáo”; *Điêu* – zmeu; *Sáo* un fel de flaut eolian.

118; Phan Huu Cuong: „Luna răsare/ umbrele vârfurilor bambușilor/ mătură curățând-o”

122; Nguyen Van Dong: „Peștera Puong¹ e întunecoasă/ sînii tăi în bluza roșie/ lilieci speriați”

132; Dinh Nhat Hanh: „Într-un eleșteu noroios unde se scaldă bivoliile/ soarele/ cu susu-n jos”

136; Lam Hong: „Noapte/ picurii de ploaie/ se simt singuri”

141; Vu Tam Hue: „Între vară și toamnă/ pe lacul întunecat/ a rămas un singur lotus întârziat înflorit”

148; Nguyen Thi Kim: „Umerii slabi ai mamei/ îngrijind cîmpul de orez strălucitor/ vasul de orez încă nu e umplut”

153; Nguyen Hoang Lam: „Frunze de lotus/ scuturînd picurii de rouă -/ soarele”

157; Pham Ngoc Lien: „Sunetele gongurilor/ scuturînd/ umbrele arborelui Ko-nia²”

159; Do Tuyet Loan: „Plouă plouă/ nostalgia/ văzută-n bucăți”

165; Phuc Oanh: „Rătăcind/ tu, fata și soarele/ vîinîndu-vă unul pe altul”

171; Dinh Tran Phuong: „Sunetele broaștelor/ pare că au căzut din cer/ cu ploaia”

182; Vuong Trong: „O lișiță neagră zboară dintr-o dată/ Lacul de Vest³ plin cu/ vîntul mirosind a lotus”

186; Le Van Truyen: „Muguri de lotus/ picături de ploaie roz/ întinzîndu-se spre cer în căutarea vîntului”

199; Tru Vu: „O ceașcă de cafea/ vara albă/ chemînd tomna galbenă”

Din secțiunea Toamnă:

202; Le Thi Binh: „Flori de hiacint/ ascunse undeva/ înmuiate-n rouă”

204; Phan Huu Cuong: „Copii/ bătînd tobele broaște⁴/ luna de mijlocul toamnei”

214; Dinh Nhat Hanh: „Printre picăturile de rouă/ în lumea asta prăfuită/ vreuna rămîne curată?”

¹ Peștera Puong (*Động Puông*): peșteră mare, în nordul amintitului parc Ba Be. În peșteră trăiesc 18 specii de liliaci.

² Specie de arbori de mango.

³ *Hồ Tây* – cel mai mare lac din Hanoi; lungimea țărmului de 17 cca. Km, suprafața cca. 5000 ha.

⁴ Tobe de bronz, cu semnificații importante, ținînd și de mitologie, au pe ele figurine de broaște.

- 221; Kieu Lam: „Frunze galbene/ păr alb/ zile de toamnă”
 225; Nguyen Hoang Lam: „Culegînd luna/ din/ ochii calului”
 241; Dinh Tran Phuong: „Noapte la oraș/ nimeni nu privește luna/
 care abia de plutește”
 249; Le Van Truyen: „Mireasma toamnei/ mă poartă/ spre vechi
 amintiri”
 255; Phung Gia Vien: „Începutul toamnei/ împreună în spatele
 peretelui de bambus/ ceața iernii”

Din secțiunea Iarnă, cea mai amplă:

- 259; Le Thi Binh: „Uscîndu-mi la un foc/ mîinile mele slăbănoage/
 îmi reamintesc copilăria”
 275; Vu Tam Hue: „Neaua cade groasă/ auzind zîmbetele
 oamenilor/ știi cine încă e tînăr”
 284; Dinh Tran Phuong: „ O urmă de rouă de iarnă/ rămasă pe
 fereastră -/ lacrimile visului”
 290; Nhu Trang: „Închizîndu-mi ochii/ merg în căutarea iernii/ pe
 străzile aglomerate”
 294; Le Van Truyen: Un eleșteu cu lotus în iarnă/ e privit/ cu
 exclamații”
 328; An Hai: „Bananierul satului/ frunze în formă de ochi/ triști sau
 fericiți?”
 348; „Phan Vu Khanh: „Timpul e frînt/ de o foaie din calendar/ care
 sigilează rama fotografiei de altar”
 364; Thach Luu: „Steagul național -/ sîngele eroilor/ și spiritul
 națiunii”
 372; Mai Vãn Phan: „aceeași cheie veche/ azi/ nu mnai poate
 descuia ușa”
 396; „Spunînd rugi budiste/ privind fotografia copilului ei din altar/
 mama se preface-n stîncă”
 398; Phung Gia Vien: „Nu se poate vedea/ că vîntul din inima cuiva/
 a încetat să mai bată”

12 NĂM ẤY/ Those Twelve Years, antologie de haiku/ Tuyển tập thơ
 Haiku, prefață: **Nhat Chieu**, Literature Publishing House of Vietnam
 Literature Association, Hanoi, Vietnam, 2019

Am primit de la poetul Lê Văn Truyên și această antologie
 aniversară, după *Hua Bốn Mùa/ Flowers of four seasons*. O prezentăm în
 aceeași idee, dar și pentru a oferi cititorilor, atît cît se poate din ce vom
 reproduce în limba română, o imagine a modului în care a evoluat micul
 poem din 2015 în 2019.

În prefața sa (*Haiku-ul vietnamez prin 12 primăveri*), Nhat Chieu, care povestește că el scrie haiku din 1975, de când a pătruns prima dată în Vietnam (Việt Nam). Apoi scrie poemul de origine japoneză a pătruns și în școli, au apărut cluburi de haiku, întâi în „Sài Gòn”, apoi în „Hà Nội”, aducând multă emoție în acești 13 ani creatorilor de gen, devenind incredibil de popular în țara sa. Asta cu toate că a fost nevoie de „multe explorări, multă reînnoire, mult efort” „pentru ca stilul ciudat al haiku-ului să fie impregnate cu sufletul vietnamez”. Cam care ar fi „starea actuală a haiku-ului în Vietnam”, spune el, se poate desprinde dintr-un poem semnat de poetul poate fi văzută în acest poem de poetul de aproape 100 de ani Dinh Nhat Hanh: Măceșii încă/ în stropi de ploaie/ flori de areca în beția luminii solare”.

În ideea enunțată de la început, de a oferi o imagine cât mai amplă asupra a cum se scrie haiku azi în Vietnam, cîte un poem din fiecare autor antologat, la fel, cu, după caz, note de subsol explicative:

-Nguyễn Kỳ Anh (1938): „Norii se joacă cu muntele/ fluturii cu florile/ eu cu versurile și cuvintele”

-Phượng Anh (1963): „Noapte de primăvară/ o femeie la fereastră/ întâlnire distrusă”

-Lại Duy Bến (1950): „Un cerșetor/ înmulțindu-și/ zilele fericite ale vieții”

-Lê Thị Bình (1949): „O tânără din Can Tho¹/ în inima Hanoiului/ sunetul tocurilor cui în noapte”

-Ngọc Cẩn (1943): „Unui bătrîn așezat/ sub un arbore bayan/ îi cresc rădăcini”

- Trần Chiến (1956): „Două mâini/ așezate pe piept/ primele picături de lapte din viață”;

-Lê Đình Công (1938): „Jucîndu-se cu nepoții/ bunicul revine la copilărie/ apus de soare”

-Phan Hữu Cường (1940): „jucînd ascunsa/ copii în grădina de piersici/ petale pe haine”

-Hồng Đào (1973): Podul Trang Tien²/ șase tronsoane curbate/ încîntare pentru călători”

-Lương Thị Đạm (1949): Liniște deplină/ un buștean fosilizat/ cuvinte de milioane de ani”

¹ Cần Thơ - al patrulea oraș ca mărime al țării, și cel mai mare din regiunea de-a lungul Mekongului de partea Vietnamului.

² Podul (Cầu) Trường Tiền Bridge) este peste Răul Parfumat, în zona Huế, din Vietnam, și are o lungime de 403 metri, cu 6 arce din grinzi de oțel în formă de pieptene, fiecare cu o lungime de 67 metri.

-Nghiêm Xuân Đức (1940): „Crizanteme în floare în toilul verii/
ciripitul limpede al cicadelor/ nici o fostă toamnă”

-Lý Viễn Giao (1939): „Vânt din est/ culoare roz/ bătrîn ram de
piersic”

-An Hải (1949): „O ramură veche de cais/ muguri de flori
semideschiși/ o păsărică”

-Luu Đức Hải (1960): „Un spic de orez/ drept când e verde/ se
pleacă când este copt”

-Đinh Nhật Hạnh (1928): „Sunt U100¹! / patru generații împărțind
aceiași acoperiș/ ca un vis dar adevărat

-Hồ Hoàng Hoa (1950): „Astă dimineață vântoasă/ cineva ghemuit
așteaptă/ ascuns după ușă”

-Mộng Hòa (1945): „Dong Loc²/ o răscruce în T/ zece trandafiri
albi”

-Lê Đăng Hoan (1944): „Țara bogată în energie nucleară/ lăsându-și
oamenii/ în sărăcia orezului”

-Vũ Tam Huệ (1945): „Călătorie în primăvară cu telecabina/ nori
plutind în vânt/ salutăm un stol de rîndunele”

-Lê Khắc Huy (1956): „Dimineața devreme/ o floare plângînd/ dor
de casă”

-Phan Vũ Khánh (1959): „Pe frunza de lotus/ o picătură de rouă/
lună plină”

-Nguyễn Kiên (1988): „În ceață densă/ florile soarelui sălbatice/
încă se văd limpede”

-Nguyễn Thị Kim (1941): „aidoma unei torțe aprinse/ roșu profund
flamboiant/ soare de vară”

-Kiều Lam (1937): „Sfârșitul verii/ o lăcustă bătrînă/ bea picăturile
de rouă ale toamnei timpurii”

-Nguyễn Hoàng Lâm (1954): „Ușa parțial închisă/ n-o atinge nici o
mână/ tristețe fără motiv”

-Mai Liên (1970): „Picături de rouă tăcute/ pe frunze/ lacrimi ale
noptii”

-Ngô Ngọc Liễn (1934): „O picătură de cafea/ căzând fără o vorbă/
ascultând fluxul vieții”

-Phạm Ngọc Liễn (1932): „Lotus ofilit/ trimițând parfumul în vânt/
spre o persoană complicată”

¹ Sub/ aproape de 100 de ani; am putea traduce: „sub 100 de ani!”

² Răscrucea/ intersecția Đổng Lộ (ngã ba Đổng Lộ): era un nod rutier strategic, în
„T”, bombardat intens în război de americani.

-Đỗ Tuyết Loan (1943): „Afectat de vremea rece/ piersicul încearcă să înflorească/ petale mici rușinate”

-Thạch Lựu (1941): „Frunzele aurii cad/ zăbovind pe umărul meu/ apoi pe pământ”

-Nguyễn Đăng Minh (1948): „Nesfârșitul rîu dulce/ marea regală adîncă sărată/ sunetul cornului scoicii

-Nguyễn Thánh Ngã (1964): „În tăcere/ îmi înclin capul/ admirând mireasma”

-Thiện Niệm (1942): „Turnul măcinat de vreme/ statuia aplecîndu-se/ mirosul timpului”

-Mai Văn Phấn (1955): „La finele nopții/ dormind ca un lemn/ întins lângă vară”

-Hồ Phương (1979): „Flori de cireș/ zboară în vînt/ lacrimile primăverii”

-Đình Trần Phương (1981): „Băiețelul acela/ apăsând o scoică de ureche/ albastru tăcut”

-Vũ Phương (1955): „Toamna vine/ amintiri aurii/ dor de școală”

-Thu Sang (1954): „Sămînța luminii/ germinând/ în noaptea întunecată”

-Lương Sơn (1940): „Cîntecele barcagiului Mai Nhi/ umbra unei bărci/ plutind în lumina lunii”

-Nguyễn Sương (1951): „E primăvară-acum/ martie rece/ suprafața mării încrețindu-se”

-Si Tâm (1968): „Femei cu talie de viespe/ transpirația picurând pe câmp/ orez în urechi”

-Cao Ngọc Thắng (1953): „Noapte de toamnă/ adun amintiri dragi/ le trimit lunii visătoare”

-Nguyễn Đức Thiêm (1953): „Un trandafir/ o adiere de parfum/ îmi moaie inima mea

-Ánh Thu (1963): „Căderea nopții/ uși închise/ inima rămâne trează”

-Minh Trí (1964): „Scrisori/ de pe-o insulă depărtată/ strălucirea ochilor celor de pe continent”

-Lê Văn Truyền (1941): „Norii sfinți de la pagoda Yen Tu¹/ se transformă în picături de rouă pe gene/ înțelegerea efemerității”

¹ Important loc sacru al țării Pagoda Yen Tu este parte a complexului istoric Yen Tu, din provincia Quang Ninh. Legată de numele împăratului budist Tran Nhan Tong (1258-1308), care a abdicat după ce a învins armata mongolilor invadatori, și a fondat secta Zen „Truc Lam”; așadar, este considerată locul de naștere al budismului Zen „Truc Lam”.

-Phan Phụng Uyên (1983): „Noapte cu lună/ două persoane/ fac o singură umbră”

-Ngọc Vân (1958): „Grădina de poezie părăsită/ cerneala nu mai curge/ o pană tristă”

-Thanh Vân (1947): „Anotimp îmbrăcat cu haine de iarnă/ Eu cu o eșarfă/ cuiva îi e înfiorător de frig”

-Phùng Gia Viên (1953): „Ha Noi maroniu/ toamnă/ cu claxoane de mașini”

-Lê Vũ (1949): „Unul la capătul plajei/ celălalt la orizont/ lună plină”

*

Urmează un grupaj cu titlul „Poezia colaboratorilor”; unii sînt de peste hotare, fără a fi menționat în antologie acest lucru; de altfel, autorii nu beneficiază de prezentare, notă bio etc. Dat fiind scopul nostru, dar și din alte motive (de exemplu drepturile de autor), oferim cititorilor cîte un poem al autorilor din Vietnam:

-Phạm Đạo (1940): „În fața ecranului computerului/ nici distanța, nici timpul/ primăvara”

-Nhã Trúc (1986): „Pe o ramură uscată/ norii care urmează lumina/ vin cu primăvara”

-Nhu Quỳnh de Prella: „Un bărbat dormind lângă un trandafir/ nu se trezește/ luna albă ca zăpada topindu-se în noapte”

*

Poeme semnate de 21 de haijini vietnamezi selectați în WHA Anthology (2025) nr. 21: specificăm ce gen au poezii (grupaj oferit de dl. Le Van Truyen)

- Đinh Thị Hồng Sim, din Ha Noi (nume ei de haijin: An An): „Sunetul tobelor școlii/ îndemnînd/ pașii familiari”

- Đổng Thị Như Trang, Ha Noi (numele ei ca haijin: Làng Gần Nhất): „Degete/ mergînd în profunzimi/ mă găsesc pe mine”

- dl. Lê Đăng Hoan, Ha Noi: „Tunetul bubuind/ ploaia picurînd/ mirosul de bălegar de bivoli”

- dl. Lê Văn Truỳền, Ha Noi: „Noapte de primăvară/ dînd paginile unei cărți vechi/ mă regăsesc”

- dl. Lưu Minh Hải, Quang Binh: „Ziua s-a terminat/ un corb solitar/ adună apusul în cădere”

- dl. Nguyễn Đức Bá, Quang Nam: „Picături căzătoare de lună/ ceașcă de ceai strălucitoare/ cele mai profunde sentimente,,

-dl. Nguyễn Minh Trí, Hai Phong: „Festivalul Pietății Filiale din iulie¹/ altare familiale/ legătura yin-yang”

-Nguyễn Thị Lâm (1954) Ha Noi (numele ei de haijin: Nguyễn Hoàng Lâm): „fiecare strop de rouă/ pe fiecare frunză/ cu propriile sentimente”

-Dna. Nguyễn Thị Phương Anh, Ha Noi: „Străzi/ numeroase case apropiate/ spații goale înăuntru”

-Dna. Nguyễn Thị Kim, Hanoi: „O frunză căzând de pe ram/ unicul zbor/ un zmeu fragil”

-Dl. Nguyễn Văn Kiên, Ha Noi: „Pasărea păcii/ încă zboară pe cer/ plină de mirosul de praf de pușcă”

- Phan Phương Uyên, Bac Lieu (numele ei de haijin: Mai Trinh): „Frunzele de toamnă căzătoare/ ceața după-amiezii/ vânt rece prin gratiile ferestrei”

-Dna. Vũ Thị Ngọc Thu, Ho Chi Minh: „Scrisoare zburătoare/ încălzește dorul/ vorbește despre dragostea care așteaptă”

-Lê Quang Vũ, Nha Trang -Vietnam (numele lui de haijin: Lê Vũ): „Picioare mișcătoare/ mergînd prin praful roșu/ mă joc împrejur”

-Dna. Tô Hằng Thanh, Khanh Hoa: „O ceașcă aburindă de ceai/ valuri de furtună/ soarele strălucește pese tot”

-Nguyễn Thị Ngọc Vân, Khanh Hoa (numele ei de haijin: Ngọc Vân): Ploaie de vară/ binecuvîntări aurii/ oferite fermierilor”

-Trà Thị Kim Huy, Khanh Hoa (numele ei de haijin: Trà Huy): „Umbră singuratică/ întinzîndu-se/ de-a lungul apusului”

-Dna. Đào Thị Khánh Huệ, Khanh Hoa: „Noapte ploioasă/ apelul feribotului/ țipăt tremurînd”

-dl. Trần Chiến, Nha Trang: „Colonie de furnici/ în procesiune funerară/ a cicadelor adormite”.

-Nguyễn Thị Hồng Đào, Khanh Hoa (numele ei de haijin: Hồng Đào): „Hamacuri legănându-se/ bucuria și tristețea călătorilor/ drumul spre casă

Mân Thị Thùy Trang, Nha Trang (numele ei de haijin: Mân Thùy Trang): „picături de cafea/ dizolvîndu-se/ picături frînte de viață”

*

Addenda

Limba oficială a țării este vietnameza¹/ *tiếng việt*, tonală, vorbită de cca. 87% din vietnamezi (populația țării: 87% vietnamezi, 13%: 56 de

¹ Festivalul Vu Lan, „ceremonia/ festivalul pietății filiale”, unul din cele mai importante festivaluri budiste, se ține în Vietnam pe 15 iulie după calendarul lunar.

minorități recunoscute oficial, ca: tay, muong, thai, nung, khmeri², meo, hoa). Vorbitori: Vietnam, SUA; apoi în ordine alfabetică: Australia, Cambodia, Canada, China, Coasta de Fildeș, Finlanda, Franța, Germania, Laos, Martinica, Olanda, Noua Caledonie, Norvegia, Filipine, Senegal, Thailanda, Marea Britanie.

După statisticile oficiale multe cuvinte din vocabular sînt împrumutate din chineză. Dialectele sunt numeroase. Mai cunoscute: nord-vietnamez (*hanoi*, vechiul nume: *tonkinez*³), central vietnamez (*hue* sau *annamez*⁴), vietnamez sudic, vorbit în Saigon (*cochinchinez*⁵). Se vorbesc și alte limbi, printre care: chineza, engleza, franceza, rusa.

Vietnam este țara celor trei scrieri: chũr hán/ chũr nho ⁶, chũr nôm și chũr quốc ngữ¹. Unul din cele mai vechi texte literare este *Proclamația de*

¹ Nume alternative: kinh, gin, jing, ching, viet, annameză. Clasificare: familia limbilor austro-asiatice, grupul Viet-Mon, ramura Mon-Khmer).

² Limba khmeră: familia limbilor austroasiatice (cu influențe notabile din sanskrită, pali); vorbită de cca. 7 milioane de oameni în Cambodgia (limba oficială), Vietnam. Nu e o limbă tonală. Are mai multe dialecte, cel mai cunoscut: vorbit în Phnom Penh (numele vine de la *Wat Phnom Daun Penh*, pe scurt *Wat Phnom/ Templul Colinei*, construit în 1373 pe o colină de 27 de metri, ridicată de mîna omului).

³ Vechiul nume al orașului Hanoi, dat de europeni (înainte avea nume chinez): *Tonkin*, pronunțat și Tongkin sau Tongking (de la regiunea geografică în care se află și golful cu același nume) numit de oamenii locului *Bắc Bộ/ Granița Nordică*.

⁴ De la regiunea Annam, *ad. litt.*: *Sudul Pacificat*, în zona centrală a Vietnamului, sub stăpînirea chineză, până în 111 î.e.n.: Annam/ 安南; numită de localnici *Trung Bộ/ Granița centrală*; inițial regat cu capitala la Huế (azi capitala provinciei Thua Thien-Hue; numele vechi al orașului: Phu Xuan), până cînd a fost cucerit de francezi. Sub francezi au și fost alte două regiuni din Vietnamul de azi: Tonkin și Cochinchina. Hue: cel mai important oraș al vechii dinastii Nguyễn, care a stăpînit mare parte din sudul Vietnamului. În 1802 Nguyễn-Phúc Ánh (fostul împărat Gia Long) stăpînea asupra întregului Vietnam, Hue devenind capitala țării. În 1945 ultimul împărat al Vietnamului, al 13-lea din dinastia Nguyễn, Bao Dai (Bảo Đại/ 保大) (1913-1997) (născut prinț Nguyễn Vĩnh Thụy) a abdicat și guvernul comunist a schimbat capitala la Hanoi. Bao Dai, pentru scurt timp proclamat sub autoritatea franceză împărat, în 1949, a stabilit capitala la Saigon, actualul Hồ Chí Minh.

⁵ Cochinchina (Cochinchina, în franceză: Cochinchine), cea mai sudică regiune a Vietnamului, învecinată cu Cambodgia, era numită în vechime de stăpînitorii chinezi *Jiaozhi*. Cochinchina, numită după un regat din vremuri mitice; semnificația caracterelor care-i compun numele: „crucea văilor/ văile intersectate ale colinelor. Localnicii îi spun: *Nam Bộ/ Granița sudică/ Limita Sudică/ Pămîntul Sudic*.

⁶ Până în 1918: considerată scrierea curții regale vietnameze. Din cele mai vechi texte literare scrise în chũr nho, datate în secolul XI, se consideră a fi un set de poeme scrise de călugări budiști, pentru ca, din secolele XIII, XIV, poeme în chũr hán să fie scrise pentru curte de confucianiști ca Lê Quát; Mạc Đĩnh Chi (m. 1346);

transfer a capitalei la Hà Nội, scris de Ly Thai² To (numele primit de Ly Cong Uan, fondatorul dinastiei Ly, 1010-1228), pe când influența budismului era mai puternică decât a confucianismului sau taoismului. Din secolul X s-a scris poezie cu caractere han, dar și *chữ nôm* pentru ca, de prin secolul XVII, ultima scriere să fie tot mai populară, acaparând prim-planul către secolul XVIII. Secolul XX aduce dispariția, practic, a scrierilor cu caractere chineze, impunându-se *chữ quốc ngữ* (limbajul național latinizat). Azi alfabetul utilizat în Vietnam se numește *chữ quốc ngữ*, bazat pe cel latin.

Scrierea vietnameză latinizată a fost introdusă în secolul XVII de misionarul iezuit francez Alexandre de Rhodos (1591-1660, Isfahan, Persia). A lucrat în Vietnam între 1624-1644 și, pornind de la dicționarele portugheze-vietnameze alcătuite de misionari italieni sau portughezi, precum Gaspar D'Amaral sau Duarte da Costa, a scris propriul său dicționar, vietnamez-portughez-latin, tipărit în 1651 la Roma, folosind modul de pronunție. Deși latinizarea a fost introdusă în Vietnam, de Alexandru de Rhodes, anterior ocupației franceze³, primele două sisteme de scriere folosite în Vietnam se bazau pe cel chinez. Existau sistemul de scriere cu caractere chineze standard *chữ nho* (mai accesibil) și o variantă, după mulți mai complicată, numită *chữ nôm* (numele vechi: *quốc âm*, ad litt.: pronunția națională), folosit peste 1000 de ani în Vietnam, (cu caractere chineze) ad litteram: *scrierea sudică*. Aceasta era mai bine adaptată caracteristicilor fonetice specifice Vietnamului (accesibilă mai curând elitelor cu educație complexă; scriere vernaculară). S-a spus că această scriere poate fi datată în secolul X, dar cel mai vechi text în *chữ nôm*, păstrat pe o stelă din templul *Bảo Ân*, este datat în 1209. Ambele sisteme de scriere (*chữ nôm* și *chữ nho*) nu mai sunt folosite oficial. *Chữ*

Trương Hán Siêu (d 1354); Chu Văn An (m. 1370) și Nguyễn Trung Ngạn (1289-1370). Au apărut și texte istorice precum Lê Văn Hưu's *Đại Việt Sử Ký / Scurtă istorie a Đại Việt*, texte geografice și enciclopedice.

¹ Quốc ngữ a fost respinsă cu hotărâre de confucianiști, fiind numită și „scriere a ereticilor” (Nguyễn Đình Chiểu). După ce s-a consumat momentul Duy Tân (Renovarea), 1907 scrierea a început să câștige tot mai mult teren.

² *Thai*: mare, suprem; supranume dat fondatorilor de dinastii, oamenilor importanți. George F Schultz, *Legend about Emperor Ly Thai-To*, Vietnam Bulletin, oct. 1970.

³ Pretext: promulgarea unor edicte care interziceau practicile creștine; oficialitățile franceze au invadat, în 1863, Vietnamul de Sud; au cerut cesiunea a trei provincii: Bien Hoa, Ba Ria și Vinh Long. După ce la 5 iunie 1862 împăratul Tu Duc a semnat Tratatul de la Saigon, francezii și-au impus controlul asupra Vietnamului de Nord, treptat. În final, monarhul Nguen a trebuit să accepte protectoratul francez peste zonele de centru și nord, în termenii unui alt tratat, semnat la 6 iunie 1884.

nôm este practic aproape dispărut. Procesul a început după ce, în 1920, guvernarea colonială a interzis vechile scrieri. Astfel, din păcate, multe documente istorice sunt cvasi-inaccesibile; abia câteva zeci de oameni mai știu să folosească acest sistem de scriere.

Alfabetul *quốc ngữ*, bazat pe cel latin, cu câteva combinații de litere (digrafe), are 37 de litere (29 singure, 8 digrafe), folosind 9 diacritice: 4 pentru a crea sunete (o literă poate avea mai multe diacritice), 5 indicând tonul; sensul/ înțelesul cuvintelor depinde de ton¹. Recitarea unui poem (și vorbirea uzuală) pare unui occidental aproape interpretarea unui cântec. Este o limbă melodioasă, fiecare cuvânt însemnând, practic, o singură silabă. Pentru traducătorul occidental nu este o misiune simplă, limba vietnameză nu cunoaște declinări, conjugări, nu are prepoziții, conjuncții, cuvintele nu au o legătură sintactică evidentă, sunt doar așezate într-o ordine, astfel modul verbelor sau cazul substantivelor trebuind să fie intuit/ dedus.

Cea mai veche carte tipărită în Vietnam din câte se știe a fost publicată în 1335: *An Nam Chí Lược* (安南志略)/ *Cronicile concise ale Annam-ului*, în 20 de volume, scrisă de Lê Tắc. Primul poem vietnamez (*Quốc tô*), din câte se știe compus în 987², cu caractere chineze, este atribuit preotului budist Do Pháp Thuân (915-991). Era, în 939 (când țara se numea *Đại Cồ Việt*), după ce armatele oamenilor locului, conduse de Ngô Quyền, învingând chinezii pe râul Bach Dang, porneau pe drumul independenței după o dominație chineză de peste 1100 de ani. Abia în 987, după ce în 981 vietnamezii au repurtat o nouă izbândă asupra trupelor dinastiei Song, chinezii au recunoscut titlul regelui Vietnamului. Poemul, un catren, a fost scris în 987, când trimisul Chinei, Li Chueh, care trebuia să recunoască regele țării, a fost întâmpinat de Do Pháp Thuân. Trecând amândoi un râu, Li a văzut două găște înotând și a formulat două versuri, primind răspunsul de la Do Pháp Thuân³ – acesta s-a spus, ar fi primul poem din literatura vietnameză⁴.

¹ În limba vietnameză sunt 6 *tonuri*: ngang – plat (nemarkat cu diacritice; celelalte sunt marcate pe vocala „principală” a silabei), sắc - în urcare (accent acut), huyền – în coborâre (grav), hời – moale (circumflex), ngã – moale, dar nu prea coborât, glotal (tilda), nặng – jos, glotal (punct sub vocală).

² *Vietnamese Poetry: The Classical Tradition. The Origins of Vietnamese Poetry*, Nguyen Ngoc Binh, în *Asia Society's Vietnam: Essays on History, Culture, and Society*, 1985, pp. 79-98.

³ Li: *There: wild geese, swimming side by side, / Staring up at the sky. Do Phap Thuan: White feathers against a deep blue, / Red feet burning in green waves.* (versiunea engleză: Burton Raffael).

⁴ S-a arătat că nu e original, versurile aparținând unui poet din dinastia T'ang.

Dincolo de vremurile învăluite în legende, după alții, primele poezii scrise de un poet vietnamez trebuie considerate cele ale lui Ngo Chan Luu (959-1011) care, după ce a fost discipolul unui *bonz* (termen aplicat preoților budiști din Vietnam de către misionarii francezi; de la japonezul *bo-zu*: preot; termenul sino-vietnamez: *thien-su* sau *thien-gia*), a ajuns ambasador. În timpul dinastiilor Lý și Tran s-a scris poezie cu caractere chineze, după regulile prozodice chineze dar, în timp, pronunția caracterelor a devenit mult diferită de cea chineză. Această pronunție a fost numită sino-vietnameză, prin paralelism cu cele sino-koreeană, sino-japoneză etc. Și după instaurarea dinastiilor naționale în primele 2-3 secole poezia în Vietnam a fost aproape exclusiv apanajul preoților budiști (*thièn*¹-budiști), autorii laici fiind foarte puțini (de ex.: Doan Van Kham, Ly Thuong Kiet). Astfel, mare parte din poezia scrisă în timpul dinastiei Ly (1010-1225) are teme specifice filosofiei zen, apelând chiar și la celebrele *paradoxuri* (*cong-an*²).

Unul din cei mai cunoscuți poeți zen din Vietnam, care se spune că a influențat generații, este Van Hanh (m. 1018), apoi fostul discipol al

¹ Budismul indian: dhyāna (meditație), ajunge în chineză chineză: ch'an, japoneză: zen, koreeană: seon (McCune-Reischauer – sŏn), vietnameză, în scrierea quoc ngu: *thièn*. Se consideră că această școală a fost adusă în Vietnam, în 580, de către Ty-Ni-Da-Luu-Chi, o corupție a numelui călugărului indian Vinitaruci (m. 594), care a sosit aici după un „sejur” în China, unde a fost discipol al celui de-al treilea patriarh Ch'an chinez, Seng-ts'an (m. 606). Este considerat primul patriarh zen în Vietnam. Vezi și Nguyen Cuong Tu, *Zen in Medieval Vietnam: A Study and Translation of the Thien Uyen Tap Anh*. Honolulu, University of Hawai'i Press, 1998, Nhat Hanh, Thich, *Interbeing: Commentaries on the Tiep Hien Precepts*, Berkeley, Parallax, 1987, ***, *Zen Keys: A Zen Monk Examines the Vietnamese Tradition*, New York, Anchor Books, 1974, Thien-An, Thich, *Buddhism and Zen in Vietnam, in Relation to the Development of Buddhism in Asia*, Rutland, Vt., Charles E. Tuttle, 1975, Thien-Tam, Thich, *Buddhism of Wisdom and Faith: Pure Land Principles and Practice*. Sepulveda, California, International Buddhist Monastic Institute, 1991.

² O povestire, un dialog, o întrebare sau relatare din trecutul/ înțelepciunea zen. Un koan (japoneză: kōan/ koan; chineză: 公案, pinyin: gong-an; Wade-Giles: kung-an; koreeană: gong'an; inițial termen referitor la aspecte/ cazuri legale în timpul dinastiei chineze T'ang). Conține lucruri, după filosofia zen, inaccesibile rațiunii, dar pot fi percepute cu spiritul, intuiția. Adesea pot părea non-sensuri sau chiar paradoxuri. Un koan poate fi folosit pentru meditație. De asemenea, maestrul zen pot apela la koan-uri pentru a vedea cât de departe au ajuns discipolii. De altfel, folosit de călugări, de profesori sau pentru pregătirea discipolilor, un koan poate însemna o poveste aleasă din „zicerile” tradiționale sau chiar o frază, o expresie care să ascundă un înțeles. Informal, termenul koan poate fi folosit cu referire la o experiență interioară. În fiecare cultură în care este întâlnit, un koan poate avea valențe aparte.

bonzului Dinh Huon, Van Chieu (numele adevărat: Mai Truc) (998-1090) sau Vien Thong, care se spune că ar fi scris peste 1000 de poeme (s-au păstrat 3 catrene și câteva versuri disparate) ș.a. Sau regele Ly Thai Tong (1000-1054), călugărița Dieu Nhan (1042-1114), din câte se știe prima femeie poet din Vietnam.

Van Hanh a fost și unul dintre cei mai importanți patriarhi zen în Vietnam, sfătuitor al regelui, a sprijinit pe fondatorul dinastiei Ly (1010-1225) să preia tronul, să organizeze, în termeni actuali, ministerele de interne și externe. În timpul lui era răspândită practica concentrării bazată pe repetarea mantrelor (dhāraṇā samādhi).

Până la apariția „scrierii” *chữ quốc ngữ*/ scrierea națională în literatura vietnameză lipseau practic romanul, în dimensiunea lui occidentală (există cel în versuri, *truyen*), nuvelele sau eseurile. Primele nuvele au fost traduceri din franceză/ chineză din Nam Phong Tap Chi/ Revista Vântului de Sud, publicație lunară – primul număr: iulie 1917. După Tran Van Giap, primele romane vietnameze au fost *Canh Le Tuyet Diem* (1921), *Cuoc Tang Thuong* (1922) ale lui Dang Tran Phat, apoi *To Tam* (1925), de Hoang Ngoc Phach.

Romanele erau scrise, inițial, sub influența literaturii străine, dar neuitând limbajul, retorica, chiar tehnicile poeziei clasice. Khe Iem¹ scria că, în fapt, în literatura vietnameză schimbările încep cu poezia și, adesea, ea a depins de toanele puterii politice. Schimbările politice, modul în care au fost schimbate alfabetele, precum și alte fapte istorice au influențat poezia. De aceea, sublinia același autor, poezia (în general literatura) vietnameză trebuie studiată din mai multe unghiuri: lingvistic, al influențelor (atâtea câte sînt, mai mult sau mai puțin) istorice/ culturale ale civilizațiilor străine (chineză, japoneză, franceză, rusă etc.)

¹ Khe Iem, *Contemporary Vietnamese Poetry: on the Path of Transformation (a Portrait of Vietnamese Literature*, eseu prezentat la o întâlnire a Association for Asian Studies (AAS), în San Diego, California, 2004. Tema principală a celei de-a 56-a conferințe a AAS, 4 martie 2004: „Poezia ca o fereastră spre istorie și schimbare în Asia de Sud Est.

POEZIESTRĂINĂ ÎN TRADUCERE ROMÂNEASCĂ

POEZIE LATINĂ

Publius Ovidius NASO

Heroides

Heroides (Eroinele) sau *Epistulae Heroidum* (Scrisorile eroinelor) este o culegere de 15 poeme compuse de poetul Ovidius în distih elegiac (un hexamtru urmat de un pentamtru) și imaginate ca fiind scrisorile unor eroine nefericite ale mitologiei greco-romane adresate iubiților sau soților aflați departe, care le-au nedreptățit în vreun fel. Data probabilă a compunerii acestor scrisori fictive ar fi între anii 25-16 a.C. Cea dintâi scrisoare e a Penelopei către soțul ei Ulise, regele din insula Ithaca, participant la războiul troian, plecat de acasă de 20 de ani. Penelopa îi descrie soțului propriile neliniști și încercările de a afla adevărul despre îndelungata lui absență; trecuseră 10 ani de la căderea Troiei și alți comandanți greci se întorseseră de mult acasă. Poemul abundă în detalii mitologice, în conformitate cu stilul nou la care a aderat și Ovidius, ca unul dintre poeții neoterici (poeții noi sau novatori). Redau în continuare textul latin și traducerea proprie a acestui minunat poem elegiac.

I. Penelopa către Ulise

Astă epistolă, într-un târziu, îți trimite, Ulise, a ta Penelopă,
Nu țin să-mi scrii înapoi, vino tu însuși!
Troia e la pământ, știi sigur, de danae fecioare¹ urâtă;
Priam și Troia întregă abia de-au meritat totul.
O, dac- atunci când spre Lacedemona pe mare venea,
Adulterinu- ar fi fost înghițit de furioasele valuri!²

¹ Sintagma „tinerele danae” (*puellae danae*) le desemnează pe tinerele grecoice, mai ales pe cele din Argos, patria lui Agamemnon, inițiatorul războiului troian; se crede că erau descendentele lui Danaos, întemeietorul Argosului și aveau toate motivele să urască Troia, pentru cucerirea căreia luptau, adesea cu prețul vieții, tinerii din oastea greacă.

² Adulterinul era Paris Alexandru, fiul regelui Priam al Troiei și al reginei Hecuba. De numele său se leagă și celebra judecată de pe muntele Ida din Troia, unde tânărul Paris, păstor al locului, a fost desemnat să arbitreze rivalitatea dintre zeițele Hera, Afrodita și Atena pe tema supremației în frumusețe, fiecare făcându-i o promisiune ispititoare. Paris i-a dat câștig de cauză Afroditei și i-a oferit mărul de aur al discordiei, pe care era scris „celei mai frumoase” (*gr.te kaliste*), deoarece

Eu n-aș fi zăcut înghețată-n pustiul pat conjugal,
 Și n-aș jeli, părăsită, că zilele – agale se scurg.
 Nici căutând s-amăgesc noaptea cea lungă,
 Nestatornica pânză¹ nu mi-ar osteni vădanele mâini.
 Când nu m-am temut de primejdii mai rele ca cele reale?
 Dragostea-i un lucru plin de o teamă neîntreruptă.
 Îmi imaginam că aprigi troieni vor tăbări asupra-ți,
 Adesea păleam la numele lui Hector.²
 Dacă cineva pomenea de- Antiloh³ învins de dușman.,
 Antiloh era motivul temerii mele.
 Sau dac-al lui Menoetios fiu a pierit cu armele-i false⁴
 Plângeam la gândul că tertipurile pot eșua.
 Tlepolem a-ncălzit cu sânge sulița liciană.⁵
 Îngrijorarea mea era înnoită de moartea lui Tlepolem.
 În fine, oricine din tabăra grecilor ucis ar fi fost,

aceasta i-a promis mâna celei mai frumoase femei. Deși era căsătorit, Paris a plecat spre Grecia, sub protecția Afroditei și s-a oprit la Sparta, unde domnea Menelaos, alături de preafrumoasa Elena, soția sa. Împlinindu-se promisiunea Afroditei, Paris s-a îndrăgostit de Elena, pe care a răpit-o și a dus-o la Troia, cauzând astfel războiul troian, care va dura 10 ani, până la căderea falniciei cetăți a lui Priam.

¹ „Nestatornica pânză” (*pendula tela*) e celebra pânză a Penelopei, pe care ea, pentru a scăpa de insistența peșitorilor de a-l alege pe unul dintre ei ca soț, făgăduise că le va face voia, când va termina uriașa pânză ce urma a fi giulgiul de mormânt al socrului ei, Laertes. Încercând să zădărnicească împlinirea promisiunii făcute și sperând că Ulise se va întoarce între timp, ea destrăma noaptea ce țesea ziua, până când peșitorii, informați de o slujnică, au aflat înșelătoria și au devenit mai insistenți. Sosirea neașteptată a lui Ulise va pune însă capăt pentru totdeauna pretențiilor lor.

² Hector, menționat în *Iliada* ca fiul cel mare al regelui Priam, era cel mai viteaz dintre troieni și, în timpul războiului troian, mai ales în cel de-al zecilea an de asediu, semănase groază și moarte în tabăra grecilor,

³ Antiloh (gr. *Antilochos*), fiul regelui Nestor din Pylos și prieten al lui Achile, a participat la războiul troian, comandând trupele din Pylos și obținând câteva victorii. A fost ucis de Memnon, regele Etiopiei, venit cu trupele sale în ajutorul troienilor.

⁴ Fiul lui Menoetios era Patrocle, prietenul lui Ahile, care, în al zecilea an al războiului troian, când troienii, conduși de Hector, câștigau teren, iar viteazul Ahile refuza să mai intre în luptă, a luat armura acestuia, sperând să-i intimideze pe troieni. Afost însă ucis de Hector, iar trupul i-a fost adus lui Ahile, care, mâniaș, va reentra în luptă și-l va ucide pe Hector.

⁵ Tlepolem (gr. *Tlepolemos*), conducătorul forțelor din insula Rhodos în războiul troian, a fost ucis de Sarpedon, prințul din Lycia, unul dintre cei mai mari și mai viteji aliați ai Troiei.

Inima celei ce te iubește era mai rece ca gheața.
Dar un zeu drept a avut grijă de casta-mi iubire¹:
Troia a fost prefăcută-n cenușă, iar bărbatul mi-e teafăr.
Argolice căpetenii² au venit înapoi, iese fum pe altare,
Prada barbară a fost depusă în fața zeilor strămoșești;
Soțiile daruri de mulțumire aduc că li-s teferi bărbații;
Iar ei soarta Troiei învinse de-ai lor în cântec slăvesc;
Cuviincioșii bătrâni și sfioasele fete-i admiră.
Soția soarbe din gură vorbele soțului povestitor.
Iar o alta, așezată la masă, prezintă sângeroasele bătălii
Și cu un pic de vin zugrăvește întregul Pergam.³
„Pe-aici curgea râul Simois; ăsta e promontoriul Sigeu,⁴
Aici se-nălțase falnic palatul bătrânului Priam.
Acolo cortu- ntindea Aeacidul⁵, dincolo Ulise;
Aici, sfâșiat în bucăți, speriat-a Hector caii în goană.”⁶
De fapt, toate le relatase bătrânul Nestor fiului tău,⁷
Trimis să întrebe de tine, iar el apoi mi le-a spus.
A povestit și de Rhesos și Dolon de armă răpuși,
Cum unul a fost trădat de somn, altul de-o viclenie.⁸

¹ E vorba, cel mai probabil, de Poseidon, care i-a sprijinit pe greci în războiul toian.

² „Căpeteniile argolice” (*Argolici duces*) erau în primul rând Agamemnon, regele cetății Mycene (numită și Argos), conducătorul oastei grecești în războiul troian, și însoțitorii lui.

³ Pergamul era citadela Troiei.

⁴ Ținutul Sigeu (*Sigeia tellus*) - Sigeum era la Troia promontoriul unde fusese îngropat Ahile.

⁵ Aeacidul este Ahile (gr. *Achileús*), fiul lui Peleus și nepotul lui Aeacos, fiul lui Zeus.

⁶ Ahile va răzbuna moartea prietenului său Patrocle, ucis de Hector, învingându-l pe acesta în luptă, ucigându-l și târându-i trupul legat de carul său de luptă, timp de treisprezece zile, în jurul zidurilor Troiei; în cele din urmă, înduplecat de ruga bătrânului rege Priam, tatăl viteazului Hector, i-a cedat acestuia trupul sfărtecat al fiului, pentru a săvârși ritualurile funerare.

⁷ Bătrânul Nestor era rege în Pylos, mare învățat, strateg renumit și consilier al eroilor greci din războiul troian, așa cum apare în poemele homerice, *Iliada* și *Odiseea*.

⁸ Rhesos era regele Traciei, venit în ajutorul troienilor, dar, ajungând mai târziu, nu a apucat să ia parte la luptă. În timp ce dormea în tabăra sa, Diomedea și Ulise, în timpul unui raid nocturn asupra taberei tracice, i-au furat caii vestiți pentru frumusețea lor și l-au ucis împreună cu mai mulți războinic traci. Vicleanul Dolon (<gr. *dólos* „viclenie”), iscoada lui Hector în tabăra greacă, a fost prins de Diomedea și Ulise și, crezând că-și poate salva viața, le-a destăinuit acestora punctele strategice ale troienilor, locul unde se afla Hector și taberele din afara zidurilor

Ai cutezat – o, tu mult prea uituc de ai tăi,
 Să intri în tabăra tracă printr-o viclenie nocturnă
 Și să ucizi atâția oameni odată, ajutat doar de unul!
 Dar precaut mai erai și la mine gându-ți-era mai întâi!
 Inima mi-a tremurat de frică, până când mi s-a spus că biruitor
 Ai trecut prin armata aliată pe caii ismarici.¹
 Dar mie la ce-mi folosește că Ilionul² a fost dărâmat
 De brațele tale și că ce a fost zid e acuma pământ,
 Dacă rămân, cum eram când Troia încă dura
 Și soțul departe îmi e, lipsindu-mi la nesfârșit?
 Pentru alții Pergamul fost-a distrus, pentru mine el încă durează,
 Și- un strain victorios îl ară cu boul luat pradă.
 Recolte-s acum unde Troia a fost și pământu-ngrășat
 De sânge frigian abundă în rod ce-i de coasă tăiat.
 Oase de viteji, pe jumate-ngropate, de plugul curbat
 Sunt lovite și iarba ascunde case aflate-n ruină.
 Biruitor, nu ești încă aici, și nu-mi e permis a ști
 Care-i cauza zăbovei ori în ce parte-a lumii nemilos te ascunzi.
 Oricine spre aste țarmuri și-ndreaptă corabia străină,
 Pleacă de-aici de mine mult întrebat despre tine.
 Și ceea ce îți va da, de cumva te-ar vedea în vreun loc,
 E- o scrisoare de mâna mea ticluită încredințată lui.
 Am trimis și la Pylos, ținut neleian³ al bătrânului Nestor
 Dar un zvon îndoielnic s-a -ntors de la Pylos.
 Am trimis și la Sparta⁴; nici chiar Sparta adevărul nu-l știe.
 În ce ținut locuiești sau unde de-atâta vreme departe te ții?
 Mai bine ar dăinui și acum zidurile lui Phoebus!⁵

Troiei. Le-a vorbit și de Rhesos, de caii lui vestiți și de armura din aur, înlesninduciderea regelui trac. A fost însă decapitat de Diomedea.

¹ Ismarus era un lanț muntos din Tracia, iar „caii ismarici” (*Ismarici equi*) erau caii furați de Ulise din tabăra regelui trac Rhesos.

² Ilion este Troia, legendara cetate antică din Asia Mică unde a avut loc războiul troian; numele provine de la Ilus, fiul lui Tros, și fondatorul cetății Ilion.

³ Cetatea Pylos e numită aici „ținut neleian” (*Neleia arva*), întrucât regele Nestor era fiul lui Neleus, fostul rege din Pylos.

⁴ La Sparta domnea Menelaos, soțul Elenei și fratele lui Agamemnon, conducătorul armatei grecești în războiul troian.

⁵ Phoebus (gr. *Phoibos* „Luminosul, Strălucitorul”) este epitetul lui Apollo, iar zidurile menționate aici sunt impresionantele fortificații din jurul Troiei, construite de zeii Poseidon și Apollo pentru Laomedon, fiul lui Ilus, la porunca lui Zeus, ca ispășire a unui act de impietate comis de ei. Se credea că erau inexpugnabile, cât timp nu erau dărâmate de troienii înșiși, ceea ce se va întâmpla când aceștia au

Vai, mă mâinii eu însămi, ca o capricioasă, de rugile mele!
 Aș fi știut unde luptai și m-aș fi temut doar de război,
 Și-a mea tânguire cu multe altele s-ar fi unit.
 Nu știu de ce mă tem – mă tem totuși de toate ca o nebună
 Și grijile mele au o cuprindere vastă.
 Orice primejdii conține marea, orice conține pământul,
 Bănuiesc că ele sunt pricini ale atât de îndelungatei zăbave.
 În timp ce eu protestez de astea mă tem, tu poți fi captivul
 Unei străine iubiri¹ – ce capriciu n-aveți voi, bărbații?
 Poate ai povesti ce necioplită îți este soția,
 Care doar lâna n-ar suporta să fie neprelucrată.
 Poate mă-nșel și astă vină risipească-se-n văzduhul ușor,
 Să nu vrei departe a sta, slobod fiind să te-ntorci!
 Tatăl Icarus mă silește a-mi părăsi patul pustiu
 Și-ntruna îmi mustră amânările nemăsurate.
 Să mă mustre cât vrea- sunt a ta, a ta se cuvine numită să fiu.
 Voi fi mereu Penelopa, a lui Ulise consoartă.
 Totuși de-a mea pietate și de castele-mi rugii
 Se lasă înfrânt și el însuși pornirile își domolește.
 Din Dulichium și Samos și proveniți din înaltul Zacynth,²
 O mulțime desfrânată de pețitori mă ia cu asalt
 Și domnește-n palatele tale, de nimeni oprită;
 Mie îmi sfâșie inima, iar ție averile-ți pradă.
 La ce să ți-i amintesc pe Pisandru, Polyb și pe Medon cel crud,
 Hrăpărețele mâini ale lui Eurymah și- Antinoos
 Și pe toți alții, pe care-n absența ta rușinoasă,
 Tu însuși îi întreții cu bunuri cu sângele tău dobândite.
 Iar cerșetorul Iros și Melanthios, ce turma duce să pască
 Aduagă cea de pe urmă rușine la paguba ta.

vrut să introducă în cetate imensul cal de lemn, inventat de Ulise, și lăsat în fața cetății ca dar al grecilor, care, prin stratagema perfidă a lui Ulise, au simulat retragerea, în al zecilea an de luptă.

¹ Pe când se întorcea în Ithaca, se spune că Ulise ar fi naufragiat pe insula Ogygia, unde nimfa Calypso, îndrăgostită de el, i-a promis nemurirea dacă va rămâne veșnic lângă ea. Deși, mânat de dorul de casă, Ulise a refuzat tentanta promisiune, a fost totuși reținut de nimfă timp de 7 ani (10 după o altă variantă), până ce Zeus îi poruncește acesteia să-l lase să-ți continue călătoria.

² Sunt ținuturile de unde provenea mulțimea de pețitori dornici să o ia de soție pe Penelopa și să domnească în Ithaca, în absența lui Ulise; în *Odiseea* (I, 247), Telemah, fiul lui Ulise, menționează un număr impresionant al acestora: 52 din Dulichium, 24 din Samos, 20 din Zacynthos și 12 din Ithaca.

Trei suntem cei incapabili cu ei să luptăm:
 O soție lipsită de vlagă, bătrânul Laertes¹ și tânărul Telemah.
 El, de curând, era cât pe ce să-mi fie răpit prin uneltiri
 Când se pregătea să meargă la Pylos, toți fiindu-i potrivnici.²
 Să decidă zeii, mi-e ruga, ca atunci când ni-o fi rânduit sorocul,
 El mie ochii să-nchidă, tot el și pe-ai tăi.

Alături ne sunt și păstorul de boi și doica bătrână
 Și al treilea, credinciosul rândaș al cocinei murdare.
 Dar nici Laertes, ca unul ce-i incapabil să lupte,
 Nu poate păstra puterea în mijlocul dușmanilor.
 Telemah, de-ar trăi, va deveni mai puternic cu vârsta;
 Acum ea ar trebui ocrotită cu sprijinul părintesc.
 Eu nu am puteri să-i alung pe străini din palat.
 Tu mai iute să vii, refugiu și protecție pentru ai tăi!
 Ai un fiu și mă rog să fie cel care, la frageda-i vârstă,
 Să necesite-a fi inițiat în talentele tatălui său.
 La Laertes ia seama: pentru ca ochii tu să-i închizi,
 El rezistă până în ziua din urmă a sorții.
 Cu siguranță că eu, care eram o copilă când tu ai plecat,
 Îți voi părea, oricât de iute-ai veni, c-am devenit o bătrână.

Prezentare, traducere și note: **Mihaela PARASCHIV**

¹ Laertes era tatăl lui Ulise și rege în Ithaca înaintea acestuia.

² Telemah (gr. *Telémachos*), fiul lui Ulise și al Penelopei, fusese crescut, în absența tatălui plecat la războiul troian, de către mama sa și de Mentor, prietenul lui Ulise. La adolescență, a încercat zadarnic să scape de peștorii Penelopei, care invadaseră palatul, iar după 20 de ani de la plecarea tatălui său, va pleca la Pylos și la Sparta pentru a afla vești despre el. La întoarcere, la îndemnul zeiței Atena, va găsi în casa porcarului Eumaeus un cerșetor, nimeni altul decât tatăl său travestit, împreună cu care îi va ucide pe peștorii.

POEZIE GERMANĂ

Jean PAUL
(1763-1825)

X
Îngerii noștri păzitori
zboară câteodată așa de sus
că nu-i mai putem vedea.
Dar ei nu ne pierd niciodată din vedere.

Traduceri din limba germană: **Mircea M. POP**

Max DAUTHENDEY
(1867-1918)

(În camera mea e liniște nocturnă)

Liniște nocturnă e în camera mea
scâncetul vântului în sobă

Ca orhidee rare
stau în neagra oglindă a nopții
străine, albe gânduri,
se clatină distins cu coroanele lor,
nu îndrăznesc să spargă tăcerea

Ar putea locui îngerii în ea.

Traduceri din limba germană: **Mircea M. POP**

P O E Ţ I de LIMBĂ FRANCEZĂ

Laurent BAYART

S-a născut la Strasbourg în 1957. A intrat în literatură în decembrie 1975.

Editor din 1985 până în 1997, a fondat *l'Ancrier Editeur* apoi *l'Encrier* și a putut astfel să publice numeroși autori. Specializat în literatura răsăriteană, a descoperit astfel România, de care s-a îndrăgostit la prima vedere. În calitate de autor, a publicat mai multe lucrări despre această țară, printre care *Cantique roumain*, *L'Eau du puits* și *L'eau du Danube*, precum și două piese de teatru traduse în limba română, *O bombă în palatul regal* și *Vecinii*, publicate la Editura Nemira. A primit numeroase premii literare, printre care *Prix Vallis-Clausa*, 1979, Grand Prix de la Qualité de la vie, le Prix du Sénat, le Prix Dante, le Grand Prix Sully Prudhomme, le Prix Thibaud de Champagne, le Prix de la Société des Écrivains d'Alsace, de Lorraine et du Territoire de Belfort. **Cele mai recente apariții:** *A pleins poumons*, povestire, Editura Andersen, 2015; *La prière du sage*, eseu, Editura Orizons, 2016; *Opuscule des chuchotements*, Les Poètes de l'Amitié, Prix de l'Édition Poétique de la ville de Dijon, 2017; *Les charmes du Val d'Ajol*, povestire, Editura Andersen, 2017; *Mot à mot*, poezie, Editura Alcyone, 2018; *J'ai mon voyage, récit d'un sédentaire*, povestire, Editura Orizons, 2018; *V'Asie à Vesoul*, Editura Ficav, 2019; *Il n'y a rien qui ne...Val d'Ajol !*, povestire Orizons, 2020; *Le monde distant de nos baisers perdus*, povestire, Editura Orizons, 2021; *Voyage en Périgord*, texte și fotografii cu Alain Tigoutel, Le Tourneciel, 2022.

ÎNTÂMPLĂRI NEAȘTEPTATE

Pe un drum din Maramureș
 În șerpuirea unei curbe
 În zigzag
 O turmă de oi
 Însoțită de o haită de câini
 Și de un măgar pricăjit
 Începe o etapă de munte
 (Turul României?)
 Unde este tricoul galben
 Din lână?
 Ciobanul merge în urma
 Turmei compacte
 Adunând codașii ca în Turul Franței

SUCEVIȚA

Duminică
 La mănăstirea fortificată Sucevița
 Din zidurile seculare răsună
 Cântarea credincioșilor

În mii de note ortodoxe
Serenitate a clipei
Alchimie a locurilor
Timpul rămâne suspendat

Toți s-au așezat
Să privească albastrul azurului
Și preoții săi în alb
Ca niște schițe de nori
Care trec în giulgiurile lor
Din voal

Soarele este o icoană a harului
În cerul devenit naos

MARAMUREȘ

Generoasă luminozitate a peisajelor
Din Maramureș
Văi, câmpii și munți
Atâtea adagio-uri lente de verdeață
În depărtare vacile
Precum niște confetti
Pe un covor
Își umflă ugerele
Cu un vis de lapte proaspăt

SEMNĂTURA AUTORULUI

Să încerci întotdeauna să scrii în statornicia momentului. Să poziționezi verbele în adevărul unei fraze. Să-i iei cuvintele și să le plasezi ca pe niște pioni pe o vastă tablă de șah sintactică. Să te joci de-a demiurgul, inventând situații și personaje. Să te lași purtat de scrierea care ia în stăpânire spațiul și te atrage în labirinturile lui. Să te surprinzi citindu-te, la dezvăluirea probei fotografice care apare pe foaia de hârtie. Să descoperi cuvintele la care nu gândea niciodată, ieșind ca prin magie asemenea iepurelui și porumbelului de sub pălăria prestidigitatorului. Există magie în creație, iar autorul care dispare în textul său nu va spune contrariul: semnătura lui este o mică urmă a pasului, o amprență pe care o lasă astfel, încât numele său să vibreze pentru totdeauna.

Béatrice BONHOMME

Poetă, directoare de revistă și critic literar, este profesor la Universitatea Côte d'Azur. Este specialistă în secolele XX și XXI, cu un interes deosebit pentru poezia modernă și contemporană. În 1994, a fondat revista NU(e), o revistă de poezie și artă care a consacrat până în prezent 86 de numere poeziei contemporane. A publicat studii, articole și cărți despre poezia modernă și contemporană, printre care *Mémoire et chemins vers le monde* și *Pierre Jean Jouve, la quête intérieure*, precum și numeroase comunicări despre poeți în cadrul mai multor colocvii pe care le-a condus la Cerisy. În 2016, a primit Premiul Léopold Sédar Senghor din partea Cénacle Européen – cercetarea sa contribuind la recunoașterea poeziei contemporane –, iar în iunie 2019, „Prix Vénus Khoury-Ghata” pentru volumul *Dialogue avec l'Anonyme*. Printre recentele sale creații poetice se numără volumele *Les Boxeurs de l'absurde* (L'Étoile des limites, 2019), *Proses écorchées au fil noir* (Collodion, 2020) și *Monde, genoux couronnés* (Collodion), care a câștigat Premiul Mallarmé, în 2023. O carte despre opera poetică a lui Béatrice Bonhomme, *Le mot, la mort, l'amour*, publicată la Ed. Peter Lang, a apărut în 2012. Două reviste, „Poésie-sur-Seine” și „Coup de soleil”, i-au fost consacrate în 2020 și 2021. O nouă carte de poeme i-a apărut în acest an la Éditions de La Rumeur libre: *Murmurations des oiseaux*. Poemele traduse sunt din volumul MONDE, GENOUX COURONNÉS (EDITURA COLLODION, MERS-SUR-INDRE, 2022)

INIMA BRODEZEI

Ca în timpul convalescențelor noastre
S-a așezat în fotoliul ei roșu.

Cârpind ziua și lumina
Cosând unele și altele, din vorbă în vorbă,
De la proverbe la înțelepciune.

Un ou de lemn pentru cârpit șosetele sau cearșafurile
Pe vremuri, așa se făcea
Cusăturile erau opere de artă din dantelă.

Ea venea, se așeza și își lua lucrul
În liniște, își punea coșul jos și scotea din el
O bucată de pânză, o batistă, un corset.

Încet-încet își termina dantela de reparat
Cu lumea așezată pe genunchi, lăsa să intre
Lumina unei după-amiezi târzii.
La fel ca ea, coseam și noi lumea și lumina.

Cum puteau lucrurile prin prezența sa
să-și găsească locul potrivit?
De ce totul se ordona
Când se ocupa de hrănirea pisicilor sale.
De curățarea legumelor?

Ea îi îndemna pe oameni să fie binevoitori
Și să fie liniștiți.

Copiii și nebunii chiar se linișteau
La gesturile smereniei sale.

Se așeza pe marginea patului.
Noi ne făceam temele lângă ea.
Îi spuneam lecțiile.
Ne corecta pentru fiecare mică modificare
Pentru fiecare inexactitate.
Trebuia să repetăm din memorie fiecare cuvânt
Ceea ce simplifica chinurile sufletului.

Ar fi putut poza pentru calmul auriu
Dintr-o pictură flamandă.
Nimic nu era mai vesel
Decât prezența ei pașnică
În centrul luminii.

Avea răbdarea celor simpli și umili
Aceeși voioșie ca a pisicilor și a copiilor.

Știa să spună povești
Care erau exact pe măsura vârstei noastre.

Ea era acolo după somn, părăsiri
Și osteneți
Cu fierturile și supele ei
Și alinarea de a fi acolo
În armonie cu ziua.
Venea să se așeze pe paturile noastre
Cu aripa liniștitoare a unei păsări
Sau cu poala unei haine
Protejându-ne de iarnă

Ea locuia lumea
În forma potrivită a pietricelilor.

Cum putea oare să fie
O nepoată deghizată în bunică?
Care era numele ei?
Louisette Jeannette
Îți omori logodnicul, fetiço.

Mereu cu aceleași rochii negre
Cu flori albe
Cu șorțurile țărănești
Și acele mâinile aspre
Care dădeau blândețe timpului.

Gerard CARTIER

S-a născut la Grenoble în 1949, a lucrat mulți ani ca inginer în cadrul unor proiecte majore de infrastructură (printre care tunelul sub Canalul Mâneții și proiectul Lyon-Torino). Este poet (laureat al premiilor de poezie „Tristan-Tzara” și „Max-Jacob” și al Marelui Premiu de poezie al Societății Oamenilor de Litere – SGDL pentru volumul *Le voyage intérieur*, Flammarion, 2023), printre lucrările sale recente numărându-se și *Le roman de Mara* (Tarabuste, 2024). Autor de povestiri, dintre care cele mai recente sunt *L'Oca nera* (La Thébaïde, 2019) și *Ex machina* (La Thébaïde, 2022). Publică cu regularitate recenzii de poezie. Coordonator al revistei de literatură electronică „Secousse” (<http://www.revue-secousse.fr>). Realizator de numere tematice „Europe” (*Olivier Rolin, Tintin sous le regard des écrivains, Jude Stéfan, Alain Robbe-Grillet*). Inițiator și director de proiect, împreună cu Francis Combes, al expoziției de poeme din metrour parizian (1993-2007). Poemele traduse sunt selectate din volumul *Le voyage intérieur*

NORII (Mont du Ciel, Rillans)

Nori fugari lăptoși adulterini
umilind rațiunea și negând materia

fără simetrie fără reguli fără nici o formă
nici obiect matematic, nici măcar fractal

fără linii fără greutate mai vagi decât apa
practic nimic fără cuvinte care să-i descrie

necunoscuți savantului sau pictorului

frumusețe infirmă și nereproductibilă
pe care totuși ne străduim să o imităm

înmugurind în fisura drumurilor
dacă ochiul și-ar da osteneala, i-ar vedea schimbându-se

nori neatârnați care sunt însăși Franța
aceiași la fel ca dincolo de granițe
dar aici, sfâșietor în mod indescriptibil ai noștri

ridicându-se de pe dealurile uitate ale copilăriei

nu-i mai vedeam, fericirea e aici
ah lăsați bătrânul să-și revină lăsați-mă
să visez

(47°25'13,4"N – 6°21'13,9"E)

VINUL (Bouzeron)

Am disprețuit mult timp iubitorii de vin
astăzi atingând acea vârstă ingrată
când pasiunile scad
beau cu remușcări, dar fără nemulțumire
tovarăș al bețivilor neobosiți
care urcă spre un cer fără firmament
mașina lor terestră umplută cu aligote
cu passe-tout-grains din struguri roșii cu gust de fructe în cutii de carton
bag-in-box
rațiunea clătînând-se în adăpostul ei
și vorbirea homerică dar eu
născut pe pantele din Allobroges
cu teascuri de vin acrișor care îmi amintesc
de banchete de doliu (vezi *Dauphiné*)
și de valeți fugari rătăcind din fermă în fermă
cerșind puțină existență înainte de a se prăbuși
beți într-un gard viu unde se osteneau mult
pentru a-i găsi mânjiți de lutul
care i-ar fi înghițit beau
ca un penitent câștigând puțin câte puțin

intrarea în rândurile poezilor

(46°53'24"N – 4°43'34,8"E)

ÎN FAȚA HAMAMULUI (Chalon-sur-Saône)

pentru Ece¹ a***

Ecce homo biciuit de ani
 și cu un singur ochi pentru a contempla lumea
 acest om el este cel pe care încă mai vrem să-l iubim
 în trupul său rănit face să renască gloria
 unei epoci dispărute *kalbim her yerededir*
 care mă cheamă din vârful Turnului Babel
 trasând aceste semne arzătoare în noapte
 privesc incredul ochiul meu sângerează
 am păcătuit împotriva inocenței
 care vrea să-mi smulgă din gât cântecul
 al cărui alfabet l-am pierdut pentru totdeauna
 nici inima pentru a-l inventa nici mâinile
 să-i dau formă dorinței mele
 nici gura pentru a-i gusta mierea

(46°47'7,1"N – 4°51'23,7"E)

MUZEUL CĂILOR FERATE (Ambérieu-en-Bugey)

Îmi voi scrie poemul așa cum o cere călătoria
 în latină ca un cleric *hodie Ambariacum*
 cu sincope dacă ar fi nevoie dintr-un gazel
 pentru a lăuda o frumoasă necunoscută întâlnită
 după chipul zeului care nu există
 dar cum să onorez oamenii căii ferate
 cu ce cântec care-mi va da
 limba celor 100 de consoane cele 4
h și *k* din arabă nu ar fi suficiente
 și să-l scot pe tatăl meu pentru o clipă din uitare
 își amintește el în adâncul gropii sale negre
 la fel de mult precum de timpul binecuvântat al cireșelor
 al tacatac-ului trenurilor din Bas-Dauphiné

¹ «Ece»: prenume feminin turc.

lampist în zorii înzăpeziți
sau ascultător de roți cu un ciocan lung înainte
pornit de la zero să traseze pe un registru
linii nu mai puțin decât mine dar mai bine
utile lumii mai bine decât paginile
subtile ale revistei literare NRF Societatea Națională a Căilor Ferate din
Franța

(45°57'31"N - 5°21'12,3"E)

O SCHIMNICIE (Sonnaz)

Portiță cu barieră la zece pași
o cabană la poalele unor tei mari în prag
o masă șubredă și două fotolii din lemn
unde să citești și să uiți o pisică în poală
soarele străbate cărările anotimpurile trec
buchețele de iriși frunze moarte în formă de inimă de porumbel
și în rafturi lungi de nuiele împletite
20 de ierburi amestecate necunoscute trecătorilor
frunze dantelate cu vârfuri fanate
încerci să ghicești mai departe un rând
de țărushi în paie coacăze negre în semințe
apoi floarea-soarelui mare care aprinde munții Bauges
o grădină de bătrân veșnic rinichii strigă
dar ochiul exultă dezordine inepuizabilă
băgi mâna sub gardul viu smulgi
o garoafă muntele Dintele pisicii strălucește în noapte
nu obosești niciodată

(45°36'54,1"N - 5°55'26,5"E)

DEȘERTUL (Grand Som)

Pădurea din Chartreuse toate vrăjile
pe care le vizităm ca niște fantome pe dibuite
brațele întinse, picioarele plutind
citind cerul prin deschizături unde plutești în derivă
între catargele înaripate boțite de vânt
Laika! tabernacolul primului sputnik
pământ străvechi unde pașii drum

de nonă nu se șterg
 secolele care se scurg
 mirosul înțepător al rubarbei sălbatice
 și uneori Ierusalimul într-o gaură
 sub ruinele muntelui care mă cheamă
 morți peste morți îngrămădiți
 cearșafuri putrezite fragmente de oase dinți îngălbeniți
 unde nu voi cădea pentru că mă protejează
 pentru totdeauna trecutul

(45°21'25,9"N – 5°44'30,1"E)

Jean Le BOËL

S-a născut pe 4 decembrie 1948, la Boulogne-sur-Mer. Din 1971, a devenit profesor titular la un colegiu din regiunea sa natală, la liceul său de origine, apoi la cel din Berck-sur-Mer. De asemenea, a predat limbi antice și franceză medievală la Université du Littoral. În 1994, a creat, în cadrul editurii P. P. P., care i-a publicat primele lucrări, revista „Écrit(s) du Nord”, apoi, după dispariția acestui prim editor, asociația eponimă, care organizează, printre altele, Premiul Trouvères, împreună cu orașul Le Touquet, sau festivalul „Poètes en campagne”, care a găzduit cele mai prestigioase nume ale poeziei contemporane franceze timp de doisprezece ani. În 2005, împreună cu Catherine Henry, a fondat editura care poartă numele acestei familii de tipografi și editori. A condus-o până în 2023, anul în care marca a fost preluată de „La Rumeur libre”, dar căreia i-a rămas director literar. În paralel cu activitatea sa de editor, scrie poezie, romane și eseuri. A primit Bursa Poncetton de poezie a SGDL pentru *Le Paysage immobile* în 2009 și Premiul Mallarmé în 2020 pentru *jusqu'au jour*. În ciuda angajamentelor sale la Paris (în cadrul Academiei Mallarmé, și la cunoscuta Maison de Poésie – Fondation Émile Blémont, unde este secretar, pentru a menționa doar câteva), Jean Le Boël este un om al pământului, pasionat de grădinărit. Își petrece cea mai mare parte a timpului liber în grădină. S-a căsătorit cu artista plastică Isabelle Clement. Este titular al Ordinului Palmes Académiques și Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres.

Din volumul *TESSONS*

să contempli în fiecare dimineață
 peisajul nemișcat
 așa cum este el
 plin de viață
 ocupându-și locul
 și fără a fugi mai departe

Din volumul *UN OM*

tovarășul miroase urât

hoit

până de curând, frate de arme
coleg de cazarmă
îți reparase bricheta
și nu era ultimul la gamelă

dar de șase zile putrezește acolo
prizonier al sârmei ghimpate
dincolo de sacii de pământ
cu bluzonul și mațele care atârnă

uneori tirurile din față
împroașcă bucăți din el

îți amintești
vomitând
când o bucată din el
ți-a stropit obrazul

un glonț
ai fi preferat un glonț
sau o bucată de metal

e mai curat

pământ plin de carne
saturat de morți
oameni și cai amestecați

întoarsă cu susul în jos, răsturnată
argilă unsuroasă
încărcată în saci
cărată pe spinările învinețite,

ostenită, însângerată, brăzdată
prelinsă de puroi
însetată, chinuită
beată de război
murdară

țărână lipită de obrazul tău
lacrimile și sudoarea sa
împletite cu ale tale

carne mutilată
scamă
carne jefuită
căscată într-un chip iubit
nu ucis, nici prins
doar un chip sfărâmat

pentru toată viața

Din volumul *PEISAJUL NEMIȘCAT*

cei care înaintea noastră
au pășit aici
priviri spre lume
pământ spălat acum de ploaie
unde umbra lor a trecut
cum să le spunem și cum să-i regăsim

ca pentru noi cerul
și vântul
nisipul între mâini
floarea curând ofilită
din care se va naște fructul
apa de pe chipuri
și sângele din artere
bătând aceleași căi

COPII DE VÂRSTA MEA ÎNTR-O ZI PLOIOASĂ...

cu capul descoperit
pe drumurile deschise
în burniță
sub mângâierea apei
care ne atinge obraji
și ne înprospătează sufletul
cu fruntea plecată
spre iarba întinsă
împotriva genunchilor noștri înroșiți
în mantalele noastre
agitate de vânt
cu mâinile reci
cu urechile roase
și saliva despicând
bărbiile
noi mergeam
atât de calzi înăuntru

Traduceri de **Maria și Valeriu STANCU**

P O E Z I E din ȚARA GALILOR

David GREENSLADE

Cale ferată

Ce cale dificilă ești și tu,
 Și fără șine! Ce ușor ucizi,
 și ce nebun aș fi s-aleg
 să mor pentru tine – să flutur
 al tău sărut pe-un câmp de luptă.
 Nu-i inginer să te creeze,

în grămezi de-ascuns.
 Am eu curaj să te imaginez
 și să te neg? Fără-ncetare-
 până ce nu pot decât
 să-ți smulg inelul de pe deget,
 pielea-ți când se-articulează alb.

Vreau o pernă unde pânțelele tău
 așează-un semn pe hartă, un gust
 unde tremurul își frânge aripile.
 Vreau o noapte pe dantela ta,
 pe marginea ta. Vreau să salut
 orice lucru spart când începe a cânta.

Prințesa Cafelei face cu mâna din jgheabul castelului espresso, dar ea tot spune „espresso” și nobilii refuză s-o salveze. Dar nu e cazul cu Parsifal. Renumit pentru naivitatea sa, el se apropie de castel fără nici un pic de prudență. El ignoră chiar și înjurăturile ei în timp ce o ajută să coboare din turnul blocat de capsule de cafea. Ajung la Podul Alunecos. Castelul Espresso e înconjurat de un șanț imens. „Fii atentă. Nu vreau să cădem în șanț!”, strigă el. Prințesa Ceainic a fost nemiloasă cu Parsifal, dar el speră ca mirosul cafelei va izgoni întreaga suferință.

Fluturi navetiști

Iată câțiva dintre
 Fluturii călătoriei,
 Gașca drumului;
 O adevărată adunătură:

Flacăra uliței,
Bocitoarea accidentului
Straniei din alee,
Scurtătura din pelerinaj,
Navetistul istovit,
Schimbătorul aventuros,
Păunul îngâmfat,
Prostul agresiv,
Limba ascuțită și surdă a zorilor,
Limba lată zgomotoasă și sălbatică,
Burta plină a vacanțelor,
Domnița cea perfectă.
Aceștia-s doar câțiva
Din fluturii șoselei,
Câte-un sfânt
Sau câte-un diavol.

Peștera lui Artur

Ce rost mai au
Un rege aflat sub influența baghetei magice a somnului?
Și tatăl, regele Drăgoi
Care a plecat în lumea umbrelor?
Și Merlin, prea bătrân ca să mai fie de folos?

Pentru că un rege adormit
E pentru galezi un mod de a se reinventa.
Iar l-nceput de primăvară
Trezirea face să merite-așteptarea.

Fiecare ștejar își poartă ghinda
Și în această mlaștină de ghindă
Stă la pândă grădinița lui Merlin.

Racla - nu e de datoria tatălui să-nfrunte moartea
În fața imensității de zei și de zeițe?
De dragul lor, tatăl umple cazanul acestui pământ cu trupul său

Exact ca regele Drăgoi
Exact ca merlin
Exact ca Artur.

Când iubești povestea, o spui prin cântec.
Cine iubește baladele, le cântă.

Galezii se află la intrarea-n grotă
Unde se aud șoapte prevestindu-l pe Artur.

Tirbușon

De ce plânge tirbușonul? Plânge în timp ce cântă cântă cântecul popular maramureșean „Ce te legeni bradule?” Iar obiectul este departe de Maramureș. Tirbușonul nu este nefericit la Verona. Este un exil logic – un salariu mai bun și un viitor mai luminous. Dar totul miroase diferit – carnea, fânul, praful și în special dopurile de vin sintetice. Vai, de ce plângi, tirbușonule? Pur și simplu pang pentru țara mea. Mirosul țării mele. Țara mea distantă și îndepărtată. Măi dorule, măi.

Versiunea română: **Cristina STURZU**

POEZIE HISPANICĂ

Alejandra PIZARNIK

PROLOG

Arborele Diane, de Alejandra Pizarnik. (Chim.): cristalizare verbală prin amalgamarea insomniei pasionale și a lucidității solare într-o dizolvare a realității supusă la cele mai înalte temperaturi. Produsul nu conține nicio singură particulă de minciună. (Bot.): Arborele Diane este transparent și nu oferă umbră. Are propria lui lumină, strălucitoare și scurtă. Născut pe pământurile uscate ale Americii. Ostilitatea climei, inclemența vorbirilor și a țipetelor, opacitatea generală a speciei gânditoare, vecinii ei, printr-un cunoscut fenomen de compensare, stimulează proprietățile luminoase ale acestei plante. Nu are rădăcini; tulpina este un con de lumină ușor obsesivă; frunzele sunt mici, acoperite de patru-cinci rânduri de scriitură fosforescentă, pețiol elegant și agresiv, margini dințate; Florile sunt diafane, cele feminine separate de cele masculine, primele axilare, aproape somnambule și solitare, cele care urmează cu țepi, cu brațe, mai rar, ghimpate. (Mit. și Etnogr.): Anticii credeau că arcul zeiței era o creangă ruptă din arborele Diane. Cicatricea de pe trunchi era considerată sexul (feminin) al cosmosului. Poate că e un smochin mitic (seva de la ramurile fragede este lăptoasă, lunară). Mitul poate face aluzie la un sacrificiu prin dezmembrare: un adolescent (bărbat sau femeie?) era dezmembrat la fiecare lună nouă, pentru a stimula reproducerea imaginilor în gura profetesei (arhetipul unirii lumilor inferioare și superioare). Arborele Diane e unul dintre atributele masculine ale zeității feminine. Unii văd în asta o nouă confirmare a originii hermafrodite a materiei cenușii și, poate, a tuturor lucrurilor; alții deduc că e vorba de un caz de expropriere a substanței masculine solare: ritual ar fi doar o ceremonie de mutilare magică a razei primordiale. În stadiul actual al cunoștințelor noastre, e imposibil să decidem asupra vreuneia dintre aceste două ipoteze. Să remarcăm, totuși, că participanții au mâncat ulterior jar, un obicei care persistă până în zilele noastre. (Blas.): stemă de arme vorbitoare. (Fiz.): Multă vreme realitatea fizică a arborelui Diana a fost negată. Într-adevăr, datorită transparenței sale extraordinare, prea puțini îl pot vedea. Singurătatea, concentrarea și o rafinare generală a sensibilității sunt cerințele esențiale ale viziunii. Unii oameni, cu reputație de inteligență, se plâng că, în ciuda pregătirii lor, nu văd nimic. Pentru a le risipi eroarea, e destul să ne amintim că arborele Diane nu e un corp care poate fi văzut: e un obiect (animat) care ne permite să vedem dincolo, un instrument natural al vederii. În rest, un mic test de critică experimentală va risipi efectiv și definitiv prejudecățile ilustrației contemporane: așezat în fața soarelui, arborele Diane își reflectă razele și le adună într-un focar central numit poem, care produce o căldură luminoasă în stare să ardă, să topească și chiar să-i volatilizeze pe necredincioși. Această probă e recomandată criticilor literari ai limbii noastre.

Octavio Paz,
Paris, aprilie 1962

Arborele Diane

pentru Aurora și Julio Cortázar

1

Am făcut saltul de la mine în zori
Mi-am lăsat trupul lângă lumină
Și am cântat tristețea a ceea ce se naște

2

Acestea sunt versiunile pe care le propune:
o gaură, un perete care se scutură.

3

doar setea
numai tăcerea
nicio-ntâlnire
ai grijă de mine iubire
ai grijă de liniștea din pustie
de călătoria cu vasul gol
de umbra din umbra ei.

Acum:

Cine va înceta să scufunde mâna în căutarea
darului pentru fetița uitată. Frigul va plăti.
Va plăti vântul. Ploaia va plăti. Va plăti
tunetul.

5

Pentru o clipă de viață scurtă
numai cu ochii deschiși
spre a vedea o clipă
florile mici în creier dansând
ca niște cuvinte în gura unui mut

6

ea se dezbracă în paradisul
memoriei sale
ea nu cunoaște apriga soartă
a viziunilor sale
se teme că nu va ști să numească
ceea ce nu există

7

Ea sare-n cămașă de flăcări

din stea în stea,
din umbră în umbră.
Moare de-o moarte îndepărtată
aceea care iubește vântul.

8

Memoria luminată, o galerie în care rătăcește
umbra a ceea ce sper. Nu e adevărat
c-o să vină. Nu e adevărat nici că n-o să vină.

9

Aceste oase strălucitoare noaptea,
aceste cuvinte ca pietrele prețioase
în gâtul viu al unei păsări pietrificate,
acest verde mult prea iubit,
acest liliac fierbinte,
această inimă singură misterioasă

10

un vânt plăpând
și plin de chipuri împăturite
pe care le decupez în forma unor obiecte
spre-a le iubi

11

Acum
în ceasul nevinovat
eu și aceea ce-am fost ședem
în pragul privirii mele.

12

nu metamorfozele blânde ale copilei de
.. pânză mătăsoasă
acum somnambulă pe-o margine de ceață
trezirea mâinii tale care respiră
floarea ce se deschide în vânt

13

a explica în cuvintele acestei lumi
că din mine-a plecat o barcă luându-mă

14

Poemul pe care nu-l spun,

cel pe care nu-l merit.
 Teama de a fi doi
 calea oglinzii:
 cineva adormit în mine
 mă bea și mă mănâncă.

15

Mi-e dor să mă obișnuiesc
 cu ora când m-am născut.
 Mi-e dor să nu mai exersez
 slujbe de nou venit.

16

ți-ai construit casa
 ți-ai dat aripi la păsări
 ai lovit vântul
 cu înseși oasele tale
 singură ai sfârșit
 ce nimeni nu începuse

17

Zile în care mă ia în stăpânire un cuvânt depărtat.
 Trec prin acele zile și somnambulă și
 transparentă. Frumosul automat e cântat, fermecat,
 povestind vrute și nevrute: un cuib de fire rigide
 unde dansez și plâng la numeroasele mele înmormântări. (Ea este
 oglinda sa arzătoare, e așteptarea-i în focuri de gheață, e
 elementul ei mistic, e preacurvia-i de nume
 crescute singure în noaptea pală.)

18

ca un poem auzit
 din tăcerea lucrurilor
 vorbești ca să nu mă vezi

19

când văd privirea
 pe care o am tatuată în mine

20

spune că nu cunoaște teama de moartea iubirii
 spune că îi e teamă de moartea iubirii
 spune că dragostea-i moarte și că e teamă

spune că moartea e teamă, că e iubire
spune că nu cunoaște

pentru Laure Bataillon

21

atât de mult m-am născut
încât de două ori m-a durut
în memoria de aici și de-acolo

22

noaptea
oglină pentru copila moartă
oglină de cenușă

23

o privire de unde canalizarea
ar putea fi o viziune asupra lumii
rebeliunea constă în a privi o roză
până ce ți se împrăștie ochii

24

(un desen de Wols)
firele astea închid umbrele
și le obligă să dea socoteală pentru tăcerea lor
firele astea unesc cu privirea suspinul

25

(expoziție Goya)
o gaură-n noapte
brusc invadată de-un înger

26

(un desen de Klee)
atunci când palatul nopții
înviorând frumusețea
când noi vom pulsa oglinzile
până ce fețele noastre au să cânte
ca niște idoli

27

bătaia pe flori a zorilor
mă lasă beat de nimic și de lumină liliachie
și beat de nemișcare și certitudine

28

te îndepărtezi de numele
care rotesc tăcerile lucrurilor

29

Aici trăim cu mâna la gât. Fiindcă
nimic nu-i posibil, știau deja cei care inventaseră
ploile și cei țesând cuvinte cu chinul
absenței. De aceea, în rugăciunile lor era
sunetul mâinilor îndrăgostite de ceață.

lui André Pieyre de Mandiargues

30

în iarna fabuloasă
întinderea aripilor în ploaie
în amintirea apei degetele de ceață

31

E o închidere-a ochilor și jurământul de-a nu-i deschide.
Afară se hrănesc cu ceasuri și flori
născute din viclenie. Însă cu ochii închiși
și cu o suferință într-adevăr prea mare
noi apăsăm pe oglinzi până ce
uitatele cuvinte răsună magic.

32

Zona dăunătoare în care mănâncă cea adormită
...așa cum lentă
inima ei de la miezul nopții.

33

uneori
poate uneori
am să plec fără să rămân
am să plec ca unul ce pleacă
lui Ester Singer

34

fragila călătoare
murea explicându-și moartea
înțeleptele animale nostalgice
îi vizitau trupul cald

35

Viață, viața mea, lasă-te a cădea, lasă-te rănită, viața mea,
lasă-te prinsă de foc, și de tăcerea naivă, în
casa nopții, de pietrele verzi, fierbinte, rănită
lasă-te, viața mea.

36

în cușca timpului
femeia adormită privea doar la ochii ei
vântul îl aducea
răspunsul slab al frunzelor

lui Alain Glass

37

dincolo de oricare
limită interzisă
se află o oglindă pentru a noastră tristă
trecere prin lumină

38

În spatele poemelor mele
... cântecul remușcării:
cântecul care mă neagă, mă tăgăduiește

Traduceri de **Cătălina FRÂNCU**

Jorge Luis BORGES

„Pot să-ți dau solitudinea mea, bezna mea, foamea inimii mele;
Încerc să te-atrag cu îndoială, primejdie, înfrângere...”

„Două poeme engleze

Inutili, zorii mă află într-un colț de stradă pustiu; Noptii i-am supraviețuit.
Noptile-s mândre valuri: sunt valuri negre-albăstirii, grele de toate
nuanțele prăzii adânci, grele de lucruri de nedovedit, de dorit.

Noptile, de obicei, vin cu daruri și cu refuzuri ascunse, cu lucruri date pe
jumătate, reținute pe jumătate, cu bucurii cu o emisferă întunecată. Asta
fac noptile, îți spun.

Valul, în acea noapte,-mi lăsase obișnuitele zdrențe și niște sfârșituri
stranii: niște prieteni urâți cu care să vorbesc, muzică pentru vise, fumul
cenușii amare. Lucruri ce n-au niciun rost pentru inima mea flămândă.
Valul înalt te-a adus.

Cuvinte, cuvinte amestecate și de tot felul, și râsul tău; și tu atât de duioasă și nețârmurit de frumoasă. Vorbeam, și-ai uitat cuvintele.
 Nimicitori, zorii mă află pe-o stradă pustie-a orașului.
 Conturul tău s-a îndepărtat, sunetul numelui tău, râsul molipsitor:
 vestitele jucării pe care mi le-ai lăsat.
 Le răsucesc în zori, le pierd, le găsesc; Le spun celor câțiva câini de stele
 rătăcitoare, celor câteva stele rătăcitoare în zori.
 Întunecata, bogata ta viață ...
 Am să ajung la tine, cumva: dau la o parte faimoasele jucării pe care mi le-
 ai lăsat, voiesc privirea-ți ascunsă, surâsul tău real – surâsul singuratic și
 mușcător, știut de oglinda ta rece.

II

Cu ce te-aș putea reține?
 Îți dau străzi înguste, și desperate amurguri, o lună de suburbii zdrențuite.
 Îți dau amărăciunea omului care-a privit din ce în ce mai mult la luna
 singură.
 Îți dau strămoșii, morții, fantomele pe care oamenii vii le-au cinstit în
 marmură: pe tatăl tatălui meu ucis la frontiera cu Buenos Aires, cu două
 gloanțe-n plămâni, bărbos și mort, înfășurat de soldații săi în piele de vacă;
 îți dau pe bunicul mamei – doar douăzeci și patru – în frunte-a o sută de
 bărbați în Peru, acum fantome pe cai dispăruți.
 Îți dau, câtă e, înțelepciunea cărților mele, umorul și bărbăția, din viața
 mea.
 Îți dau loialitatea omului ce niciodată n-a fost loial.
 Îți dau nucleul meu pe care, cumva, l-am salvat – miezul inimii – cel care
 prin cuvinte nu face trafic de vise, cel neatins de timp, de bucurie, de
 ceartă.
 Îți dau amintirea trandafirului galben văzut în amurg, cu ani înainte de a te
 naște.
 Îți dau lămuriri despre tine, și teorii despre tine, știrile surprinzătoare și
 autentice despre tine.
 Pot să-ți dau solitudinea mea, bezna mea, foamea inimii mele; Încerc să te-
 atrag cu îndoială, primejdie, înfrângere.

Traduceri de **Cătălina FRÂNCU**

Cum ziceai mata, amicul meu?

Cum ziceai mata, amicul meu?
Că dragostea e un râu? Nu e ciudat.
E cu certitudine un râu
care, unindu-se la confluența abaterii,
se va pierde în marea decepției.

X

Bietul meu suflet palid
era o crisalidă.
Mai apoi fluture
de culoare roză.

Un zefir neliniștit
mi-a șoptit secretul...
Ai știut secretul tău într-o zi?

O, Mía!

Secretul tău este
o melodie a unei raze de lună...
Omelodie?

Traducere din limba spaniolă: **Mircea M. POP**

POEZIE TURCĂ din CIPRUL de NORD

Neşe YAŞIN (n. 1959)

Neşe Yaşin (n. 1959) este una dintre cele mai importante voci ale poeziei cipriote turce contemporane, bine-cunoscută în ambele părți ale insulei acesteia împărțite de... „istorie”, și nu doar pentru poezia sa. De pildă, cel mai bun studiu despre poezia lui Fikret Demirağ (deși vizează și alte aspecte, comparații, chestiuni care țin și de sociologie ș.a.), anume *Şiirle Hatırlamak* (Amintiri prin/cu poezie), apărut la Editura Söylem, îi aparține.

A studiat sociologia la universitatea din Ankara. Poezia ei a fost tradusă în peste 30 de limbi, fiind publicată în reviste, antologii din diverse țări, acum și în România – recent publicată în revista „Poezia”.

A primit mai multe premii naționale și internaționale (între care European Citizen Award și premiul „Anthas Pierides”), are volume în limbile engleză, greacă și germană. A predat Predă limba și literatura turcă la universitate, în Cipru, și are rubrică săptămînală în ziarul cipriot „Yenidüzen”. Un poem al său, *Care jumătate?* (titlu ales și pentru acest demers din „Convorbiri literare”), pe care l-a scris la 17 ani, pus pe note de compozitorul cipriot grec Marios Tokas (pe care l-am auzit cîntat acolo în amfiteatrul anticului Soli) a devenit un fel de simbol al identității Ciprului unit.

Scrisori netrimise

II

Numele tău

e ca n bici înlăuntrul meu

eu sub el

durerea sufletului și crizele de dragoste se măresc

dacă iubirea nu este bucurie

La ce folosește?

Trebuie să depun o petiție

(Cererea mea este evidentă)

Permisiunea de a trece granița să fie acordată pe motive de dor "

O floare bolnavă de dragoste

este pe moarte, armele se întorc în contra ei

- Iubirea a fost reținută în țara nimănui

dacă mărturisește că este o evadare nebună –

III

Chiar de nu știu nimic

Știu totul

Iubirea este dumnezeul nerecunoașterii granițelor

te-am văzut în visul meu

un gust amar, confuzie
tu spuneai că erai bolnav, nu am uitat
chiar dacă în jurul tău mereu sînt femei
mor în mine dacă tu mori
nu muri
mor

V

Eu doar scriu poezie
Dacă dragostea există, nu poate exista decît ca poezie
Poate fi doar nebună
Revărsîndu-se necontrolabil, devenind vîntul
Dacă tu poți fi, ești acela
Doar că tu devii eu

Simfonia cuvintelor frînte

Vibrația cuvintelor
înțepătoare, făcînd timpul să sîngereze
în perdeaua neagră a nopții
geamătul unei umflături mici și tandre

O suferință lunecă printre noi
de parcă privirea ta o întristează pe a mea
Merg la lacul gazelor timide
urmărind cuvinte frînte

Urmăresc urma
semnelor ascunse în zîmbetul tău
a sîngelui virgin pătat pe fruntea ta
a semnelor femeii/ care îți pătează pielea

Acolo în ochii tăi secretele plutitoare ale timpului
cînd mîinile tale îmi mîngîie chipul
parfumul altei femei
înțelesurile zburătoare ale fărădecuvintelor

Privirea ta
un cavalerist plictisit
prins pe cînd încerca să scape

Numele tău e o vibrație

săpînd în mine
scînteind în ochii mei
cristal în apă
zarvă în sufletul meu
elixir pe buze

Numele tău
e pentru a chema vînturile
gusturi pustiite, înțelesuri dezarticulate

Cînd numele tău e menționat, chipul tău
șoapte răsucesc în mine
raze de lumină, ramuri fremătătoare

Numele tău
de cîtă vreme de acum
sună pentru a însemna numele altei femei?
gustul tău, așa familiar
un cuib către care nu e întoarcere
și ce a scris privirea ta
trebuie să fie o limbă moartă
pe apele triste ale sufletului meu.

Prezentare și traducere: **Marius CHELARU**

**”TRADUTTORE – TRADITORE”
sau ÎNTRECEREA cu ORIGINALUL
de pe COORDONATELE LIMBII ROMÂNE.
ELOGIUL DIVINITĂȚII – ca SUMMUM BONUM/ BINELE
SUPREM”- ILUSTRAT în POEZIA BAROCĂ FRANCEZĂ.
~ EȘANTIOANE LIRICE ~**

Poate că Barocul nu ar fi atât de fascinant ca domeniu de cercetare, dacă nu ar conține în el și arta de a ne scăpa printre degete. Datorită *deschiderii* fenomenului Baroc, abordarea lui poate părea o adevărată „probă a aerului sau a labirintului”, creând adesea cercetătorului senzația relați-vizării tuturor criteriilor, a unui *vid* de orientare rezultat, în mod paradoxal, prin aglomerare de informații.

Concept proteic, situat la confluența esteticii și filosofiei culturii, iar ca fenomen literar, la intersecția criticii și istoriei literare, Barocul se dovedește a fi – de-a lungul timpului – un termen generator de dificultăți și contradicții, confuz și echivoc, fiind actualizat adesea abuziv ori haotic. De unde și secreta sa putere de fascinație chiar și pentru actualitate. Căci Barocul nu e doar un moment, un curent sau un stil, cât mai ales un *spirit* activ, cu recurențe de-a lungul istoriei, înce-pând din Antichitate și până în zilele noastre. Teoriile asupra Barocului sunt, în general, nesistematice, adesea confuze, inspirate tocmai din dificultatea captării unui principiu ordonator, a unui *fir al Ariadnei* care să ne permită ieșirea din *labirintul* atâtor teorii, respectiv din „haosul baroc spre asceza clasică” (cf. Nicolae Balotă).

Poeții baroci francezi de la sfârșitul secolului al XVI-lea și din prima jumătate a secolului al XVII-lea aparțin unei epoci „*de o nedisciplinată efervescență intelectuală*” (cf. Al. Ciorănescu, *Barocul sau descoperirea dramei*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca 1980, p. 10) – fiind contemporani cu mișcările spirituale ale comunităților religioase ale epocii, respectiv cu Reforma lutherană urmată de Contrareforma bisericii catolice. În a doua jumătate a Secolului de Aur al Franței, dominată în întregime de preceptele Clasicismului, aceștia vor fi contemporani cu marii clasici francezi, fiind fatalmente umbriți de anvergura acelora. Cu toate acestea, ei constituie o pepinieră de mlădițe ce va aduce un suflu înnoitor la umbra marilor „*arbori*” ai clasicismului francez, ilustrând un bogat repertoriu de teme, căci imaginarul baroc se dovedește a fi o sursă inepuizabilă de idei și motive, probând recurențele *eon*-ului baroc (cf. Eugenio d’Ors) din *illo tempore, ad infinitum*.

În antologia noastră bilingvă numită *La Perle baroque/ Perla barocă: 40 poètes baroques en orthographe modernisé. Version roumaine par* Constanța Niță (volum aflat „în șantier”), am încercat să decelăm, printr-o sinteză ordonatoare, cele mai importante motive ideatice obsesive ale Barocului francez, pe care le-am denumit cu binecunoscute locuțiuni latinești, cum ar fi: *Fugit irreparabile tempus* (Vergilius/ *Timpul zboară fără întoarcere*); *Omnia mutantur* (Ovidius/ *Totul se transformă*); *Theatrum mundi* (Lumea ca spectacol); *Vanitas vanitatum et omnia vanitas* (Eclesiastul, 1, 2/ *Deșertăciunea deșertăciunilor, totul e deșertăciune*); *Fortuna labilis* (Soarta schimbătoare); *Somnium vitae humanae/ (iața ca vis*); *Memento mori/ Amintește-ți că vei muri și Nihil sine Deo* (Cicero/ *Nimic fără Dumnezeu*).

Jean Rousset, unul din cei mai avizați cercetători ai Barocului francez, îi numește pe poeții baroci „*les poètes de la vie fugitive*”/”*poezii vieții trecătoare*”- întrucât aceștia încercau să eternizeze ceea ce are viața mai fugace, respectiv: aerul primăverii, zborul păsărilor, vântul, ceața, unda trecătoare, fumul, visul, umbra, curcubeul, reveriile, iluziile dragostei și ale teatrului, sărbătorile, absența și prezența, săgeata, focul jucăuș, omul ca minge/ jucărie a timpului, omul-giruetă, pana nestatornică, baloanele de spumă, fulgii de zăpadă („lâna cerului”/ „fluturii perlați”/ „fantomel înaripate”) etc. (cf. Jean Rousset, *L'Aventure baroque*, Genève, Editions ZOË, 2006, p. 27- 30). Dar curând, „*focul divin se va substitui focului dragostei terestre* „(s.n.) -spune același Jean Rousset, întrucât „asistăm la o conjuncție a Cristianismului cu Platonismul, asigurând fuziunea celor două, prin alunecarea *pasiunii profane spre focul celest.*” (cf. Jean Rousset, *L'Intérieur et L'Extérieur*, Paris, Librairie José Corti, 1988, p. 15). Altfel spus, se produce crețerea sau glisarea dinspre tematica mundană reflectată în teme precum: *Omnia mutantur (Totul se schimbă)*, *Theatrum mundi (Lumea ca teatru)*, *Vanitas vanitatum et omnia vanitas (Deșertăciunea deșertăciunilor, totul e deșertăciune)*, *Fortuna labilis (Soarta schimbătoare)* spre temele existențiale și religioase, cum ar fi: *Somnium vitae humanae (Viața ca vis)*, *Memento mori (Amintește-ți că vei muri)*, *Nihil sine Deo (Nimic fără Dumnezeu)*. Astfel, spectacolul morții, având ca deviză locuțiunea *Memento mori*, actualizat prin prezența scheletelor, a miilor de cranii și de oseminte albite, conduce spre o poezie religioasă puternic orientată spre reflecția asupra destinului spiritual al omului. Poeți precum: Lazare de Selve, Jean de La Ceppède, César de Nostredame, Laurent Drelincourt, S. Guillaume de La Roque, Pierre Le Moyne, Agrippa d'Aubigné etc., într-un stil bogat în simboluri, hiperbole, antiteze și paradoxuri, contemplă în toate detaliile, patimile și supliciiul lui Iisus Cristos în agonia Sa pe Sfânta Cruce. (A se vedea, mai jos, *Sonetul Crucii* de César de Nostredame, *Noul Orfeu* de Jean de La Ceppède sau *Adorația Lui Iisus Cristos răstignit pe Cruce* de Lazare de Selve). E o poezie a meditației pioase, o poezie înalt spirituală, inspirată de litera și simbolismul textelor Sfintei Evanghelii.

Menționăm că traducerile de mai jos sunt selectate din antologia noastră bilingvă, *La Perle baroque/ Perla barocă*, mai sus menționată, având ca sursă bibliografică textele originale culese de Jean Rousset în a sa *Anthologie de la poésie baroque française*, vol. I & II, Paris, Librairie José Corti, 2000. (**Constanța NIȚĂ**)

Agrippa d' AUBIGNÉ (1552-1630)

UN CIEL NOUVEAU/ UN CER NOU

Motto: « Car Il brûle le feu, au soleil Il éclaire,
Le Centre n'a plus d'ombre et ne fuit Sa Lumière. »

...Iată-al Omului Fiu și-al Celui de Sus Fiu iubit,
Iată-L sosind la noi – la termen stabilit !
Răzbate-ecou prin aer, trompetele răsună,
Cel bun se-ncredințează, cel rău: că nu-i a bună...
Cei vii sunt chiar cuprinși într-un foc de mișcare,

Ei simt viață și moarte- într-o bruscă schimbare ;
Într-un singur răstimp se găsesc la extremă:
Parcă n-ar mai fi ei: iată marea dilemă !
Au chiar altă voință, li se schimbă părerea,
Li se smulge din ochi – de-a se vedea – plăcerea...
Cerul le-ncântă ochii, a celor vechi uzanță,
Nu le permite-accesul spre-a Noului Cer față.
Cerul cel vechi, pământul au dispărut, fugind,
Și tot ce-a fost funest, s-a pierdut, dispărând.
Fluviile au secat, s-a ascuns chiar și marea...
Trebuia ca vechea Terra să-și schimbe-nfățișarea.
- Voi, Munți, păreți a naște, realmente,
- De ce fugiți ca mieii ?!!... – O, simple elemente !
- Ascundeți-vă, deci, un muritor nu-ndură
Fruntea Celui Etern, nici vocea-i aspră, dură !
Cel Sfânt apare: – Iată-L cu focuri înarmat,
Iar norul ce-L umbrise s-a tras, s-a-ndepărtat.
De-atâta proslăvire, Cerul cel Nou vibrează,
Fiind semănat cu Îngeri, tot aerul radiază.
Văzduhul e doar Soare, iar soarele cel vechi
Devine-o noapte neagră – privit cu ai Săi Ochi.
Căci El arde chiar focul, pe Soare-l luminează,
Centrul Său n-are umbră, n-alungă a Sa Rază...

(cf. Jean Rousset, *Anthologie de la poésie baroque française*, vol. II, p. 244)

Laurent DRELINCOURT (1626-1680)

SUR LA MORT -(REMÈDE)/ DESPRE MOARTE- (REMEDIU)

Motto: « – Chrétien, si ce tableau t'imprime de l'horreur(...)

Embrasse, par la foi, l'heureuse Éternité,

Et mets en ton Sauveur ton unique espérance;

Mourant, tu revivras dans l'Immortalité ! »

În orice timp și loc, pe Pământ sau pe Ape,
Tu, Omule, nu neglija că trebuie-a te decide
Să vezi cum primul vânt făclia ți-o va stinge
Și Vasul tău de aur, în fine, se va sparge.

Tânăr – bătrân, bogat – sărac sunt supuși la mormânt
Precum cei mai verzi lauri sunt expuși la furtună ;

Iar corpul tău, cel op de strălucire și de bogat veșmânt,
Trebuie să cadă-n groapă și să se-ntoarcă-n humă.

- Creștine, de tabloul îți stârnește oroarea,
Iată remediul sigur de-a alunga teroarea
Și de-a brava chiar Moartea- cumplita primejdie.

Cuprinde, prin credință, radioasa Nemurire,
Și pune-ți, în Cel Veșnic, unica ta nădejde,
Căci doar murind, trăi-vei din nou și pe Vecie !

(cf. Jean Rousset, *op. cit.*, vol. II, p.165)

***SUR LA RÉSURRECTION// DESPRE ÎNVIERE –
(ESPÉRANCE DU MOURANT// SPERANȚA MURIBUNDULUI)***

*Motto: « Mais en Toi je m'assure, ô Sauveur Tout-Puissant !
Ta parole et Ton bras, à qui tout est facile,
M'enlevant du tombeau, feront de cette Argile,
Au matin du Grand Jour, un Corps resplendissant ».*

Ci iată, Vas de lut, Corp lănced și sleit,
Tu, Casă mișcătoare, Tabernacul fragil,
Dintr-un Tot prețios – juma' slab și debil,
Odată te vei sparge, când tu vei fi pierit.

Dar în Tine mă-ncred, Puternic Salvator !
Cuvântul, al Tău braț ce-alungă orice silă,
Din mormânt ridicând-o, vor face din Argilă,
În Ziua Învierii – un Corp strălucitor.

Chiar de-ochii mei fi-vor, curând, fără Lumină,
Și dacă mâini, picioare fi-vor acoperite-n tină,
Servind – pentru-acel vieme – drept hrană și nutreț,

Curând, acești ochi contempla-Îți-vor Fața,
Ca Jude,-aceste palme Ți-or aproba povața,
Și-aceste tălpi urma-Te-vor în Regatul măreț !

(cf. Jean Rousset, *op. cit.*, vol. II, p. 167)

César de NOSTREDAME (1553-1630)

SONNET DE LA CROIX/ SONETUL CRUCII

*Motto :« Ô Croix ! Croix, des enfers la terreur et la crainte,
Que chacun doit avoir aux entrailles empreinte ! »*

Te văd însângerat, Mântuitor crucificat,
Întins pe-un pat înalt, cu mâna-ți aurită.
O, masă prețioasă, de ceruri mult iubită,
Pe care zace palid Mielul sacrificat !

Scump sânge prețios care-ai purificat
Orientul, Occidentul, Nord, Sud și orice loc,
Și revărsând văpaia acestui mare foc
Ce curăță tot omul, Tu l-ai zeificat.

O, Sfântă Cruce ! Infernului groază și frică
A cărei pecete e-n inima noastră zidită !
O, Sfinte cuie – diamante și rubine prețuite,

Voi, ce purtați în strâmte vârfuri lumea,
Voi, ce străpungeți osul ce răzbate genunea
Și cele două mâini cu care Raiul se deschide.

(< cf. Jean Rousset, *op.cit.*, vol II, p. 132)

Jean de La CEPPÈDE (1548-1623)

LE NOUVEL ORPHÉE // NOUL ORFEU

*Motto:« – Belle, pour qui Ce Beau meurt en vous bien aimant,
Voyez s'il fut jamais un si cruel supplice,
Voyez s'il fut jamais un si parfait Amant !»*

Iubirea L-a făcut din Olimp să coboare,
Iubirea L-a făcut să-și asume păcatul,
Iubirea L-a făcut tot sângele să-și verse,
Iubirea L-a făcut să-ndure și scuipatul.

Iubirea de-al lor Dascăl pe pescari i-a legat,
Ea face c-a Lui Mamă să-L vadă atârnat.
Iubirea chiar piroane în mâini i-a împlântat,
Iubirea-L va întinde în groapă, înhumat.

Iubirea Lui e-atâta de mare, că ades ,
Cu ea atacă Iadul și Moartea o doboară,
Smulgând-o pe Euridice din mâinile lui Hadés.

- Frumoaso, pentru care, iubindu-te, El moare,
 Vezi de-a mai fost vreodată un chin atât de mare,
 Vezi de-a mai fost vreodat-un Iubit așa perfect !
 (cf. Jean Rousset, *op. cit.*, vol.II, p.126)

VOEU // DORINȚĂ

*Motto:« – Donne lui tant d'amour pour se faire adhérence,
 Qu'il passe par delà tout humain jugement,
 Comme on ne peut juger de Ta circonférence... »*

O, transparentă Sferă, e ne-ndoielnic faptul
 Că peste tot ai Centrul, unde totul sfârșește,
 Și cerul și pământul, infernul – repudiatul,
 Mormântul – unde moartea prin Tine se oprește.

Îndepărtat de Tine, sufletu-mi sângerează,
 Ar vrea iar să se-apropie – dar ea, dezgustătoare,
 Ispita-voluptate, nedrept încântătoare,
 Prin mii de-alte ispite, mereu mă deturneză.

Și ca să nu mai sufăr, nimic să-l deturneze,
 Fă ca în al Tău Centru (spre care totul merge),
 De-acum și el s-ajungă, prin a Ta trezire.

Dă-i sufletului meu într-atâta iubire –
 Încât să treacă peste a noastră judecată-
 Precum e a Ta Sferă: zadarnic calculată !

(cf. Jean Rousset, *op. cit.* vol. II, p. 250)

Siméon-Guillaume de LA ROQUE (1551-1611)

C'EST TON DIVIN SOLEIL// E SOARELE TĂU DIVIN

*Motto « Si nous vivons sans Toi, c'est une triste vie,
 Languissante, ennuyeuse, à tous maux asservie,
 Et mourons tous les jours de ne pouvoir mourir... »*

...Soarele Tău divin – e-obiect gândirii mele,
 Acesta-ntreg pământul, deodată-l traversează,
 Deși din cer nu mișcă, de-acolo doar veghează;
 În deșertul sălbatic, sub stâncile rebele,
 Ori sub a umbrei aripi, zadarnic ne-am ascunde:

De ochii Tăi nu scapă nimic, căci sunt oriunde!

Prin fața Ta, o, Doamne, trec veacuri pe-ndelete,
Precum prin fața noastră cele mai scurte zile,
În ochii Tăi, desigur, noi nu avem secrete,
Căci Tu ne numeri pașii precum a cărții file,
Din zori și până-n seară, minutele plecate
Îți raportează Ție comisele păcate.

De trăim fără Tine – e-o viață chinuită,
Plictisitoare, stinsă, la rele aservită,
Murind în orice clipă de-a nu putea muri...
Iar dacă penitență spre-a face, ne-am urni,
Pentru ca răul veșnic stăpân să nu ne fie,
Nu ne mai vindecăm: soluția e târzie.

(cf. Jean Rousset, *op. cit.*, vol. II, p. 247)

Lazare de SELVE (1550-1623)

ADORATION DE JÉSUS – CHRIST ATTACHÉ À LA CROIX //
ADORAȚIA LUI IISUS CRISTOS RĂSTIGNIT PE CRUCE

*Motto: « Fais que sentant le fruit de Ta victoire,
En rien force qu'en la Croix je ne cherche de gloire,
Aussi bien sans la Croix tout le monde n'est rien ! »*

O, arbore al vieții, o, lemn prea prețios,
O, sacru antidot al celui mortifer,
O, șarpe de aramă ce vindeci orice ulcer,
O, sfinte tabernacul curat și delicios ;

O, tabulă de Legi, a simțurilor lamuri,
O, preasfântă doctrină, stăpână exemplară,
Mieluț imaculat, ofrandă salutară,
O, tron de mare Rege peste pământ și ceruri;

O, Verb pe scurt, ce-aduni în rezumat
Și lumea cea concretă și lumea-arhetipală,
Și tot ce-nseamnă Bine în lumea cea reală,

Fă, ca văzând în Cruce imensa Ta victorie,
Doar în a forței Cruce să caut orice glorie,
Căci fără Cruce lumea nu e decât un neant !

(cf. Jean Rousset, *op. cit.*, vol. II, p. 130)

"JE SUIS LA LUMIÈRE DU MONDE"/ „EU SUNT LUMINA LUMII”

*Motto : « – Ô Soleil des humains, de rayons couronné,
De grâces, de vertus, de gloire environné,
Tu Te dis, à bon droit, La Lumière du Monde! »*

Mântuitor al nostru, Lumină din Lumină,
Pe-ntreaga nemurire, a Tatălui splendoare -
Iar sfânta-Ți strălucire, a Ta dumnezeire,
E pentru îngeri unic obiect de închinare.

Tu ești chiar torța vie a lumii-elementare,
Creator și-Autor al dublei limpezimi,
Ce strălucești și ziua, dar și-n întunecimi,
Cu-adevărat Fanal al mizeriei umane.

La a Ta Întrupare, Soare, Tu ai fost voalat,
La a Ta Răstignire și Patimi – eclipsat,
Debordând de lumină – odată Înviat !

Al oamenilor Soare – cu raze-ncoronat,
De-ndurări și virtuți, de glorie-nconjurat,
"Lumină-a Lumii" - îți spui și ești, cu-adevărat !

(cf. Jean Rousset, *op. cit.*, p. 251)

SUR L'ÉVANGILE du JUGEMENT/ DESPRE EVANGHELIA JUDECĂȚII

*Motto:« Mais, quand je vois ce Roi de gloire couronné,
De mille millions d'esprits environné,
Prononcer en tonnant la dernière sentence:
– Venez, bénits du Père et allez, malheureux !
– Ô Seigneur cachez- moi, dis-alors, tout peureux,
Dans l'abyme profond de Ta grande clémence ! »*

Când mă gândesc, o, Doamne, l-acest sfârșit de lume,
La astrele căzânde din-nalt de Cer, pe spate,
La-aceste candelabre deodată eclipsate,
Și l-acele foc ce arde pământ și cer și unde,

Iar când aud, din patru zări, cum din trompetă,
Acel sunet de goarnă ne cheamă laolaltă,
Țipând : „- Sculați, voi, morți, veniți la Judecată !”,
Mă simt pătruns de-o teamă violentă.

Dar când văd acel Rege de glorie-ncoronat,

De spirite – milioane și mii – înconjurat,
Pronunțând tunător ultima Sa chemare:

” – Veniți, voi, binecuvântați, și-n lături, păcătoși !”,
” – O, Doamne, ascunde-mă – zisei atunci sperios -
În adâncă prăpastie a îndurării Tale! „

(cf. Jean Rousset, *op. cit.*, vol II, p.19)

**SUR „L'EVANGILE DU NAVIRE” DE ST. PIERRE//
DESPRE „EVANGHELIA CORABIEI” A SF. AP. PETRU**

*Motto : « – Avec ton trident, la Sainte Trinité,
Apaie tous ces flots et les change en bonace,
Et conduits cette nef à ton hâvre de grâce,
À ce port bienheureux de Ta Sainte Cité !»*

Biserica Ta, Doamne, e nava de pe mare,
Tu ești pilotul vrednic, providențial și tare,
Credința e catargul, mila e o parâmbă,
Iar ancora-i Speranța ce pe toți ne animă.

Preoții-s mateloții ce vâslesc cu ardoare,
Lumea-i această mare umflată, cu-a ei unde,
Greșelile sunt vânturi, furtună și turbare,
Ce parc-ar fi pe cale, -n pericol, s-o scufunde.

Iar Tu, ca alt Neptun sau Eol – zeul vânt,
Cu vântul preaputernic al Sfântului Cuvânt,
Cu-al Tău trident – ce e Treimea Sfântă,

Calmează-aceste valuri, le schimbă-n alinare,
Condu această navă spre portul de-ndurare,
Spre-acel port minunat al Preasfintei Cetăți!

Traduceri de **Constanța NIȚĂ**

POEZIE ITALIANĂ

Valerio MELLO

Valerio Mello s-a născut în Agrigento în 1985. Studii clasice, licențiat în Drept. Locuiește la Milano din 2011. A publicat opt cărți de poezie. Printre acestea se numără *Giardini pensili* (2008), *Rive* (2022) și *Hypsas* (2024).

În 2023 a fost numit Cavaliere Accademico di Grazia pentru merite culturale și literare de către Accademia de' Nobili din Florența iar în anul 2024 academician Corespondent al Academiei din Cosenza.

**

Poate ploile
se prăvălesc din pământ,
Orașul oamenilor
zăce răsturnat
iar norii celebrează
dimensiuni omise.
Cred că retrăiesc evenimentele,
depozitate pe stratul
peisajului veșnic;
posibilitatea diluată
în apa de ploaie.
Toate metamorfozele
ținute în loc
în murmurul pulmonar
al tulpinilor.

**

Ieri am întâlnit o parte îndepărtată de zi,
o parte ce descrie irupția rarității,
când asculți provizoriu
dezvoltarea anonimă a copacilor spre înalt
și rostirea miniaturilor.
O parte la capătul drumului
unde capătul, brusc, se întrerupe.

**

Sensul de a avea un sfârșit.
Măsura delicată a unei frunze
bate veacul dincolo de organe sublimе,
și o suflare, transpirație acum... o sclipire.
Să ții în mână toamna târzie.

**

Așadar absorb de la fantome
arta de a fi
o esență pe vârfuri
în cel mai apropiat prezent.
Așadar port pe umeri
structura unui trecut vast și delicat
prin care mă strecor cu discreție.

**

Zece umbre beau în sănătatea plantei,
ciocnesc cu apa din suportul ghiveciului
și spun ceea ce nu gândesc.
Zece umbre urmează frunzele curbate
și alunecă pe podeaua de marmură;
apoi își schimbă hainele
și se întorc la frunze.
Să faci gânduri acolo unde aerul sapă
în partea ctonică,
în fundul care vorbește,
în ancheta dintâi,
în izvorul care se aprinde departe.
Zece umbre nu mai văd umbra;
se ghemuiesc cu o floare în mână.
Zece umbre trag la ghici.

**

Piatra își acoperă ochii,
are o vedere fără ochi.
Se mișcă deasupra porții aplatizate.
Piatra nu e sătulă,
nu e muritoare,
mângâie ceața limbajului,
simte expunerea lucrului.
Dar poate tocmai întrebarea o face mută.
Calea întrebării
se încrucișează cu calea pietrei.

**

Suflul privește în sus.
În celula secretă nu e nimeni.

Primele raze îl vor înfățișa pe zeu.

**

Tu-mi deschizi pragul sacru.

Dixi.

Chiar și stânca obișnuiește să spună ceva celui ce trece.

Traducere și prezentare de **Eliza MACADAN**

Edoardo OLMI

Edoardo Olmi s-a născut la Florența. În 2010 a publicat *Il porcospino in pegaso* (Felici Editore), reeditat de Ensemble, 2017. Alte volume: *R:exist-stance* (Ensemble, 2017), *Stagioni scalene* (Ensemble, 2021), *Poesie scelte (2003-2021)*, Ensemble, 2023. Între 2014-2016 a fost redactor al Bibbia d'Asfalto–Poesia urbana e autostradale. Poeziile i-au fost traduse în engleză, sînt în diverse antologii internaționale, au primit premii, distincții.

modernitate praf

capace se închid
pe flacoane de detergent de vase
în acești ani oțetiți
precum coroane pe capete
de zeițe mame.
încep iar să apese taste
la gura stomacului
– ne-a cerut el să explodăm!
trebuie să meargă înainte
în pământul uscat.
punkabbestia unui pantalon întins
și un tricou cu mânecile în jos.
între timp psihanalistul
te-a arestat deja
„își înghite cuvintele
are o foame nebună de poezie”
le mestecă cu nervii descoperiți.
un context ideal
ca să crape în două telefonul –
take your time to be
– desfășurat
e nevoie și de penisul sculat

și de un hohot de râs după fiecare plâns
ca să te convingi că te fotografiau
în timp ce-și făceau un selfie.

**

1.1. post post scriptum

1.2. despre sărbătoare

1.1.

ÎȚI AMINTEȘTI?

era un mal umflat de ape;

o carte de Nietzsche

și un citat din Brecht.

– „a pierde.”

– „a urî.”

au fost primele cuvinte

care ți-au atârnat de buze

(eu – pentru mine –

aș fi preferat noaptea

care arde stomacul

băută dintr-o sorbire),

de atâtea ori ți-am simțit

prezumția = fuga de sine pentru că ești supus altora

și mi-a adus febre fără somn.

1.2.

există demoni burghezi,

răsuflare de vin și privire ridicată

spre gâtul tău

gol

dar eu, care te-am trăit

acum mor,

șchiop,

în datorie de câteva beții.

așa arată

salutul meu eliberat:

fără cuvinte doar

carne de-acum înainte –

a trăi

uitând

că exiști.

Mozart

zece zile
doar
cu prietenii mei mulți
prea mulți;
și un singur prieten vechi
care vine uneori și uneori pleacă.
zece zile.
să te storci și-apoi...
să cazi iar – apoi – din nou
gonind după expansiuni;
pentru un singur prieten vechi
care vine uneori și uneori pleacă.
dar râsul primește
– pe deplin lipsit de sens –
conștiința, într-o zi
a unui limbaj al tău străin;
a unui prezent dilatat
care vine uneori și uneori pleacă.
știi, trupul tău devine fibră
dansator printre fragilele
note ale unui vals vienez
W. A. Mozart
cântă încă pentru o zi;
în eterna lui întoarcere.
în eterna ta întoarcere

Traducere și prezentare de **Alexandru MACADAN**

Ivan POZZONI

Ivan Pozzoni s-a născut în Monza în 1976. A introdus subiectul *Drept și literatură* în Italia. A publicat eseuri despre filosofii italieni și despre etica și teoria dreptului în lumea antică; a colaborat cu numeroase reviste italiene și internaționale. Mai multe culegeri de versuri au fost publicate între 2007 și 2018: *Underground și Riserva Indiana*, cu A&B Editrice, *Versi Introversi, Mostri, Galata morente, Carmina non dant damen, Scarti di magazzino, Qui gli austriaci sono più severi dei Borboni, Cherchez la troika și La malattia invettiva* cu Limina Mentis, *Lame da raso*, cu Joker, *Il Guastatore*, cu Cleup, *Patroclo non deve morire*, cu deComporre Edizioni, *Kolektivne NSEAE* cu Divinafolia. A fost fondator și director al revistei literare *Il Guastatore - Quaderni 'neon'-avanguardisti*; a fost fondator și director al revistei literare *L'Arrivista*; a fost director executiv al revistei filosofice internaționale

Información Filosófica; este sau a fost director al seriilor Esprit (Limina Mentis), Nidaba (Gilgamesh Edizioni) și Fuzzy (deComporre). A fondat aproximativ 15 edituri socialiste autogestionate. A scris/editat 150 de volume, a scris 1.000 de eseuri, a fondat o mișcare de avangardă (NeoN-Avanguardismul, susținut de Zygmunt Bauman), cu 1.000 de mișcăriști, și a redactat un antimanifest NeoN-Avanguardist. Este menționat în manuale universitare importante de istoria literaturii, istoriografie filosofică și în volume importante de critică literară. volumul său *La malattia invettiva* a câștigat Raduga, o mențiune din partea criticilor de la Montano și Strega. Este inclus în *Atlasul poezilor italieni contemporani* al Universității din Bologna și este menționat de mai multe ori în principala revistă internațională de literatură, Gradiva. Versurile sale au fost traduse în 25 de limbi. În 2024, după șase ani de retragere totală din studiile academice, reintră în lumea artei italiene și fondează colectivul NSEAE (Nuova socio/etno/antropologia estetica)

HOTEL ACAPULCO

Măinile mele, subțiri, au continuat să tasteze versuri,
transformând fiecare zvon despre morți în hârtie
care nu a lăsat testament,
uitând să trateze
ceea ce toată lumea numește afaceri ca de obicei
a fiecărei ființe umane: birou, casă, familie,
idealul, pe scurt, al unei vieți obișnuite.

Toate apărările au fost abandonate în 2026
a unui contract permanent,
etichetat ca deranjat,
m-am închis în centrul Milanului,
Hotel Acapulco, hotel dărăpănat,
adunând laolaltă visele celor marginalizați,
epuizarea economiilor tale
în chirie, în reviste și mese slabe.

Când poliția face raid
în camera de peeling a Hotelului Acapulco
și vor găsi un alt mort fără voință,
cine va spune povestea, obișnuită,
a unui bătrân care trăia împotriva vântului?

BOALA INVECTIVĂ

Să descopăr cauzele pentru care am trăit fiecare eveniment ca în
dizenterie,

au vărsat cerneală, o uriașă neglijență, în canula de gastroscopie patologică și m-au diagnosticat cu boală invectivă, asociat cu refluxuri literare, răspândite din esofag, pentru a-mi oxida gingiile.

Când, ca un câine cinic pe la guler, simt mirosul de malpraxis sau duhoarea de egopatie nu-l pot tolera pe celălalt din lume, o victimă a abuzului xenofob uit toate formele de fair-play, cad în ceața Berserkerului, supărat ca un Zulu forțat să suporte un afrikaner, eu spun rom lui Sinti, Sinti către țigan, țigan către român, român cu romi nici măcar nu m-aș putea opri să strig aleikhem Shalom la Hitler.

Dacă nu te pot digera, simt „uh, uh, uh” înăuntru ca Leonidas la Termopile, identificând viermii, care sunt în jurul meu, cu creșterea valorii eozinofilelor mele eu emit acid clorhidric în exces și nu mai dezinhibez pompa de protoni cu disperarea unui Mazingher trimis gol de femeia bionică, scuipând, cu previziunea lui Naja nigricollis, hectolitri de cianură în fața oricui, deranjandu-mă, este condamnat să se lovească cu capul de perete.

Să înțeleg etosul vieții mele în absența ataraxiei barbar care întâlnește un cetățean în corul anti-"poeziei", cu toții, fără excepție, veți fi forțați să vă alăturați unui grup în meandrele labirintice ale bolii mele invective.

NĂSCUT ÎN SPATE

De ce tot scriu?

B., ca și Bangladesh, a avut șaisprezece ani, pe pervaz de la balconul unui liceu milanez, dar șaisprezece ani nu erau de ajuns pentru ca Dumnezeu să o îmbrățișeze în saltul ei.

R., ca și România, avea treisprezece ani, simțindu-se ca o sută, și fără înger
a zburat lângă el.

E., la fel ca Ecuadorul, avea treisprezece ani, fără Genova
i-a amintit de Quito,

în singurătatea rochiei sale
de firmă, s-a dezintegrat.
C., ca și China, a avut
doisprezece ani, consumați rapid,
cu vedere spre un balcon
cu dorința de a nu vedea lumea,
aruncându-se în vârtejul
anxietății de performanță.
Numele lor nu sunt dificile
pentru a fi uitate, sunt nume
– de parca te-ai nascut în spate,
zdrobit de cristalul
ferestrelor vieții
sărind de pe asfalt.

BALADA VILLONULUI

Moartea are ochii tăi colorați de vară
dansează cu spânzuratul și poartă capete decapitate,
le spune sinuciderilor poveștile sale de iarnă,
că lacrima unei sinucideri poate stinge iadul.

Moartea adună flori din oasele uzate
din exodul creierelor și din orbitele perforate,
plantează flori de nufăr în stomacul omului înecat,
e o curvă, fragilă, la o petrecere de burlaci.

Moartea se căsătorește cu cadavrul victimei arsului
rămâne singura forță în afara logicii pieței,
îmbrățișează hiper-capitalistul, anarhistul, indiferentul,
fără să realizeze vreodată că nu este de nici un folos.

Strigăm viață și abolim moartea
mulți au încercat, cu sprijinul artei,
distras de daruri bogate și cotillon,
să desființăm moartea și să cântăm Villon.

PARADISUL COPIILOR UITAȚI

Paradisul copiilor uitați,
copiii morți adormiți se joacă
în mașini fierbinți, fără ușurare,
victime ale crizelor de memorie din cauza oboselii de muncă

care nu te fac să uiți de bugete, întâlniri sau certificate.

Fetele se joacă într-o vară neîncetată,
indiferent la soarele care le-a deshidratat,
liber să plutească în valurile de aer
în ciuda momentelor proaste petrecute în criza respiratorie,
fără să fie nevoie să simtă căldură și sete.

Paradisul copiilor uitați,
copiii morți adormiți se joacă cu ea
sugrumat de nesiguranța centurilor de siguranță,
așteaptă cu nerăbdare să se îmbrățișeze din nou, fără rana
care i-a ucis.

Traduceri de **Ileana PASCU**

ÎMPĂRATUL POEZIEI ȘI POEZIA ÎMPĂRAȚILOR: HAIKU

Longevitate monarhică, brevităte lirică

Cea mai veche monarhie ereditară din lume, dinastia imperială japoneză, își leagă tradițiile literare de cel mai scurt poem din lume, haiku. Descendența imperială neîntreruptă, cunoscută drept „dinastia Yamato”, începând cu Împăratul Jimmu la 11 februarie 660 î.Hr., s-a perpetuat până astăzi.

La curțile aristocrației nipone, începând cu Secolul al VI-lea, se practicau poemele clasice „waka”.

Forma poetică tradițională japoneză cunoscută astăzi drept „haiku” a apărut sub denumirea de „hokku”, abia în Secolul al XV-lea, în timpul faimosului shogun Tokugawa, reprezentând primele trei versuri dintr-un poem mai lung denumit „renga”, compus de mai mulți autori, „în lanț”. Poetul Matsuo Bashō, în Secolul al XVII-lea, a ridicat poezia „hokku” pe culmile literaturii culte, punându-i în valoare simplitatea și profunzimea. Un secol mai târziu, poeții Yosa Buson și Kobayashi Issa au perfecționat poemul, adăugându-i noi valențe stilistice și chiar tematice. În Secolul al XIX-lea, novator și în același timp continuator al predecesorilor săi, Masaoka Shiki a introdus termenul „haiku”, afirmându-se în mod esențial în revigorarea acestei forme poetice. În Secolul al XX-lea, haikuul s-a internaționalizat prin pătrunderea mai ales în limba franceză dar și în alte limbi, inclusiv română, devenind un fenomen mondial.

Haiku imperial

Locuțiunea „haiku imperial” s-ar putea referi la poemele despre împărați, dar și la poemele compuse de împărații înșiși. De regulă, suveranii niponi compun tanka (5-7-5-7-7- silabe), construcție poetică prin care se adaugă la primele trei versuri ale unui haiku încă două versuri, de câte 7 silabe, oarecum în replică la tema din prima parte. Asemenea poeme ale Familiei Imperiale se recită la o ceremonie de început de an, numită „Utakai Shiki”, festivitate la care am avut și eu onoarea să asist, în ianuarie 2015.

Curtea Imperială japoneză a jucat un rol însemnat în promovarea poeziei naționale, incluzând precursorii haikuului...

Fără să ajungă la Curtea Imperială, unii poeți de haiku s-au lăsat influențați de atmosfera ei culturală și de aprecierea pe care le-o acordau

eșaloanele superioare ale societății nipone.

Cu accent pe natură, pe spiritualitate și pe conștientizarea sinelui, haikuul rezonează cu destinul împăratului de lider și simbol al națiunii nipone, prin aceasta poezia situându-se, indirect, sub patronajul monarhiei.

Unii împărați au influențat chiar și direct evoluția și valorizarea socială a haikuului. Prolific autor de haiku în forma sa veche, „waka”, Împăratul Meiji, care a domnit între 1868-1912, a compus circa 100.000 de poeme, iar soția sa, Împărăteasa Shoken, circa 30.000. Poeziile lor exprimau opinii pe diverse subiecte, incluzând considerații etice și speranțe de pace, ca parte a moștenirii culturale imperiale.

În colecția „Punte în stil Shikishima”, în anul 2022 s-au publicat în limba engleză 100 de poeme ale Împăratului Meiji¹, dând viață sentimentelor și gândurilor monarhului. Poet talentat, Împăratul Meiji dorea ca lumea să trăiască în pace și înțelegere.

Poemul său care deplânge izbucnirea războiului ruso-nipon din 1904 a rămas un veritabil jalon literar și istoric:

*Am convingerea
că toate oceanele
s-au născut dintr-o singură mamă;
atunci, de ce vântul și valurile
saltă mugind fioros?*

Poemul a fost citit de Împăratul Hirohito, nepotul lui Meiji, la o conferință în septembrie 1941, pentru a exprima dorința de pace, cu trei luni înaintea izbucnirii Războiului din Pacific.

Printre cele 100 de poeme „waka” ale Împăratului Meiji publicate în 2022, se numără și acesta, de un profund lirism specific nipon:

*nesățioși să privim
florile de cireș pe dealuri
în zilele primăverii,
chiar și după căderea nopții
le mai vedem în mintea noastră.*

Ideea traducerii în limba engleză a poemelor imperiale a apărut în anul 1964, odată cu Jocurile Olimpice de la Tokyo, când oaspeții erau

¹ *Shikishima no Michi ni Kakeru Hashi* (Bridge on the Shikishima Way) – carte care cuprinde 100 poeme waka de Împăratul Meiji, traduse în engleză de Harold Wright, ediție japoneză, Tankobon, 2022

întâmpinați cu asemenea poeme. În arta japoneză, haiku și împărații se corelează nu doar prin istorie, ci și prin practicile contemporane. În anul 2012, când mi-am depus scrisorile de acreditare, Împăratul Akihito și Împărăteasa Michiko erau cunoscuți deja pentru operele lor poetice, menținând haikuul drept parte a culturii nipone vii. La o ceremonie a ceaiului în mai 2012 i-am recitat Împăratului în limba japoneză cel mai faimos haiku și am înțeles, din privirea sa, că îi cucerisem inima.

În ziua de 29 octombrie 2015, la un prânz intim împreună cu soția, la invitația familiei imperiale, Împărăteasa Michiko, așezată în dreapta mea, mi-a povestit despre colecțiile sale de waka/tanka, amintind că au primit cu încântare, la Curtea Imperială, cartea trilingvă despre ascensiunea mea pe Muntele Fuji, „Mai aproape de cer¹”, în care am inclus și câteva haikuuri.

În mod tradițional, împărații au participat la compunerea de poeme haiku colective sau au compus ei înșiși haikuuri, adesea cântate la ceremoniile de la Curtea Imperială, la anumite ocazii festive, cum ar fi întronarea noului Împărat.

Istoria haikuului în Japonia demonstrează că acest gen liric a depășit spațiul literar, influențând până și rolul împăraților în societate.

Utakai Shiki – lecturi poetice imperiale de Anul Nou

Începând cu anul 951 d.Hr., în a doua săptămână a fiecărui an se organizează o ceremonie în prezența membrilor Curții Imperiale a Japoniei numită Utakai Shiki (Ceremonia pentru declamarea poeziilor), care are loc până în zilele noastre, unde Împăratul și membrii familiei contribuie cu cele mai bune poeme ale lor, citindu-le personal în fața unui auditoriu distins. Pentru îndeplinirea standardelor de competență, prinții și prințesele studiază încă din școală arta compunerii poemelor waka și tanka. Tema acestui eveniment de curte e decisă în fiecare an de Împărat.

Redăm, în continuare, câteva din poemele compuse și declamate de membrii Curții Imperiale la asemenea ceremonii. Am ales trei ani diferiți, fiecare cu semnificația sa aparte: 2012 – după Marele Cutremur din Tohoku; 2019 – ultimul an de domnie a Împăratului Akihito; și 2022 – după pandemia de Covid. Chiar și temele alese au simbolistica lor legată de acei ani: 2012 – țărnișă, 2019 – lumină și 2022 – fereastră.

¹ Editura Ecou Transilvan, 2015, „Mai aproape de cer”, „Sora e ayumu”, „Closer to the Sky”, 216 pagini.

a. Anul 2012, pe tema „țärm” (kishi)

Împăratul

Cum a fost atunci

Când s-a năpustit tsunami pe țärm?

Privesc în jos și mă minunez:

Marea albastră se întinde sub mine

Lină și calmă.

Pe 6 mai 2011, Majestățile Lor au vizitat Prefectura Iwate să-i consoleze pe cei afectați de Marele Cutremur din Est, zburând cu elicopterul de la Kamaishi la Miyako.

Împărăteasa

Să aștepți revenirea

Cuiva acasă

Timp de patru anotimpuri -

Compendiul haiku

Nu are „liman”.

În dicționarul de cuvinte sezonale numit „Saijiki” nu există cuvântul liman sau țärm, el fiind prezent în orice anotimp. Ca atare, Împărăteasa și-a adresat gândurile tuturor celor aflați la malul mării, indiferent de anotimp, în așteptarea unei persoane dragi care nu mai vine. Sentimentele sale se îndreaptă, parcă, nu doar spre cei ce și-au pierdut apropiatii în tsunami-ul din 11 martie, ci și spre familiile celor pieriți în războaie sau în lagăre sau în alte împrejurări. Limanul reprezintă, așadar, spațiul de așteptare a tuturor celor ce ar trebui să se întoarcă.

Prințul Moștenitor

În zori pe malul lacului Towada

Am văzut în zare întunecatele vârfuli Hakkoda.

Prințesa Moștenitoare

Prin pădure în pragul primăverii

pe malul mlaștinii Nida Numa –

miriade de verze skunk înflorite.

Durerea se degajă din substraturile poemului, din mlaștină și din mirosul greu al florii de varză skunk, în contrast cu frumusețea naturii și a florilor.

b. Anul 2019, pe tema „lumină” (hikari)

Împăratul

*Floarea soarelui
Din semințele model
Ce mult au crescut
Cu frunzele deschise
În raza văratăică*

Împărăteasa

*Încă o vreme
Mi-aș dori să mai trăiesc -
Văd roza din seră
Senină și frumoasă
În raza amurgului*

Prințul moștenitor

*Ghidat de lumini
Străpungând stratul de nori
Am mers spre creste
Către piscul lui Kimpu*

c. Anul 2022, pe tema „fereastră” (mado)

Împăratul

*Contactul cu lumea
Rămâne tot dificil
Sper onest în acea zi
Când geamul se va deschide*

Împărăteasa

*Văd prin fereastra
Palatului Fukiage
Verdeața minunată
A copacilor din jur.*

Prințul moștenitor

*Printr-o fereastră
văd copiii alergând
de colo colo și simt
o undă de calm crescând
în inima mea*

Poate despre acest Prinț Akishino, devenit Fumihito ca moștenitor al tronului, merită o mențiune suplimentară, deoarece despre haiku am vorbit cu Alteța Sa la întâlnirea de rămas bun din ziua de 9 august 2016.

Deși pe website-ul Casei Imperiale, de unde am preluat versurile de mai sus și le-am tradus din engleză, sunt explicate adesea poemele, mai ales în legătură cu contextul în care au fost scrise, prefer să las cititorul român să savureze singur poemele ca atare, fără comentarii, mai ales că noi, românii, nu cunoaștem detalii privind istoria și geografia acelor evenimente, de altfel importante pentru japonezi.

De dragul numărului de silabe, am sacrificat traducerea meticuloasă *mot-a-mot*, iar pe cât posibil, am păstrat grafia cu majuscule sau fără, la început de vers, ca în limba engleză.

Bashō – sfântul haikuului

Perioada prolificității maxime a celui mai mare poet japonez, Matsuo Bashō, când a compus și perla operei sale, „Drumul îngust spre Nordul Îndepărtat”, s-a suprapus domniei celui de al 113-lea împărat al Japoniei, Higashiyama, respectiv era Genroku¹.

Deși scrierile sale nu fac referiri directe la Împărat, sunt influențate de preferințele culturale și politice ale vremii și chiar de normele imperiale. El însuși născut într-o familie de samurai, Bashō a menționat în opera sa personaje marcante ale epocii, precum comandantul militar Minamoto no Yoshitsuno, refugiat de împăratul nestatornic, dovedind conexiuni trainice cu personalități marcante ale aristocrației nipone, cum a fost fiul lordului Iga.

Familiar cu faimoasele „Povestiri ale lui Genji²” în care apare o prințesă imperială, marele poet abordează ocazional și teme imperiale. De exemplu, Împăratul personifică valorile tradiționale nipone, inclusiv natura, esențială în toată opera sa. Dicționarele de cuvinte sezoniere (saijiki) specifice poemelor haiku asociază „Împăratul” cu anotimpul primăverii, cel când se plantează orezul.

De-a lungul istoriei, Curtea Imperială și-a jucat rolul său în promovarea poeziei nipone. Împăratului Seiwa (850-881) i s-a dedicat un monument la templul Yamadera, pentru a marca grija pe care acesta o acordase artei. Pentru a-l onora pe Împărat, a fost ales tocmai poetul Bashō, cu un poem compus la 13 iulie 1689, când vizitase Yamadera:

¹ Septembrie 1688 - martie 1704

² *Genji Monogatari* (Povestea lui Genji) roman al scriitoarei japoneze Murasaki Shikibu, datând de la începutul secolului al XI-lea, a apărut la Editura Polirom sub traducerea profesoarei Angela Hondru, în anul 2017 (952 de pagini).

*De-atâta liniște...
cântul cicadelor
se prelinge în stânci.*

Captând adesea însăși esența naturii și a firii umane, considerat cel mai valoros poet de haiku, Matsuo Bashō a primit titlul de „Haisei”, adică „mare maestru de haiku”. Deoarece al doilea caracter kanji din cuvântul „hai-sei” poate să însemne și „sfânt”, uneori poetul e supranumit, în diverse limbi, „sfântul haikuului”.

Un anumit poem al lui Bashō sugerează tocmai absența din viața sa a Împăratului, considerat de japonezi ființă divină:

*Zeul lipsește;
frunzele moarte în vrac
totul e pustiu.*

Haiku și regalitate

Conceptul mai amplu de regalitate, explorat de poeți, se poate referi la condiția umană în context regal, maiestuos, fără vreo legătură structurală cu natura.

Din această perspectivă, haikuul modern, abandonând directa corelație cu un anotimp, se poate asocia regalității prin ideea de putere, lux și măreție, sau prin capcanele vieții regale, inclusiv izolarea, putând trimite meditativ la stări atipice, uneori chiar de tiranie. Iată un exemplu, un fel parimie, scrisă în perfectă metrică de haiku (5-7-5) de britanicul L.M. Dee în anul 2020:

*Tirania în
numele protecției –
tot lipsă de libertate.*

Tot în lumea personalităților monarhice, o pagină lirică distinctă în istoria relațiilor diplomatice româno – nipone s-a scris la Sinaia în ziua de 9 iulie 1911, prin întâlnirea de între Regina Elisabeta (poeta Carmen Sylva) și generalul japonez Maresuke Nogî, poet la rândul său. Ca mostră de lirică militară niponă, redăm din poemul final al generalului, „Stăpânul lumii”, în care etalează loialitatea față de împărat, depășind teama de moarte, într-o culme a onoarei care s-a încheiat prin seppuku:

*Stăpânul lumii
S-a săvârșit,
Iar după el,
Ca să slujesc domnului meu,
Pe urmele-i pășesc.*

Stăpânul lumii din poem era Împăratul Meiji (Mutsuhito), cel căruia generalul poet a dorit să-i servească până dincolo de viață.

La rândul ei, Carmen Sylva i-a dedicat generalului poemul „Cântec omagial”.

Acum, după mai bine de un secol, constatăm cu bucurie că românii cunosc destul de bine lirica japoneză și publică tot mai multe poeme haiku, apreciate și în publicații străine ale World Haiku Association sau British Haiku Society.

În literatura română, suveranul poeziei nipone, haikuul, și-a găsit o nișă aparte, la fel cum regalitatea și-a găsit propria nișă în republica noastră.

Haiku și mari personalități ale lumii

Fără a purta titluri monarhice, anumite personalități mondiale s-au remarcat prin poemele haiku pe care le-au compus. Cel de al doilea secretar general al ONU, suedezul Dag Hammarskjöld (1905-1961), în volumul de reflecții personale, „Markings”, a publicat și haikuuri, respectiv poeme scurte, evocative, pe teme de natură și meditații spirituale, dezvăluindu-și chiar propria viziune despre viață și credință. O inspirată corelație a elementului natural cu cel cugetător se regăsește în acest poem al său:

N-are pereche

De-aceea l-au numit

Unicorn pervers.

(traducere proprie, din engleză).

Ca fapt divers, remarcăm că în țara lui Hammarskjöld, Suedia, condusă de o monarhie tradițională veche de un mileniu, traducătorul primelor haikuuri din engleză și franceză este poetul de origine română Jan Vintilescu, prin volumul „Miniaturi lirice japoneze” (Japansk Miniaturlyrik – 1959).

Actualul președinte al Societății Suedeze de Haiku, Lars Vargö, fost coleg la Tokyo, ca ambasador (2012-2016), respectă regulile tradiționale prin stilul său clasic, apelând la cuvântul „kigo” referitor la anotimp, ca în aceste exemple:

bătrânul călugăr

deschide poarta de lemn

pentru vântul de toamnă

sau

debutul toamnei

dirijorul tușește și el

printre gesturi

O altă personalitate a vremurilor noastre cunoscută pentru haikuurile sale, fostul președinte permanent al Consiliului European, Herman van Rompuy, a compus și publicat haikuuri despre natură, ca acesta:

*Fulgi de nea în vânt
Coboară lin pe ramuri
Frumusețe în straturi.*

*

În „Împărăția haikuului”, asocierea celei mai lungi dinastii din lume cu cea mai scurtă poezie din lume ne scoate o clipă din tumultul cotidian, redându-ne încrederea în puterea magică a cuvântului, ca balsam sufletesc.

—*—

Diana Dobrița BÎLEA

ORDONAREA LUMII PRIN CUVÎNT

În multe tradiții arhaice și religioase, regalitatea are o dimensiune sacră. Regele întruchipează ordinea divină pe pământ; în Egipt, Mesopotamia, Africa, el este zeificat sau „uns” de zei. Astfel, este perceput ca *axis mundi*, care unește cerul, pământul și lumea de dedesubt. De aceea, în unele societăți arhaice, regele trebuia să nu aibă defecte, căci orice imperfecțiune atrăgea dizarmonia cosmică. Ritualul încoronării semnifică și o reînnoire a lumii, pe când moartea simbolică a regelui sau sacrificiul său este văzut, în anumite mituri și practici, ca având o funcție regeneratoare, necesară pentru reînnoirea timpului și pentru fertilitatea pământului. Regele are acces la cuvântul sacru, fiind considerat uneori ca singurul capabil să rostească formule sacre, mituri, descîntece cu rol de intervenție asupra realității. Puterea lui se legitimează și prin discursul sacru ori prin ritualuri în care cuvântul rostit (*verbum sacrum*) confirmă ordinea divină.

În mod obișnuit, vedem în conducători – regi, împărați, domnitori, președinți – simboluri ale puterii, ale autorității, însă nu de puține ori în spatele „coroanei” s-a ascuns un suflet sensibil, pătruns de frumusețea cuvântului și de fiorul liric. Poezia scrisă de regi și de împărați poate fi considerată deopotrivă un act de creație și o formă de confesiune, de

introspecție, de rugăciune sau de seducție. Într-o lume în care monarhul era privit ca fiind „unsul lui Dumnezeu”, faptul că acesta își dezvăluia inima și gândurile compunând texte lirice putea fi considerat un semn cert al omenescului și totodată o cale mai elevată de apropiere între supusul mijlocitorului-rege și divinitate.

Un prim exemplu al legăturii dintre poezie și regalitate este cel al regelui David, figură emblematică a *Vechiului Testament*, care a trăit probabil în jurul anului 1000 î. Hr. (conform inscripției „Tel Dan”, scrisă pe o lespede de piatră din secolul al IX-lea î. Hr., care a furnizat prima dovadă istorică a regelui David din Biblie. Regele arameean care a ridicat stela pe la mijlocul secolului al VIII-lea î. Hr. susține că l-a învins pe „regele lui Israel”, „regele Casei lui David”).¹ Suveran și războinic, dar și păstor, cântăreț și poet, David a lăsat omenirii o moștenire lirică inegalabilă: *Psalmii*, dar nu pe toți cei 150 cuprinși în Biblie, pentru că unii sunt atribuiți altor autori, precum Asaf (liderul leviților cântăreți, desemnat de David să fie responsabil cu închinarea la Cortul Chivotului de la Ierusalim), Moise, fiii lui Core (Datan și Abiram) și alți leviți care au contribuit la cultul templului din Ierusalim. *Psalmii* sunt poeme de laudă, de recunoștință, de pocăință, de speranță sau de durere, adresate direct lui Dumnezeu. *Psalmul 22*, al lui David, este unul dintre cele mai emoționante texte de acest fel, născut din condeiul unui rege care își exprimă cu fervoare credința oferind cuvintelor sale valoare metaforică: „1. Domnul mă paște și nimic nu-mi va lipsi./ 2. La loc de pășune, acolo m-a sălășluit; la apa odihnei m-a hrănit./ 3. Sufletul meu l-a întors, povățuitu-m-a pe căile dreptății, pentru numele Lui./ 4. Că de voi și umbra în mijlocul morții, nu mă voi teme de rele; că Tu cu mine ești./ 5. Toiagul Tău și varga Ta, acestea m-au mîngîiat./ 6. Gătiti-ai masă înaintea mea, împotriva celor ce mă necăjesc; uns-ai cu untdelemn capul meu și paharul Tău este adăpîndu-mă ca un puternic./ 7. Și mila Ta mă va urma în toate zilele vieții mele, ca să locuiesc în casa Domnului, întru lungime de zile.”

Fiul lui David, regele Solomon, a scris *Cîntarea Cîntărilor*, un poem de dragoste pasional, bogat în metafore și simboluri, care a devenit canon sacru tocmai pentru că exprimă iubirea omenească într-un limbaj divin. În tradiția rabinică, acest poem, care a influențat poezia și arta universală, este văzut ca o alegorie a relației dintre poporul Israelului și Dumnezeu. În tradiția creștină, *Cîntarea Cîntărilor* sau *Cîntarea lui Solomon* reflectă relația dintre Iisus Hristos și Biserică. Sfântul Nil Ascetul, în lucrarea sa *Tîlcuire la Cîntarea Cîntărilor*, o descrie astfel: „Cartea Cîntării Cîntărilor se aseamănă unei femei care strălucește de frumusețe și care își sporește frumusețea naturală printr-o podoabă de mult preț, dar care este cuvioasă în purtare, iar în ascuns, are dispoziții potrivnice foarte înfățișării

exterioare". Într-adevăr, întreg poemul este de un lirism și de o frumusețe impresionantă, cum se dovedește încă de la primele versete: „1. Sărută-mă cu sărutările gurii tale, că sărutările tale sunt mai bune ca vinul./ 2. Miresmele tale sunt balsam mirositor, mir vărsat este numele tău; de aceea fecioarele te iubesc./ 3. Răpește-mă, ia-mă cu tine! Hai să fugim! – Regele m-a dus în cămărilor sale: ne vom veseli și ne vom bucura de tine. Îți vom preamări dragostea mai mult decât vinul. Cine te iubește, după dreptate te iubește!”

Este cunoscut textul liric, plin de recunoștință și slavă, al lui Iezechia (*Isaia*, 38: 10-20) după ce a fost vindecat de o boală gravă. Iată câteva versete: „17. ... Tu ai aruncat înapoia Ta toate păcatele mele!/ 18. Că locuința morților nu Te va lăuda și moartea nu Te va preaslăvi; cei ce se coboară în mormînt nu mai nădăjduiesc în credințioșia Ta./ 19. Cel viu, cel viu Te laudă, ca mine astăzi; părinții învață pe copiii lor credințioșia Ta./ 20. Domnul să ne mîntuiască și vom cînta din harpă în toate zilele vieții noastre înaintea templului Domnului!”

În Evul Mediu, mulți regi (inclusiv din Occident) au fost poeți. Richard Inimă de Leu (Richard I al Angliei, 1157–1199) a scris poezii sau, mai exact, cîntece lirice, în tradiția trubadurilor din sudul Franței. Deși a fost un rege războinic, este cunoscut și pentru talentul său poetic. El a scris în limba occitană și în franceza veche. Cea mai cunoscută creație atribuită lui este „Ja nus om pres” (sau „Ja nus hons pris”), un cîntec trist, compus în timp ce era prizonier în Germania. Un fragment tradus aproximativ ar suna așa: „Niciun om aflat în închisoare nu cîntă din bucurie,/ Dar eu o fac, căci mulți îmi sunt dragi, dar m-au uitat.” Carol cel Mare (Charlemagne, aprox. 740–814), fondatorul Imperiului Carolingian, nu a fost poet, dar a fost un promotor al poeziei și al culturii, punînd bazele unei renașteri intelectuale în Europa medievală. El a creat contextul în care poezia și învățătura au renăscut într-o lume care, pînă atunci, era mai preocupată de supraviețuire decît de artă. Alfonso cel Înțelept (Alfonso al X-lea al Castiliei, 1221–1284) a scris poezie și este considerat a fi autorul unora dintre poemele cuprinse în „Cantigas de Santa Maria” („Cîntările Sfintei Maria”), o operă formată din 420 de poeme cu acompaniament muzical, scrise în galițiana medievală (portugheza veche).

Regele François I al Franței (1494–1547) a fost nu doar un protector al artelor și al literaturii, ci și poet, chiar dacă nu unul de mare talent. Francisc a îmbunătățit fondul de carte al bibliotecii regale, iar în 1537, a semnat „Ordonnance de Montpellier”, decretînd ca bibliotecii sale să-i revină un exemplar din fiecare carte ce se va vinde în Franța. De asemenea, și-a deschis biblioteca cercetătorilor din întreaga lume cu nobilul scop de a favoriza răspîndirea culturii și a diferitelor cunoștințe

universale. A scris poezie inspirându-se în general din idealurile Renașterii – dragoste, frumusețe, noblețe –, cum este și acest poem, într-o traducere aproximativă: „Fiind singur, lângă o fereastră,/ Într-o dimineață, când zorile abia se iveau,/ Priveam spre Aurora, în stînga mea,/ Care îți arăta lui Phoebus drumul./ Și, din partea cealaltă, iubita mea pieptăna/ Podoaba ei de aur; și i-am zărit ochii strălucitori,/ Care mi-au aruncat o privire atît de gingașă,/ Încît am fost silit să strig cu glas tare:/ «Zeilor nemuritori, întoarceți-vă în cerurile voastre,/ Căci frumusețea Aceleia vă întrece.»” (*Fiind singur, lângă o fereastră*)².

Bahadur Shah Zafar (1775–1862) a fost ultimul împărat mogul al Indiei, domnind din 1837 pînă în 1857. S-a remarcat ca scriitor și gînditor sufist, opera sa fiind strîns legată de contextul istoric dramatic al exilului și al destrămării Imperiului Mogul. Deși a încercat să modernizeze și să consolideze imperiul, domnia sa a fost marcată de lupte interne, de expansiunea colonială britanică și, în cele din urmă, de Rebeliunea Indiană din 1857. După eșecul rebeliunii, britanicii l-au exilat la Rangoon (acum Yangon), în Birmania, unde a murit în 1862. El a scris în urdu. Poeziile sale melancolice exprimă durerea exilului, dorul de casă, iubirea, decăderea Imperiului Mogul. Poemul *A vorbi n-a fost vreodată atît de greu* (*Baat karni mujhe mushkil kabhi aisi to na thi*) este o reflecție asupra iubirii pierdute și asupra transformărilor interioare aduse de durere. Traducerea mea este aceasta: „A vorbi n-a fost vreodată atît de greu,/ Cum este acum, în prezența ta – nici cîndva n-a fost așa.// Cine ți-a furat azi liniștea și pacea?/ O, inimă, neliniștea ta – niciodată nu te-a copleșit astfel.// Nu știu ce vrajă au făcut ochii ei,/ Că sufletul meu s-a plecat – cum nu se-ntîmplase vreodată.// Al cui chip reflectat în obrazul tău/ Te-a făcut să strălucești atît? Nici luna plină nu pălea așa.// De data asta, pe drumul iubirii, durerea/ A făcut ca ținta să fie mult mai greu de atins – n-a fost niciodată atît de grea.// E ca și cum un Majnun nou s-a născut în închisoare,/ Și sunetul lanțurilor lui răsună cum nu s-a mai auzit vreodată.// De ce, inimă, spui că iubita te-a uitat?/ Ea n-a fost niciodată așa de nepăsătoare față de suferința ta.// Ochiul ucigaș a fost mereu dușmanul meu,/ Dar niciodată atît de necruțător cum este acum.// De ce te superi de fiecare dată pe «Zafar»?/ Chipul tău angelic n-a fost niciodată atît de plin de mânie.”³

Japonia are o tradiție veche de poezie imperială, în care temele erau: natura, războiul, modernizarea Japoniei, dorința de pace. În cultura japoneză, a scrie poezie era o virtute imperială, un semn de rafinament. Împăratul Meiji, pe numele său real Mutsuhito (1852–1912), a început să scrie poezii în stilul waka la vîrsta de opt ani. De-a lungul vieții, a compus în jur de 100.000 de poezii (din care au fost publicate vreo jumătate), fiind supranumit „Înțeleptul poeziei”⁴. Iată două dintre acestea: „Apar schimbări

profunde/ Pentru că mulți oameni/ Au plecat din lumea aceasta,/ Dar luna din noaptea de toamnă/ Rămîne (mereu) aceeași” (*Luna*); „Orice s-ar întîmpla/ în orice situație/ Dorința mea este/ Ca spiritul (inima) să rămînă/ Fără granițe (liber)” [*Spiritul (Inima)*].⁵

România însăși s-a bucurat de virtuțile literare ale unei regine. Carmen Sylva, pseudonimul Reginei Elisabeta a României (1843-1916, soția lui Carol I al României), a fost poetă, eseistă, prozatoare, traducătoare și a scris în limbile germană, franceză, engleză și chiar în limba română. Printre altele, a pus în valoare frumusețea naturii românești. Iată cum personifica elementele naturii în poezia *Furtuna zice...*: „Furtuna zice: Eu cunosc/ Pe oameni că le sunt dușmană!/ Iar bruma zice: Îi cunosc/ Și eu, că-n suflet le fac rană!/ Dar soarele râdea: 'i cunosc/ Mai bine eu, că le dau hrană!” Poezia sa religioasă s-a înscris în realitatea Sfintei Scripturi: „Striga poporul: «Apă! Noi murim!»/ Privea proorocu-ntinderea pustie/ Și cerul sur: „Tu, Doamne, dacă ești,/ Să nu mă lași, rostește-al tău «să fie!»” (*Moise*).⁶ A fost o mare admiratoare a lui Eminescu, pe care l-a evocat în jurnalul său: „Eminescu ne apărea neliniștit și răvășit, ca venit dintr-o altă lume; tenebros, el îmi amintea de Manfred și Faust, de chipurile palide și răvășite ale marilor romantici. Avea pe chip acel vag surâs crispat și copilăresc ce se zărește pe portretul lui Shelly. [...] Mi-a sărutat grăbit mâna, privindu-mă cu o privire potolită, dar pătrunzătoare, ce voia parcă a-mi secătui spiritul, spre a rămâne pentru el un subiect de curiozitate sau interes; mă compătimi că nu cunoșteam îndeajuns Moldova lui natală. [...] A băut ceaiul cu sete. Trăsăturile feței redau oboseala unei tinereți trăite fără bucurie. Degetele-i erau lungi și înghețate, gura foarte expresivă, cu buze fine, îi traducea toate emoțiile. Mi-am dat seama foarte bine că din tot ce i-am oferit în timpul vizitei, ceașca de ceai pe care i-am servit-o eu însămi a fost singurul lucru care i-a făcut plăcere, ceva ce semăna cu sentimentul unui zeu servit de-o muritoare. În toată viața mea, el a rămas pentru mine imaginea Poetului însuși.”⁷

Frederic al II-lea al Prusiei, supranumit Frederic cel Mare (1712-1786), deși a fost privit ca un monarh militar, a adus reforme utile Prusiei în domeniul culturii, al economiei, al agriculturii, al educației militare și al presei, a acordat libertatea religiei și a manifestat toleranță față de emigranții care erau de religie sau de naționalitate diferită, toți cetățenii căpătînd dreptul de a i se adresa direct prin intermediul scrisorilor. A fost pasionat de poezia lui Voltaire, cu care a și întreținut o corespondență, și a scris el însuși, în limba franceză, ode, epistole poetice, texte lirice pe teme variate: de la război și cultură pînă la erotism și prietenie. Poemul erotic „La Jouisance” este scris în iulie 1740, pentru prietenul său poet Francesco Algarotti (1712-1764). Textul original în franceză a fost publicat

în ziarul *Die Zeit*, iar traducerea engleză a fost realizată de Giles MacDonogh și preluată de surse precum *BBC*, *History Today* și *The Atlantic*. Plin de exuberanță senzuală, poemul emoționant *Extazul* explorează tema plăcerii carnale și pare desprins dintr-o tradiție baroc-erotică. Frederic a comentat în scrisoarea către Voltaire că a compus aceste versuri ca răspuns la provocarea prietenului său Algarotti, care susținea că nordicii nu au pasiune ca mediteraneenii: „Această noapte, dorință vie și deplină,/ Algarotti se unduie-n marea plăcerii./ Un trup, mai desăvârșit decât ar fi sculptat Praxiteles,/ Îi intensifică simțurile și potențează patima.// Tot ce încântă ochii și atinge inimile/ Se regăsește în chipul ce-i aprinde sufletul./ Cuprins de iubire, tremurînd de nerăbdare,/ În brațele Clorisului se aruncă cu avînt.// [...]”⁸

În gândirea tradițională, poetul și regele împart o funcție comună: ordonarea lumii prin cuvînt. Poetul, ca și regele, redenumeste lumea, restabilește ordinea, dă sau redă un sens lucrurilor. El este o figură regală a spiritului. Are puterea de a vedea dincolo și de a exprima nevăzutul, precum regele care guvernează nu doar trupuri, ci și suflete. Poezia și regalitatea se întîlnesc în zona sacrului, într-un spațiu al măreției, al simbolului și al reverberării sufletești. Poezia înobilează spiritul, evocînd idealuri, tradiții și valori perene, iar regalitatea devine în poezie o metaforă a demnității, a sacralității și a aspirației către o ordine superioară. Împreună, poezia și regalitatea conturează o viziune a lumii în care frumusețea, onoarea și noblețea sunt forțe ce-l înalță pe om deasupra cotidianului.

Bibliografie:

¹<https://www.biblicalarchaeology.org/daily/biblical-artifacts/the-tel-dan-inscription-the-first-historical-evidence-of-the-king-david-bible-story/>;

²https://www.bonjourpoesie.fr/lesgrandsclassiques/Poemes/roi_fran%C3%A7ois_1er/etant_seulet_aupres_dune_fenetre;

³<https://www.rekhta.org/ghazals/baat-karnii-mujhe-mushkil-kabhii-aisii-to-na-thii-bahadur-shah-zafar-ghazals>;

⁴<https://www.ravasul.ro/imparatul-meiji-imparatul-poet-care-a-deschis-japonia-spre-occident.html>;

⁵<https://www.scribd.com/document/447229059/Poemele-imparatului-Meiji>;

⁶<https://poetii-nostri.ro/carmen-sylva-moise-poezie-id-41720/>;

⁷Silvia Irina Zimmermann, *Carmen Sylva, regina-poetă*, Editura All, București, 2013;

⁸<https://www.historytoday.com/frederick-greats-erotic-poem>.

REGALITATEA – între laudă și condamnare

Ca forme de guvernământ, de-a lungul istoriei, s-au impus în principal regalitatea și republica. Acestea nu pot ieși din istoria pe care patriotul Nicolae Bălcescu o definește ca „cea dintâi carte a unei nații, în care aceasta își vede trecutul, prezentul și viitorul, considerând că o națiune fără istorie este un popor încă barbar. Aceasta trebuie să cuprindă și instituțiile, industria, comerțul, cultura intelectuală și morală, obiceiuri și chipuri de viață ale unui popor” (*Pagini istorice*) Pe aceeași linie se înscrie M. Kogălniceanu: „Întrebați deci istoria și veți ști ce suntem, de unde venim și unde mergem, trecutul și viitorul” (moto la scrierea lui M. Platon, *Mihail Kogălniceanu – Dorințele partidei naționale din Moldova*).

Este evident că în istorie găsim formele de guvernământ, partidele și oamenii politici, oamenii de cultură, evenimentele definitorii (răscoale, revoluții, războaie, înfruntări armate) pentru un anumit spațiu geografic. Forma de guvernământ stabilită în Moldova, Țara Românească și Ardeal a fost regalitatea care s-a păstrat, în alte coordonate istorice, în România Unită. Plecând de la definiția regalității ca formă de guvernământ în care statul este condus de un rege, realizăm că respectivul termen are multe sinonime: împărat, sultan, țar, monarh, șah (padișah), mare han, kaiser, suveran, crai – pe de o parte – și voievod, domnitor sau domn, pe de altă parte. În Țările Române, regalitatea a fost reprezentată de voievozi și regi, versurile selectate laudând pe voievozi, și denigrând dinastia inaugurată de Carol I.

Din numărul impresionant de voievozi, au fost selectați (în ordine cronologică) aceia care și-au salvat numele de uitare, prin fapte vitejești deosebite, prin acțiuni eroice pentru păstrarea neatârării și libertății țărilor pe care le-au păstorit, pentru mai binele celor mulți și săraci, stabilind legi, respectând adevărurile politice și religioase, rezolvând problemele sociale, animați fiind de dragostea de țară și de neam, luptând și pentru păstrarea identității naționale.

Primul domnitor vrednic de laudă a fost Mircea cel Bătrân (care s-a prezentat mulțimii: „Io, Mircea Voievod”), reînviat de poetul Dimitrie Bolintineanu, un romantic prin predestinare, cu un temperament expansiv, voind binele țării sale, intenționând să creeze o literatură națională. Una dintre poeziile reprezentative este *Mircea cel Mare și solii*, care impresionează prin sentimentul iubirii pentru țară. „Munte albit de ninsori”, înțeleptul domnitor dovedește demnitate și mândrie națională în răspunsul dat solilor ce veniseră cu gânduri înrobitoare: „Pacea ce-mi propune (padișahul otoman) este o sclavie/până ce românul să se bată

știe./ Celui ce se bate pentru a lui țară/ sufletu-i e focul soarelui de vară"/; poeziile, ușor declamative, sunt elocvente pentru starea sufletească a poetului ce credea în viitorul țării; versurile lui circulau asemenea celor populare: „Viitor de aur țara noastră are/ și-i prevăd prin seculi a ei înălțare,/ însă mai-nainte trebuie să știm/pentru ea cu toții, martiri, să murim”. Același domnitor este prezentat în versuri avântate de Grigore Alexandrescu în cunoscuta poezie *Umbra lui Mircea. La Cozia* în care poetul a „refăcut” legătura dintre domnitorul devotat țării sale și natura care i-a fost alături. Apariția unei fantome trezește neliniștea poetului provocând și o involburare a naturii-Oltul, munții, Dunărea, marea; ca într-un ritual magic, poetul pune în mișcare aceste elemente, căroră poetul le cere ajutor pentru identificarea fantomei: „Mircea îmi răspunde dealul, Mircea! Oltul repetează/ Acest sunet, acest nume, valorile îl primesc/ unul altuia îl spune;/ Dunărea se-nștiințează/ Ș-ale ei spumate unde către mare îl pornesc”/. Într-o succesiune cadentată, poetul face trecerea de la realitatea unei seri liniștite la irealitatea unei nopți cu apariția fantomatică a voievodului salutat de toți fiii României, pe care i-a cinstit și i-a apărât: „Râvna-ți fu neobosită, îndelunga ta silință/ Pân’ la adânci bătrânețe pe români îmbărbătași”. În poezie se desfășoară un fel de spectacol muzical-pantomimic, pus în scenă de romanticul poet, el însuși patriot înflăcărat. Dar cea mai răsunătoare evocare a voievodului o realizează Mihai Eminescu în *Scrisoarea III*, poem ce respiră măreție, etalând o viziune grandioasă asupra întâlnirii dintre „furtunosul” sultan Baiazid, venit cu gând de cotropire a Țării Românești, și mărețul Mircea Basarab, voievodul acesteia. Doar Eminescu și-a putut imagina o înfruntare verbală între trufie și demnitate, urmată de una armată, de proporții gigantice, pentru a reliefa dragostea de țară a domnitorului „un bătrân atât de simplu/ după vorbă, după port”, de o înțelepciune exemplară, care a răspuns trufașului Baiazid cu siguranța celui care știe că are de partea sa poporul și natura prietenă, care are încredere în ostașii lui, nu mulți, dar cu dragoste pentru glia strămoșească, împărțășind destinul acestora: „N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid/ care nu se -nfiorează de-a ta faimă, Baiazid”. Mircea-voievodul știe că: „tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul, mi-e prieten numai mie, iară ție, dușman este/ Dușmănit vei fi de toate, fără a prinde chiar de veste”, aceste cuvinte străbătând timpul, emoționând prin sinceritate, subliniind ideea că dragostea de țară este cea mai sigură armă de luptă și de apărare. Tabloul încleștării dintre cele două armate este realizat în tablouri dinamice în care verbul e sugestiv, căci lăncile scânteie, arcurile se întind, săgețile vin și cad precum grindina, câmpul se cutremură de tropote și de strigăte de luptă. Românii, care își croiesc drum printre dușmanii otomani, sunt conduși de voievod: „Mircea însuși mână-n

luptă vijelia-ngrozitoare/ care vine, vine, vine, calcă totul în picioare”/, calitățile oștenilor și ale domnitorului român fiind hiperbolizate de poet pentru a scoate în evidență eroismul și pentru a pune trecutul glorios în antiteză cu prezentul decăzut.

Pentru curajul dovedit în lupta împotriva turcilor merită amintit Vlad Țepeș, care a urcat pentru a doua oară pe tronul Țării Românești, cu un mai devreme decât Ștefan cel Mare. A rămas în istorie pentru victoria de răsunet de la Vidin, pe care o evocă Ion Budai Deleanu în epopeea *Țiganiada*. Domnitorul refuză supunerea țării Imperiului Otoman, dând dovadă de mândrie și demnitate: „Atunci când iepurii în goană/ vor lua pe ogari! Când lupilor moarte/mieii vor da, poate că atunci doară/ m-oi închina, iar nu de astă oară”/. Poetul îi realizează portretul, apelând la comparații sugestive, pentru a sublinia neînfricarea domnitorului și strategia în luptă: „ca lupul flămând care sub tufe ciulit pe pânțele zace/ când vede trecând o turmă grasă de oi sau alte slabe dobitoace/o răpește și fuge/ așa Vlad, cu călărimea lui cea vitează/ prin locuri dosite, numai de el știute/ oștilor turcești de aproape urmează”; sau „Vlad, ca și-un leu întărâtat foarte, când de vânători e luat în goană/, dacă se vede cu câini într-o parte, iar de alta cu mreajă vicleană împresurat/, unde-i cea mai mare grămadă de câni/acolo sare; apărându-se, sugrumă și ucide, și printre dușmani drumu-și deschide”. Scenele de luptă dezvăluie viziunea panoramică a poetului asupra bătăliei de la Vidin, în care apar – însuflețiți de dragoste pentru libertate – ostașii conduși spre victorie, pentru neatârănarea țării lor, de către un domnitor aprig, mândru, viteaz și isteț, dar care devenea tiran, aplicând pedepse cumplite (tragerea în țepă) hoșilor, trădătorilor de țară, boierilor care nesocoteau legile, uneltitorilor care încălcau pravilele, celor care voiau să cotopească pământul străbun. Era recunoscut pentru dorința lui de dreptate, ceea ce l-a făcut pe Mihai Eminescu să-l invoce: „Cum nu vii tu, Țepeș Doamne, ca punând mâna pe ei/ să-i împarți în două cete, în nebuni și în mișei/ și în temniți large cu de-a sila să-i aduni/ să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni”. (*Scrisoarea III*)

Cel mai viteaz și mai cunoscut dintre domnitorii Moldovei a fost Ștefan cel Mare și Sfânt, considerat „campion al creștinătății” de către Eminescu și Slavici, care au organizat sfințirea mănăstirii Putna, ctitorie a domnitorului amintit. Istoria (frământată de ucideri și de trădări, de asupriri și de năvăliri ale dușmanilor) Moldovei nu poate exista fără acest voievod, care a intrat în conștiința poporului ca vrednic apărător al neamului care îl consideră „soarele” Moldovei: „Ștefan, Ștefan, domn cel mare/ seamăn pe lume nu are/ decât numa sfântul soare”/. Poeții patruzecioști sunt primii care au slăvit măreția și vitejia voievodului

moldovean, printre ei numărându-se Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Heliade Rădulescu, și, mai ales, Vasile Alecsandri; acesta în poemul *Dumbrava roșie* evocă lupta voievodului moldovean cu Albert, craiul Leheii, care voia să cucerească Moldova, ceea ce i-ar fi întărit renumele. Ștefan apare ca bun creștin ce crede în Dumnezeu, rugându-l pentru ajutor în luptă. El apare oștenilor, care îl respectă și îl admiră, în toată măreția lui: „Iată-l cărunț, dar încă bărbat între bărbați/ Ca muntele Ceahlăul prin munții din Carpați/ El întrunește-n sine o triplă maiestate/: aceea care o dau anii la conștiinți curate,/aceea care răsfărânge a tronului splendoare,/și-aceea tipărită de faima -nvingătoare”. Alecsandri îi surprinde calitățile morale dintre care esențiale sunt dragostea pentru Moldova, pentru libertate, sentimentul datoriei, curajul proverbial, aruncându-se neînfricat, în mijlocul luptei, încurajându-și oștenii. Timpul l-a încununat cu argintul bătrâneții, dar țara i-a dat coroană de aur. Admirația poetului merge spre aureolarea voievodului care stăpânește o tactică de luptă care întotdeauna îi aduce victoria, dând lovitura de moarte dușmanilor cu „zorul din urmă, cumplit zor/ ce trece și răstoarnă ca trăsnet izbitor”; românii conduși de Ștefan nimic nu le rezistă nici tunurile, nici mulțimea dușmanilor, răsturnând, dărâmând și sfărâmând tot. Tabloul amintește de spusele cronicarului Grigore Ureche, cel care face primul „portret” al voievodului. („la lucru de războaie meșter”). Stăpânește și o artă a discursului, prin care trezește sentimentele de mândrie națională, calitate subliniată și de B. Ștefănescu Delavrancea în admirabila dramă *Apus de soare*. Moldovenii sunt pregătiți să moară pentru libertatea țării, conduși de viteazul lor domnitor care a rămas neclintit în hotărârea de a-și apăra teritoriul, fiind necruțător cu dușmanii. Scenele de luptă înverșunată sunt realizate cu mijloacele artei cinematografice, urmărind mișcările curajoase ale moldovenilor care doboară pe faimoșii cavaleri; lupta se încheie cu victoria lui Ștefan, ce pedepsește crunt pe prizonierii care au fost puși în juguri și mânați să are pământul pe care voiau să-l cucerească.

Mihai Eminescu a văzut în Ștefan cel Mare pe voievodul care a vegheat asupra Moldovei și a poporului său chiar și după moarte. În poezia *Cântecul lui Ștefan* – în ritmică populară – poetul dă glas admirației pentru cel care a păstorit Moldova 47 de ani: „Carpații arate/ seninele frunte/ și focuri pe orișice/ culme de munte/ să ardă tulpine întregi de brazi/ căci astăzi ne vine eroul viteaz/ ne vine Ștefan cel Mare”. Comparând trecutul glorios cu prezentul decăzut în care trăia, cu starea de sărăcie a celor mulți, poetul crede că doar marele domn al Moldovei ar fi putut izbăvi neamul. De aceea, îl invocă în nemuritoarea lui *Doină*: „Ștefane, Măria Ta,/ Tu la Putna nu mai sta/ (...) Tu te-nalță din mormânt/ să te-aud din corn

sunând/ și Moldova adunând/. De-i suna din corn o dată/ ai s-aduni Moldova toată/ de-i suna de două ori/ îți vin codri-n ajutor./ De-i suna a treia oară/ toți dușmanii or să piară/ din hotară în hotară”. Ștefan a fost un voievod drept și autoritar, recunoscut pentru vitejia lui, pentru respectarea legii și a datinii, pe care Eminescu l-a considerat cel mai vrednic, cel mai puternic și cel mai viteaz vlăstar al Mușatinilor. Erou fără moarte, „umbra dei”, domnitorul a apărut și în creația poetică *Ștefan cel Mare* (schiță de imn), pe care țara trebuia să-l cunoască și să-l recunoască atunci când se pregătea de luptă cu Mahomed II. Voievodul se arată în toată forța sa: Ce zgomot de bucium și arme, ce val/ când Ștefan se suie călare pe cal/ răspunde Suceava din urmă;/ răsună pământul de tropotul des/de-atâta oștire de munte și plai/c-o oaste întregă călare pe cai”. Întâlnirea celor doi conducători atunci când razele soarelui (turcii se considerau lumina orientului) vor fi întâlnit vârfurile Carpaților (sugerând semeția domnului moldovean), va deveni o luptă titanică între cei doi conducători, reprezentați metaforic, unul Soare și altul Pământ. (Soarele trece, pământul rămâne).

Altă figură simbolică a luptei pentru țară este voievodul Mihai Viteazul care a dorit Unitatea națională și independența țării. Vasile Alecsandri în *Odă statuei lui Mihai Viteazul* îl consideră un gigant din alte timpuri, fruntaș între eroi, al cărui tron devine altar de închinare, voievodul primei Uniri având „inima de aur și brațul de oțel”. Curajul extraordinar pus în slujba libertății și a păstrării credinței este surprins și de George Coșbuc în cunoscuta baladă *Pașa Hassan*, în care Mihai e văzut ca o dezlănțuire a naturii: „Sălbaticul vodă e-n zale și fier/și zalele-i zuruie crunte/gigantică poart-o cupolă pe frunte/ Și vorba-i e tunet, răsuflatul ger,/ iar barda din stânga-i ajunge la cer/ și vodă-i un munte”. După mai bine de două sute de ani, alt domnitor iubit de popor pentru dragostea de țară, pentru dorința lui de adevăr și de dreptate a fost Al. Ioan Cuza, care va realiza Unirea Principatelor (1859). Dintre numeroșii poeți care au închinat poezii de slavă domnitorului Unirii, amintim doar câțiva: Alecsandri („sunt nume destinate, ca numele tău mare/ să steie negândite pe-a timpului Hotare”, Coșbuc, Vlahuță, Păunescu, Nicolae Dabija, Grigore Vieru: „Decât neamul și Unirea/ nu-i nimic mai scump pe lume/ vom slăvi de-aceea pururi/ al lui Cuza-Vodă nume”).

Detronarea lui Al. Ioan Cuza a dus la instaurarea dinastiei de Hohenzollern-Sigmaringen, prin înscăunarea pe tronul României a lui Carol I, ceea ce va spori diversitatea manifestărilor antimonarhice. Scriitorii devin ecoul nemulțumirilor generate de oprirea materială și spirituală, de „abuzurile și de acțiunile de jaf și de trădare națională” ale monarhiei, deși Carol I și Ferdinand I s-au implicat în evenimente

favorabile României; primul rege a obținut independența țării, a redresat economia, a organizat o serie de instituții specifice unui stat modern; Ferdinand I numit „cel loial „ și „Întregitorul” (și regina Maria)au militat pentru reîntregirea României Mari și au reușit. Carol al II-lea a fost un rege controversat care a încercat să impună o domnie autoritară, pe care l-a salutat la înscăunare T. Arghezi (!) Dar dincolo de acestea, reprezentanții dinastiei nu s-au ocupat de viața poporului tot mai nemulțumit. Poetii au fost alături de acesta, condamnând, cu vehemență, prin satiră, prin parodie, prin sarcasm, prin alegorie și caricatură, defectele grave ale „străinilor”. Primul poet care face observații stânenitoare despre monarhie este N.T. Orășanu care-i acuză pe regii ce stau pe capul națiunii „cum stau trântorii la stup” și trăiesc „ca-n sân de rai”. Cel mai drastic „judecător” al monarhiei este Al. Macedonski, al cărui dușman este Carol I, de altfel cel mai impopular dintre suveranii țării. Suferă când vede țara obidită și îndeamnă pe români să se răzvrătească împotriva tiranilor străini care „strică legi și datini”, care năvălesc precum lăcustele și distrug ce s-a clădit în timp: „să piară trădătorii, strigați dac-aveți sânge/ strigați, de sunteți oameni,/ că România plânge/ și voi sunteți români”. (*La Români*) Revolta poetului trece în versuri care condamnă sărăcirea țării: „La palat, la palat/ s-a scos țara la mezat/...căci stă mort acest popor;/ dar ridică-se odată/ ca un val înfuriat/ la palat, la palat/ țara nu va sta-n mezat”. (*Cetățeanul și toboșarul*) Străinul care domnește și disprețuiește legile, care se înconjoară cu trădători și vrea să vândă țara este „un mișel, un venetic,/ vodă Car.../vodă Car.../vodă cel cu suflet mic./ Trădătorul, neîmblânzitul, vânzătorul Car... agea./ Piară Car...piară Car.../ Caragea cel dintre noi” (*Gângavul politic*). Indignarea lui Macedonski este evidentă în versurile aluzive la starea de fapt României: „La Berlin sudoarea noastră/ Munca noastră, la Berlin/ Pentru voi muncă și chin;/ Sânge, bani/ pentru Berlin,/pentru prinții de pe Rin/ e făcută țara noastră”. (*Să trăiască vodă*) Așa cum în „vodă Car ...vodă Caragea” se ascunde regele Carol, tot așa prin „Ho...este Ho/ este prințul Ho... tentot” poetul face aluzie la familia Hohenzollern. (*Al doilea gângav politic*) . O „doină din Moldova”, scrisă de Gheorghe din Moldova, exprimă sarcasmul amar al poetului, datorat relor care vin de la Berlin: „că la noi nemții-s stăpâni/ca-ntr-un sat fără de câini/ vin poruncile, vin, vin,/ vin pe sârmă din Berlin/și voința neamțului/ lege-i azi românului”. Spiritul ironic, sarcastic până la desființare, al lui I. Luca Caragiale vituperează regalitatea, cu trimiteri alegorice la Carol I. O „poveste” relatează cum niște ciobani, plecați să găsească un dulău pentru a le apăra stâna s-au mulțumit cu „o javră jigărită/ de foame leșinată/ cu părul năpârlit”, pe care au pus-o să jure că va fi cu credință celor ce l-au găsit și l-au adus la „stână”. O poezie-pamflet

memorabilă, cu puternice accente critice zdrobitoare, vede în rege „un comediant de bravură” care juca o „farsă de prost gust în fața unor „gogomani”, nepăsător la atitudinile potrivnice, la fluierături și la huiduieli, jucându-și rolul prost, dar cu răbdare, până când a fost aclamat: „Măreț, sublim, nemuritor/ o lume-ntreagă îl aclamă/ ca pe un geniu creator”/. Mândru de casca de oțel pe care o purta cu mândrie „Ca rol fu mare mititelul/ hai, gogomani, la jubileu”. Trebuie amintiți și Octavian Goga care vede în Carol I o „spurcată pajură de pradă” și George Coșbuc care i se adresează direct: „Ai venit la noi golan/fără țară, fără-un ban/...și-astăzi, câne -al meu dușman/ vrei să orbești o lume”. Atitudine a luat și presa vremii, reprezentată de publicații precum „Ghimpele”, „Tarara”, „Cucuvaia” sau „Bobârnacul” (prezentate detaliat de Al. Gavrilescu, în documentata lui carte *Frondiștii*) în care poeții, sub diferite pseudonime, își exprimau aversiunea pentru dinastie. Cea mai potrivită pentru exemplificare mi s-a părut parodia Străini: „Români în țară sunt milioane/ dar nu se pot singuri a governa/Dau apanagii, aur, plocoane/ acelu care nici n-ar visa/. Și-apoi se-ndoapă cu-amar și chin,/ dar nouă ne place un domn străin/ Lumea se schimbă câte puțin/ nouă ne place tot ce-i străin./ Meseriașul român croiască ghete și haine bune de tot,/ dacă nu are firmă nemțească/ marfa nu-i face măcar un zlot”.

Nu întâmplător am lăsat pentru încheiere evocarea regelui dac Decebal, stăpânul dacilor liberi (care i-au înfrânt pe romani), pe care nimeni nu-i poate scoate din istoria noastră, capabili să arate oricând Europei cine au fost dacii liberi care au preferat moartea decât viața înjositoare, neacceptând jocul „de-a libertatea”. Remember!

Emila STAJILA

Carmen Sylva: Între *Regalitas* și *Poesis*

Personalitate marcantă a sfârșitului de secol al XIX-lea și a începutului de secol al XX-lea, Carmen Sylva (pseudonimul literar al reginei Elisabeta a României) reprezintă o combinație rară de spirit monarhic și artistic. Într-o epocă în care regalitatea era văzută ca un simbol de putere, autoritate și sobrietate, Carmen Sylva a ales să-și manifeste sensibilitatea prin poezie, eseuri, traduceri și proză, devenind o voce distinctă în peisajul cultural european. Așadar, personalitatea sa se înalță într-o zonă de interferență între *regalitas* – autoritatea funcției pe care o deține – și *poesis* – actul artistic al creației. Poezia i-a fost reginei o

formă de refugiu, dar și de exprimare originală. Prin Carmen Sylva, regina Elisabeta a putut să-și exteriorizeze trăirile, să mediteze asupra condiției umane și să exploreze teme precum suferința, spiritualitatea, destinul, viața, moartea, *vanitas vanitatum*, dragostea, condiția femeii, natura, patriotismul, arta. Pe bună dreptate exegeta germană (originară din România) Silvia Irina Zimmermann, în volumul său *Regina poetă Carmen Sylva. Literatura în serviciul Coroanei*, evidențiază că „în opera literară a Carmen Sylvei predomină aspectul etic, cel emoțional, de divertisment sau cu tendințe politice fără preocuparea pentru o sistematizare estetică, ceea ce demonstrează relația mai puternică a autoarei cu literatura Biedermeier față de curentul realist și tendințele literare din jurul anului 1900 (naturalism, estetism)” [3, p. 74].

O importanță considerabilă în prosperarea artelor l-a avut salonul literar călăuzit de Carmen Sylva. Acel centru de emanare culturală a pus în valoare talentele autohtone, a creat legături culturale între România și Europa și a fortificat prestigiul culturii românești în epoca modernă. Prin intermediul acestui salon, Carmen Sylva a devenit o veritabilă ambasadoare culturală a României, „primind arta în palatul cel mic, unde de la Alecsandri și Eminescu până la Enescu, toate talentele de poezie și muzică își găseau însuflețire...” [1, p. 6]. Comunicarea cu scriitorii i-a permis să pătrundă în specificul literaturii române. Prin schimburi de idei și lecturi comune, ea a perceput particularitățile culturii locale și a contribuit la promovarea acesteia în Europa, traducând texte și susținând publicarea lor. Dialogul cu oameni talentați și intelectuali ai vremii (precum Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Nicolae Grigorescu, George Enescu, Barbu Ștefănescu Delavrancea etc.) a influențat-o și pe Carmen Sylva în scrierile sale. Stilul și gândirea reginei-poete au fost profund modelate de dialogul cu scriitorii vremii. Această comunicare a făcut-o să adopte teme românești, un stil mai apropiat de sufletul poporului și o viziune în care literatura era un mijloc de apropiere între monarhie și societate. Regina nu a rămas un simplu patron al culturii, ci a devenit parte integrantă a mișcării culturale românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Opera vastă a reginei îmbină profunzimea gândirii filozofice cu sensibilitatea poetică. În vederea evidențierii specificului estetic și tematic al creației lirice a Carmen Sylvei, ne propunem să analizăm câteva dintre poeziile sale reprezentative. Această incursiune analitică urmărește să releve modul în care autoarea reușește să îmbine sensibilitatea cu reflecții de ordin filosofic și existențial, valorificând totodată elemente ale spiritualității într-o manieră profund personală.

În poezia *Regina* Carmen Sylva abordează tema condiției artistului în raport cu statutul social: „Cum, Doamne, să mai pot și eu/ Avea talent?

Să pot și scrie?/ Dreptate-ar fi să-mi dea chiar mie/ Vr-un dar divin preadreapta soartă?/ Prea mare-ar fi norocul meu!/ Eu sunt doar' o Regină! [...]” [2, p. 45]. Este invocată divinitatea: „Doamne”, „dar divin”, „preadreapta soartă” – semn că autoarea consideră pe deplin responsabilă pentru talentul său grația divină și nu meritul său de om muritor. Observăm cum se reflectă, printr-un ton ambiguu ce oscilează între modestie sinceră și ironie fină, conflictul interior al figurii regale care, deși înzestrată cu putere și statut, simte că vocația artistică – considerată un dar divin – i-ar fi poate prea mult, punând sub semnul întrebării legitimitatea talentului atunci când el vine dintr-o poziție privilegiată. Poezia exprimă ambivalența raportului dintre regalitate și creația artistică, sugerând că statutul de regină poate fi perceput ca o piedică în accesul autentic la talentul literar oferit de Ceruri.

Explorarea visului unei vieți regale și frumusețea modestă a naturii o evidențiem în poezia *Vis*: „Și eu aș vrea să fiu Regină odată/ Și eu! De-ar fi coroana mea de flori,/ A ei podoabă roua cea de zori/ Și a mea manta din curcubeu lucrată./ Și carul meu de-ar fi un nor frumos,/ Să am ca mareșal al verii soare,/ Și nouă muze damele de onoare/ Și așa din cer să văd eu lumea jos./ Păduri și arte – apoi și tu poveste,/ Să fiți al meu Regat, și tot ce este/ În lumea asta gând frumos și sfânt/ Și leagă om de om pe acest Pământ./ Dar dacă acestea nu le pot avea/ Și dacă și coroana este grea,/ Mai bine aș fi izvorul cel din vale/ Să plâng vorbind cu florile din cale” [2, p. 37]. Aceste versuri exprimă o dorință idealizată de putere și frumusețe, dar apare și un iminent *spleen*. „Și eu aș vrea să fiu Regină odată” reflectă aspirația către un statut înalt, iar coroana de flori, mantaua din curcubeu și carul de nor sugerează o lume plină de farmec și armonie. Imaginile poetice înalță natura, arta și gândirea frumoasă la rang de regat desăvârșit, unde totul este legat printr-un ideal comun de pace și beatitudine. În final, însă, poezia capătă o notă de resemnare și realism: dacă puterea este o povară, poeta preferă simplitatea și intimitatea naturii, dorind să fie un izvor ce plânge în liniște, înconjurat de flori. Astfel, tema centrală oscilează între dorința de glorie și înțelepciunea modestiei, între aspirație și consimțământ chibzuit.

Conflictul interior al poetei este redat cu intensitate în poemul *Luptă*: „Dacă sunt poet și eu,/ E c-am biruit în luptă/ Cu oștiri întregi de demoni,/ Cu puteri, vai, și ale lumii/ Și ale sufletului meu./ Ale focului văpăi/ Arseră ale mele gene/ Și de sânge eu sunt cruntă/ Și albă și de spuma mării/ Și strivită de oamenii răi./ Moartea-n crâncenul război,/ Vai, îmi fuse-așa aproape./ Iar în ochii mei ce arde/ Și ce fulger așa jalnic:/ Asta n-o înțelegeți voi!” [2, p. 30]. Esența acestor rânduri este o confesiune lirică intensă, în care eul poetic își exprimă suferința profundă și lupta

interioară pentru a ajunge la creație și poezie. Într-un ton dramatic, autoarea sugerează că a devenit poetă doar după ce a înfruntat demoni, suferințe, focul pasiunii, nedreptatea lumii și moartea însăși.

Versurile accentuează ideea că inspirația poetică nu vine ușor, ci este rezultatul unei lupte existențiale cumplite, purtate atât cu forțe exterioare (lumea), cât și cu cele interioare (propriul suflet). Finalul exprimă o distanță între poet și restul lumii, marcând o neînțelegere dureroasă: ceilalți nu pot sesiza arderea lăuntrică și sacrificiul din spatele creației. Astfel, poezia este un manifest al durerii transfigurate în artă.

În poemul *Cântec de clopot*, Carmen Sylva construiește o alegorie a vieții ca o călătorie prin suferință, dar ghidată de idealuri înalte și spiritualitate: „În clopot a limbii bătaie/ Vestea că-i la mijloc de zi,/ Un pom de Crăciun în odaie,/ Așa-mi începui eu cărarea,/ În pieptul meu tânăr suflarea,/ Așa se urzi.// Și-i ger pe câmpiile ninse -/ Un înger, deasupra-mi plecat/ Privindu-mă, mâna mi-o prinse/ Strângându-mi-o în mâinile sale/ Și rar și cu zâmbet de jale/ Vorbi întunecat:// „Prin noapte și crivăț pierdută/ Pe lungi și spinoase poteci/ De-amarul vieții bătută/ Urmează-ți cărările vieții;/ Prin spaime și pân-de-ale morții/ Senină să treci!// Să iei veselia cu tine!/ Și-n cântec de clopote-acum/ Pornește, și luptă-te bine!/ Să nu te-nspăimânte cărarea/ Și-a pururi să-ți fie cântarea/ Tovarăș de drum!// Și-n ziua din urmă, cântarea/ Din clopote tainic venind/ Din cer, să-ți aducă-mpăcarea,/ Ca viața ta, inimă toată/ Topită de jale să poată/ S-adoarmă zâmbind!” [2, p. 35]. Clopotul devine un simbol al chemării destinului și al trecerii timpului, marcând începutul unei călătorii inițiatice. Prezența îngerului, într-un peisaj de iarnă rece și pustie, accentuează contrastul dintre exteriorul aspru și căldura interioară pe care omul trebuie să o păstreze. Îndemnul transmis de înger este profund: să urmezi calea vieții cu seninătate, curaj și cu „veselia” în suflet, chiar și atunci când totul pare să fie împotriva ta. Astfel, poezia capătă o dimensiune morală și spirituală, îndemnând cititorul la perseverență, echilibru sufletesc și încredere într-un sens mai înalt al existenței. Finalul, marcat de ideea reconcilierii și a unui zâmbet senin în fața morții, conferă versurilor o notă de resemnare luminoasă și speranță în transcendență. Fiind prins în capcana durerii și a efemerului, omul poate găsi alinare doar în credința că dincolo de lumea vizibilă există o forță tainică și binevoitoare care îi însoțește pașii și îl așteaptă, la capătul drumului, cu împăcarea unei lumi mai senine.

În cheia acestor idei vine și *Sonet*: „Precum lumina unui singur soare/ Prin lumea-ntregă-și răspândește focul,/ Chemând la viață nouă pe tot locul/ Puterea cea-n etern renăscătoare,// Se luptă-n veci prin nori să se strecoare/ Și-n văi și munți și-n codrii vezi tu jocul/ Lucorii ei ce-

aduce iar norocul/ Bogatei toamne-atotdăruitoare:// Un suflet mare tot așa învie/ Cu sfântu-i foc ce-n juru-i răspândește/ Pe cei ce stau pierduți în letargie, // Nu vrea să facă robi și nu orbește,/ Că el e creator nici el nu știe,/ Dar singur Domn, el totul stăpânește” [2, p. 29]. Poezia este o profundă reflecție asupra forței regeneratoare a sufletului nobil, comparat cu lumina soarelui care răspândește viață, căldură și speranță. Poeta conturează imaginea unei energii interioare ce nu se afirmă prin forță, ci prin lumina sa discretă și constantă, capabilă să străbată obstacolele (norii) existenței umane. În această viziune, sufletul creator necesită să fie o forță anonimă, lipsită de orgoliu, care nu își recunoaște propria măreție, dar prin prezența sa trezește, inspiră și înalță. Finalul sonetului accentuează ideea că adevărata putere nu înrobește, nu orbește, ci eliberează, iar cel cu suflet mare devine important prin harul de a influența profund și durabil. Interpretarea expresiei „Singur Domn” ca referire la puterea divină este pe deplin justificată și adaugă o dimensiune spirituală profundă sonetului. Analizând versul final – „Dar singur Domn, el totul stăpânește” – putem înțelege că sufletul mare despre care vorbește Carmen Sylva nu este o figură umană excepțională, ci este o manifestare a divinității în om. Concluzia fundamentală este că ultimul cuvânt aparține întotdeauna lui Dumnezeu, singurul Domn adevărat care guvernează toate lucrurile, iar omul nu poate fi mai mult decât un mesager al acestei puteri supreme. Poemul se înscrie astfel într-o viziune umanistă și idealistă, cu un ton solemn și spiritual, tipic creației reginei-poete.

Poemul *Vanitas...*? continuă observațiile anterioare, fiind o meditație serioasă asupra efemerității vieții și asupra vanității ambițiilor și iubirii umane în fața inevitabilității morții: „Credeam, că lumile se-nchină mie,/ Că-s tare să dau cerului asalt,/ Că pot clădi gândirea-mi munte înalt,/ Dar Moartea zise: „E zădărnice –/ Se sfarmă tot!”// Credeam, că rumenii obrajii mei,/ Că ochii plini de-așa luciri senine,/ Or fermeca pe veci cu a lor lumine –/ Dar Moartea zise: „E-n zadar s-o cei,/ Se stinge tot!”// Credeam, că tot ce m-a iubit prin vremuri/ Se duce-n colo ca un val de spume,/ Că rămânea-voi singură pe lume –/ Dar Moartea zise: „Ești copil că tremuri;/ Vor sta pe veci!” [2, p. 102]. Versurile exprimă, printr-un registru contemplativ, dezamăgirea și revelația protagonistei, care inițial își construiește iluzii despre puterea și permanența ființei sale, despre frumusețe, iubire și aspirații înalte.

Primul catren redă convingerea eroinei că este capabilă să înfrunte cerul și să ridice munți prin puterea gândirii, o metaforă a măreției și forței interioare. Însă răspunsul morții, cu reafirmarea caracterului trecător al oricărei realizări („Se sfarmă tot!”), zdruncină această iluzie,

arătând că orice efort al omului (fie el chiar și Rege) se dovedește zadarnic în fața destinului neîndurător.

În al doilea catren, semnalăm faptul că nici imaginea trăsăturilor fizice desăvârșite nu are puterea de a ferma eternitatea. Moartea intervine, subliniind efemeritatea vieții și a farmecului exterior („Se stinge tot!”). Frumusețea nu este decât o aparență trecătoare așa cum este și statutul social.

Ultimul catren aduce în prim-plan tema iubirii și a pierderii celor dragi. Poeta se teme că va rămâne singură, că iubirile vor dispărea ca spuma valurilor. Răspunsul morții oferă o perspectivă diferită, dând un sens mai profund: ceea ce iubește cu adevărat rămâne, fiindcă este ceva esențial și veșnic. Moartea nu este doar o tăiere brutală a firului vieții, ci o trecere care păstrează adevărurile fundamentale, lăsând în urmă o continuitate spirituală și asigurând în față o eternitate. *Vanitas...?* exprimă o reflecție filosofică asupra zădărnicii vieții materiale și a frumuseții efemere, dar și o reafirmare a valorilor spirituale autentice care transcend moartea. Poemul profilează tema vanității (din latină *desertăciune*), oferind o perspectivă matură și lucidă asupra condiției umane, caracterizată prin neputința de a opri timpul, dar și prin aspirația de a găsi sens dincolo de vremelnice.

Analiza poeziilor *Regina, Vis, Luptă, Cântec de clopot, Sonet și Vanitas...?* evidențiază complexitatea universului liric al Carmen Sylvei, în care se împletesc temele identității regale, luptei interioare, efemerității vieții și aspirației spirituale, ilustrând modul în care poeta își exprimă cu sinceritate și profunzime dilemele, idealurile și meditațiile existențiale.

Carmen Sylva, prin această intersecție unică dintre *Regalitas* și *Poesis*, reușește să transpună într-un limbaj poetic reflecțiile filosofice asupra condiției umane, dovedind că puterea regală nu exclude, ci poate coexista cu o vocație creatoare complexă și autentică. Opera sa, marcată de tematici variate, devine astfel un spațiu al dialogului între autoritate și lirism, între solemnitatea funcției și intimitatea trăirii, conferind literaturii române și europene o voce distinctă, în care poezia nu este doar un refugiu, ci și o formă de exprimare morală și culturală profundă.

Bibliografie

MANIU, Adrian. Poezii din Carmen Sylva. București: Fundația pentru Literatură și Artă

„Regele Carol II”, 1936.

SYLVA, Carmen. *Versuri*. Ediție alcătuită și prefațată de Florea Firan. Craiova: Editura Scrisul Românesc, 2019.

ZIMMERMANN, Silvia Irina. *Regina poetă Carmen Sylva. Literatura în serviciul Coroanei*. București: Editura All, 2013.

Fețele regalității în piesele lui William Shakespeare

În piesele lui William Shakespeare, regalitatea, sinonimă cu puterea absolută în societatea engleză din vremea autorului, reprezintă un statut mult râvnit la care se ajunge prin uneltiri și crime. Fascinația puterii și atracția exercitată de regalitate asupra unor personaje din anturajul regelui este atât de puternică încât acestea nu ezită să recurgă la crimă pentru a dobândi statutul de rege.

Universul pieselor lui Shakespeare care abordează tema regalității este marcat de personaje devenite emblematice ca Macbeth sau Richard al III-lea care acționează cu viclenie, cruzime, ipocrizie și violență din dorința acerbă de a-l elimina pe rege și de a-i lua locul în fruntea națiunii. Atracția puterii anulează umanitatea acestor personaje, le determină să ignore legile divine și normele de moralitate și scoate la iveală cele mai detestabile trăsături de caracter. Prin comportamentul lor inuman și irațional, aceste personaje stârnesc indignare, revoltă și groază.

Cazul care ilustrează în modul cel mai relevant acest comportament este cel al lui Richard al III-lea din piesa omonimă. Acest săvârșește un întreg șir de crime pentru a putea să devină rege. Îl ucide cu sânge rece pe ducele Edward, prinț de Wales, fapt pentru care este blestemat de soția acestuia, Ann: „Știi ce-am urat, privind lui Richard chipul?/ «Proklet să fii, căci ai făcut din mine,/ Din tînără - o văduvă bătrînă!/ Să-ți bîntuie prăpădu-n patul nunții;/ De s-o lăsa nuntită vreo nebună,/ Mai mult rău viața ta pricinuiască-i/ Decît tu, mie, cu-a lui Edward moarte!»¹

În discuția cu ducele de Buckingham, tot el pune la cale și uciderea copiilor regelui Edward al IV-lea: „De obicei pricepi mai lesne, vere./ Să fiu mai lămurit? Vreau morți bastarzii./ Și vreau năpraznic săvârșită fapta./ Acum ce spui?/ Fii scurt și spune iute.”² Întrucât ducele este ezitant și cere timp de gândire, Richard se adresează unui paj: „Nu cunoști pe nimeni/ Omor de taină pentru bani să faci?”³ Acesta îi găsește un individ pe nume Tyrrel care își asumă îndeplinirea mârșavei misiuni, după care povestește: „Sfîrșit e lucrul mîrșav și tiranic:/ Cel mai viclean omor, mînjit masacru/ Ce-a terfelit cîndva această țară!/ Dulăii lacomi, Dighton și cu Forrest,/ Tocmiți pentru acest măcel de scîrbă/ - Cu toate că nemernici beți de sînge-/ Topiți de milă, frînți de plîns, cu bocet,/ Ca doi copii mi-au povestit omorul./«Așa dormeau - îmi spuse Dighton - pruncii...»/ «...În somn

¹ William Shakespeare, *Viața și moartea regelui Richard al III-lea*, Editura Biblioteca pentru toți, 1964, p. 191, traducere Ion Barbu

² Ibidem, p. 196

³ Ibidem, p. 197

îmbrățișați – grăi și Forrest -/ Cu brațele curate, de-alabastru;/ Cu buze – rug de patru roze roșii/ De vara-mbobocirii sărutate,/ Subt pernă – cartea lor de rugăciuni./ Văzând-o, cât pe-acți să-mi schimb și gândul,/ Dar, naiba...» și-a tăcut aici tîlharul;/ Iar Dighton spuse «Am strivit plămada/ Cea mai desăvîrșită a naturii/ De la zidire pînă azi născută.»¹ Spășiți plecară, cu muștrări de cuget,/ Muți de căință; astfel i-am lăsat,/ Acestui rege crunt să-i dau de știre:/ Și iată-l, vine.”

„Regele crunt” primește vestea cu bucurie, însă dorește o ultimă încredințare, motiv pentru care îl întreabă pe Tyrrel: „I-ai văzut tu morți?”² la care Tyrrel răspunde: „Văzut, my lord.”³

Regina Elizabeth, soția regelui Edward al IV-lea și mama pruncilor uciși de Richard îi aruncă acestuia în fața vorbe plină de durere și amărăciune acuzându-l că unchiul și-a ucis nepoții: „Nepoți, într-adevăr; de unchi prădați,/ Prădați de fericire, de domnie,/ De rude, libertate și de viață./ Dar orice mîini i-ar fi înjunghiat în inimi,/ Doar capul tău i-a asmuțit spre țintă:/ Tocit dacă le-a fost și bont, junghierul/ pe inima-ți de piatră-l ascuțiră,/ În mieii mei pînă-n rărunchi să-l vîre. De nu mi-ar fi durerea îmblînzită/ De-obișnuința veche a durerii,/ Atunci cu limba mea te-aș asurzi,/ Strigându-ți ale fiilor mei nume,/ În ochi zvîrlindu-ți ancure de unghii./ Intrînd în mohorîtul golf al morții/ – O luntre fără cîrmă, pînze, funii-/ M-aș sfărîma de inima-ți de piatră.”⁴ Cuvîntarea mamei îndurerate este cu adevărat impresionantă, mai ales pentru faptul că nu și-a pierdut unul, ci toți trei copiii. Ceea ce uimește este lipsa dorinței de răzbunare a mamei care provine, așa cum ea însăși mărturisește, din „obișnuința veche a durerii.” Dar păcatele trecutului îl urmăresc pe Richard, astfel că în noaptea dinaintea luptei cu Richmond, nemilosul rege are un vis în care spiritele celor uciși de el îi apar prevestindu-i moartea. Primul dintre ele este cel al prințului Edward: „Povară am să-ți fiu pe suflet mîine!/ Căci mai ai junghiat în floarea tinereții/ La Tewksbury: disperă atunci și mori!”⁵ Urmează apoi și spiritele celorlalte victime ale sale care fac aceeași prevestire. Lupta de a doua zi este una încrîncenată. Catesby, unul dintre soldații lui Richard îl anunță: „Sir, ajutor! Lord Norfolk, ajutor!/ Minuni de vitejie face riga,/ Ținînd piept dîrz la haita de primejdii./ Ucis e calu-i, pedestrit se bate,/ Vînînd pe Richmond pînă-n gura morții./ Sir, ajutor, altminteri pierdem lupta.”⁶

¹ Ibidem, p. 206-207

² Ibidem, p. 207

³ Ibidem, p. 208

⁴ Ibidem, p. 227

⁵ Ibidem, p. 270

⁶ Ibidem, p. 287

Realizînd gravitatea situației și cuprins fiind de disperare, Richard rostește o replică care a devenit celebră: „Un cal! Un cal! Regatu-mi dau pe un cal!”¹ Poate că nicidecum un cal nu a avut atîta valoare pe cîmpul de luptă și nici călărețul nu a avut o dorință atît de mare de a câștiga. Cu toate acestea, regele Richard al III-lea este învins și ucis în luptă de adversarul său, împlinindu-se astfel profețiile celor uciși de el.

În piesa *Hamlet*, Claudius, regele Danemarcei ajunge la putere ucigîndu-l pe fratele său, fostul rege al Danemarcei, după care se căsătorește cu soția acestuia. Crima îi este dezvăluită lui Hamlet, fiul fostului rege, de către spiritul tatălui său: „Ascultă, Hamlet: cînd s-a dat de știre/ Că m-a mușcat un șarpe, în grădină,/ Pe cînd dormeam, întreaga Danemarcă/ A fost cu zvonu-acesta amăgită./ Dar află acum, nobile copil,/ Că șarpele acel ce m-a ucis/ Pe cînd dormeam, îmi poartă-acum coroana!”²

Dorind să-și răzbune tatăl și să aibă dovada crimei comise de unchiul său, Hamlet tocmește o echipă de actori care să joace o piesă avînd ca subiect un fratricid comis de un rege: „La lucru, minte! Hm! Am auzit/ Că vinovații care văd o piesă,/ În care fapta lor e pomenită,/ Își simt păcatu-n suflet pătrunzînd,/ Mărturisindu-l tuturor de față./ Omorul n-are gură să vorbească/ Dar poate-n piesă să se dezvelească./ Voi pune pe actori să joace-o piesă/ În care să ne-arate moartea tatii,/ De față fiind regescul unchi al meu./ Am să-i pîndesc privirile... și dacă/ Tresare știu ce-avea-voi de făcut./ (...)/ Aș vrea să am dovezi întemeiate/ Și fără greș. Iar piesa-mi dă putința/ Să-i prind în cursă regelui conștiința”³.

Reacțiile lui Claudius la vizionarea piesei nu întîrzie să apară. Din discuția dintre Hamlet și prietenii săi, Horatio și Guildenstern, aflăm că „De-ndată/ Ce s-a vorbit pe scenă de otravă/ L-am și văzut schimbîndu-se la față”⁴ apoi că „s-a retras nespus de tulburat.”⁵ Vizionarea piesei a acționat asupra regelui ca un factor declanșator. Rămas singur, acesta își mărturisește crima: „Păcatul meu duhoarea și-o înalță/ Spre bolțile cerești! Dintre păcate,/ E cel dintîi: omorul unui frate./ Nici nu pot să mă rog, deși voința/ Se împreună-acum cu năzuința./ Dar amîndouă-acuma se înfruntă/ Cu conștiința... și sunt biruite.”⁶ Acesta este momentul în care pe rege îl cuprinde un sentiment de pocăință, ar dori să se roage, dar nu știe cum s-o facă. Totodată, el realizează că a fost orbit de obsesia sa pentru

¹ Ibidem

² William Shakespeare, *Hamlet, prinț al Danemarcei*, Editura Pandora –M, Târgoviște, 2003, p. 83, traducere Dan Amedeu Lăzărescu (ediție bilingvă)

³ Ibidem, p. 151-153

⁴ Ibidem, p. 193

⁵ Ibidem

⁶ Ibidem, p. 205

putere care i-a întunecat conștiința: „Dar cum să-ncep smerita rugăciune?/
Să-mi ispășesc cumplitele păcate,/ Când stăpânesc tot ce-am râvnit prin
ele?/ Coroana... și puterea... și soția./ Poți fi iertat când ai în stăpânire/ Tot
ce-ai râvnit, în josnica-ți orbire?”.¹

Hamlet, care este încredințat de vinovăția regelui, vorbește cu prietenul său, Horatio despre necesitatea răzbnării: „Nu crezi oare/ Că-i dator
datoria mea să mă răzbun?/ L-a omorât pe tata, și pe mama/ A desfrânat-o.
Mi-a furat coroana/ Ce mi se cuvenea, ca fiu, doar mie.”²

Hamlet acceptă un duel cu Laertes căruia îi ucisese tatăl, pe Polonius, lord șambelan. În timpul duelului, Hamlet descoperă că este ținta unui complot dintre rege și Laertes care plănuiseră să-l otrăvească. Din greșeală, regina, care asista la duel, bea cupa cu otravă pregătită de rege pentru Hamlet și moare. Înfuriat peste măsură, Hamlet îl ucide pe rege, dar moare ucis de sulița lui Laertes ce avea vârful otrăvit. Laertes moare și el, fiind grav rănit în timpul duelului. Astfel personajele tragediei se decimează între ele, iar concluzia care se impune de la sine este aceea că tot ce se dobândește prin crimă, ură și răzbunare nu poate avea un final fericit.

Dacă Richard al III-lea este personajul malefic neîntrecut în cruzime, Macbeth este personajul malefic neîntrecut în ipocrizie și viclenie. Dorindu-și să devină rege și fiind susținut cu tărie de către soția sa, Lady Macbeth, acesta plănuiește să îl omoare pe Duncan, regele Scoției. Deținând gradul de general în armata regală, Macbeth are dese întâlniri cu regele care îl considera un apropiat al său, motiv pentru care îi mărturisește că îl va lăsa urmaș la tron pe întâiul său născut: „Aflați că las urmaș la tron pe Malcolm,/ Întâiul meu născut și că-l numesc/ De-acinainte Prinț de Cumberland.”³

La auzul veștii, Macbeth gândește în sinea lui că și acest prinț reprezintă un obstacol în calea îndeplinirii dorinței sale și că va trebui eliminat: „Un Cumberland e-un prag într-adevăr/ De care sau mă-mpiedic sau îl săr!/ Îmi stă în drum. V-ascundeți focul, stele,/ Nu luminați în bezna poftei mele,/ Ce face brațul, ochiul să nu știe:/ S-ar îngrozi văzînd ce va să fie!”⁴

În scena 7 din Actul I, Macbeth pune la cale omorul regelui împreună cu soția lui pe care o sfătuiește să îi nască numai urmași de parte bărbătească: „Să faci numai feciori!/ Că firea ta vitează e merită/ Bărbați a plămădi! Când vom mînji/ Pe cei doi paznici adormiți, cu sînge,/ Și de-ale

¹ Ibidem

² Ibidem, p. 311

³ William Shakespeare, *Macbeth*, Editura Univers, București, 1988, p. 264, traducerea Ion Vinea

⁴ Ibidem, p. 264-265

lor pumnale ne-om sluji,/ Au cine nu va crede că făptașii/ Au fost chiar ei?"¹ Prin răspunsul pe care îl dă, Lady Macbeth se dovedește a fi la fel de vicleană ca soțul ei: „Și cine-o să cuteze,/ Când jalea și durerea ne-om urla- o/ La moartea lui, să creadă altceva?"² Macbeth își reafirmă cu tărie convingerea de a-l ucide pe rege și de a adopta masca vicleniei când vestea morții regelui se va răspândi în regat: „Sînt hotărît și tind din răspuțeri/ Spre fapta cea cumplită. Vino deci,/ Înșală-ți lumea, mîndră frunte-arată-i/ Și-un chip viclean s-ascundă cît mai bine/ Ce inima vicleană știe-n sine."³

După uciderea regelui Duncan, Macbeth devine rege pentru scurtă vreme pentru că este ucis în luptă soldații lui Malcolm care devine regele legitim al Scoției. Lady Macbeth înnebunește și moare înaintea soțului ei. Macbeth este decapitat, iar capul lui este adus de către Macduff, unul dintre nobilii scoțieni, în fața lui Malcolm căruia i se adresează cu titlatura de rege: „Slăvit fii, rege! Rege ești! Privește/ La blestematul despotului cap./ E slobod veacul. Văd în jurul tău/ A țării floare care-ngîină-n sine/ Urarea mea. Iar glasul ei și-al meu/ Aș vrea să strige-acum: Mulți ani trăiască/ Al Scoției rege!"⁴

În piesa *Henry al VIII-lea*, cititorii fac cunoștință cu un rege nemilos, capricios, preocupat de poftă și interese personale și nepăsător față de suferințele provocate poporului său prin impunerea de biruri și taxe foarte mari. Soția sa, regina Katharine, îl avertizează cu privire la revolta populară și îl roagă să pună capăt acestei nedorite stări de fapt: „La grea-ncercare eu îți pun răbdarea;/ Mi-ai dăruit iertare, deci cutez./ Poporu-i tulburat, s-a poruncit/ Ca, neîntîrziat, să i se ia/ A șasea parte din cîștig. Pricina/ Ar fi războiul tău în Franța. Astfel,/ Pe buze îndrăzneala strigă, limba/ Cinstirea ta o nesocoate;-n inimi/ Credința către tine-ngheață. Astăzi,/ În blestem se preface ruga lor./ Și ascultarea nu se mai supune/ Decît voinței lor întăritate./ Aș vrea, Măria ta, aș vrea să cugeți/ Că nu încape amînare."⁵

Dar regele nu se face vinovat doar de suferința poporului, ci și de suferința unor membri ai nobilimii. Plecând urechea la intrigile unui curtean pe nume Wolsey, regele îl întemnițează pe ducele de Buckingham sub acuzațiile de uneltire și trădare: „Sfîrșită-i vremea planurilor lui/ De a-și înfinge-n noi jungherul. Astăzi/ E-n temniță. Neîntîrziat să fie/ Chemat la

¹ Ibidem, p. 271

² Ibidem

³ Ibidem

⁴ Ibidem, p. 327-328

⁵ William Shakespeare, *Henry al VIII-lea*, Editura Univers, București, 1990, p. 460, traducerea Dan Grigorescu

judecată. Dacă legea/ Iertare îi va da, a lui să fie;/ De nu, să n-o aștepte de la noi./ Fiindcă prin făptura lui se-arată/ Trădare-nveninată.”¹

Din păcate pentru nevinovatul duce de Buckingham, legea nu îi va da dreptate deoarece este făcută de regele despotoc după bunu-i plac. Acesta îl condamnă la moarte chiar dacă nu are dovezi ale vinovăției acuzatului. Înainte de execuție, ducele le adresează prietenilor săi câteva cuvinte pline de tristețe: „Ascultați ce spune/ Un om mergînd la moarte: seama luați/ La cei ce vă știu taina și iubirea./ Cînd văd vreo piedică în calea voastră,/ Ei fug ca apa, vrînd să va scufunde./ Rugați-vă la Domnul pentru mine./ Vă las. Sunat-a cea din urmă clipă/ A vieții mele lungi și ostenite./ Adio!/ De vreți să vă-ntristați, gîndiți la mine./ Am isprăvit, și Domnul să mă ierte!”²

Henry al VIII-lea se îndrăgostește de Anne Bullen, domnișoara de onoare a reginei și, prin urmare, caută o modalitate de a obține divorțul. În acest context, din ordinul soțului ei, regina Katharine este adusă în fața unui consiliu de judecată din pricini închiphuite. Cunoscînd cine este autorul acestui act de judecată, regina se adresează direct regelui, exprimîndu-și durerea și uimirea: „Măria ta, cu ce te-am mîniat?/ Ce pricini de nemulțumire-ți dete/ Purtarea mea? De ce m-alungi, luîndu-mi/ Bunăvoința ta? Mi-e cerul martor/ Că ți-am fost credincioasă și supusă,/ Că n-am ieșit din vorba ta, de teamă/ Să nu-ți stîrnesc mînia. Fruntea ta/ Îmi hotăra surîsul sau tristețea./ Cînd ți-am lăsat dorința nemplinită/ Și n-am făcut din ea dorința mea?”³

Suferința soției sale nu îl impresionează cîtusi de puțin pe rege care e preocupat doar de căsătoria lui cu Anne Bullen. Așadar, îl convinge pe arhiepiscopul de Canterbury să îi anuleze prima căsătorie, după care Anne Bullen devine noua regină. Suferința lui Katharine constituie obiectul compătimirii a doi gentilomi care discută despre nefericita „prințesă văduvă”: „Stăruitor te rog să-mi spui un lucru:/ Nu știi cumva ce face Katharine,/ Prințesa văduvă?// Da, știu prea bine,/ Arhiepiscopul de Canterbury/ A strîns la Dunstable, la șase mile/ De Amphyll, unde stă acum prințesa,/ Mai mulți părinți din cinul lui. Acolo/ Ei au chemat-o în mai multe rînduri./ Dar ea n-a vrut să vină. -N lipsa ei,/ Ca regelui să-i domolească chinul,/ Toți cărturarii aceștia-au hotărît/ Să șteargă vechea cununie. Dînsa/ La Kimbolton a fost mutată. Acolo/ Bolnavă zace.//Vai, sărmana doamnă!”⁴În urma căsătoriei regelui Henry al VIII-lea cu Anne

¹ Ibidem, p. 465

² Ibidem, p. 277

³ Ibidem, p. 488

⁴ Ibidem, p. 517

Bullen, la data de 7 septembrie 1533, se naște o fată ce va deveni mai târziu regina Elisabeta I a Marii Britanii.

În piesa *Regele Lear*, regalitatea acționează ca un factor obliterant și alienant. Regele Lear este orbit de puterea conferită de rangul său, fapt ce are drept consecințe anularea discernământului și a empatiei în relația cu cele trei fiice ale sale. Aflat la vârsta senectuții, acesta dorește să renunțe la tron, la avere și la grijile țării și decide să își împartă regatul în funcție de dragostea pe care fiicele sale o nutresc față de el: „Ei, fetelor – căci azi ne lepădăm/ De tron și de avere și de griji -/ Ia să vedem, din voi tustrele, care/ Mai tare ne iubește?/ Ca apoi/ Să ne arătăm mărinimia multă/ Acolo unde ne îndeamnă firea,/ Ce se va-ntrece cu destoinicia.”¹

Întrucât regele Lear nu are o altă modalitate de a măsura dragostea decât vorbele mieroase și cum primele două fiice ale sale – Goneril și Regan sunt neîntrecute în arta elocinței susținută de un evident interes material, tatăl este impresionat de discursul lor și decide să își împartă regatul între cele două, în detrimentul celei de-a treia fiice, Cordelia, care declară că nu are nimic de spus. Surprins, tatăl îi răspunde: „Cum nimic?/ (...)/ Nimic nu iese din nimic; vorbește.”² Cordelia se apără spunându-i: „Dar dacă, doamne, nu pot, rău îmi pare,/ Să-mi scot cu vorba inima pe gură?/ Eu știu că vă iubesc precum se cade,/ Nici mai puțin și nici mai mult, atât./ (...)/ Stăpâne bun, tu m-ai făcut ce sînt/ Și m-ai crescut cu drag. Îndatorată-s,/ În schimb să mă supun, să te iubesc/ Și slavă să-ți aduc.”³ Cordelia îl asigură că aceste cuvinte sunt pline de sinceritate, însă părintele său o alungă și o dezmoștenește rostind jurăminte pline de mânia: „Așa? Să-ți fie, dar, sinceritatea/ Și zestre! – căci mă jur, pe sfântul soare,/ pe tainele Hecatei și-ale nopții,/ Pe schimbătorul lumii zodiac,/ De care ține tot ce-a fost și este,/ Că de-orice legătură părintească,/ De sînge și de inimă cu tine,/ Mă lepăd și te izgonesc de-aici/ Acum și pururi.”⁴

Cordelia se căsătorește cu regele Franței care o consideră „un tezaur” uman și care este impresionat de nedreptatea pe care tatăl ei i-a făcut-o. Înainte de a-și urma soțul în țara natală, Cordelia le adresează câteva cuvinte surorilor sale: „Cordelia, plîngînd, vă părăsește;/ Eu prețul vostru vi-l cunosc prea bine,/ Dar inima de soră nu mă lasă/ Să-i zic pe nume. Bietul vostru tată/ Îl las în grija voastră lăudată;/ În preajmă-i de-aș fi stat – ah, rău îmi pare -/ L-aș fi dorit pe mîini mai iubitoare!..”⁵

¹ William Shakespeare, *Regele Lear*, Editura Univers, București, 1988, p. 106, traducerea Mihnea Gheorghiu

² Ibidem, p. 107

³ Ibidem, p.107-108

⁴ Ibidem, p. 108

⁵ Ibidem, p. 113

Din nefericire pentru fostul rege, temerile Cordeliei se adevăresc, iar Lear constată că viața după renunțarea la tron nu este așa cum credea el că va fi. Goneril se arată deranjată de prezența tatălui său în casa ei și se plânge intendentului său Oswald: „Ah, zi și noapte,-n fiecare ceas,/ Nici un prilej nu pierde să nu fie/ Nesuferit și să mă păgubească,/ Făcând scandal și casa răsturnându-mi./ Eu nu mai pot răbda. Suita lui/ Din cale afară s-a obrăznicit,/ Iar el la harță sare din orice.”¹ Când Oswald o anunță că bătrânul se întoarce de la vânătoare, Goneril îl sfătuieste pe acesta: „Fiți cât mai lăsători și tu, și ceilalți,/ Și lasă-l să se supere cât vrea./ Dacă nu-i place, soră-mea l-așteaptă./ Cu-același gând, de-a-l face să priceapă/ Că nu poftim să ni se dea porunci./ Bătrîn, neputincios, se tot agață/ De-un sceptor care nu-i mai aparține!”²

Supărat din cauza neînțelegerilor cu Goneril și din cauza felului în care este tratat în casa acesteia, Lear se duce la Regan și îi cere găzduire, povestindu-i tot ce pătimise. Aceasta se arată neîncrezătoare, iar regele o întrebă cuprins de stupefacție: „Ce vrei să spui?”³ Regan îi ia apărarea surorii sale, considerând că a avut motive întemeiate pentru purtarea ei: „Că, totuși, nu pot crede/ Ca sora mea să-și calce jurământul;/ Iar dacă, poate, le-a mai pus căpăstru/ La cei din ceata ta de zurbagii,/ Ea a avut motive-ntemeiate,/ Ce-o cruță de osîndă.”⁴

Regan îl trimite înapoi la sora lui, dar bătrânul Lear refuză spunându-i: „Ci, mai curînd la tronul Franței, care-i mai filotim/ Căci pe mezină-a luat-o fără zestre,/ M-aș duce să mă înfățișez smerit/ Cerîndu-i o simbrie, pe la Curte,/ Umil să-mi tîrîi viața de-azi pe mîine.”⁵

Bătrânul tată rămâne singur să își strige durerea în mijlocul furtunii dezlănțuite, după ce fiicele sale s-au coalizat împotriva lui și i-au refuzat găzduirea: „Suflați, turbate vînturi, să vă crape/ Și buclele obrazilor, suflați!/ Vă revărsați, puhoai, peste praguri./ Urcați pînă-n clopotnițe, deasupra,/ Cocoșii cei de tablă să le smulgeți,/ Voi, focuri de pucioasă, iuți ca gîndul,/ Voi, olăcari ai trăsnetelor care/ Stejarii năruiesc, hai, pîrjoliți-mi/ Aceste tîmple albe. Iar tu, fulger,/ Cu tunetul atotzguduitoar/ Turtește-odată sfera lumii-aceste,/ Tiparele naturii să le spulberii,/ Ca-n vînt să piară tot ce e sămîntă/ De nerecunoștință-n omenire.”⁶

În mod paradoxal, furtuna din sufletul lui provocată de durerea și de umilința pe care le-a îndurat îi limpezesca mintea determinîndu-l să

¹ Ibidem, p. 119

² Ibidem

³ Ibidem, p. 146

⁴ Ibidem

⁵ Ibidem, p. 149

⁶ Ibidem, p. 155

realizeze că ceea ce prețuiau Goneril și Regan era rangul său și nu omul și tatăl. Odată ce Lear își pierde titulatura de rege, el nu mai prezintă interes pentru ceilalți, cu excepția Cordeliei. Condiția actuală îl așază printre oamenii de rând, îi redă empatia, înțelegerea și discernământul, însă îi zdruncină teribil sănătatea.

Cordelia află de drama tatălui său și pleacă în căutarea lui, în timp ce soțul său, regele Franței, pornește război împotriva Marii Britanii. Mezina reușește să-și găsească tatăl pe care l-a iubit mereu profund și necondiționat și pe care dorește din tot sufletul să-l vindece de suferințele și umilințele îndurate: „O, tată scump, puterile-ntremării/ Balsam de viață picure-mi pe buze,/ Acest sărut al meu să lecuiască/ Adâncul rău ce ți-au pricinuit/ Surorile-mi la anii tăi slăviți.”¹

Lear își revine în simțiri, își recunoaște fiica cea mică și, totodată, și vinovăția față de ea, dar este îmbrățișat cu dragoste și cu blândețe de Cordelia. Bucuria revederii celor doi nu ține mult. Armata franceză este învinsă de britanici, iar ei sunt luați prizonieri. Cordelia este ucisă în închisoare. Lear moare din cauza suferinței provocate de moartea Cordeliei. Goneril și Regan devin rivale și luptă pentru a câștiga dragostea aceluiași bărbat, Edmund. Mor și ele în finalul piesei, otrăvindu-se reciproc.

Acestea sunt fețele regalității din piesele lui William Shakespeare. Concluzia care se impune este că obsesia pentru putere și dobândirea puterii absolute prin crimă, uneltiri și viclenie dezumanizează și îndepărtează pe cel se numește rege de adevărata menire a unui monarh – aceea de a fi un simbol al națiunii, o autoritate morală, un garant al unității, al păcii și al bunăstării propriului popor.

Cristina RUSU

Samuel – Eben-Ezer*, piatra de temelie a regilor în Cântarea profetică și divină a Anei

Perioada când poporul lui Israel trece de la etapa judecătorilor la instituția monarhică este redată în Vechiul Testament, în Cartea Întâi a Regilor, iar în centrul acestei tranziții stă figura profetului Samuel,

¹ Ibidem, p.194

personalitate complexă ca profet, judecător și rege intermediar pentru poporul său.

În *Septuaginta* dar și în traducerile moderne, găsim denumirea de Samuel I – la Cartea Întâi a Regilor.

„În Țara lui Israel, în zilele când judecătorii încă vegheau peste popor, trăia un om drept, Elcana din Ramataim-Ţufit,/.../ și Ana, iubita inimii lui, dar purtând tăcerea unei pânteci neroditoare..” (Regi I, 1-3).

Ana merge la templul din Șilo, plînge și face legămînt: „Dacă vei privi spre smerenia roabei Tale și-mi vei da un fiu, îl voi da Ție pentru toate zilele vieții lui.” Ea îi naște pe Samuel, al cărui nume înseamnă „cerut de la Dumnezeu” și îl duce la templu.

Astfel, părinții lui Samuel au rămas în istorie nu pentru că l-au păstrat, ci pentru că l-au dat. Crescut în casa Domnului, Samuel aude în mod repetat glasul lui Dumnezeu, pe care la început nu îl recunoaște. Abia după îndrumarea preotului Eli răspunde: „Vorbește, Doamne, că robul Tău ascultă” – cuvinte ce sintetizează ethosul ascultării în spiritualitatea ortodoxă. Sfântul Ioan Gură de Aur subliniază că „Samuel, încă de copil, nu a refuzat niciun cuvânt al Domnului, ci le-a primit cu frică și smerenie, pregătindu-se astfel pentru marea lui misiune”.

Origen vede în Samuel un tip al episcopului adevărat, „care nu slujește pentru plăcerea oamenilor, ci pentru împlinirea voii lui Dumnezeu”.

Samuel, *înaintemergător al monarhiei israelite*, o figură de sinteză între profet și păstor, între conducător, ca rege, fără să fie uns rege, aduce chivotul legămîntului de la filistenii, adună poporul la Mițpa pentru post, rugăciune și pocăință (Regi 7, 12-13), și, la cererea poporului de a avea un rege „ca toate neamurile” (Regi 8, 1-2), îngăduie instaurarea monarhiei; îl unge rege pe Saul, iar, mai târziu, pe David.

În *Cartea Întâi a Regilor*, un imn de preamărire a lui Dumnezeu îl aduce Ana, mama lui Samuel. Ana își ridică vocea într-o cântare de laudă – un text plin de forță poetică și teologică. Cântarea Anei este mai mult decît o rugăciune personală de mulțumire, este o binecuvîntare solemnă, profetică despre dreptatea și puterea lui Dumnezeu.

Sfântul Ioan Gură de Aur, precum și alți Părinți ai Bisericii, subliniază în această cântare profunzimea rugăciunii smerite și a făgăduinței duhovnicești. Ana, în suferința ei, a învățat că darul lui Dumnezeu este despre legămîntul de credință și sfințenie.

Ea nu cere doar un copil, ci se dedică în întregime lui Dumnezeu, dîndu-I tot ce are, mai ales pe Samuel, ca jertfă vie, ca slujitor sfînt. Este un model de rugăciune și dedicare totală, care arată că binecuvîntarea adevărată este o legătură cu Dumnezeu și o viață în sfințenie.

Alcătuită din trei părți mari: exaltarea în fața Domnului, reflecția asupra ordinii divine și dimensiunea profetică, versurile acesteia abundă în figuri de stil dând forță cuvintelor. Textul este o poezie de laudă, cu paralele între versuri și repetiții intenționate pentru întărirea mesajului. Structura lirică se evidențiază prin metafore: / „Inima mea tresaltă de bucurie în Domnul” – inima este personificată, iar tresăltarea sugerează o explozie de fericire. Apoi – „Cornul meu este înălțat în Domnul” – „cornul” este aici interpretat ca o metaforă a puterii și demnității, prin personificări: „Gura mea s-a deschis larg împotriva vrăjmașilor mei” – „gura” devine un personaj activ, semn al izbînzii, prin antiteze (care sunt element central al compoziției): „Cel sătul se închiriază pentru pâine, iar cel flămînd nu mai flămânzește”, „Domnul omoară și înviește, coboară în Locuința morților și ridică”, (această alternanță de contraste creează ritm și pune accent pe puterea transformatoare a lui Dumnezeu), prin paralelismul sinonimic și antitetic (caracteristic poeziei ebraice: ideea este reluată și întărită într-un vers următor, fie prin sinonimie: „Nu este alt Sfânt ca Domnul, nu este alt Dumnezeu în afară de Tine”), fie prin opoziție, prin imagini puternice: „Arcul celor puternici este frânt” – imagine de luptă care sugerează zdrobirea celor mîndri, prin repetiții și intensificări ale lor: termeni precum „Domnul” apar obsesiv, creînd o axă teologică. Apoi – repetiția verbelor în opoziție („omoară – înviește”, „sărăcește – îmbogățește”) accentuează totalitatea puterii divine, prin nuanțe lirice: exaltare personală – primele versete sunt un strigăt intim de bucurie, aproape un poem de dragoste față de Dumnezeu, trecerea spre universal – de la experiența personală, tonul devine solemn și general, ca o lecție pentru întreg Israelul, forță profetică – finalul nu mai vorbește doar despre Ana, ci despre istoria mîntuirii, deschizînd perspectiva asupra regelui uns și implicit a lui Mesia, prin nuanțe lingvistice și simboluri culturale ebraice: „cornul” (putere, onoare), „arcul” „locuința morților” (sheol) ca spațiu al umbrei și al neputinței, prin formule negative absolute: „Nu este alt Sfânt ca Domnul”, „Nu este alt Dumnezeu afară de Tine” – intensifică unicitatea lui Dumnezeu. Sînt verbe la perfect, ce indică certitudinea acțiunii divine („Domnul omoară și înviește”), chiar dacă unele sunt profetice și încă neîmplinite, și uneori o tonalitate sacră: / ritmul frazei, repetițiile și structurile paralele conferă textului o muzicalitate ritualică, potrivită cîntării în cult.

În scrierile Sfinților Părinți găsim interpretări și comentarii patristice esențiale, cu adăugiri la Cîntarea Anei.

Sfîntul Ioan Gură de Aur scrie: „Aici se arată tăria credinței: Ana nu cere doar un copil, ci încredințează totul lui Dumnezeu, iar aceasta este esența rugăciunii adevărate.”

Sfântul Grigorie de Nyssa interpretează această cântare ca pe un imn al recunoștinței, care ne învață că darurile primite de la Dumnezeu trebuie oferite Lui înapoi cu viața noastră.

„Ana, după ce a primit fiul, nu-l păstrează doar pentru ea, ci îl oferă lui Dumnezeu ca slujitor, ceea ce arată adevărata jertfă duhovnicească.”

Cântarea Anei vorbește despre cum Dumnezeu ridică pe cei smeriți și coboară pe cei mândri, tema ce este repetată de mulți Părinți ai Bisericii, inclusiv Sfântul Vasile cel Mare și Sfântul Ioan Gură de Aur.

„Aceasta este lucrarea Lui Dumnezeu: El răstoarnă ordinea lumii, aduce pe cei smeriți la înălțime și coboară pe cei mândri la pământ. Aceasta este adevărata dreptate dumnezeiască.”

Sfântul Ioan Damaschin vede în Ana și în Samuel un simbol al binecuvântării divine asupra familiei și asupra slujirii lui Dumnezeu: „Ana aduce pe Samuel în templu, dăruindu-l lui Dumnezeu, iar aceasta arată cum binecuvântarea și lucrarea lui Dumnezeu în familie duc la sfințenie și slujire pentru întreaga comunitate.”

Cântarea Anei deschide conștiința asura unor adevăruri fundamentale: rugăciunea sinceră și credința perseverentă aduc răspuns din partea lui Dumnezeu, care este atent la cei smeriți și neînsemnați, schimbând destinul lor, iar isoria mântuirii are un fir continuu: de la Ana și Samuel pînă la Maria și Iisus, aceleași teme ale speranței și răsturnării sortii ce se repetă. Nu este întâmplător că rugăciunea Fecioarei Maria din Noul Testament (Luca 1, 46-55), seamănă mult cu Cântarea Anei. Ambele exprimă recunoștința pentru lucrarea lui Dumnezeu în viața celor smeriți.

Cântarea Anei este o mărturie puternică despre credința unei femei care a experimentat intervenția directă a lui Dumnezeu în viața ei. De la durere și umilință, Ana a ajuns la bucurie și împlinire, dar nu și-a păstrat această binecuvântare pentru sine, ci a oferit-o înapoi Domnului. În cuvintele ei răsună nu doar recunoștința personală, ci și o viziune profetică despre felul în care Dumnezeu lucrează în istorie – ridicîndu-i pe cei smeriți și pregătind drumul pentru mîntuirea lumii.

Ana pune în rugăciune iubire și crează un poem/ imn al recunoștinței, al smereniei și al iubirii Lui Dumnezeu.

Eben-Ezer este un loc menționat în Cartea întâi a Regilor. Numele său înseamnă „Piatra ajutorului” (din ebraicul *Even ha-Ezer*). Acest loc are o semnificație religioasă și istorică importantă pentru poporul lui Israel. În Cartea întâi a Regilor (Regi 1, 4-1 și Regi 1, 7- 46), Eben-Ezer este menționat ca un punct de referință geografic legat de granițele regatului Israel și locul în care israeliții au ridicat o piatră ca simbol al ajutorului divin primit de la Dumnezeu în bătălia împotriva filistenilor.

Note:

Biblia sau Sfânta Scriptură, Ediția Jubiliară, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2001.

Ioan Gură de Aur. *Omilii la Vechiul Testament*, Editura Basilica, București, 2010.

Origen. *Omilii la Cartea Întâi a Regilor*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1990

Teodoret al Cirului. *Întrebări la Cartea Întâi a Regilor*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2000

Ioan Gură de Aur. *Omilii la Samuel*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2009

Iustin Martirul. *Dialog cu Tryfon*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2010

Origen. *Contra lui Celsus*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1992

E S E U

ARHITECTURA IDEILOR

inspirație și filosofie în spatele unor opere literare celebre

Christian Wilhelm SCHENK

***Necunoscutul Paul Celan – Fragmente dintr-o viață sfărâmată
O apropiere literar-biografică dincolo de canonul consacrat***

Paul Celan este, paradoxal, unul dintre cei mai citați, dar și printre cei mai puțin înțeleși poeți ai secolului XX. Numele său evocă aproape instantaneu poezia germană post-Auschwitz – însă imaginea sa publică a fost adesea redusă la câteva tropi iconici: *Todesfuge*, relația cu Ingeborg Bachmann, criza limbajului, suicidul.

Demersul de față propune o deconstrucție a acestor clișee recurente și o reconstituire a unei imagini plurivalente, într-o arhitectură fragmentară, dar coerentă. Se conturează astfel un Celan mai puțin cunoscut – poetul debutant în limba română, traducătorul de limbajuri interioare, cititorul de cabală, spiritul structurant atras de matematică și logică, marginalul stigmatizat, exilatul singuratic care și-a făcut din limbă o patrie interzisă.

În 15 secvențe biografico-literare, se recompune portretul unui autor al cărui cuvânt poetic continuă să lumineze, prin cioburi de sens, întinericul unei lumi devastate. Poezia sa rămâne o arhivă a absenței, o încercare de a articula inarticulabilul – citibilă, tangibilă, deschisă.

Carierea traducătorului Celan depășește sensul uzual de mijloc de comunicare: ea este un act existențial, o practică interlingvistică reinventată, un sanctuar al supraviețuirii prin cuvânt. Transferând texte din rusă, română, franceză sau engleză, el își caută acasă în limbaj, în devenirea unei patrii pluriculturale. Operele lui Bacovia și Eminescu, reluate în germană, nu sunt doar texte, ci ecouri ale rădăcinilor sale, dovezi ale integrității sale identități transnaționale. În plus, traducerea, pentru Celan, devine o oglindă care reflectă dorințele și traumele intime: textul ales i se potrivește, adesea, ca o mânășă filozofică. „Eu traduc, deci exist” – pare a spune Celan într-un gest aproape heideggerian. El însuși este traducătorul propriei răni biografice.

Primul volum poetic, *Nisipul din urne* (1947), tipărit la București sub pseudonimul „Aurel Paul”, dispăre aproape instantaneu din viața literară din cauza cenzurii. Ediția zăcea pe rafturile sufocante ale „Forum”-ului, până la interdicție. Astăzi, rămășițe fugace, exemplare dezbinat, atestă un start literar în afara oglinzii canonizate. Bucureștiul interbelic și postbelic, cu rețelele sale pariziene și surrealiste, i-a fost liant. Și totuși, cu

cât înainta în exil, cu atât sculpa mai clar imaginea unui poet smuls din țară, dar legat de ea prin limbaj, spațiu și memorie.

Portativul spiritual al lui Celan este înrădăcinat în „Cabala lurianică” (Isaac Luria/ 1534-1572, Cabalist și mistic evreu): conceptul de „*zimzum*” – **retragerea divină** pentru a permite spațiului creației – devine metaforă primordială a limbii ca vid generativ. Legea apofatică guvernează întreaga sa lingvistică poetizantă: tăcerea ca prezență; negația ca formă. Nu credința în sens dogmatic, ci contemplarea spațiului rupt îl fac cabalist profund: limba sa e un mormânt și o altă formă de cristalizare. Între litere, spațiile sunt tot atâtea hărți ale absenței luminii.

Corelația cu Ingeborg Bachmann este una paradigmatică: două voci zgâriate de istorie, dialogând prin tăceri, rupturi, cuvinte nerostite. Schimbul epistolar poartă semnele unei relații erotico-intellectuale „scrântite” de trauma comună a *Holocaustului*. Cuvântul frânt, virgula nerostită, spațiul neterminat – toate ilustrează nepotrivirea dintre două ființe rănite. Ea îl numea „*Unverlorener*”, el căuta în intervalul dintre vorbe un *limonariu* al supraviețuirii. Cât de fragilă este apropierea între doi care au cunoscut dimensiunea apocaliptică a limbajului.

Acuzațiile *Clairei Goll*, văduva lui *Yvan Goll*, în anii '50, sunt mai mult decât un plagiat – sunt o pură stigmatizare antisemită. Celan, împins în marginea scenei germane, răspunde cu tribune de atac și scrisori în care își revendică demnitatea: „*Der Tod ist ein Meister aus Deutschland*” (Moartea este un maestru din Germania) capătă sens de elegie a marginalului, dar și de ripostă poetică. E o reacție rafinată la ștergerea identității evreiești într-un mediu cultural ce abia supraviețuia epocii naziste.

Paranoia, depresia, internarea în *Sainte-Anne* nu sunt doar istorii de boală, ci puncte de renunțare și refacere a limbajului. În paginile spitalului, Celan distilează „*crystale de respirație*”—le numește el. Insomnia, discursul blocat, tulburarea perceptivă devin materiale ale poemelor. Clinicii îi rămâne recunoscător: doar aici, în spațiul vulnerabil al nebuniei, își poate restrânge limbajul la o mai mare ascultare de sine.

Ultimele sale strofe, urmat de epilogul dramatic din 1970, descriu un poet gândit ca un gest fizic, un corp care se absoarbe în apă. „*Ich lege das Wort in das Wasser*” (eu așez cuvântul în apă) – acest enunț e geometria finalului. Nu e capriciu, este o ultimă axiomă poetică a singurătății absolute. Prin asta, moartea nu e o ruptură, ci o mutație de sens: apă și cuvânt devin părți ale acelui gest absolut, un ritual final de tăcere.

Studii solide în filosofie, matematică, logică – niciunul dintre aceste domenii nu-i era străin, din contră: el le absoarbe în discursul poetic.

Heidegger îi oferă stenograma unei ontologii negative; logica formală îi devine gramatică a inversiunii; matematica, matca simetriei... pătratele, reflexivitatea, absența – toate intră în ecuația versului. Codul ascuns al poemelor sale e structural – o imagine fizică a cuvântului.

Dramele familiale – mama împușcată, tatăl decedat în lagăr – sunt traumele adânci care nu l-au lăsat din gheare și l-au împins spre sinucidere. Celan nu poetizează asasinatelor; ele persistă ca răni deschise, ritualizate în imagini sfâșiate. Versurile sunt vase sparte. Celan scrie: memoria părinților, odată atinsă, nu mai poate fi închisă. Lagărul și gloanțele definesc un orizont de fundal, un fir invizibil care leagă experiența tragică de fiecare semn de punctuație. Amalgamul de iubire și repulsie față de limba germană devine ideea centrală a scrisului celanian. Vorbind în germana ucigașilor, el o distruge din interior – refuză denumirea de „*poet german*“, dar revendică „*limba germană*“ ca teritoriul său spiritual. *Ceremonia Büchner* capătă aura unei calibrări a discursului: manierat, reverențios și, în același timp, iritant. Germania e un recipient de cenușă – dar și terenul poetic în care Celan își cultivă absența.

„*Niemand zeugt für den Zeugen*“ (Nimeni nu e martor martorului) este epitaful moral al scriitorului Celan. Poetul nu deturneză evenimentul, nu-l reduce la semnificație. El este „*martorul martorului*“ – spațiul ultim în care cuvântul e asumat ca vulnerabilitate, nu ca triumf. Fiecare poem e un protocol de durere, o arhivă a absenței. În epoca nevrotică Celan spune imposibilul — și tocmai acolo găsește o formă adevărului.

Parisul devine ozonul unei existențe ambigue: refugiu și captivitate, scală și hotar, punte și abis. Aici își exersează limba ca unelte tăioase pentru memoria colectivă. Aici învață să tacă – ca prin acea tăcere să vorbească lumii. Sainte-Anne rămâne locul inițiativ al recuperării fragile. Ultima sa privire către apă, e loc al antipoemei, dar și al adevăratei lui libertăți – libertatea venirii spre neființă.

Mohn und Gedächtnis, *Sprachgitter*, *Atemwende*, *Lichtzwang*, *Schneepart* – nu sunt cicluri tematice, ci hărți ale sufletului. Afundările luminate și pașnice, tăcerile fără semne, emblemele semnificației – toate construiesc o autobiografie în cratere. Forma este structură, dar și armură: se țese un gest de control în fața haosului. Umbra Holocaustului, aceea a identităților demolate, trece ca o apă moartă prin aceste volume.

Strofele sale sunt figuri alchimice: cuvintele – nisipuri cristalizate, sensurile – fractaliile. Discontinuu e hartă, disonanța e cheia. Aici se întâlnesc filozofia și durerea, știința și spaima, partea și întregul. Celan nu se ascunde în erudite generalități. Fiecare hartă lexicală – cu nevăzutul ei – este un punct de întrerupere, un relief al ruinei poetice, dar și al reconcilierii cu vulnerabilitatea limbii.

Postum, Celan e canonizat. În viață, însă, i s-a reproșat: „*prea greu*“, „*prea dens*“, „*prea elevat*“. Criticii confunzi: nu cititori leneși, ci victime ale unei „dorințe precipitante” de sens. Poemele lui nu se livrează; ele cer lectură militantă. Ele nu aduc confort, ci e solicitantă. Nu e literatură pentru consum rapid, ci pentru lectură meditativă – pentru edificare existențială!

CRONICI ȘI RECENZII

Marius CHELARU

Biblioteca de poezie

Primum la redacție multe cărți de poezie de diverse facturi. Și, cum de multe ori fie timpul, fie spațiul alocat ori specificul rubricilor nu ne permite să facem acest lucru așa cum s-ar conveni nici în „Convorbiri literare”, nici în „Poezia”, ne dorim ca în *Biblioteca de poezie* să semnalăm, pe scurt, cât mai multe dintre acestea se va putea. La unele vom reveni, poate, fie aici, fie în „Convorbiri”. Pe unele le vom menționa doar, eventual cu o scurtă remarcă, din respect pentru autorii care le-au trimis, și pentru a sublinia că sunt în atenția noastră.

Mircea M. Pop, *Poezia ca o poartă deschisă*, poeme & micropoeme, Editura Vatra Veche, Târgu-Mureș, 2025, 94 p.

Numele lui Mircea M. Pop se regăsește de o bună vreme în fiecare număr al revistei noastre, preponderent prin traducerile pe care le face în și din limba germană, dar și prin cronicile sale la diverse apariții, majoritatea despre cărți ale unor autori români sau antologii apărute în limba germană. (De altfel, la finalul acestei cărți, sînt și note biobibliografice, cu diverse detalii despre activitatea sa.) Însă, în timp, am semnalat atît aici, cât și în „Convorbiri literare”, volume ale sale, fie care dau seamă despre opera confrăților, fie, cum este cazul acum, cu poeme ale lui.

Poarta deschisă de poezia din acest volum pare că este spre înlăuntru, spre confesiune, gîndurile sale, multe cu accente nostalgice, multe aidoma unui fel de „bilanț” la o vîrstă cînd începi să te gîndești altfel la copilărie, la anii care au trecut, la viața pe care o duci. Căci, spune Mircea M. Pop, într-un poem care ar putea fi chiar un moto, *Viața*: „viața trece/ se petrece/ repede/ azi ești copil/ mâine adult/ poimîne bătrîn/ care oscilează/ între viață și moarte”. Altele vorbesc despre cotidian, despre politicieni, despre călătorii care ieri citeau ziarul, azi „se joacă cu celularul”, ori „cum mai scrie poetul” azi, „cu condeiul” sau pe calculator. Sau despre ce înseamnă să fii poet, în viziunea sa, și „senin să mori întru poezie”. Sau ce sînt poemele: „florile sentimentelor”. Sau...

Micropoemele nu au o structură aparte, autorul nu și-a propus neapărat să adopte vreo formulă anume, ci pur și simplu sînt de mai mici dimensiuni, unele distihuri, altele de cîteva rînduri. De altfel, mai toate poemele din carte nu au versurile lungi, nici multe strofe ș.a.

Una peste alta, poarta deschisă de poezia în acest volum este spre înlăuntrul, aidaoma unui jurnal de gânduri la un ceas al întrebărilor despre ce a fost și ce va mai fi în viața autorului, în viziunea sa. În ce ne privește, îi dorim să îl vedem mulți ani de acum înainte semnând în revista noastră.

Încheiem cu poemul *Cuvintele*: „Cuvintele au gust,/ cuvintele au culoare,/ cuvîntul îmbucură,/ cuvîntul doare.// Mulți trăiesc din cuvinte/ rostite, cântate/ scrise.”

Florentin Popescu, *Epigrame cu materialul clientului și alte șotii versificate*, coperta: Raluca Tudor, Rawex Coms, București, 2023, 98 p.

„Sudistul” Florentin Popescu ne oferă un volum de epigrame și „șotii versificate”, pe care le așază în câteva secțiuni: I. Să fie clar! Avem și definiții, II. Sociale, politice etc. din viața de azi, III. Din lumea colegilor noștri literați, Din cartea titlurilor, IV. Portrete de la „Catacomba” (un loc despre care aflăm că „în subsol/ se scot reviste și romane/ și unde fiecare are un rol”, dar și „glume se spun, e armonie”).

O lectură agreabilă a acestor epigrame și „șotii” versificate și cu haz, și cu „spinișori” vesel și amical „așezați”. Încheiem citând un poem dedicat, amical, ieșeanului Valentin Talpalaru: „Pentru tine aș vrea ceva să fac/ Că te văd sărac și neajutorat/ Ți-aș lua adidași ori pantofi de lac/ Și poate și-un condei mai inspirat”.

Stan Brebenel, *Ion Roșioru, scriitorul dintre Dunăre și mare, cu rădăcini adânci în Carpații de Curbură*, studiu monografic, Editura Teocora, 2024, 124 p.; *Ion Roșioru – Unsprezece ani cronicar la „Bucureștiul literar și artistic”*, ediție îngrijită și prefață de Florentin Popescu, Ravex Coms, București, 2025, 454 p.

Ion Roșioru, poet, prozator, memorialist, cronicar/ istoric literar și traducător (1944-2021), a fost unul din autorii din spațiul dobrogean (născut în județul Buzău, profesor de limba franceză la Hârșova) cu o prezență din cele de remarcă în peisajul publicistic românesc. A colaborat la diverse reviste literare, între care „Convorbiri literare” (de altfel, a și fost invitat la „Zilele revistei”), și „Poezia” ieșeană.

În timp, fie a publicat diverse tipuri de poeme izvorâte din vreun colț sau altul al lumii (de la haiku la pantum, de exemplu), creații originale sau/ și traduceri – de apreciat fiind și curiozitatea dar și dorința sa de a „încerca” să vadă cum i se potrivesc –, fie texte despre operele altor confrați. De asemenea, numele său a fost des întâlnit în rubrica „Biblioteca haiku”, uneori și împreună cu al fiului, Mădălin.

Și de aceea, dar și pentru felul în care l-am apreciat pe Ion Roșioru, semnalăm cititorilor revistei două volume, care dau seamă despre o parte

din activitatea sa, un autor laborios, anume un „studiu monografic” semnat de Stan Brebenel, care l-a cunoscut, și cu care a fost prieten, și un altul, despre cei unsprezece ani în care a fost „cronicar” la „Bucureștiul literar și artistic”, revistă fondată la 1 octombrie 2011 de Coman Șova și Florentin Popescu, cel din urmă amintit semnînd și îngrijirea acestei ediții. Salutăm apariția acestor volume și, din ce înțelegem, vor urma și altele despre viața și opera „scriitorului dintre Dunăre și Mare”. Le așteptăm.

David Greenslade, *Sponge. The animal that gave us Oxygen*, Incunabula, UK, 2024, 90 p.

În acest număr din „Poezia” publicăm și o convorbire pe care am avut-o cu David Greenslade, câteva poeme ale sale, și semnalarea acestei cărți pe care o consideră „atât de excentrică încât le place oamenilor”. Scrie diverse tipuri de poeme, de la cele în proză din această carte, la unele în forma „obișnuită”, despre teme de tot felul, de la contactul cu scriitori din casta „intangibilă”, cea mai de jos, din India la... bureți.

Cât privește această carte, în convorbirea amintită, David spune: „în timpul carantinei din cauza pandemiei de Covid, am explorat ideea de imobilitate – în special animalul sesil cunoscut sub numele de burete, unul dintre cele mai primitive animale de pe pământ”, drept pentru care „am început să mă gândesc la mine ca la o ființă sesilă”. De aici a fost, spune autorul, doar un pas până să scrie o serie de poeme în proză despre „bureți imaginari” și, pentru fiecare, dat fiind că David are și expozițiile sale de pictură/ colaje ș.a., a făcut, pentru fiecare această secvență poetică și ilustrații.

„Cuvintele și imaginile sunt un amestec de invenție și fapte”, spune David. Cert este că a mers într-o călătorie „de studiu” și înțelegere cu un spongiolog, și, ca o completare, pentru a „închide cercul”, „un om de știință marin a scris notele de pe coperta din spate”. Iar, între altele, pe coperta din spate citim că „amestecul de fapte și imaginație este atât de strâns încât îmi este greu să evaluez care este care. Nu pot verifica faptele în acest sens și bănuiesc că verificarea faptelor ar contracara oarecum scopul.” „Omul de știință marin” (care nu semnează) spune că vede în carte imagini cu bureți pe care îi cunoaște, dar și altele, cu nume pe care consideră că le-a „creat” David.

În fine, David scrie la începutul cărții că, atunci cînd a aflat că acum cca. 600 de milioane de ani Pământul, inclusiv oceanul nu aveau oxigen, și că oamenii de știință, fie și unii dintre ei, consideră că niște bureți „gargantuani”, „primordiali” au ajutat la crearea oxigenului, și-a spus că „bureții pot fi considerați drept primii părinți animali ai Pământului”.

Spunând și că, date fiind condițiile în care trăim, papoi și perioada pandemiei etc. etc... a apărut această carte.

Fără reproducerea imaginilor „discuția” despre carte este mai săracă. Bureții sînt asemuiți/ comparați uneori cu o pălărie rusească (*Russian hat*), o inimă (*Heart sponge*), un cactus (*Threaded cactus*), ori cu... creierul (în *Porifera Phreontology*) ș.a.

Într-adevăr, este o carte... „excentrică”, mai degrabă o imagine a unei „lumi” (a unei părți a lumii noastre) construită din realitate și ficțiune, imaginată într-un mod particular de prozo-poeme, dar care relevă din plin personalitatea lui David, felul în care vede el lumea, în care înțelege colajul, culoarea, legătura picturii/ colajului cu poezia. Încheiem, din păcate fără a putea reproduce color desenul buretelui respectiv, și cu gîndul că felul în care scrie David face uneori traducerea mai complexă, cu poemul în proză *Față de claun*: „O îmbinare de bureți seamănă cu o față de claun umanoid. Proiecția antropomorfică este cu strictete descurajată în știință, dar nu este interzisă, și uneori tentația este pur și simplu prea distractivă. Bureții nu arată și nu se comportă în niciun fel ca oamenii, dar la fel cum ne îndrăgostim de câini, pisici și alte creaturi etc., este posibil să ne îndrăgostim de bureți; foarte mult (la fel cum sunt eu). Afeecțiunea mea pentru bureți nu seamănă în niciun fel cu dragostea mea pentru multe alte lucruri. Cu toate acestea, nu este «indescriptibilă»”.

Menachem M. Falek, *Monodual*, poezii, Editura Symposium, Iași, 2025, 100 p.

Numele lui Menachem M. Falek nu este necunoscut cititorilor revistelor „Convorbiri literare” și „Poezia”. am colaborat la mai multe proiecte, mi-a tradus în ebraică mai multe cărți de versuri, am publicat în „Poezia” o convorbire cu poetul născut în România, trăitor de ani buni în Israel, am realizat împreună grupaje de poezie din Țara Sfântă, am semnalat cărți ale sale ș.a.

Acum prezentăm o nouă carte a sa, *Monodual*, în care poemele sînt împărțite în secțiunile: Dimineața, Mono, Dual, Noapte.

Poate mai mult ca în celelalte, date fiind și evenimentele din viața sa, și cele din Israel, în poemele din acest volum se simte mai pregnant apăsarea curgerii timpului, a vieții: „cum te simți/ când viața trece pe lângă tine/ și încerci să ții pasul”. Ori nostalgia după cei dragi care au plecat la ceruri, amintirile sînt mai prezente într-o haină cu un alt tip de metafore. Întîlnim, astfel, poeme ca *O zi la un azil de bătrâni* sau *A sosit timpul plimbării*, *Instrucțiuni* ș.a. despre bătrînețe cu problemele ei, cu apăsarea gîndului că sfârșitul pare a nu mai fi departe, cu durerea de a-i vedea pe cei dragi neputincioși: „Arătînd cu două degete/ Mușchi sînt

pliați strâns/ Semnul foarfecilor/ nu se poate pronunța/ Cuvintele nu ies întregi/ Pe pragul gurii”. Ori dorul după cei deja plecați (*Tatăl nostru din ceruri*). Sau, dar într-o manieră aparte, unele probleme cotidiene, cum ar fi goana după cumpărături, nevoia de a cumpăra (*Îngerii abundenței*) sau nenorocirile din Israel din „sâmbăta neagră”, „după data de șapte din a zecea lună din anul 2023” (*După sâmbăta neagră*). Multe poeme sînt dedicate părinților, mamei, mai ales, „culcată în patul ei/ asistenta lângă ea/ Iar, afară, sirenele sunau”. Ori chiar propriilor neliniști în fața neputinței, a bolii (*Trebuie umblat în fiecare zi: „Măsurând mersul între sala de lucru/ spre dormitor/ încerc să-mi amintesc ce am făcut azi”*) dar și poeziei. Iar poezia îi dă putere să treacă peste toate acestea.

Pare că Menachem M. Falek, un poet sensibil, care a publicat până acum, un număr semnificativ de volume, despre care am amintit cu alte ocazii, a dorit să adune în acest volum mai multe teme ale poeziei sale de acum și dintotdeauna, pe care să le încadreze într-un tablou al gândurilor, al vieții sale în prezent. Așadar, un nou volum, știu că sînt în lucru și altele, care reflectă modul în care scrie azi poezie un autor cunoscut din Israelul zilelor noastre, reflectînd o anumită psihologie a stării poetice, care are propria cale menită să balanseze jocul metaforelor, în care trecutul și prezentul se îmbină într-un mixt care conturează universul poetic al lui Menachem M. Falek.

Ana Enache, *Urmele cărții de Damasc*, prefață (*Destăinuiri la sfârșitul drumului spre Damasc*), de Livia Iacob, Editura Timpul, Iași, 2025, 140 p.

„Lumea se schimbă”, scrie Ana Enache (acesta fiind primul volum al ei pe care îl răsfoiesc, deci nu pot constata cum a evoluat de la *Confesiune albastră*, 2012, și *Fantome karenine*, 2024), și odată cu ea și noi. Dar, cu toate acestea, spune dânsa, „caut cu obsesie aceeași lume”, întrucîtva. Căutarea ei, una interioară, invocînd și drumul Damascului, cu tot corolarul lui de sensuri de la Apostolul Pavel încoace, poate reverbera, în ochii cititorului, așa cum sînt scrise aceste pagini, multiple răspunsuri, multiple înțelesuri.

Căutarea sensului, căutarea fericirii, căutarea a ceea ce poate fi regăsit din ce a fost odinioară („zile de-nțeles/ zbat nostalgiile”) plecînd „pe cărări de gânduri”... la toate acestea, poate, sau poate și la altele te duce cu gândul, dacă ai inima deschisă, lectura acestor texte. „Numai eu singură/ în așteptare”, scrie Ana Enache, care, poate, caută, acum, cînd „încet, încet/ totul miroase a pămînt”, în spații concrete, reale sau imaginare (citim despre „necunoscuta din Constantinopol”, „poetii magi din mit”, dar și despre „iarna copilăriei”, de exemplu, cu tot ce înseamnă asta și spiritual și

spațial), și un nou mod de a percepe timpul, în raport cu sinele, cu divinul, cu cerul. Caută, pare, și calea de a găsi o posibilitate de a lăsa urmele propriei treceri prin lume, acum când simte cum o „șlefuește/ frigul din oglinzi”. Succint, poate și limitativ, asta în privința a ceea ce spune. De pildă, am mai putea aminti despre cum vede „iubirea lacrimă nevertebrată/ plagiată de nimeni și de toți”, ori „urma universului” care „bate un clopot”, singurătatea, fericirea, oamenii din jur ș.a.

În privința *felului în care scrie* Ana Enache, poate cea mai potrivită sintetizare ne-o oferă chiar ea, în *Moare câte-o zi*: „jocuri de cuvinte/ frica umbrei ne varsă”. Mizează mult pe metaforă, pe figurile de stil, îmbrăcându-și spusele în „strai de cuvinte” (cu un vocabular pe care, în final, îl „temperează” după pricepere și dorință) cum spune titlul unui text al său, în drumul aceasta al descoperirii de sine, al mărturisirii în haină de vers, al căutării unei ieșiri spre lumina înțelesurilor profunde, uneori abătându-se, pare, de la ce anume vrea să spună. Dar nu cu totul.

În final, în loc de concluzie după lectura acestei cărți care beneficiază și de o prefață, o privire analitică asupra textelor ei semnată de Livia Iacob, autoarea se adâncește pe calea deloc ușoară a unui anume mod de căutare/ (poate) inițiere spirituală dar și de (re)descoperire de sine, de căutarea de răspunsuri (găsită, poate, pe drumul spre Damascul propriu), văzînd scrisul/ mărturisirea în haină versificată și ca un tip de katharsis personal în această „lume-n penumbre”, „răsucind idei”, călătorind „pe umbra umbrei” cu gîndul să „dezgolească”, pentru sine, „neînțelesul sens al lumii”.

Dincolo de analize de valoare, unde e altă discuție, de modalități de scriere, de felul în care a alcătuit acest volum, îmi pare că asta ar fi ceea ce și-a propus.

Încheiem cu un fragment din *Bine atunci*: „mă identific/ cu amărăciunea fără greș/ trăiesc într-o lume neună/ lunecîndă în propriile bale/ cu zgomotele acelor cuvinte perfide// bine atunci/ o să trec strada/ odată cu sensul schimbării/ alătura de oamenii triști/ cu principii”.

Corneliu Zeana, *Epigrame și fabulații*, prefață de George Corbu, Editura Betta, București, 2024, 122 p.

În numărul din toamna lui 2022 semnalăm o altă carte a lui Corneliu Zeana, relativ de aceeași factură, anume *epigrame virusate*, cu o prefață (*Umorul cel de trebuință*) semnată tot de George Corbu, apărută la aceeași editură, dar în 2021. Menționăm atunci, reamintesc, că înainte de acea carte citisem o alta a lui Corneliu Zeana, un incitant jurnal de călătorie în China, *Trezirea dragonului*, prezentată și la târgul de carte de la Beijing, în 2019, unde l-am întâlnit, de altfel. Știam că este medic, cu o activitate

publicistică/ științifică/ publicistică în domeniu de remarcă. Am aflat însă că este la al patrulea volum de epigrame, acesta fiind primul pe care l-am răsfoit, și asupra căruia mă pot pronunța.

Ca și în volumul din 2021, și în acesta – atât în fabule/ fabulații, cât și în epigrame -, domină temele cotidiene (alegerile din 2024, războiul din Ucraina, criza, parlament, diverse personaje politice ori din alte... sfere, actul legislativ și, mai nou, curtea constituțională etc., în epigrame de tipul *Ce-i Curtea Constituțională/ Organ de stat, mister sadea,/ Ce ia decizii la tocmeală/ Sau ca ghicitul în cafea*) sunt cele dominante, dar nu lipsesc nici eterna problemă a modului în care tratăm bătrînii, pensiile, „problemele istorice” (Moldova și Rusia), comportamentul băncilor în România, ș.a. Ori, desigur căsnicia: „Socotind cu socotiță,/ Chibzuind cu chibzuință,/ Mă-nsurai și-acum o duc/ Sub papuc.” Ajuns la o vîrstă venerabilă, autorul abordează cu umor/ autoironie și acest subiect în epigrame, ca, de pildă, *Longevitate* (din grupajul „Cenaclul Arena literară”): „Nu mă-mbăt cu apă rece/ Viața lungă e un dar/ Minte limpede și har,/ Partea proastă e că trece.” Sau: *Motivație*: „Mă-ntreb ades de ce m-a luat/ Prima soție care-a fost/ Misterul pare dezlegat:/ Avea nevoie de un prost.”

Textele sunt grupate (după prefață) în secțiunile: Fabule, Epigrame, Concurs Urziceni, Alegeri de primar București, 2024 (Candidați la Primăria capitalei), Arene, Cenaclul Arena literară, și, în final, Nota editorului și extrase critice.

Încheiem succinta semnalare a acestei cărți a lui Corneliu Zeana, una cu diverse teme, în care umorul este, și de data aceasta, împletit cu ghimpele satirei ori, pe cît se poate în astfel de texte, meditația satirică, cu două epigrame, în spiritul zilelor pe care le trăim: *Postcomunism*: „Cam ciudat e-al nostru stat/ Pentru ce o ducem prost?/ Cu buricul netăiat/ Ne conduc tot cei ce-au fost.”; *Măsuri înțelepte*: „ Tăiem cu proletară ură/ Bugetul țării la cultură/ Îndestulînd pe-această cale/ Noian de pensii speciale”.

Vasi Cojocaru-Vulcan, *Priveag prin poienile verii*, cuvânt pe coperta a IV-a: Ion Cristofor, coperta: Gelu Iordache, Editura Neuma, Apahida, județul Cluj, 2023, 130 p.

Despre Vasi Cojocaru-Vulcan am scris de mai multe ori în revista „Poezia”, cu precădere la „Biblioteca haiku”, despre creațiile sale de gen, dar nu numai. Am amintit acest lucru pentru că și în această a patra carte a sa, nu de puține ori, se întrevăd „ecouri” ale cerințelor liricii de sorginte niponă, mai ales în ce privește conciziunea, dar și alte aspecte care țin, de pildă, de felul în care este surprinsă relația om – natură (unul din multe alte exemple: „sub nuc/ bătrînul meditează/ sau doarme./ De pe vîrfurile

frunzelor/ picură liniștea”). Altfel, tematica abordată este mai generoasă, de la „nebulia singurătății”, dragoste, pierderea ei, „agonia despărțirii” (când simți că ai „inima spartă/ în mii și mii de cioburi”), dor, curgerea neostoită și grăbită a timpului, amintirile, nostalgia, credința, „acasă” cu diversele conotații ș.a.

Așadar, Vasi Cojocaru-Vulcan, un autor care știe ce și cum vrea să spună, a ales să scrie o poezie cu o imagistică proprie, cu accente venind și dinspre lirica de sorginte niponă, de unde, probabil, și o anume simplitate a frazării (mai curând ca o lipsă a prețiozității sau/ și sofisticării gratuite a e vocabularului), pentru care căutarea puterii de sugestie trebuie să fie într-un echilibru dat de tendința de a se exprima succint și cea de a fi înțeles. Încheiem cu un poem: „O, moarte!/ Fecioară tristă în strai alb/ mereu în dragoste trădată./ Toți cei pe care ai vrut să îi săruți,/ toți s-au topit din lumea aceasta./ Tu, părăsită, strângând cu disperare-n pumni/ doar țărâna”.

Zenovie CÂRLUGEA

O implacabilă viziune escatologică

În plicul care mi-a adus florilegiul cinstitor *Remember VASILE MORAR* (Casa Cărților, Baia Mare, 2024, B5, 310 p.), – despre care tocmai am publicat un comentariu în *Acolada* (nr. 3/2025) –, cineva (bănuiesc criticul băimărean Delia Muntean) a pus alături și un volumaș de poezii cartonat, aspectuos, atractiv denumit *Dezagregare* (Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2024, 66 p.) semnat de Flaviu Claudiu MIHALI (n. 5 ianuarie 1981, Baia Mare), unul din îngrijitorii volumului omagial amintit și redactor al Editurii „Casa Cărților”...

Pe coperta a IV-a, scriitorul și filosoful Ion Papuc, el însuși autor liric, apreciază forma concisă a poeziilor a căror principală calitate este „lipsa de orice ostentație”, izvorând „din observarea destrămării lumii în care viețuim”. Percepută cu o „acuitate eclatantă”, trecerea timpului îl determină pe poet să vadă „decăderea lumii, alunecarea noastră înspre finalul ineluctabil”, evitând „violențele verbale” și concentrată pe „zbor(ul) lipsit de orice prejudecăți”. În concluzie, „un lirism dur!”, care ne-a incitat cu atât mai mult cu cât nu știam nimic despre autorul care, aflăm din recenzia semnată de Andrea H. Hedeș în *Luceafărul de Dimineață*, este la a treia carte de poezii, după debutul editorial cu *Păsările n-au nevoie de credință* (2001) și *Gânduri sfâșiate de timp* (2022, 2023)... A debutat la 16

ani, fiind în ultimul an de liceu, și a publicat de-a lungul anilor în periodicele *Nord Literar*, *Caiete Silvane*, *Vatra*, *Vatra Veche*, *Mărturii Maramureșene*, *Marmația Literară*, *Spania Literară*... A condus revista băimăreană *Freemăt*. În prezent face parte din colectivul de redacție al revistei mensuale *Nord Literar* din Baia Mare. În ultimii doi ani a obținut premii la concursuri de poezie, în cadrul unor festivaluri din țară și străinătate (Sighetu Marmației, Vișeu de Sus, Madrid...) și din partea unor reviste (*Vatra*, *Nord Literar*).

Nu cunoaștem primele două volume de poezii ale domnului Flaviu Claudiu Mihali, ca să putem înțelege cum a ajuns poetul la viziunea neagră, a „dezagregării” existențiale din volumul în discuție, o carte bine strunită din punctul de vedere al discursului liric, ce ne aduce aminte de „lirismul monocord” (Perpessicius) al lui Bacovia. Textele – însoțite de ilustrațiile cunoscutului artist atipic în „Metal Fantasies”, Stelian Blagoslov, inginer metalurg la bază, dar cursant al Liceului de Artă din Baia Mare, cu lucrări expuse în galerii din Cluj și Spania, ajungând în SUA și Anglia – mărturisesc o percepție înnegurată a lumii, de „paradis pierdut” (L. Blaga), peste care s-au întins ghearele morții. Peste tot „se infiltrează” perfid Întunericul, „noaptea-i stăpână/ peste zile/ și peste minți”. O lume agonică care parcă așteaptă ca „neurotoxina” să-și facă efectul: „centrelor de date nu sunt altceva/ decât cutii negre documentând/ moartea umanității” (*Zilele întunericului*). Legea inexorabilă a extincției stăpânește planeta și totul devine un „spectacol al morții”, un dans macabru de care vorbește Johan Huizinga în *Amurgul Evului Mediu*. O „molimă” universală cu „sunete stridente de sirene”, cu „izoletele-dricuri” cu care umblă „cioclii (ce) poartă măști și combinezoane albe”, „sacii negri de plastic”: „toți știu ce trebuie făcut/ dar nimeni nu știe nimic/ beție de clipe risipite-n neștire” (*Zilele molimei*). Vă aduceți aminte de acest spectacol funebru? (În finalul poemului *Zilele molimei*, poetul subliniază sintagma protestatar-injurioasă „Morții voștri!”). Mai toate poeziile au cerul dat cu catran, toate metaforele și imaginile evocă această stare de „dezagregare”, de întunecare și intrare în regimul nocturnității terorizante, într-un vacuum extins la scară cosmică: „sorii noștri stinși și goi”, „amintiri descărnate de trup”, „îngeri cu aripi de plastic arzând”, „fericire strivită”, „un infinit înghesuit într-o clipă”, „bătaie de aripi de fluturi ce mor”, „coleoptere de beton/ înnoată în oceane de asfalt”, „lacrimi de rugină” plângându-și prin zăbrele „dorul de soare”, în general un pustiu apocaliptic generând o frică ontologică de ecouri cosmice, „eternă”. În toată această ruină, poezia nu este decât o „lacrimă de rugină”, secretată de un „creier” traumatizat: „Cu lacrimi de rugină/ zăbrelele-și plâng dorul de soare/ rouă depusă pe gratii/ lumină și realitate descompuse/ o biserică atârână de clopot în cer/ în umbre

păcatele nopții se-ascund/ epava întunericului/ e ancorată cu piroane groase/ în suflet și zilele/ sunt nopțile fricii eterne// poemul acesta e puroiul/ scurs din rana ce zace/ ascunsă adânc în creierul meu” (*Lacrimi de rugină*). Să fie această „rană” din creierul poetului generată de experiența recentă a pandemiei de Covid 19, din anii 2020-2022, sau e vorba de o psihologie artistică care vede/ percepe, dincolo de nervalianul „soare negru al Melancoliei”, în abisalitatea onto-cosmică a condiției existențiale cu spectrul ei pulverulent (complexul thanatic al motivului horațian „pulvis et umbra sumus” – *Ode*, IV, 7, 16).

„Dezagregarea” este, sub înțelesul altui lexem, „defragmentare”, poate mai potrivit pentru a evoca o etapă anterioară aceleia, toată semantica fiind adusă în ecuația viziunii metaforice, din care nu lipsește, oricât de discret, un spirit mușcător, ironic, de fantezistă autoscrutare, față de o realitate predestinată și impusă: „Câinii își urlă libertatea pierdută/ în sălbăticia adânc înscrisă în gene/ poezii deplâng mințile schingiuite/ de muniția lor cu defragmentare/ interzisă de atâtea convenții/ niciodată eradicată,/ dispersându-și efectele/ în timp// întunericul îi apucă viguros cu ambele mâini/ – libertatea și-au pierdut-o de mult –/ când au dat suflet la schimb pe cuvânt// poezii nu sunt oare/ propriul lor poligon de încercare?” (*Defragmentare*).

Devenind victime ale propriilor „excese”, poezii – sugerează autorul – cad pradă aceluși mit al lucidității extreme, care pe mulți i-a condus către suicid. Dar se pare că nu din acest complex al înnegurării conștiinței poetice vine viziunea „defragmentărilor”, în general implacabila „dezagregare” a tot ceea ce există, ci dintr-o percepție existențială a fricii de moarte, de „noaptea eternă”: „poem perpetuu/ mă descompun/ literă cu literă/ timpul îngheață/ miros de sfârșit nesfârșit/(...)/ suntem frunze tremurânde pe crengi/ cerșind îndurare” (*Frunze tremurând*). Viziunea poetică se umple de structuri fractale (lat. „fractus” – spart, fracturat), în sensul dat în urmă cu o jumătate de secol de Benoît Mandelbrot de „figură geometrică fragmentată sau frântă care poate fi divizată în părți, astfel încât fiecare dintre acestea să fie (cel puțin aproximativ) o copie miniaturală a întregului”. Sau mai recent Kenneth Falconer, într-o asemănătoare „Fractal Geometry”. E o idee poetico-filosofică prezentă și în lirica românească din ultimele două decenii. O găsim și la douămiistul Flaviu Claudiu Mihali: „Pată de sânge/ se scurge într-un capăt de cer/ soare apune/ ciclul de noapte și zi/ fractal/ din ciclul vieții” (*Fractal*).

Ideea se conjugă „fericit” cu anumite obsesii ale mitologiei poetice, care vin din copilărie, de aceea credem că viziunea aceasta deconstructurată, de descompunere/ dezagregare are o motivație ființial-organică, nefiind doar una pasageră generată de pandemia trăită recent de întreaga omenire: „Ai

obosit să fii copilul/ care se ascundea în debara/ de monștrii cu priviri cenușii/ aruncate de sub pleoape de plumb/ ce urlau de parcă venea sfârșitul lumii// și lumea chiar se sfârșea/ în colțul acela/ ferit de privirile dojenitoare/ ale sfinților atârnați în icoane/ refugiul era tot mai mic/ și te lăsa fără aer// ai obosit să nu mai fii copil/ și viața întregă să fie o debara/ ce nu te poate apăra/ de monștrii ce te lasă/ fără aer" (*Fără aer*).

Poetul, care trăiește într-un „secol al ipocriziei” (*Sâmbure*), desenând pe textura de cer din rama de pe șevalet „lumini înotând în întuneric/ în adâncul mării din văzduh” (*Picturi de cuvinte*), meditează lipsit de entuziasm la „lecții de zbor” (fie el și „zbor pripit”) și trăiește impetuos „amintiri artificiale subversive/ implantate subliminal/ prin tehnici hibride”. Și conchide scrutând realitățile: „bastarzii imperiului de ieri/ cenușa regatului de azi” (*Amintiri artificiale*).

Întâlnim, de asemenea, în poemul *Suflet răstignit*, imaginea patului de spital având perspectiva unui amurg „însângerat” și a salonului peste care se lasă întunericul (*Suflet răstignit*). Ziua se stinge „cu ochii ciuguliți de corbii din noapte”, în versuri „imunde” se torn „fetide izuri diurne remanente/ angoase nocturne”, iar „poetul muribund/ își vinde sufletul/ și noaptea rămasă în el” (*Vânzătorul de noapte*, poem final).

Poezia devine o „liturghie uitată” în acest „iad din jur” în care „poeți rătăciți/ agățați de lumi ce nu mai există/ scriu cu unghii versete/ pe ziduri de piatră/ scrijelituri însângerate/ tot ce rămâne în urmă/ o liturghie uitată –/ **cuvântul**” (*Recviem pentru poeți rătăciți*).

Așadar, totul este, în această poezie neagră, o liturghisire a Nimicului, a dezagregării și defragmentărilor apocaliptice, un evanescent „deșert de cenușă”, o materie („aluat frământat”) supusă implacabilei forțe ale extincției. Nicio fereastră în afară, niciun semn de scăpare, totul intră sub regimul „pulvis et umbra”, poezia este cutia de rezonanță a acestei pulverizări apocaliptice, iar poetului deznădăjduit nu-i rămâne decât să „oficieze”, din cuvinte, „o liturghie uitată”, neagră, stihială, un „recviem” pentru acest „nisip risipit”...

Dezagregare este o carte a predestinării tragice, a percepției absolut deconcertante, având texte scrise cu catran și exalând miasele celui vacuum al neantului recepționate de antenele și altor poeți, „defragmentariști”, dar mai puțin la acest timbru asurzitor escatologic.

Tare aș fi curios să urmăresc în continuare încotro se îndreaptă această poezie și cum ar putea să se „salveze” poetul din țesătura mortală a păienjenişului întins pretutindeni...

Despre taina devenirii

Gabriela Dobre, artist liric (mezzosoprană) la Teatrul Național de Operă și Balet „Oleg Danovski” din Constanța, a ales un titlu surprinzător pentru volumul său de versuri: **„Factum est aquatica”** (Ed. Sfântul Ierarh Nicolae, 2021). Deși în latina clasică ar fi considerată o construcție incorectă (deoarece „fatum” este un substantiv neutru, iar „aquatica” e adjectiv feminin), în context literar-poetic acest lucru poate fi acceptat pentru efectul stilistic, mister și muzicalitate. Interpretarea poetică sugerează un meandric destin feminin (prin acordul cu „aquatica”), în sensul că soarta femeii este fluidă, profundă, sinuoasă, nu lipsită de pericole etc., asemenea apei.

Această carte se deschide cu poemul *Poezie mută*, al cărui titlu oximoronic indică o criză a cuvântului, o ruptură între intenție și verbalizare: „Ca și cum n-ar fi,/ Cuvintele se înghit, vineții,/ Se mușcă de limbă și se sugrumă/ Din vârful gândului până-n trupul de humă.../ Muriți nenăscute! Amuțiți muriți!/ Fără pașii prin suflet trăiți...”. Primul vers, „Ca și cum n-ar fi”, face referire la un simulacru al existenței. Urmează apoi imaginea puternică a cuvintelor care „se înghit, vineții”, sugerând nu doar suprimarea rostirii, ci și o asfixiere a logosului, „vineții” fiind un semn al sufocării. Cuvintele devin entități corporale, „se mușcă de limbă”, „se sugrumă”, creînd impresia tăcerii impuse și a autoanulării. Observăm, totodată, o imagine aproape viscerală, indicînd o poetică a durerii reținute, a expresiei neîmplinite. Versul „Muriți nenăscute! Amuțiți muriți!” este o incantație de anihilare a potențialului poetic. Poate fi considerată fie o trimitere subtilă la tema creației ratate, fie o revoltă împotriva unei forme de poezie sterilă, a cuvântului inert, și o dorință ca poezia să fie autentică, vie, trăită. Poezia care descrie taina devenirii, o autodefinire în fond, este *Perlă*. Aceasta e o elegie a transmutației eului prin apă-timp-materie, urmărind un parcurs inițiativ, un drum al sinelui către înnobilitate, de la „căruntul trup, smeritul os” la „perlă”. Titlul concentrează întregul mesaj poetic: o ființă născută în întunericul adîncurilor, șlefuită în suferință și răbdare, închizînd în sine nu doar frumusețea, ci și o istorie a durerii. Primele versuri – „În mii de cioburi risipit,/ Smaraldul apei a roit” – sugerează o destrămare identitară, urmată de o resorbție în elementul vital „apă” și o renaștere. Imaginea „de jos în sus sub pasul meu” inversează percepția obișnuită a realității, indicînd o mișcare spirituală. Ciclul de renaștere este asociat vegetalului și marinului: „Ca un mărgean împodobit/ Eu, pom din mare răsărit...”. Este o metaforă a fuziunii dintre teluric și acvatic, dintre viața terestră și cea cosmică. Autoportretul „Sunt

perlă aspră de granit” conține tensiunea dintre frumusețe/înalt și realitatea dureroasă a procesului devenirii. Granitul e simbolul rezistenței, dar și al opacității inițiale, care așteaptă „mileniul, în abis” pentru a deveni sîdef. Versurile din final, „Va naște-n raiuri, sîdefiu,/ Un viu de două ori mai viu”, reprezintă o promisiune a unei vieți transfigurate, născute nu doar din carne, ci și din veșnicie. Este o rescriere poetică a trecerii prin suferință pentru a ajunge la o formă de existență mai înaltă, mai pură.

O cosmogonie lirică, în care începutul nu este impus, ci dorit, visat, respirat, este poezia *Geneză*. Titlul evocă începutul primordial, însă ceea ce se creează aici nu este doar lumea fizică, ci și o lume interioară. Fiecare dintre cele patru catrene începe cu interjecția „Ah”, care devine semn al unei mirări extatice în fața miracolului nașterii. Ritmul poeziei este aproape de cel al unei incantații sau al unui cântec ritualic. Repetiția accentuează starea de vis și de transă, specifică poeziei de inspirație simbolistă și expresionistă. „Marea” este matricea originală, „sânul sărat” care „se lasă lunii sărutat”, adică pătruns de lumină, fecundat de rază. Este o imagine erotică, dar sacralizată. Trupul eului liric, „de catifea”, este o prelungire a mării și participă la același proces deschis luminii și creației. Acesta „se varsă lunii”, gest ce reia dinamica dintre feminin și masculin în cheia unui erotism cosmic. „Verzii bidivii” care pasc cîmpiile apusului sunt o apariție pastoral-onirică, o imagine a forței vitale, a dorinței nedomesticite. Finalul este relevant: „Ah, mare, sângele-ți de-argint/ Se scurge-n luna răsărind,/ Să-nsămânțeze-n cerul mut/ Al lumii limpede-nceput”. Această scurgere a sîngelui în lună devine actul de însămînțare a „cerului mut”. Este o imagine inedită, care sugerează un început fluid, non-violent, în contrast cu viziunea biblică a genezei prin cuvînt autoritar.

Poemul *Exercițiu de respirație* este o meditație ce propune o metaforă a respirației ca traversare a vieții – între trecut și viitor, între pămînt și cer, între moarte și renaștere. Este, de asemenea, o poezie a autoconstruirii cu „răbdare”, o lecție despre supraviețuirea prin exersare/învățare, o încercare poetică de a transforma rătăcirea în zbor. Primul vers, „Încă o să-mi țin răsuflarea”, dă tonul unui ritual de purificare sau de pregătire pentru saltul în necunoscut. Eul liric își suspendă trecutul și totul devine control și introspecție. A inspira marea – „trag pe nări toată marea” – nu înseamnă doar respirație propriu-zisă, ci și o asimilare a lumii. Actantul liric e lucid, conștientizează efemerul: „număr o moarte”. Dar după aceea are loc procesul de vindecare, de topire interioară, de reînțorcere la viață: „zăpezile spre primăvară”. O imagine a transformării involuntare este dată de versul „Dar, vai! Am sorbit o aripă!”. Astfel, zborul este asumat după ce a fost „sorbit”. Finalul ne arată acceptarea devenirii: „Păstrez cu răbdare cadența/ Inspir și expir, exersez/ Să nu pierd, din

lucruri, esența/ În timp ce alerg și visez.” Eul rămîne într-un balans continuu între concret și ideal.

Sunt mai multe tautograme în cuprinsul volumului, jocuri fonetice cu o muzicalitate aparte, ce pot face deliciul cititorilor: *Semne, Pisanie, Însămânțare* ș.a.

Poemul *Vanitas vanitatum et omnia* propune o meditație asupra efemerității și vanității vieții umane, aluzie la *Psalmul 143* al lui David, versetul 4: „Omul cu deșertăciunea se aseamănă; zilele lui ca umbra trec” sau la versetul 2 din *Ecleziast (Vechiul Testament)*: „Deșertăciune a deșertăciunilor, zice Eclesiastul, o deșertăciune a deșertăciunilor! Totul este deșertăciune”. Poemul are la bază tema clasică a neputinței omului de a găsi adevărata fericire în lumea materială. Versurile sugerează o existență umană marcată de o „înjugare cu bună știință”, o alegere conștientă a oamenilor de a se lăsa prinși în capcana dorințelor de tot felul ilustrate prin imaginea „aurului fals al măririi vane”. Omul trăiește un „sisific infern”, o luptă continuă și zadarnică cu sine, ceea ce duce la alienarea spirituală.

Gabriela Dobre îmbină teme universale – iubirea, efemeritatea, căutarea renașterii – cu accentele personale, fără să cadă în cursa clișeului. Poemele sale deschid un spațiu de reflecție privind explorarea lumii interioare, dar și legăturile sinelui cu celălalt și cu transcendentul, relații ce conferă sens existenței umane.

Marius MANTA

Viorel Savin – „Mărturii sub presiune”

Numele lui Viorel Savin nu e necunoscut pentru literatura contemporană de foarte bună calitate. O fișă bio-bibliografică ar fi imposibil de găzduit în paginile unei reviste culturale. Numeroasele inițiative, proiectele desfășurate în diferite „arii artistice” dar, în primul rând, cum altfel, volumele tipărite, volume ce au născut de-a lungul timpului comentarii critice extrem de pozitive, compun imaginea unui creator de succes, a unei conștiințe interesate deopotrivă de mersul societății în întregul ei. Deloc facil, autorul inventariază elementele pline de venin și ipocrizie ale prezentului, din dorința de a contribui la un soi de vindecare colectivă. Opera sa, o oglindă fidelă a realității, nu se ferește să expună rănilor, dar o face întotdeauna cu o subtilitate și o profunzime care îndeamnă la reflecție, în niciun caz la resemnare. Este, așadar, un scriitor angajat, a cărui voce se impune prin autenticitate și prin forța viziunii sale

artistice. Așa l-am cunoscut în primul rând pe dramaturgul Viorel Savin, așa l-am reîntâlnit ulterior, cu prilejul „romanelor din B”, demonstrând și prin arhitecturile narrative aceeași vigoare în a surprinde esențialul, de a genera personaje cât se poate de vii, care străbat condiții și registre stilistice diferite. De altfel, o spun răspicat, ce mă atrage la scrisul lui Viorel Savin e ironia atent dozată, rețeta aparte de a combina dramaticul cu ludicul, parodia, bufoneria. Dar jocurile sale nu sunt – se va fi înțeles deja! – deloc gratuite; ele amintesc de sensul primar al caricaturii, pentru că lasă posibilitatea lectorului de a percepe la justa valoare diformitățile unor existențe ce nu (mai) pot fi tăgăduite. Pe Viorel Savin îl poți citi și din fotoliul unui estet, însă o asemenea lectură nu ar întâlni pe deplin intențiile autorului. Recunosc că am lăsat până acum într-un plan secundar „cartea de poezie” – i-am citit mai degrabă versurile ca prelungirea unui anume tip de discurs, ca o reflecție, neașezându-le în poziție centrală. Dar „Lamentația fructelor” (Editura Plumb, 1994), romanele în versuri, merită o discuție aparte – iar gândul acesta a prins contur mai ales odată cu noul volum „Mărturii sub presiune”, apărut în 2025 la TipoMoldova.

Într-un interviu mai vechi, întrebat ce mesaj și-ar dori să transmită cititorilor, Viorel Savin răspunde simplu dar provocator: „Am un răspuns teribil: să mă înțeleagă pe mine”. În fapt, aceste „mărturii sub presiune” sunt generate de un mod de auto-percepere, din mijlocul unei lumi ce pare să nu mai aibă organe de receptare pentru dreptate, firesc, frumos. Închise în haine de bocet, elegie și strigăt, poemele autorului îndrăznesc indirect să reconfirme speranța, încrederea că *peste toate* se va așterne undeva cândva un echilibru, o armonie a cărei prezență nu ar putea fi confirmată nici măcar prin forța de expresie a limbajului artistic.

Volumetria volumului e consfințită de prezența a două coloane/cicluri, așezate parcă în oglindă: „Lamentația fructelor” și „Exilat în strigăt”. Dialogând, ambele expun, strigă zbaterile și frământările unui individ lucid, cu mult discernământ, deși nu cădem în capcana de a crede că sacrificiul este condiția inerentă a unei trăiri autentice. Presiunea nu e, după cum lesne s-ar putea crede, venită din exterior, ci e consecința unui joc grav-teribil capatat de propriile lupte interioare, de dialogul constant cu sine dar și cu, ce-i drept, o lume adesea ostilă. Este presiunea autoimpusă a conștiinței care nu se poate sustrage responsabilității de a vedea, de a simți și de a exprima adevărul, oricât de dureros ar fi acesta.

Primele versuri stau în volum sub semnul unei arte poetice, mă refer la „poem despre mine”: „femeia mea plânge/ iradiază liniștită/ un fel de lumină/ transmisă de mult/ din femeie-n femeie// țărâna.../ se bucură pământul:/ cineva se întoarce în el/ atât de firesc/ și de sigur// remușcare?/ nu mă cunosc?/ mă retrag/ să scriu poemul acesta/ despre

mine” Partea a doua a poemului dezvoltă condiția aparte a creatorului într-un joc vicios al apropiierilor și depărtărilor. De altfel, această condiție a creatorului este o temă recurentă, apărând când explicit, când insinuându-se în „realitățile lirice” ce structurează puterea de exemplificare: „spre ținutul memoriei.../ de teamă/ rostogolindu-mă prin trecătoare./ lumină tu,/ brumă bolnavă pe cărări terminate!...” („alt poem despre mine”). La Viorel Savin cuvântul funcționează adesea precum un laser, are rațiune și mai ales o funcție precisă: „adun cuvinte/ pe ales./ cu grijă/ le cioplesc/ le lustruiesc –/ înțeles neînțeles/ dar când să le îmbin// precum sepiile/ printre pietre în adânc de gând/ după emoții se-ascund/ le pierd!” (Strigăt 8) Între zgomotul lumii și propriile tăceri, omul caută pe mai departe răspunsuri, seria poemelor „Strigăt” contrapunctând în esențe ultimative un drum asumat rațional. „Observațiile unui măr uzurpat” desfășoară de fapt povestea dintotdeauna a omului condamnat la suspiciune: „a montat pluviometrul/ să măsoare câtă sevă consum/ a montat giroscopul/ să afle ce adiere îmi place mai mult/ m-a stropit cu ape lustrale/ să nu am/ alt dușman în afară de sine// se strecura pe sub crengi/ se ascundea pe după trunchiuri de pomi – îl pierdeam din vedere din locul meu incomod/ Omul/ condamnat la suspiciune.// m-a trezit în fiecare dimineață/ să râd primul în raza de soare/ a îndepărtat frunzele în care visam/ pentru ca roua să-mi verniseze zâmbetul./ m-a rupt/ și s-a prins cu funia de creanga tatălui meu/ dorindu-și/ Pasărea mea pentru sine...”; din același registru e și „În șoaptă” care ne vorbește despre păcatul neasumat (și adesea dus la extrem) al curiozității. Noduri puternice, stabilind legături de o trăinicie rar întâlnită, bijuteriile „sâmbur” vin parcă dintr-o altă lume, superioară: „fructul/ adevărat/ moare/ încolțind” („sâmbur I”), „pomul/ se mângâie singur/ în zborul păsărilor/ de zi/ și de noapte” („sâmbur II”), „în odaia/ de neînțeles/ putrezesc în parfum/ și dulceață” („sâmbur III”). Partea a doua a volumului, cea care consfințește condiția unui „exilat în strigăt”, m-a dus motivat cu gândul la poetul Ovidiu, cu care, dincolo de timp, Viorel Savin stabilește legături evidente. La Tomis, Ovidiu se confruntă cu o realitate dură și ostilă ce a presupus izolarea geografică și culturală, singurătatea și dorul de casă, umilinta și speranța deșartă, poate chiar incapacitatea de a se face înțeles. Deși în mod evident Viorel Savin e un nume validat în literatura contemporană, prezent în cetate, totuși, cumva paradoxal, în moduri și proporții diferite, creația sa „investighează” aceleași interioare. Dar așa cum se întâmplă și la Ovidiu, forța creației echivalează cu o cale de a supraviețui. Dincoace, la Viorel Savin, „incapacitatea” de a se face înțeles are alte explicații ce țin de condiția etică/ statutul moral a/al celor implicați. Totuși, sunt de acord, poate fi o barieră care să amplifice sentimentul de izolare și inutilitate.

Cum altfel să ne explicăm asemenea decupaje: „urmez temător/ drumul întoarcerii în ierburi.// trebuie să-mi uit adolescența/ ca să vă întâmpin/ cu brațele deschise/ nu pot să explic/ de ce în mine există/ locuri închise de frică.// aveți atâta nevoie/ să credeți/ că mor trist.../ însă eu/ vă dezamăgesc și ridic/ cu infinită bucurie/ piatra ce mă lovește!// obligat să supraviețuiesc cât lumânarea/ încă așteaptă pe noptieră/ să-mi lumineze ultimul drum/ îmi strig disperat adevărul!” („Drumul întoarcerii – cuvânt înainte”) sau „ochii oboșiți de dispreț/ vi-i coborâți asupra-mi/ doar din nevoia perversă/ de a evalua/ cât mai pot suporta/ împunsăturile arătătoarelor voastre!// recunosc că gem indecent de durere/ înghițindu-mi plânsul/ pe nedrept acuzat”... („Supraviețuire”) ? Aparte sunt „Patria perfectă” și „Bătrâna”, două poeme „închinare” patriei, chiar dacă, și aici, sunt posibile mai multe unghiuri de receptare a mesajului.

„Mărturii sub presiune” este, așadar, o carte de forță în peisajul literar actual, o demonstrație a modului în care poezia poate oferi o busolă morală într-o lume abrutizată. Prin vocea sa, pătrunsă de ironie și luciditate tăioasă, Viorel Savin nu doar că își asumă rolul de mărturisitor al prezentului (său), ci își invită cititorul să își întrevadă propriile neputințe. În orice caz, este o lectură care provoacă mai întâi o rană, chiar dacă, probabil la final, se erijează într-o confirmare a forței neclintite a poeziei de a da sens și speranță în cele mai aspre condiții. Poate mai ales aceste „mărturii sub presiune” ne facilitează întâlnirea cu un Ovidiu modern, exilat nu geografic, ci în ciudata complexitate lipsită de sens și adesea indiferenta lume contemporană.

Raluca FARAON

Marilena Apostu
– singurătatea etalată ca o creație *haute couture*

Marilena Apostu a început timid, cu volume publicate la edituri oarecare (primele trei: *Iubește-ți departele!*, *Opt tăceri și Tăcerea cuvintelor tale*, între 2019 și 2020), după care își concentrează atenția asupra Clujului, astfel încât va publica preponderent aici: *Orașul cu femei triste*, la Neuma, apoi *Umbrele nu fac zgomot*, la Limes, *Cămașa pătată de somn*, la Școala Ardeleană, între 2021 și 2024. Are vreme și pentru o antologie la Editura Academiei Române, București, în 2022, *O sută și una de poezii*. Practic, șase volume de poezie și o antologie în șase ani, cam anul și

volumul, și o intrare binemeritată în Uniunea Scriitorilor din România, în 2021.

Nu este rău, dintr-o anumită perspectivă, caz observat frecvent la cei care debutează târziu, și anume dorința de a compensa anii de acumulare și de trăire poetică (dar în care nu s-a publicat în volum) printr-o aglomerare de titluri care se rostogolesc unul după altul. Fără a nega, dimpotrivă, se constată cu ochiul liber, valoarea certă a poeziei în sine, totuși, se impune rezerva – sau chiar suspiciunea – că un astfel de demers ascunde un soi de vulnerabilitate a identității creatoare, care nu își lasă timp să se reinventeze, pentru că poezia Marilenei Apostu ajunge, ușor-ușor, o variațiune pe temă dată. Singurătatea se impune, oarecum cu emfază, camuflată în delicată timiditate, joc de rol, substanța intrinsecă a materialului din care se țese lucrarea poetică devine atmosferă, comuniune cu cititorul, problematizare a conduitei creatoare sau a raportului om-lume.

În 2025, la aceeași editură din Cluj, *Limes*, Marilena Apostu publică a șaptea carte de poezie – *Poeme leoparde* –, un volum delicat, cu o ușoară notă ludică, chiar relaxantă, față de cele anterioare, dar în care exersează aceleași note stilistice pe care le-am semnalat și în volumele *Orașul cu femei triste*, *Umbrele nu fac zgomot*, *Cămașa pătată de somn*: tristețea este o partitură a unei compoziții existențiale ce mizează pe trăirea intensă, folosită ca anamneză, intimitatea se configurează ca transparentă a așteptării, cititorul fiind mereu invitat să ia parte la spectacolul jocului identitar. Poetă a stărilor difuze, Marilena Apostu nu exclude luciditatea în organizarea constructului poetic, de multe ori alegând, prin fragmentarismul voit al sintaxei poetice, să creeze spații volatile, fluide, de reflecție profundă sau de tăcere cu miez.

Un aspect care m-a surprins în acest volum ține de alegerea mijloacelor sărace de expresie, cum ar fi câmpul semantic al texturilor, al materialului perisabil, prin care se sugerează atât intimitatea, cât și expunerea privirii, un raport văzut-nevăzut, ascuns și la vedere, pe care cuvântul poetic îl presupune implicit. Limbajul cu formele sale sonore. Dar și semnificante, cuvântul – haină de ceremonial sau simplă, ocrotitoare. Chiar în prima poezie, verbul cheie – *foșnește* – sugerează această stare ambiguă, totuși, ispititoare a așteptării, supratema întregii poezii a Marilenei, configurată în toate volumele sale de până acum. Inedită este apropierea dintre verbul specific unui material fin sau hârtiei (dar polisemantismul creat este specific stilului autoarei care lasă loc dublei măsuri în abordarea temei iubirii și creației) și ferestrelor: „acum știu de ce ferestrele/ foșnesc pe la colțuri” (*o ușă întredeschisă tulbură ziua*).

Ușa, fereastra sunt spații intermediare, de trecere între două lumi, foarte expresive ca poetică a spațiului (Gaston Bachelard). La Marilena Apostu, ele sugerează mereu ambivalența realitate-interioritate, aparență-esență, singurătatea creatorului-singurătatea poeziei care se cere descoperită de cititor. În aceeași poezie de început, conotația materialului textil-hârtie continuă: „am o vină ruptă în fâșii”, ca o rochie sfâșiată, ca o hârtie ruptă în bucăți care se cer recompuse: bucăți de feminitate, de suflet, de cuvinte care necesită repararea, reîntregirea, înțelesul organic al unității. În toate textele, poeta va prefera aparența unor „poeme leopard” (nu m-am putut gândi decât la materialul care imită pielea de leopard), poate pentru a sugera eleganța care se poate transforma oricând, la o lectură grăbită, în clișeu. În orice caz, textilele, materialitatea perisabilă, în ciuda frumuseții, pare că domină ca aspect de fond stilistic. „Rufele păpușii”, „nasturii mă vor îmbrăca”, „voi împleni altădată frânghii/ m-am îmbrăcat de petrecere”, „păianjenii pe un colț de poveste/ învelesc povestea cu o eșarfă; în noaptea aceasta hainele noastre/ se vor înghesui”, „voi adormi într-o rochie albă”, „astăzi voi îmbrăca rochia albastră”, toate aceste versuri (asta numai până la pagina 14, exemplele continuă!) sugerează eleganță a perisabilității, a vieții fragile, a frumuseții dincolo de aspectul material, agresiv care cere judecăți pripite de valoare. Ceva chehovician se întrevede, o adiere, fluturare de mână, o eșarfă luată de vânt...

Asocierea inedită dintre concret și abstract rămâne moștenirea (neo) modernismului pe care Marilena Apostu o cultivă constant – „ninge cu timp proaspăt/ peste trotuare// întunericul trosnește sub tălpi” (*noaptea vine la fereastră*), cu rezerva că, la un moment dat, obiceiul poate deveni abuz lingvistic, formă fără fond. În orice caz, metaforele astfel create sunt surprinzătoare, mai ales că poeta, de multe ori, își permite sintagme simple, curate, odihnitoare: „plouă în această dimineață”.

Poezie curată, sinceră, cu o eleganță bine coordonată, *Poeme leopard* de Marilena Apostu confirmă stilul și sensibilitatea unei poete mature.

Sonia ELVIREANU

O singurătate creatoare

Scriitor de cursă lungă, un împătimit al scrisului, Gheorghe Jurcă își modelează cu ușurință scrisul în forme lirice și prozastice, privilegiind romanul la maturitate, poezia ca un cântec de lebedă la senectute.

Scrisul e un *modus vivendi*, un paleativ contra singurătății, o modalitate de întoarcere spre sine, de reflecție ironic-amară la experiențele vieții, de reverie și descătușare a imaginației creatoare, precum în noul volum *Alergie la frumusețe și singurătate* (Ars Longa, 2024). Scriitorul se recrează pe sine în poeme cu discrete trimiteri biografice, dă frâu liber fantasmelor sale, textualizează realitatea în secvențe existențiale din epoci istorice diferite, într-un du-te-vino înaripat de fantezie între trecut/prezent. Poetul își proiectează ironic imaginea în poeme, uzând de tehnica oglinzii, propria privire ori a celui alt: tatăl, mama, iubitele, poeții contemporani. Părinții îi persiflează înclinația spre poezie, firea visătoare, încercând să-l rețină în univesul rustic tradițional. Iubitele îi recunosc natura romantică, la fel și criticii care îi schițează portretul unui visător incurabil: „Un poet solitar/ neîncadrabil în nicio generație/ un poet abandonat reveriilor/ fără limite”. Ni se pare a recunoaște autorul acestui citat inserat în text, Aurel Pantea, la al cărui har poetic face trimitere directă Gheorghe Jurcă, și la alți poeți optzeciști, atunci când își judecă autoironic poezia.

Încă din primul poem, *Într-o casă de pe munte*, se conturează una din temele volumului, singurătatea, a scrisului, a vârstei, o stare intimă ce privilegiază poezia. Poetul și creația sunt firul roșu al cărții, ceea ce permite refacerea poetică a universului său, itinerariului existențial, iluziilor și decepțiilor, experiențelor sale. Există o singurătate creatoare ce implică retragere din lumesc, întoarcere spre sine, asceză impusă de scris, inhibiție și descătușare grație inspirației, confruntare cu ipostazele identității/alterității, reactivarea memoriei afective și culturale: „Singurătatea scoate la/ iveală eul tău pe care l-ai ținut/ ascuns în cutele sufletului tău”. Când singurătatea se instalează ca mod de viață involuntar, depresiv, ea se amplifică, provoacă alergii, dorință de evadare, fiindcă pofta de viață sfidează timpul, iar nevoia de-a respira frumusețea vieții e mai acută. Iar evadarea se face în lumea reală ori în imaginar. Iată o altă temă majoră, anunțată de titlul cărții. Frumusețea trăită cândva e recreată printr-o reverie continuă, indiferent de originea ei: peisajul natural (pădurile, poienile, munții, râurile, marea), toposul natal (satul, casa, livada, câmpul, dealul), mirajul copilăriei, peisaje exotice reale, imaginare; femeia reală, visată, imaginată, iubita-soție, personaj istoric, arhetip mitologic, livresc, ipostaze multiple ale feminității.

Natura însăși ia uneori chipul femeii sub pana poetului: „În orice lucru vezi o femeie/ mai ales seara când pădurile/ își lasă umbrele pe pământ”. Ea se naște uneori miraculos din trunchiul unui copac, ca într-un basm. Real și imaginar se confundă deseori în versurile poetului, reveria, oniricul dau vieții savoare, contracarează realitatea deceptivă. Femeia din

versurile lui Gheorghe Jurcă are frumusețea și puterea de seducție a Afroditei, se sustrage tiparelor cotidiene, insipide. E ispita, vraja, visul, iubirea, nu se cantonează în banal. Poetul dialoghează imaginar cu sine, cu părinții, cu iubitele sale reale ori imaginare, cu Dumnezeu, ironic, grav, extaziat, reflexiv, proiectând realul în ireal cu o vădită plăcere de revrăjire a lumii actuale secătuite de vis, cu bucuria unui creștin autentic ce percepe viața ca dar prețios, în ciuda îngenunchierilor ei.

Gheorghe Jurcă revine neconținut spre toposul încărcat de legende al copilăriei, munții Apuseni. Întoarcerea la origini prin reactivarea memoriei afective e creatoare poetic, terapeutică psihic, regeneratoare și stenică. Pe un subtil fir epic retrospectiv al poveștii despre sine, în jurul unui nucleu autoficțional și autoreflexiv, poetul își recuperează identitatea din fețele alterității, refăcând lumea cu patos romantic și evidentă plăcere a fantazării. Îmbină firesc rememorarea unor experiențe de viață cu memoria culturală, mitologizând oameni și locuri, mai ales ținutul natal și ființele dragi, însă nu-i lipsește ironia și autoironia, nervul caustic în dezvăluirea contrastelor sociale. Singurătatea poetului nu generează imagini întunecate, morbide despre viață, ci luminoase, fiindcă poetul recrează trecutul cu satisfacția celui împlinit, care a trăit edenul copilăriei și iubirea, antidot împotriva degenerării lumii în timpuri istorice diferite. Viziunea sa e tonică, periplusul poetic prin lumi diferite, e confesiv, reflexiv, recuperator de memorie afectivă, de existențe istorice în timpuri diferite. Limbajul poetic are colocvialitatea stilului amprentat de graiul din Ardeal și intertextualitate livrescă.

Gheorghe Jurcă viețuiește în singurătatea sa, locuită de fantasmă, ca într-o mănăstire. Poetul face din scris o alchimie unde se contopesc reveriile și realitatea, iar versurile cu orizont metafizic se prefac în psalmi ai vieții, luminii.

Marina CUȘA

Ad Infinitum: 108 poeme de Șerban Codrin Denk

Mereu vizibil pentru publicul larg – dacă ar fi să amintim recenta monografie pe care a întocmit-o Laura Văceanu sau fulminantul articol al Mirelei Roznoveanu, *Un caz de asasinat literar...* -, numele lui Șerban Codrin Denk re apare pe coperta cărții *Ad infinitum: 108 poeme* de Clara Toma, antologator și editor, publicată în 2024 la Carte inspirată. Cuvântul introductiv al Clarei Toma decodifică semnificația sacră a numărului 108 în multe religii și tradiții orientale, devoalând totodată mobilul ce a stat la

baza cărții și la care subscriem întru totul: „Sunt creații care merită să dăinuiască dincolo de timp și să devină una cu infinitul” (p.6). Astfel, culegerea cuprinde poeme de inspirație tradițională niponă semnate de Șerban Codrin Denk – tanka, haikuuri, gunsakuuri, senryuri, cărora li se alătură câteva haibunuri.

Citind aleatoriu în primă instanță, ai bucuria reîntâlnirii cu superbe piese codrinene universal-cunoscute și mult-citate în diverse media ca material didactic pentru învățăceii haikuului, dar care nu și-au pierdut nimic din strălucirea originară: „Atât a rămas/ din străvechiul imperiu/ de pretutindeni-/ niște flori de rapiță/ îngălbenind stepele”; „Iată cum devii/ maestrul unei arte/ desăvârșite-/ culegi câteva frunze/ într-o seară de toamnă”. Haikuul lui Șerban Codrin, întotdeauna a sunat mai plin decât al altora, ca un violoncel trezind coarde adânci ale sufletului, fapt pentru care autorul *Rodierului* a și fost consacrat drept maestrul neîntrecut al niponismului românesc, și nu atât pentru consecvența prin care l-a slujit în ipostază de creator, teoretician, promotor și șef de școală literară, deși fiecare dintre aceste aspecte ale activității este important.

Versurile sale au o capacitate unică de a prinde clipa, cu tot ce înseamnă mișcarea, adierile, lumina ceasului de zi ori de noapte, amprenta pe care o lasă acestea pe ființa omului. Poetul nu doar respectă triada dogmatică „ce/ unde/ când”, ci te transpune cu totul în holograma micropoemului: „De peste umăr -/ deodată primul tunet/ de primăvară” sau: „Până și lemnul/ din gard înmugurește-/ seară în verde.” Ca un filosof budist, observă dialectica universală: „Meditex fără/ gânduri la rădăcina/ de unde răsare/ în aceeași lumină/ lăstarul și umbra lui”, se hrănește cu frumusețea decorului: „Zori albe mijind -/ vibrația macilor/ până la roșu”, gustă aroma decrepitudinii: „Ușile sparte/ și ceasul fără ace/ arată un gol - / de nu are nici praful/ unde să se așeze” și mai ales are conștiința înaltă că frumusețea și echilibrul cu natura fac inutile toate bogățiile materiale: „Merii în floare-/ am totul dinainte/ pe masa goală.”

Gândirea poetică a lui Șerban Codrin Denk este nu numai plastică, olfactivă sau kinetică, ci în mare măsură muzicală. Spre deosebire de japonezi, Maestrul își leagă piesele în lanț, creând teme cu variațiuni cum ar fi *Mica sutră a zborului*- secvență tanka sau *Mica sutră a unei flori de mac* – secvență gunsaku. În felul acesta poemele lui capătă fluentă și amploare, care conving mai mult spiritului poeziei române și celei europene în general. Este un aspect de inteligență artistică ce a creat emuli și a contribuit la împământenirea speciei nipone în solul autohton.

O importanță aparte în volumul *Ad infinitum: 108 poeme* o au cele șase haibunuri din final, care luminează mai bine sensul întregului,

haibunul fiind corespondentul extrem-oriental al poemului în proză, în care textul înglobează unul sau câteva haikuuri. Acum se conturează mai clar perspectiva subiacentă pieselor anterioare, aceea de a vibra în fața frumuseții și măreției lumii, de către cel ajuns pe culmea vieții și care poate contempla o panoramă vastă. Texte precum *Viața ca viață* și *Cu bucurie despre bucurie* pulsează de fericirea de a face parte din Marele Tot și de a intra în legătură cu atâtea lucruri care ne înconjoară. Nu întâmplător, un poem e dedicat salciei, *Salix*, simbol în Vechiul Testament al bucuriei de a trăi, iar altul macilor, *Ecce papaver somniferum*, simbol dual, ca majoritatea, în principal al somnului thanatic. Iar cu atât mai relevant este că volumul se încheie cu *Poetul și poezia*, dedicat divinității, fiindcă „El este Poezia, iar Poezia este cea lumină sacră mai presus de poeți.”

Prin cartea la care ne referim aici, Clara Toma oferă iubitorilor de poezie un dar neprețuit. Cu o activitate creatoare întinsă pe decenii și o evoluție dinspre epopee și satiră spre micropoemul nipon, Șerban Codrin Denk are o contribuție definitivă la românizarea acestei forme literare. Opera sa poate fi un argument ca atenția criticii majore să se îndrepte și spre acest domeniu al inspirației artistice, etichetat încă drept exotic, neromânesc.

Romeo Aurelian ILIE

Privind înainte cu dragoste și luciditate

Cronica volumului de poeme, *Aici nu ai pe cine te baza* de Maria Ivanov
(Editura Prut Internațional, 2025)

Maria Ivanov este absolventă a Facultății de Litere, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți și a unui master în cadrul Facultății de Litere, Universitatea de stat „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, în prezent fiind doctorandă la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți. Este director al revistei *Timpul din România*, ediția din Republica Moldova. Frecventează Atelierul de poezie și proză „Vlad Ioviță” și este co-organizație al Taberei de Literatură „Leonard Tuchilatu”, alături de Dumitru Crudu. Scrie poezie, proză, dramaturgie și cronică de carte și teatru. În anul 2022 îi apare volumul de debut în poezie, *Totul va fi bine*, la editura Prut Internațional, volum distins cu mai multe premii importante, inclusiv Premiul Special al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova pentru Debut. Anul acesta i-a apărut un al doilea volum de poeme, *Aici nu ai pe cine te baza*, tot la editura

Prut Internațional. Asupra acestui volum de debut mă voi apleca și eu în cele ce urmează.

La o primă vedere, la o primă comparație între titlurile celor două volume de poeme ale Mariei Ivanov, *Totul va fi bine* și *Aici nu ai pe cine te baza*, am putea crede că poeta a trecut brusc de la un optimism debordant, vecin cu idealismul, la o stare de deznădejde, de frică viscerală. Dar se va vedea că nu este tocmai așa. Cum nici în volumul de debut nu găsim idealism, ci luciditate cât cuprinde, nici în acest al doilea volum nu vom găsi deznădejde, ci luciditate cât cuprinde. Și mai găsim ceva esențial: dragoste de viață. Dar despre toate, la momentul potrivit.

Pentru început aș spune că poemul cu care se deschide volumul acesta, deși total atipic în comparație cu majoritatea poemelor Mariei Ivanov, atât ca dimensiune, cât și în sensul că acesta poate fi considerat o metaforă mai amplă, în condițiile în care ea nu face abuz de figuri de stil, surprinde foarte bine starea de spirit care ar putea caracteriza poemele din volum, și anume acea stare în care scrii poezie pentru că nu poți să nu scrii, nu poți să mai ții în tine, pentru că simți nevoia să erupi, chiar dacă în raportul direct cu ceilalți preferi să arborezi steagul tăcerii, pentru a evita confruntarea directă, generatoare de conflict: „*tăcerea/ în care/ mă ascund/ în fiecare seară/ e o cușcă/ neîncăpătoare/ de iepuri*”.

În prima parte a volumului, Maria Ivanov a cantonat o serie de poeme aparent de dragoste, dar în fond despre ratări ale dragostei, despre relații nefuncționale, toxice, atât ale ei cât și ale altora, cum ar fi spre pildă părinții săi. Însă ceea ce surprinde la aceste poeme este atmosfera degajată pe care o emană, lipsa oricărei forme de patetism, aceasta alegând să se desprindă cât mai mult din punct de vedere emoțional de experiențele amoroase nefericite. Este, desigur, o dovadă de maturitate, de asumare, un semn că a învățat din greșelile trecutului și că nu mai este dispusă să le mai repete: „*cu o zi înainte/ am pregătit/ salată de vinete/ salată de boeuf/ ghiveci/ friptură de pui/ am cumpărat/ un roze demisec/ de la Purcari/ dimineața zilei de 24 februarie/ a anulat sărbătoarea/ dar te-am așteptat/ oricum/ mi-ai zis să vin eu/ în sat/ erai foarte speriat/ să-mi iau actele/ și cele mai de preț lucruri și/ să vin în sat/ la tine/ apoi ai dispărut/ te-am sunat a doua/ și a treia zi/ nu mi-ai răspuns/ mi-ai dat cu seen la mesaje/ am sunat-o pe sora ta/ mi-a zis că ești bine/ dar foarte ocupat/ mi-a zis că/ sapi o groapă/ pentru a ascunde acolo/ toate sculpturile tale/ îți era frică/ să nu ți le distrugă/ vreo rachetă rusească/ mi-a zis că va fi/ o groapă foarte adâncă/ și că nu are rost să te mai sun/ în zilele următoare/ că o să tot/ sapi/ la groapa aia/ ca să încapă toate/ sculpturile/ iar după ce/ ai îngropat/ ultima sculptură/ am devenit/ dintr-odată/ doi oameni/ absolut/ străini*”. Despre un alt bărbat egoist, laș, narcisic, preocupat doar de

propria persoană este vorba și în poemul care dă titlul volumului, *Aici nu ai pe cine te baza*. Dar în același poem mai vedem și alte două aspecte deosebit de importante: în contrast flagrant cu egoismul bărbatului, poeta Maria Ivanov dovedește atât o grijă și o dragoste nețârmurită pentru fiica ei, Alexandra, cât și o empatie fără de margini pentru poporul ucrainean, lăsând ca drama ei personală să se întrepătrundă cu tragedia poporului vecin: „*fotografia cu/ tatăl care/ își ia rămas-bun/ de la copil/ și soție/ prin geamul trenului/ în gara din Harkiv/ tren/ care îi va duce departe de Ucraina/ m-a urmărit mult timp/ îmi revenea/ în fața ochilor/ în fiecare dimineață/ când o lăsam/ pe Alexandra/ la grădiniță/ îmi revenea și atunci/ când/ închideam ușa/ de la camera ei/ urându-i/ noapte bună/ și atunci când/ am lăsat-o/ pentru o săptămână/ la bunici/ fotografia aceea/ m-a urmărit/ și în ziua în care/ m-ai invitat la cafea/ și/ mi-ai făcut prima/ declarație de dragoste/ atunci am crezut/ pentru prima dată/ în ultimii trei ani/ că am pe cine mă baza/ că tu/ ai putea fi cel care/ într-o bună zi/ ne-ar duce/ departe de explozii/ dacă războiul s-ar extinde/ și la noi/ pe mine și pe fetița mea/ cu tot cu ursuleții de pluș/ cu pisicul An/ cu toți cactușii noștri/ cu picturile Alexandrei/ cu toate cărțile/ (...)/ chiar și cu tabloul lui/ Dorin Nebunu/ pe care l-am primit/ în dar/ într-un alt 24 februarie/ pe când încă se sărbătorea/ Dragobetele/ de la fostul meu iubit/ pe el/ știu sigur/ că acum/ nu mă pot baza/ pe tine însă -/ da/ eram sigură de asta/ până în noaptea în care/ ai refuzat să vii/ cu mine/ după Alexandra/ la Clococeni/ invocând oboseala/ și faptul că/ 170 km/ e o distanță prea mare/ era în sat/ la părinții mei/și avea febră/ avea gripă de tip B/ mama era îngrijorată/ de respirația ei/ deși ai mașină/ și ai fi avut și timp/ nu ai mers/ a mers Vlad/ prietenul/ care de mult îmi propunea/ să mă picteze/ nud/ (...)/ zâmbeam aiurea/ prefăcându-mă/ că nu-i înțeleg/ aluziile/ doar ca să o iau pe/ Alexandra/ asta m-a costat/ 1.000 de lei/ și promisiunea de a găsi/ un model/ mai tânăr/ mai suplu/ mai frumos/ și disponibil/ pentru a-i poza nud/ (...)/ și-atunci am înțeles/ că/ nici pe el nu mă pot baza/ 1.000 de lei/ în vreme de pace/ ar fi/ 10.000 în vreme de război/ cum nu mă pot baza/ nici pe tine/ de aceea/ mă rog/ ca/ Ucraina să reziste/ pentru că/ aici chiar nu ai pe cine/ te baza/ mă rog/ ca/ Ucraina să reziste”.*

Revenind la bărbații toxici care au trecut, fie tangențial, fie lăsând urme prin viața poetei, s-ar putea crede, la o privire superficială, că acest volum este chiar despre ei. Dar nici pe departe nu este așa. Ci dimpotrivă, este un volum de poeme despre trezire, despre recâștigarea stimei de sine, despre asumarea trecutului, despre detașare, dar și despre vindecare și despre puterea de a merge mai departe: „*nu mai verific stories-urile ei/ ca să văd dacă/ paharul din care bea vin/ este al tău/ sau nu/ sau dacă/ pisioul*

din brațele ei/ este chiar pisoiful pe care/ eu/ ți l-am dăruit de ziua ta// mă uit în oglindă/ și râd/ sunt fericită/ acesta/ e felul meu de a mă răzbuna”.

Așadar, *Aici nu ai pe cine te baza*, nu este un strigăt de disperare, ci o simplă constatare lucidă, venită dintr-o experiență directă, nu este un volum de poeme despre deznădejde, ci unul despre asumare totală, despre lecții de viață dar și despre dragostea de viață. Pentru că poeta nu spune nicăieri că își urăște viața, ci dimpotrivă, că este pregătită să meargă oricând mai departe. Altfel spus, o poezie matură, frustă, pe alocuri dură, mustind de realism, un discurs clar, fără ocolișuri, despre realitatea unor relații toxice, despre alegeri nepotrivite dar și despre puterea de a te smulge din propriile greșeli. Astfel, Maria Ivanov, nu doar că ne confirmă tuturor faptul că succesul volumului său de debut nu a fost o întâmplare, ci mai mult decât atât, ne dovedește cu asupra de măsură că a devenit deja o poetă matură, sigură pe ea, că este o voce puternică în poezia română contemporană și că vocea ei chiar produce ecou.

Ion POPESCU-BRĂDICENI

„Iluminații astrale” de Gheorghe Cârstoiu Poetul retras în câmpul cu lavande

1. O conotație tragică a eului

În cea de-a treia sa carte de poeme (despre primele două am scris în „Scriitori români contemporani și cărțile lor esențiale. O istorie transmodernistă a literaturii române contemporane”[1]), insitulată inteligent și transromanetic „Iluminații astrale”[2], Gheorghe Cârstoiu se revendică dintr-o tradiție pe care Martin Heidegger a reinventat-o drept a drumului și a casei/ și a cărării în pădure, care-l salvează pe poet din vreo posibilă derivă.[3]

De data aceasta poetul, reveriant, al unei copilării cu-o ironie deloc malițioasă, căci fusese „copilul răsfățat din cătunul” natal, ca, de pildă, Bârsilă (ori Esenin sau Labiș – n.m., I.P.B.), încearcă să treacă frontiera modernității în largul neo-postmodernității de recurență „temătoare de ipohondrie, în timp ce sub albastrele ferestre cetatea mișună haotic”[4].

Ca și Paul Celan, gorjeanul (și târgujanul) Gheorghe Cârstoiu, vechi „columnist”, se simte „ca un câmp sub cer roșu inhibat adăpostind un amurg cu dorul femeii din burg, scormonind, din pustie, în flaut, toată singurătatea” dintr-un timp, vai, el însuși „însingurat, zdruncinat de insomnie”. Astfel din nostalgie, versurile sale deseori rimate, dar

obligatoriu ritmate (contestatar al unui curent literar de-i vreme muribund – n.m., I.P.B.) eminentamente transmodernist, glisează în intenție politică, ca să confere o conotație tragică eului prozaic de serviciu pe care-l ridică la nivel de metaforă a propriei epoci, traumatizate de războaie conflicte, corupție, ideologii criminale etc!

2. Urmuzianismul reciclat

În „Iluminații astrale” tehnica poetică descinde inevitabil dintr-un limbaj când hermetic când cu inflexii de incantație; dar „țintind spre-un timp elevat” ori „subscriind pe floră meditativ și resemnat, cu tinerețea rătăcită, schimbând alți adidași”. Sarcasmul subsidiar pledează pentru acea omnipotență a logosului în numele căruia ne încredințăm: „M-accept în format scilpitor înaintea infinitului, de o parte mirajul luminii, iar la mijloc eu, purificatul, și după cum se vede și străduitor – ca și Lucian Blaga – să nu strivesc corola de minuni a lumii”. Apolinic, cu soarele se caută în amiezi, neîntrevăzând nicio interdicție; prin urmare cultivă elegia ori, ca și un autentic alchimist, recurge la picătura de mercur. Purificarea e un proces al unui aed care se vrea „un tămăduitor de suflete” cu „inima înclinată spre vis”; „când orașu-i mic ca o parabolă” discerne să scrie parabolă după parabolă pe verticală (adică paradigmatic – n.m., I.P.B.) decis să se înalțe cu ele cât o să fie cu puțință.

Asta deoarece luând viață drept plămuire, s-ar tot duce peste zări strălucite, tot decodificând ambițios „motivul morții lui Urmuz”. Optând pentru modelul urmuzian, Gheorghe Cârstoiu se joacă, și el, de-a fizica absurdă; are, la fel ca maestrul din care se revendică, un simț specific românesc al comicului, al râsului muntean-mucalit, depistând diformul, normalul, pe linia satirei (conform spusei latinești „satura tota nostra est” – n.m., I.P.B.) a burlescului etc.; și tot precum Urmuz acceptă ca salutară metoda supradimensionării gratuității unei „gramatici liricoepice” (asemenea, pare-se, și lui George Magheru – n.m., I.P.B.) și a unor declarații erotice, libertine cu totul, frivole, bombastice, unele chiar cu un asumat „gust îndoielnic”, dar recononțat nu cu același material de inspirație ci cu incidentale specificări livrești și note de evidentă intelectualitate.

3. Poezia, substanță a memoriei

Și pentru Gheorghe Cârstoiu poezia e substanță a memoriei, transpusă în regim liric. Într-un interviu luat de Lia Brad nobelianului Odysseas Elytis, marele poet grec insular și idiomic consideră limbajul său poetic: „o realitate aparte, un mic univers individualizat” în care, dacă ai un dar deosebit al limbii, poți inventa cuvinte, toposuri, un stil din dar și har, speciale și evident specifice în nume propriu. Poate că și Gheorghe

Cârstoiu trage cu urechea la conversațiile mitice/ mistice dintre lucruri ori ființe aparte; apoi exorcizează nălucile realității spre a fi întoarsă iar pe calea către lume a inspirației, imaginației emoției, senzației comprimate, nuanțelor de orfică sensibilitate, metafizicii solare.

Ca atare, poetul din cărticica de seară „Iluminații astrale”, pe care-o filetez atent la detalii interstițiale, se crede cu „menire fatidică”, dar nu mumifică reminiscența ci doar le repotențiază în nou (con)text și (arhi)text; „luna plină pe cer plutind” îi trimite mesaj direct în inimă (aceasta ca dublură umană a astrului selenar – n.m., I.P.B.); poemul său este aidoma unui „copac cu milioane de frunze care i-ar răsări deodată-n gânduri”. În poema „Creier purificat” Gheorghe Cârstoiu aplică rețeta poeziei postmodernității de sorginte, în cazul său, nichitastănesciană. Dar – ca unul care l-am cunoscut pe Liviu Petrescu și de la care am volumul său mirabil pragmatic „Poetica postmodernismului”[7], mi-am notat într-o agendă jurnal din 1997 că poezia din această speță mizează pe deconstruirea subiectivității auctoriale, pe modelul epistemic al pluralității, pe infrarealismul americanesc (al lui Fredric Jameson), pe abolirea parțială/ ori totală/ a referinței în favoarea jocului semnificanților aproape suficienți sieși (vezi „Miracol” p.21), „Predicția visului” (p. 30), „Livada de vișini” (p.35) etc. – n.m., I.P.B.)

4. În fața peștișorului de aur

Dar și-n tardomodernism, și-n postmodernism, și-n transmodernism, poezia e metadiscurs (cultural, intertextual, cerebralist, fantast-narativ, investigație a poveștii în straturile ei mai adânci (unde arhetipurile supraviețuiesc doar adormite – n.m., I.P.B.), sinteză „imposibilă” a contrariilor (vesel-trist, logic-ilogic, real-imaginar, veghe-vis, firesc-miraculos, pur-murdar, înger-diavol, moarte-nemurire etc.). Ca atare, scriitura s-ar vrea amplă dar și de fapt anatomică, dublonoezică în cele două emisfere cerebrale: „prima, încărcată cu iubire”, cea de-a doua: a minții rapide care „ia decizii din judecata-i dreaptă și nepărtinitoare”; ori e divagație, inițiază trame „chibzuieli poate imperfecte”, însă, desigur, apolnic, atunci când evocă „acele vremuri trecute, ca o amiază”. Până și îngerii sunt deja poeți „cu ochii țintiți spre merinda unei comune vieți”; iar el, ca aed, „se deșiră în zigzag” programatic – involuntar, „letargic și ursuz”. Ceaiul e pentru el prilej de reeditare nostalgică a evadării din grădina Edenului; poezia sa emană din „buna mireasmă fără de saț, frumoasa vopseală dorită veșnică”; poetul exclamă într-un extaz simbolist, ca și Dimitrie Anghel: „În seara teilor, de foarte aproape,/ inspir miresme scurse din pleoape” (Ceaiul, p.44). Când se transmută în fantastic găsește apă pe Lună și urme de viață pe Marte”; estimp „Pământul ca drept de

obidă, se poate aprinde de stres, evenimentul crucial neînțeles sau să dispară ca vechea Atlantidă, ori ca un munte de cretă”. Ecologistul din Gheorghe Cârstoiu pledează în fața peștișorului de aur pentru salvagardarea paradisului său cu iazul din pădure; dăruindu-se naturii privește păsările plin de șarm în timp ce pescuiește, tot ca Urmuz [8], cu „creierul cântând, la trompetă”; apoi numără degetele vântului ca obiectiviștii americani, poate chiar precum George Oppen, astfel imaginea e de excepție căci e plurifuncțională: trebuie să fie dovadă de autenticitate[9], de originalitate și ingenuitatea poetului; imagismul lui Gheorghe Cârstoiu evită pe cât se cuvine narcisismul grație luminozității, clarității interioare și propriei creativități insistente în a medita, pe sub cetini, ca romanticii cândva „retras cu umbra unor patimi”. ca să deconspire secretul vieții sociale pe care-o vede, vai, știrbită, „goală, terfelită în amănunte”.

5. De-a curmezișul cotidianității

Homo transculturalis și adept al raportării la poeți de prim rang, Georghe Cârstoiu se simte dezinvolt în compania unor George Țărnea, Shakespeare, Esenin (vezi „Recviem”), Eminescu (vezi „Dileme”), Blaga (vezi „Cântec pentru Ana”), Macedonski (vezi „Noaptea de decembrie”), Bacovia (vezi „Toamna”), Nichita Stănescu (vezi „Prilej de ipoteze”) ș.a.m.d.

De bună seamă recuperând interbelicul (vezi „Interbelicul”, p.64) ori închinând ca George Călinescu o laudă brelocului (vezi „Brelorul”, p.65), poetul cade voit într-un prozaism eminamente postmodernist, al derizoriului nonfictiv, de „jurnal intim” și „transversalic” (adică „de-a curmezișul” cotidianității de un comic crispat aidoma celui al lui Ioan Moldovan și Petre Stoica: primul concettist ironic contabilizator al vieții proprii cu un cinism delicios, cel de-al doilea parodic, cu ton antiemfatic, normal notându-și impresiile crude ori evocând și reconstruind o arheologie blândă cu o voluptate cu greu reprimată la aromele domesticității [Manolescu; 2014, p.301, 229-230][10].

Gheorghe Cârstoiu s-a maturizat definitiv, căci în fine ca un bijutier îmbolnăvit de neșăitul sacrului și ajuns în fine pe tărâmul unui transmodernism la care bate încă sfios ca la o poartă fie celestă fie pământeană sau subpământeană fie ca la o irepresibilă manieră transminulesciană (vezi textele de la pp.68-99), lucrează în filigran.

Bibliografie

1. Ion Popescu-Brădiceni: Scriitori români contemporani și cărțile lor esențiale. O istorie transmodernistă a literaturii contemporane; editura TipoMoldova, Iași, 2023

2. Gheorghe Cârstoiu: Iluminații astrale; editura Pim, Iași, 2024
3. Vezi Arturo Leyte: Prăbușirea ființei. Heidegger; editura Litera, București, 2020; traducerea de Bianca Popescu
4. Vezi Paul Celan: Opera poetică (I+II), editura Polirom; traducerea: George State; cuvânt-înainte: Andrei Corbea, București, 2019
5. Vezi Dumitru Micu: Limbaje moderne în poezia românească de azi; editura Minerva, București, 1986
6. Vezi în Secolul XX, nr. 265-266/ 1-2, 1983: „Poezia, substanță a memoriei. Elytis sau Geografia paradisului”, pp.5-40
7. Liviu Petrescu: Poetica postmodernismului; editura Paralela 45, Pitești, 1998
8. Vezi și Constantin Cubleşan: Urmuz în conștiința criticii; editura Cartea Românească, București, 2014; Ion Trancău: Urmuz & Tudor Arghezi, Editura Revers, Craiova, 2014
9. Serge Faucheran: Introducere în poezia americană modernă; traducere, prefață, tabelul cronologic: Ștefan Stoenesc; BPT., editura Minerva, București, 1974, p.153
10. Nicolae Manolescu: Istoria literaturii române pe înțelesul celor care citesc; editura Paralela 45, București, 2014.

ÎNSEMNĂRI

Florentina NIȚĂ

POEZIA DIASPOREI – Italia (XXXV)

Veneția cuibărită în suflet

Veneția ar putea părea un tărâm de poveste (și chiar este!), dacă realitatea ei nu ar fi atestată geografic, al cărui miraj atrage și inspiră imaginația artiștilor și frenezia debordantă a turiștilor din totă lumea. Un spațiu smuls apelor, prin strategii arhitectonice, în pofida condițiilor potrivnice, rezistând pe pilonii înfipti în mălul lagunar, pe punți arcuite, pontoane de lemn și bărci plutitoare. O cucerire față de care marea încearcă mereu să-și ia revanșa, ca într-un perpetuu război rece, inundând piețele cu „acqua alta”, infiltrându-se prin zidurile palatelor suspendate sau erodând cu bătaii sacadate temeliile scufundate. Plutește în aer o amenințare iminentă pe care, în trufia sa, alimentată în secole de istorie glorioasă și afișată ostentativ pe fațadele impunătoare și cupolele strălucitoare aliniate la soare pe Canal Grande, orașul lagunar se face a nu o observa, continuându-și nestingherit existența triumfală și exercitând aceeași mare atracție. Contraste ce nu au trecut neobservate lui Eminescu, în scurta și tulburata sa trecere, care a întrezărit fulgerător „lumina falnicei Veneții” și a deplâns memorabil decăderea ei morală contemporană. O confirmare în plus am avut în zilele acestea, când a fost transformată spectacular în decor nupțial în slujba celui mai bogat om de pe planetă.

Fără a lăsa gândul să se abată de la obiectivul real urmărit, incursiunea din preambul se vrea a fi doar o planare peste timp și spațiu, o plonjare în atmosfera venețiană, înainte de a intra pe poarta larg deschisă-mi cu generozitate de Eugenia Bulat, în universul poetic mirific din trilogia „Avatar Venețian – tripticul unui (auto)exil”, Editura Polisalm 2024, pe care am primit-o recent de la Chișinău și care m-a îndemnat la o călătorie imaginară evocativă.

Citisesem mai demult „Piatra de Ca' Vendramin – Dialogurile străinei cu vechiul său prieten Alter”, Editura Junimea 2017, adică „Al treilea jurnal al unui exilat din Est”. Despre care știam că există în circulație și în versiunea în limba italiană, „La pietra di Ca' Vendramin”, publicată în anul 2018 la Meligrana Editore într-o ediție îngrijită de Ilaria Serra, profesoară de studii italiene în Florida, care identifica în autoare „o emigrată de

excepție” aflându-i biografia și o „semipietrificată de înstrăinare și apoi dizolvată în apele lagunei” cunoscându-i povestea. Dar îmi lipseau până acum, pentru o mai completă viziune, primele două jurnale venețiene scrise și publicate de Eugenia Bulat în timpul șederii în Italia: „Veneția ca un dat. Jurnalul unui evadat din Est” (Editura Cartier Chișinău, 2008) și „În debara. Al doilea jurnal al unui evadat din Est” (Editura Gunivas Chișinău, 2010).

Se întregea acum sub ochii mei, sub o unică copertă, ca într-un mozaic venețian, din frânturi de pietre viu colorate și mișalos ansamblate, imaginea recuperată din cotloane de suflet a unui parcurs de șapte ani de viață trăite intens, cu suferințe, lipsuri, frământări dar și cu speranțe, un autoexil asumat cu un curaj, în parte inconștient, care se dorea salvator, născut din disperarea și teama unei luptătoare a cărei militanță pentru idealuri înalte se prăbușise în abisurile deziluziei.

Este cunoscută și recunoscută în patrie personalitatea Eugeniei Bulat de militantă în mișcarea de eliberare națională și de renaștere a Basarabiei după '89. Luările de poziție tranșante în favoarea valorilor democratice și a adevărului istoric, angajarea politică, implicarea directă în activitate ca cel dintâi primar ales în mod democratic în satul natal și de funcționar în diferite instituții guvernamentale și de administrație publică, scrierile sale cu iz politic, promovarea tinerelor talente literare prin revista de cultură „Clipa”, i-au atras recunoașterea meritelor și o serie de premii și distincții la nivel național, dar și represiunea din partea forțelor reacționare, a căror amenințare se făcea simțită pregnant în acea perioadă.

Mai puțin se poate ști ce zbucium, câtă trudă, spaimă și descurajare se ascundeau în spatele acestor acțiuni și cât de mult curaj a fost necesar pentru a le înfrunta. O adevărată „criză existențială”, așa cum mărturisea, care au condus-o spre calea (auto)exilului. Desigur, a mai fost la mijloc și o mare determinare, care ține de caracterul său, în stare să contracareze măcar în parte disperata hotărâre: „Și m-am aruncat în gol... cu gând de pieire, de fapt. Pieire cu ceva frumos în ochi, ca un ultim acord... nesperat. O aruncare în alte dimensiuni. Aveam și o speranță ascunsă: să găsesc fața curată a Libertății. Acolo, în Italia, preponderent la Veneția, s-a revelat puterea caracterului meu de om luptător, de care îmi tot ziceau alții – eu trăiam în firescul meu. Trilogia? – oglinda acestui parcurs.”

Un parcurs urmărit dintr-o percepție subiectivă, filosofică și poetică, cu trimiteri la realitatea imediată și definatorii pentru stabilirea coordonatelor spațio-temporale, care are o desfășurare, în întregul său, după canoanele unei narațiuni dramatice, gravitând în jurul a trei noțiuni fundamentale: o primă parte introductivă în care este prezentată SCHIMBAREA (impactul cu noile realități apăsătoare și criza identitară

prin raportarea la trecut ca punct de referință), culminând cu AFLAREA (cunoașterea realității pe măsura descoperirii aspectelor concrete relevate din experiențe trăite și interogări introspective) și terminând cu un deznodământ previzibil, dar și necesar, ÎNTOARCEREA (la origini, dar și în sine, prin autocunoaștere), nu însă în același plan, ci schimbată, îmbogățită spiritual („Bogată cu-o cunoaștere amară/ tristețea ta nu-ncape/ în cuvânt”) și purificată prin asceză („Atât de hrănită cu viață/ vei naște concepte/ nici ști-vei că naști/ ori că tocmai/ te naști...”).

În fond, este o reprezentare tipică a problematicilor pe care le are de înfruntat oricare emigrant în procesul de conviețuire în noua realitate în care ajunge să trăiască, cu o alternativă de final care poate fi INTEGRAREA, în cazul când plecarea este ireversibilă. Unii trag foloase sau doar învățăminte, ieșind mai căliți din focul încercărilor la care sunt supuși, fără a se zbate într-un proces de conștiință prea profund. Nu și atunci când este vorba de o simțire de poet. Aici avem de a face cu o combustie totală urmată, din fericire, de o renaștere. De pasăre Phoenix sau, recunoscută fiind puterea atotstăpânitoare și purificatoare a apelor, de revenire la viață după un diluviu universal: „Ca o placentă enormă Veneția/ azi te-a-nfiat./ !Arterele-i reci te-au vrăjit/ infernale./ În ele să naști/ să renaști/ călător plutitor/ dinspre Est către Vest,/ dinspre Est/ către sine...”.

Un jurnal se naște din nevoia de a încredința memoriei foii cele mai intime gânduri și confesiuni cât mai repede și cât mai fidel. Consemnate în momente și stări de spirit diferite, conținutul și aspectul lor nu pot fi omogene și nici perfect coerente. De aceea, pe ansamblu, compoziția apare eclectică, contrastantă uneori. Totuși, luate fiecare în parte, cele trei jurnale care compun tripticul au o desfășurare distinctă și coezivă, dovada unei elaborări minuțioase succesive a amintirilor încă proaspete în memorie, înainte de sedimentare. Cea de a treia parte, definitivată la câțiva ani după întoarcerea din pribegie, a avut parte de o elaborare „la rece”, s-ar putea spune.

„Veneția ca un dat”, capitolul introductiv în compoziția narativă a tripticului, e mai mult decât un simplu jurnal, este exemplul elocvent de cum poezia poate deveni refugiul necesar și revanșard față de agresiunile vieții cotidiene: „A trebuit să devin/ gând plutind peste ape,/ perlă tristă-n adânc,/ scoica-mamă-așteptând./ ...!A trebuit să devin.”.

Crâmpoie furate de retină în zori, cu „ape molcom, verzi,/ somnoros alintând/ scări de lemn”, cu „porumbei la uscat”, „Casanova la uși” și „arlechini plictisiți pe tarabe”, laolaltă cu teama de a te pierde pe „artere bolnave de apă”, unde poți „să mergi printre oameni/ ca boarea de vânt fără formă”, mai ales când ești clandestin. Întâmplări de peste zi ce ne

poartă „printre armonici și turiști zăpăciți” în contrast cu porumbeii ce se plimbă agale „De când lumea aici,/ de când lumea/ tereștri.../ !De parcă n-ar ști că au aripi,/ cu zborul ascuns în ei/ ca și-n noi...”. Impresia de capăt al lumii, aflat la limita dintre ființă și neființă („Apă și cer, numai apă și cer/ și puțină țărână -/ atât cât să știi că mai ești/ tot mai ești/ pe Pământ.”), de descindere în neant, în clocotele genezei („Cobori tot mai jos, tot mai jos/ către ape/ de parcă ai pluti îndărăt/ către-un uter matern.”). Pentru ca, apoi, toate trăirile zilei să se prelingă în ecouri „de-a valma cumva” doar în liniștea nopții („când în sine cobori/ ca să plângi fără glas/ „că vezi luna...”) și se revărsau frenetic în cuvânt „ca un vulcan prefăcut/ veghetor în adânc -/ lansând către cer/ curcubeie” prinzând contur, pentru că poezia „Vine mereu/ ca fantasma în noapte.../ !Cu mii de degete vine/ pe-o orgă celestă/ vibrând...”.

În literatura diasporei nu de puține ori putem regăsi descrieri, evocări sau doar note aluzive referitoare la locurile în care trăiesc autorii, mărturii ale instabilității resimțite față de ceea ce înseamnă un provizoriu „acasă”. Aspectul lacustru al Veneției accentuează senzația de izolare („Înconjurată de ape/ să mănânci pâinea singurătății/ ca pe-o prescură.../ Să privești căile lungi ape-tâinde/ spre terra ferma/ ca pe-o durere străină,/ uitată...”), îmbie la visare („!Ce pace, ce-adâncuri de viață/ ce ape-mpăcate, retrase/ spre vadul eternului râu...”), trezește teama de scufundare: „Cădere în tăceri”, „Cădere în Marele Frig”, „Cădere în necuvinte”, „Cădere în logos” sau „Cădere în ape” sunt titlurile câtorva dintre poeme.

Versul frânt, în zig-zag, ca unduitoare „șiruri negre/ vibrând/ de gondole” legănate de valuri, ritmul sacadat, fragmentar, asemenea unor scări și punți ce leagă „terra ferma” peste canalele de ape, ecouri îngânate, susurate, de refren repetat, silabisit apăsător („Cu-vin-te, cu-vin-te.../ mătăsurii în jur susurau./ Ai ne-voi-e de mul-te cu-vin-te!...”), sonorități acute de strigăte de „pescăruși săgetând” spre țărături, multitudinea de semne de exclamare, obsesiv prezente, la început și sfârșit de rând, gândul precedând, alterând tonul ca niște bemoluri pe portativ, alcătuiesc partitura muzicală orchestrată magistral a unei simfonii polifonice, greu de reprodus aici într-o simplă transcriere.

”Când scriam aveam uneori așa avalanșe de emoție de-mi părea că semnele de punctuație la sfârșit de frază/ gând sunt întârziate și devin inexpresive. Valul emoției venea înaintea cuvintelor și se cerea exprimată. Cum zice Mușina, «poezia de dinaintea poeziei». Doar că el se referă la acele unde melodice de dinaintea poeziei, ori, în cazul meu, acestea se declanșau în urma unei stări de paroxism emotiv.” – mi-a motivat poeta originalele formulări. Poate părea inoportun să ceri astfel de lămuriri unui

autor, dar orice ocazie este bună pentru a învăța ceva nou, dacă nu ai prezumția de a ști totul.

O altă Veneție, mai puțin strălucitoare și mai realistă, reflectată în sufletul „de evadat din Est”, după ce a depășit impactul sosirii, se arată în cel de al doilea jurnal intitulat „În debara”. Titlul este sugestiv pentru restrângerea orizontului vizual și de libertate („locuiești în dulapul secret, sgabuzzino –/ spațiu sumbru, cu geamul înfipt într-un zid”) și starea de opresiune percepută în jur asemănătoare sclaviei („unealta de muncă secretă, fictiv abolită pe glob”). Veneția a devenit „cripta aceea pe ape plutindă”, este „această Veneție tristă/ continuu murind și mereu surâzând/ ca și noi”, iar protagonista o Ană zidită de vie „în bolnave cetăți zăvorâtă”, în care doar însemnările din jurnal mai sunt speranța de supraviețuire: „Te vei retrage-n dulapul tău în sfârșit ca să cazi în poeme,/ ochii tăi sprijini-vor cel geam/ ce privește spre zid./ Una vei fi cu acel zid sufocant, vei fi una cu Ana:/ balada ce-n tine o porți e săpată în ochii/ a mii de femei.”. Se conștientizează cu amărăciune fața hâdă a exilului, în analogie cu cea a marilor intelectuali români: „Ca Brâncuși la Paris te țineai de pereți delirând,/ Eliad’ în Tibet cum în Gange privea/ tu priveai cel canal.”.

Grija pentru soarta țării, luările de poziție militante, continuă să-i bântuie gândirea chiar în condițiile unui orizont întunecat. O dureroasă veste aflată suprapune spațio-temporal moartea năpraznică a lui Grigore Vieru peste moartea lentă, indusă de suferința personală, oboseala, amara resemnare: „Era în ghenar și-n Moldova mureau pe șosele poeții;/ aici tu mureau pe plantații ascunse de ziduri în Vest./ Coloana-ți arzândă picta chiar din lava-i miraje/ și oaze de duh salvator dinspre cer pogorând.”. În limbajul alegoric adoptat mai apoi, va scrie: „Dar știi, Alter, *Țara Teilor* nu este pe-adevăratelea o țară, e o mărgioară ruptă din *Țara Munților Mari. Ursoaica din Urali și Marele Descreierat* german i-au creat identitatea de țară ca să justifice furtul comis”. Adevărul să se știe, să se afle peste mări și țări, să rămână mărturie! Și, cu aceeași convingere fermă, va proclama îndemnul unionist ca singură soluție viabilă: „Dar *Țara Teilor* se depopulează, Alter! Dacă nu ne retragem cu tot cu pământ în *Țara Munților Mari*, putem deveni un deșert!”.

În cea de a treia parte a tripticului, „Piatra de Ca’ Vendramin – Dialogurile străine cu vechiul său prieten Alter”, Veneția e doar o amintire dureroasă rămasă în însemnările fragmentare de jurnal, „casa de hârtie” care i-a fost bol de sticlă și refugiu, martor al zbuciumului lăuntric ce a lăsat o multitudine de răni care încep a se cicatriza pe sufletul în convalescență, revigorat de întoarcerea acasă. Cicatrici profunde, ce vor

rămâne pentru totdeauna, „din moment ce ai simțit palma lui Dumnezeu lunecând peste lucruri, porți asta cu tine oriunde, oricând”.

Poeziile stârnesc reflecții, nostalgii, întrebări, ce sunt transpuse sub formă de dialoguri ce le preced și mută temporar centrul atenției spre tematici introspective și filosofice, realizând un intermezzo într-un crescendo tensional ce pregătește momentul declamării lor în lumina reflectoarelor ca dramatice monologuri lirice, de mare efect scenic. Împletirea narațiunii cu poezia, precedute de citate semnificative din lecturile care i-au alinat insomniile și ostoit setea de cunoștere și lipsa de comunicare cu lumea exterioară, este o caracteristică distinctivă de stil adoptat în acest final de trilogie („al treilea copil al meu, născut în exil”).

Conversațiile cu Alter, nimeni altcineva decât sinele, rațiunea rămasă trează și vigilentă („Mereu înainte/ mereu în urma ta,/ niciodată în tine”), păstrătorul tezaurului de amintiri („Din noi doi, tu erai cu notițele, Alter.”), fragmentează discursul liric, menținând atenția prin introducerea unor noi argumentări. Dedublarea, atât în rolul de narator Donna, cât și cel de interlocutor, face parte dintr-un scenariu atent regizat, o reprezentare teatrală cu măști de carnaval venețian, unele ușor de identificat printre numele scriitorilor din bibliografia atașată, altele deductibile din realitatea înconjurătoare, atribuite atât personajelor, („Înțeleptul din Est”, „Înțeleptul din Vest”, „Marele Profesor”, „Omul cu Privirea Albă”), cât și personificărilor („Acqua Alta” este Veneția și mediul în care trăiește este definit „Lumea Paralelă”, „Țara cu Oleandri” reprezintă Italia, „Îngerul care transportă sufletele” și „Marele Tot” au rezonanțe metaforice mistice, etc.).

„*Femeia din Est* este silită să devină *Martor al Morții*, să locuiască în claustrare” afirmă într-unul din dialoguri, identificând în mitul Anei zidite de vie pe fiecare îngrijitoare, mai mult sau mai puțin clandestină, a unor bătrâni sau bolnavi terminali, pentru a concluziona amar în poezie: „Poveste de groază,/ carnaval tu grotesc,/ cu ane sărace, din Est”. Care, când se întâlnesc, au o bucurie reținută, evitându-se din teamă: „De parcă te-ai întâlni nesperat/ cu o rudă,/ tu, -/ anemica floare de beci./ Zâmbiți împreună fără cuvinte,/ sub un soare nou și complice -/ două anemii de primăvară...”.

Simbolică este alegerea din titlu, identificarea cu silueta istoricului Palazzo Vendramin Calergi, una din cele mai impunătoare și luxoase clădiri de pe Canal Grande, de-a lungul secolelor trecut în proprietatea multor familii nobiliare, reședință a dogilor și a lui Wagner în ultimii ani de viață, azi sediu de Casinò. Spune mult despre natura precară a existenței umane, despre relația dintre bogăție și putere, despre umilință și demnitate, despre agresivitate și rezistență, tot așa cum, în plan personal,

le-a resimțit și i-au marcat existența: „Într-un oraș unde totul se mișcă,/ tu ești ca o piatră în așteptarea/ reînvierii./ Piatra de Ca' Vendramin...”. Dar, precum piatra albă de pe fațadele strălucind în soare, martoră mută atâtor nelegiurii petrecute în istorie, și-a păstrat integritatea fizică și morală, în plus cu o demonstrație de superioritate intelectuală, deseori călcată în picioare: „A fost odată.../ Canal Grande curgea liniștit/ pe sub praguri;/ vechiul palat îmbrățișa/ noua sclavie.”

Ceva bun s-a întâmplat totuși și ține să amintească, prin inflexiunile lingvistice împrumutate din graiul local, o transformare „care face cuvântul mângâios și cântat”, așa cum vântul a șlefuit și rotunjit piatra zidurilor expuse intemperiilor, așa cum timpul a uzat și remodelat limbile neolatine: „Aici sunt atât de palpabile rădăcinile noastre lingvistice, Alter! Simt aieva cum piatra dură și colțuroasă a limbii latine s-a rotit milenii pe buzele națiunilor, precum în valurile unui ocean, transformându-se în prundișul perfect șlefuit al cuvântului care a ajuns pe buzele vorbitorilor de azi.” Bucuria regăsirii rădăcinilor lingvistice comune este contrastată de riscul, comun oricărui scriitor emigrat (Ah, de câte ori nu ești tentat să apelezi la dicționar, în incertitudine!...), de a nu putea menține echidistanța, un echilibru bilingv, pe care chiar doar o stăpânire perfectă a celor două limbi le poate asigura: „Acea stranie percepție/ când treci dintr-o lume în alta.../ Frica de a nu rățăci cuvintele/ lumii lăsate în urmă,/ teama că ai fi pierdut cuvintele/ lumii ce-ți vine din față./ Te regăsești locuind/ ambele lumi/ în armonie perfectă,/ gata să locuiești/ un întreg univers./ Globalizare...”. O consolare, ironică și amară, cade ca o sentință în aprecierea din partea autoarei a distincției dintre *Poetul din Est* și cel din *Vest*: „Niciuna, sunt frați întru sărăcie, Alter”.

Pașii m-au purtat de mai multe ori la Veneția, mai frecvent în primii ani de ședere în Italia, deși atracția a rămas la fel de mare. Când ești acolo în trecere, nu-ți poți îngădui clipe de reverie, te simți copleșit de splendorile naturale și arhitectonice, privirea alunecă în toate părțile să capteze fiecare aspect și totul e o alergătură pe străzi înguste pavate, poduri arcuite, scări și punți de vaporează, coridoare de palate mozaicate și ferestre colorate. Abia după ce te-ai întors și ai lăsat în urmă agitația zilei, poți savura pe deplin ceea ce ți s-a întâmplat și ți s-a cuibărit în suflet, fără să știi.

Recunosc în descrierile Eugeniei Bulat o altă Veneție decât cea turistică, de călător la pas grăbit să-i străbată canalele, piețele și muzeele, una observată atent, disecată și analizată la microscop. La fel de diferită de ceea ce reprezintă cotidianitatea pentru locuitorii ei abituali. Ea este când mormânt de ape la tristețe, când piatră de care tâmpla zbate, un amăgitor vârtej de rosturi străine, de gânduri răzlețe, de strigăte disperate. Deși nu

am avut ocazia să ne întâlnim în acei ani 2007-2013 de ședere în Italia, ci mult mai târziu, cunoașterea împrejurărilor în care aceste scrieri s-au născut și materializat, a trăirilor personale mărturisite prin declarațiile publice difuzate și din confesiunile autoarei, care le-au întregit sensul și evidențiat valențele, s-au constituit în tot atâtea chei de lectură ajutătoare.

Este o Veneție resimțită în suflet, descompusă în minime detalii și redesenată pe pânza memoriei din senzații și percepții: „!Veneția-i starea de spirit,/ o stare de vrajă -/ e darul regesc,/ de ți-e dat să-l primești/ „îl primești./ E ca și cum parte ai fi dintr-un vis/ sau dormi/ prăbușit în real,/ fără vise!/ Ca și cum văz ai avea/ !și prin pori/ sau cu o mie de ochi/ ai fi orb.”. Nu doar o simplă viziune turistică, ci o trăire dramatică intensă răstălmăcită poetic, la care a contribuit, fără îndoială, o mare sensibilitate, în stare să capteze din realitatea înconjurătoare aspectele semnificative și pe care să le reflecte în formulări cu străluciri de oglinzi venețiene și interpretări mascherate carnavalești, tipice aceluiași areal, care și-au pus amprenta indelebilă pe creația sa.

PAGINA AFORISMULUI

Gabriel Petru BĂEȚAN

După vinul prost te doare capul. După vinul bun te doare sufletul!

Proștii nu au îndoieli, ei debordează de convingeri!

Educația e cea mai bună investiție, pentru că prostia ne costă exorbitant!

Când tace, prostul s-a autodepășit!

Cea mai valoroasă materie din lume nu strălucește, e cenușie!

Politicianul nu înghite minciunile! El face gargară cu ele!

Susțineți economia românească! Cumpărați diplome numai de la producătorii locali!

Nu sângele te face nobil, ci inima!

Sarcasmul este dușmanul natural al prostiei!

Singura bătaie ruptă din rai este bătaia inimii!

Mă evită prietenii. Am de împrumutat numai cărți.

Munca nu înnobilează, dar măcar arde grăsimile !

În mințile înguste, lumina intră târâș!

Prostia nu știe să fie discretă. Ea simte nevoia să fie ostantativă!

Singurul război din care umanitatea a avut de câștigat rămâne războiul de țesut!

Frumusețea fizică deschide uși. Frumusețea interioară deschide tot cerul !

Nu vă mai certați pentru supremația sexelor. Prostia a fost repartizată în mod echitabil!

Doar copilăria mai vorbește fluent dialectul fericirii!

Să îi dăm și prostului o a doua șansă. Șansa de a tăcea!

Nu suntem numai ceea ce iubim, ci și ceea ce votăm!

Dragostea poate supraviețui chiar și fără cuvinte. Nu și fără tandrețe!

Întârziem mereu. Când noi, când fericirea!

Ce e amorul?

Ce e amorul? E un lung
Prilej pentru durere,
Căci mii de lacrimi nu-i ajung
Și tot mai multe cere.

De-un semn în trecăt de la ea
El sufletul ți-l leagă,
Încât să n-o mai poți uita
Viața ta întregă.

Dar încă de te-așteaptă-n prag
În umbră de unghere,
De se-ntâlnește drag cu drag
Cum inima ta cere:

Dispar și ceruri și pământ
Și pieptul tău se bate,
Și totu-atârnă de-un cuvânt
Șoptit pe jumătate.

Te urmărește săptămâni
Un pas făcut alene,
O dulce strângere de mâni,
Un tremurat de gene.

Te urmăresc luminători
Ca soarele și luna,
Și peste zi de-atâtea ori
Și noaptea totdeauna.

Căci scris a fost ca viața ta
De doru-i să nu-ncapă,
Căci te-a cuprins asemenea
Lianelor din apă.

M. Eminescu, *Poezii*, Editura pentru literatură, 1965

